

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СОКУР ОЛЕНА ЛЕОНІДІВНА

УДК 001.32(477):021.64:[004:316.77]-043.83

ДИСЕРТАЦІЯ

**ВЗАЄМОДІЯ БІБЛІОТЕК НАУКОВИХ УСТАНОВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ
ВІТЧИЗНЯНОГО НАУКОВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ:
НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

27.00.03. – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство
27 – соціальні комунікації

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій (доктора філософії)

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

О. Л. Сокур

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник:
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
СОЛОІДЕНКО Галина Іванівна

Київ – 2019

АНОТАЦІЯ

Сокур О. Л. Взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору: науково-організаційне забезпечення. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» (27 – Соціальні комунікації). – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна академія наук України, Київ, 2019.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню питання ефективної взаємодії бібліотек наукових установ НАН України у контексті науково-організаційного забезпечення, оцінки стану, тенденцій та перспектив процесів формування бібліотечно-інформаційних ресурсів для інтеграції вітчизняного наукового інформаційного простору у світовий.

З метою оптимізації взаємодії мережі бібліотек НАН України узагальнено теоретичний і практичний досвід, охарактеризовано умови, можливості та шляхи подальшої співпраці. Джерелознавчий пошук та аналіз наукових публікацій із досліджуваної теми застосовано для вивчення стану розробленості наукової проблеми та внеску науковців у її вивчення. Встановлено, що взаємодія бібліотек є основоположною для реалізації будь-яких форм бібліотечної співпраці, підґрунтям якої на сучасному етапі є активний розвиток інформаційних технологій й телекомунікаційного середовища, які змінили традиційну бібліотечну діяльність, а ефективними інструментами інноваційної діяльності бібліотек виступає кооперація та інтеграція.

У дослідженні охарактеризовано різні підходи вітчизняних і зарубіжних науковців щодо побудови оптимальної моделі бібліотеки, залежність внутрішніх і зовнішніх взаємодій та зв'язків між ними; представлено дієві форми та шляхи

співпраці бібліотек через репрезентований досвід. Це дало підстави для аргументованого висновку – тенденції останніх років продемонстрували динамізм перетворень, що вплинули на ефективне функціонування бібліотек в електронному середовищі, змінилися пріоритети у науково-організаційному забезпеченні та управлінні бібліотечною справою, які ще недостатньо вивчені.

У роботі застосовано метод термінологічного аналізу для уточнення поняттєво-категорійного апарату. Зокрема, на основі дефініцій понять «асоціація», «інтеграція», «консолідація», «партнерство», «співпраця», «співробітництво» визначено сутність і зміст базових термінів у рамках дисертаційного дослідження «взаємодія бібліотек» та «взаємодія бібліотек наукових установ НАН України». Встановлено, що взаємодія є основою будь-якої системи, завжди передбачає зв'язок та забезпечує перетворення індивідуальних дій на єдину систему спільних дій; в основі сучасної взаємодії бібліотек – базових документно-інформаційних інституцій суспільства – безпосередня та опосередкована комунікація, як складова фахової діяльності, тобто встановлення продуктивних та результативних інформаційно-культурних зв'язків, дієвим результатом яких є формування єдиного консолідованого інформаційного простору. Визначено, що взаємодія бібліотек наукових установ НАН України – це тісно пов'язаний з розвитком наукових досліджень процес, що підвищує свою реагентність завдяки успішній реалізації завдання з кардинальної активізації роботи, у тому числі з електронними документопотоками, задля формування та популяризації правдивої історії української науки, є вагомим внеском у поступі євроінтеграційного курсу нашої держави. Висунуте тлумачення простежене з позицій функціонування цілісної бібліотечної системи НАН України і розглянуто як процес взаємовпливу бібліотек та взаємозалежності на засадах спільної стратегії та чіткої координації діяльності на базі уніфікованого нормативно-методичного забезпечення, що породжує взаємозв'язки на основі взаємовикористання бібліотечно-інформаційних ресурсів та максимально повного задоволення інформаційних потреб користувачів незалежно від їхнього місцезнаходження.

У дослідженні виокремлено такі різновиди взаємодії: співпраця, співробітництво, партнерство, інтеграція, кооперація, координація, консолідація. Обґрунтовано, що результативність та продуктивність від обраного впливає на продуктивну оптимізацію та ефективну діяльність бібліотек в інформаційному суспільстві. На базі аналізу традиційних рівнів взаємодії (регіональний, національний, міжнародний) запропоновано мікро-, макро і мегарівень взаємодії БНУ у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору. Визначено, що від узгодженості технологічних процесів на мікрорівні, які базуються на уніфікованому нормативно-методичному забезпеченні, залежатиме ефективність макро- та мегарівнів. У дисертаційному дослідженні доведено, що інтенсифікація взаємодії БНУ на обґрунтованих рівнях оптимізує формування вітчизняного наукового інформаційного простору. На основі синергетичних підходів запропоновано інноваційну модель взаємодії на мегарівні, яка передбачає міжбібліотечну, міжвідомчу, міждержавну співпрацю, коли до роботи залучаються спільні напрацювання, запозичений окремими бібліотеками позитивний досвід упроваджується у практику всіх учасників, об'єднує різні форми бібліотечної взаємодії, зокрема, зведений електронний каталог, електронна доставка документів, повнотекстові бази даних, цільові проекти і програми, комплектування, ведення статистики на одній апаратно-програмній платформі та методичний супровід процесів. У результаті реалізуються технологічні функції надання віддаленого доступу до бібліотечних інформаційних ресурсів, зворотній зв'язок із користувачами, створення ресурсів мультимедіа. Прогнозованою формою обслуговування користувачів БНУ на мегарівні є запровадження єдиного електронного читацького квитка.

Виявлено основні принципи, на основі яких відбувається продуктивна взаємодія бібліотек – партнерство, відкритість та рівноправність сторін із метою розвитку і використання інтегрованого бібліотечно-інформаційного ресурсу для розбудови в Україні цілісного науково-інформаційного простору. Доведено, що взаємодія є важливим чинником інтеграції культурної наукової спадщини у

глобалізованому світі і ґрунтується на концептуальних засадах розвитку світової інфраструктури електронної науки (e-science).

У дисертаційній роботі мережа БНУ розглянута з позицій складноорганізованої системи, яка поєднує і синтезує позитивні елементи кожного учасника. Взаємодія, яка базується на стратегіях розвитку, коли спрацьовує ефект синергії – комплекс цілеспрямованих дій учасників посилює ефективність функціонування системи у цілому, призведе до створення якіснішого бібліотечного сегмента вітчизняного наукового інформаційного простору.

Синтез, як метод наукового пізнання, дозволив простежити генезу науково-організаційного забезпечення взаємодії БНУ. Методи історизму, наукової об'єктивності і системності були застосовані щодо аналізу особливостей розвитку їхньої співпраці. Забезпечує координацію організаційна діяльність Інформаційно-бібліотечної ради (ІБР) НАН України, науково-методичний супровід здійснюють Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського для всієї мережі та Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника – для бібліотек наукових установ Західного наукового центру НАН України та Міністерства освіти і науки України. Функціонування мережі відбувається на основі взаємовикористання, перерозподілу та збереження інформаційних ресурсів як бази наукових досліджень; узгодженість дій, як єдиної системи, досягається на основі єдиного науково-методичного забезпечення, уніфікації нормативно-методичного супроводу технологічних процесів, проведення спільних наукових досліджень із проблем бібліотекознавства, книгознавства, інформатизації бібліотек, функціонування системи підвищення кваліфікації. Пріоритетні напрями взаємодії БНУ конкретизовано і затверджено у постановках та рішеннях Президії НАН України.

Емпіричний метод (спостереження) було застосовано під час ознайомлення з роботою 65 БНУ у м. Києві. Кластерний аналіз допоміг з'ясувати специфіку організації роботи кожної окремої бібліотеки та їх відмінності у темпах адаптації до соціальних і технологічних змін. Завдяки використаному соціокомунікаційному

методу, було представлено динаміку, виявлено особливості основних форм та шляхів взаємодії БНУ на сучасному етапі, охарактеризовано їхній зміст та функціональне навантаження. У дисертаційному дослідженні застосовано соціологічний метод під час моніторингу веб-сторінок бібліотек на сайтах 105 наукових установ НАН України, анкетування щодо вивчення колекцій та особових бібліотек, стану обмінних фондів, опитування з метою з'ясування використання класифікаційних систем у БНУ, що дозволило з'ясувати ресурсну базу бібліотек. Діяльнісний підхід використаний під час розгляду питання підвищення кваліфікації фахівців БНУ як організованої системи семінарських занять.

На основі отриманих даних проаналізовано шляхи взаємодії БНУ, з'ясовано, що на сучасному етапі пріоритетним напрямом є інтеграція бібліотечно-інформаційних ресурсів. Виокремлено негативні фактори, які гальмують співпрацю, міжнародне співробітництво, партнерство, кооперацію та інтеграцію. Доведено, що активізація взаємодії БНУ потребує модернізації матеріально-технічного забезпечення, впровадження єдиних інформаційно-комунікаційних технологій та активізації організаційно-методичної підтримки, постійнодіючої системи підвищення кваліфікації фахівців.

Обґрунтовано, що перспективним напрямом взаємодії БНУ у формуванні інтегрованого наукового інформаційного простору є розбудова бібліотечних порталів знань – інноваційних проєктів НБУВ: електронної бібліотеки «Україніка» та інформаційного порталу «Наука України: доступ до знань».

Дослідження підтвердило, що активізація взаємодії БНУ у напрямі входження до європейського та світового наукового просторів вимагає узгодження всіх ключових параметрів із міжнародними стандартами.

За результатами дослідження зроблено висновок, що забезпечення ефективної взаємодії БНУ потребує удосконалення системи управління, що дасть змогу на високому професійному рівні здійснювати моніторинг стратегічних ініціатив, прийняття єдиних технологічних рішень, прискорить упровадження

інновацій. Дослідження підтвердило необхідність актуалізації завдань взаємодії бібліотек у Концепції бібліотечно-інформаційного розвитку НАН України та Програмі інформатизації НАН України, на яких базуватиметься єдина стратегія відомчої взаємодії та кожної окремої бібліотеки. Потребує оптимізації діяльність ІБР НАН України, зокрема, приведення у відповідність до сучасних вимог нового положення про ІБР НАН України, типового положення про ІБР наукових установ НАН України.

Дослідження засвідчило, що багатофункціональність взаємодії бібліотек наукових установ НАН України передбачає оптимальне поєднання функціональних можливостей бібліотек на одній платформі НБУВ і це значно скоротить фінансові та матеріально-технічні витрати, оптимізує залучення бібліотечних фахівців, пришвидшить час обслуговування та розширить категорії користувачів (як індивідуальних, так і колективних).

Ключові слова: взаємодія бібліотек, взаємодія бібліотек наукових установ НАН України, інтеграція, інтегрований інформаційний ресурс НАН України, консолідація, координація, мережа бібліотек НАН України, міжнародне співробітництво, науковий інформаційний простір, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, партнерство, співпраця.

SUMMARY

Sokur O. L. Cooperation of Libraries of Scientific Institutions of the National Academy of Sciences of Ukraine in the Formation of the National Scientific Information Space: Scientific and Organizational Support. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for a Candidate's Degree of Social Communications (PhD) in speciality 27.00.03 – Bibliology, Library sciences, Bibliography. – V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, Kyiv, 2019.

The dissertation is devoted to the research of the effective interaction of libraries of scientific institutions (LSI) of NAS of Ukraine in the context of scientific and organizational support, assessment of the state, tendencies and prospects of processes of formation of library and information resources for integration of national scientific information space into the world.

For the purpose of optimization the interaction of the network of libraries of the NAS of Ukraine, theoretical and practical experience is summarized, conditions, opportunities and ways of further cooperation are characterized. Source research and analysis of scientific publications on the topic under study were used to study the state of development of the scientific problem and the contribution of scientists to its study. It is established that the interaction of libraries is fundamental for the implementation of any forms of library cooperation, the basis of which is the active development of information technologies and telecommunication environment, which have changed the traditional library activity, and cooperative cooperation is an effective tool for the innovative activity of libraries.

The study describes different approaches of domestic and foreign scientists to build the optimal model of the library, the dependence of internal and external interactions and relationships between them; presents the effective forms and ways of cooperation of libraries through represented experience. This gave rise to a reasoned conclusion - recent years' trends have demonstrated the dynamism of transformations that affected the effective functioning of libraries in the electronic environment, changed priorities in scientific and organizational support and management of the library business, which have not yet been well understood.

The method of terminological analysis is used to clarify the conceptual apparatus. In particular, on the basis of definitions of concepts «association», «integration», «consolidation», «partnership», «cooperation» the essence and content of the basic terms are determined within the framework of the dissertation research «library cooperation» and «cooperation of libraries of scientific institutions of NAS of Ukraine». It is established that interaction is the basis of any system, always involves communication

and ensures the transformation of individual actions into a single system of joint actions; in the basis of modern interaction of libraries – basic documentary and information institutions of society – direct and indirect communication, as a component of professional activity, that is, establishment of productive and productive information and cultural links, the effective result of which is the formation of a single consolidated information space. It is determined that the interaction of libraries of scientific institutions of the NAS of Ukraine is a closely related process of scientific research development, which enhances its responsiveness through the successful implementation of the task of dramatic revitalization of work, including electronic documents, to form and popularize the true history of Ukrainian science is a significant contribution to the progress of our country's European integration course. The above interpretation is traced from the standpoint of functioning of the cooperation library system of NAS of Ukraine and is considered as a process of interplay of libraries and interdependence on the basis of a common strategy and clear coordination of activities on the basis of a unified regulatory and methodological provision, which generates interconnections on the basis of mutual use of libraries meeting the information needs of users regardless of their location.

The study describes different approaches of domestic and foreign scientists to build the optimal model of the library, the dependence of internal and external interactions and relationships between them; presents the effective forms and ways of cooperation of libraries through represented experience. This gave rise to a reasoned conclusion – recent years trends have demonstrated the dynamism of transformations that affected the effective functioning of libraries in the electronic environment, changed priorities in scientific and organizational support and management of the library business, which have not yet been well understood.

The following types of interaction are highlighted in the study: cooperation, partnership, integration, coordination, consolidation. It is substantiated that the efficiency and productivity of the selected influences the productive optimization and effective activity of libraries in the information society. On the basis of the analysis of traditional

levels of interaction (regional, national, international), micro-, macro and mega-level of interaction of the LSI in the formation of the national scientific information space is proposed. It is determined that the efficiency of macro- and mega-levels will depend on the coherence of technological processes at the micro level, based on the unified regulatory and methodological support. In the dissertation research it is proved that intensification of interaction of the LSI at reasonable levels optimizes the formation of the national scientific information space. On the basis of synergistic approaches, an innovative model of interaction at a mega-scale is proposed, which envisages interlibrary, interagency, intergovernmental cooperation, when common experiences are involved in the work; catalog, electronic document delivery, full-text databases, targeted projects and programs, acquisition, statistics on one hardware and software platform Atmosphere and methodological support of processes. As a result, the technological functions of providing remote access to library information resources, user feedback, and creation of multimedia resources are implemented. The predicted form of service for users of the LSI at the mega-bank is the introduction of a single electronic reader ticket. The study describes different approaches of domestic and foreign scientists to build the optimal model of the library, the dependence of internal and external interactions and relationships between them; presents the effective forms and ways of cooperation of libraries through represented experience. This gave rise to a reasoned conclusion – recent years' trends have demonstrated the dynamism of transformations that affected the effective functioning of libraries in the electronic environment, changed priorities in scientific and organizational support and management of the library business, which have not yet been well understood.

The basic principles, on the basis of which productive interaction of libraries – partnership, openness and equality of the parties are conducted in order to develop and use the integrated library-information resource for the development of a holistic scientific and information space in Ukraine, are revealed. It is proved that interaction is an important factor in integrating cultural scientific heritage in a globalized world and is

based on the conceptual framework for the development of a global e-science infrastructure.

In the dissertation, the LSI network is considered from the standpoint of a complex organization that combines and synthesizes the positive elements of each participant. Interaction based on development strategies, when the synergy effect is triggered – a set of purposeful actions of participants increases the efficiency of the system functioning as a whole, will lead to creation of a better library segment of the national scientific information space.

Synthesis, as a method of scientific knowledge, made it possible to trace the genesis of scientific and organizational support for the interaction of the LSI. Methods of historicism, scientific objectivity and systematicity have been applied to analyze the peculiarities of the development of their cooperation. Coordinates organizational activities of the Information and Library Council (ILC) of the NAS of Ukraine, scientific and methodological support is provided by the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine for the entire network and V. Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine for the libraries of scientific institutions of the Western Scientific Center of NAS Ukraine and the Ministry of Education and Science of Ukraine. The operation of the network is based on the mutual use, redistribution and conservation of information resources as a base of scientific research; the coherence of actions as a single system is achieved on the basis of a single scientific and methodological support, unification of regulatory and methodological support of technological processes, conducting joint scientific research on the problems of librarianship, book science, informatization of libraries, functioning of the advanced training system. Priority directions of interaction of the LSI are specified and approved in the resolutions and decisions of the Presidium of the NAS of Ukraine.

The empirical method (observation) was applied during familiarization with the work of 65 LSI in Kyiv. Cluster analysis helped to identify the specific organization of each library and their differences in the pace of adaptation to social and technological change. Thanks to the used socio-communication method, dynamics was presented,

peculiarities of the main forms and ways of interaction of LSI at the present stage were revealed, their content and functional load were characterized. In the dissertation research the sociological method was applied during monitoring of web pages of libraries on the websites of 105 scientific institutions of NAS of Ukraine, questioning on the study of collections and personal libraries, state of exchange funds, interrogation in order to find out the use of classification systems at LSI, which made it possible to find out resource base of libraries. The activity approach was used in considering the issue of improving the qualification of LSI specialists as an organized system of seminars.

Was determined that at the present stage the integration of library and information resources is a priority direction. The negative factors that hinder cooperation, international cooperation, partnership, cooperation and integration are highlighted. It is proved that the activation of the interaction of the LSI requires the modernization of logistical support, the introduction of common information and communication technologies and the activation of organizational and methodological support, a constant system of professional development of specialists.

It is substantiated that development of library portals of knowledge – innovative projects of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine: electronic library «Ukrainika» and information portal «Science of Ukraine: access to knowledge» is a promising direction of interaction of LSI in the formation of an integrated scientific information space.

The study confirmed that the intensification of the interaction between the LSI in the direction of joining the European and world scientific space requires harmonization of all key parameters with international standards.

According to the results of the research, it is concluded that ensuring effective interaction of the LSI requires improvement of the management system, which will allow to monitor, at a high professional level, strategic initiatives, make unified technological decisions, accelerate the implementation of innovations. The research confirmed the necessity of updating the tasks of library interaction in the Concept of Library and Information Development of NAS of Ukraine and the Program of Informatization of

NAS of Ukraine, on which the single strategy of departmental interaction and each individual library will be based. It needs to optimize the activities of the ILC of NAS of Ukraine, in particular, to bring in line with the modern requirements of the new regulation on ILC of NAS of Ukraine, the standard regulation on ILC of scientific institutions of NAS of Ukraine.

The study showed that the multifunctionality of interaction of libraries of scientific institutions of the NAS of Ukraine provides for optimal combination of library functions on one platform of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, which will significantly reduce financial and material costs, optimize the involvement of library professionals, increase the time of service and expand the categories of users.

Keywords: cooperation of libraries, cooperation of libraries of scientific institutions of the NAS of Ukraine, integration, integrated information resource of NAS of Ukraine, consolidation, coordination, network of libraries of NAS of Ukraine, international cooperation, scientific information space, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, partnership, collaboration.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію основних положень дисертаційної роботи

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дослідження

Статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України:

1. Сокур О. Система комплектування бібліотек періодичними виданнями (з практики Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського) / О. Сокур // *Наук. праці НБУВ.* – 2001. – Вип. 6. – С. 95–104.

2. Родзінська О. (Сокур О.) Організація закупівлі періодичних видань як складова бібліотечного маркетингу / В. Матусевич, О. Родзінська // *Наук. праці НБУВ.* – 2003. – Вип. 11. – С. 112–117. *Дисертантом висвітлено організацію передплати вітчизняних наукових журналів.*

3. Родзінська О. (Сокур О.) Використання Інтернет у формуванні фондів періодичних видань України і Росії / О. Родзінська // Наук. праці НБУВ. – 2004. – Вип. 12. – С. 233–243.

4. Родзінська О. (Сокур О.) Наукові журнали в Інтернет-просторі / О. Родзінська // Бібл. вісн. – 2004. – № 3. – С. 47–48.

5. Сокур О. Науковим часописам – увага НАН України / О. Л. Сокур // Бібл. вісн. – 2005. – № 2. – С. 49–50.

6. Сокур О. Формування фонду наукових журналів на електронних носіях інформації: проблеми та перспективи / О. Сокур // Бібл. вісн. – 2006. – № 2. – С. 8–14.

7. Сокур О. Основні принципи відбору нових наукових журналів до фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / О. Сокур // Вісн. Львівського ун-ту. Сер.: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – 2007. – Вип. 2. – С. 245–247.

8. Сокур О. Тенденції розвитку сучасного зарубіжного бібліотекознавства / Н. Стрішенець, О. Сокур // Бібл. вісн. – 2013. – № 6. – С. 38–39. *Дисертантом окреслено нові напрями проектної діяльності зарубіжних бібліотек.*

9. Сокур О. Сучасні підходи до міжнародного книгообміну в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського / Н. Малолетова, О. Сокур, А. Лямець, В. Яновська, А. Ятченко // Наук. праці НБУВ. – 2013. – Вип. 38. – С. 131–153. *Дисертантом висвітлено інноваційні підходи щодо міжнародного книгообміну з бібліотеками Болгарії, Чехії та партнерами української діаспори.*

10. Сокур О. Запозичення бібліографічних записів до електронних каталогів / О. Сокур // Бібл. вісн. – 2014. – № 4. – С. 43–45.

11. Сокур О. Організація ресурсів наукової бібліотеки: партнерство та ефективність / О. Сокур // Бібл. вісн. – 2015. – № 6. – С. 44–45.

12. Сокур О. Організація ресурсів у бібліотеках наукових установ НАН України / Полякова О., Сокур О. // Наук. праці НБУВ. Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складник формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору. – 2017. – Вип. 45. – С. 118–127. *Дисертантом здійснено*

моніторинг сайтів наукових установ НАН України на предмет представлення на них сторінок бібліотек та їх інформаційного наповнення; узагальнено результати інформаційного аудиту технологічних засад створення електронних каталогів та представлення їх на сайтах наукових установ.

13. Сокур О. Міжнародні стандарти діяльності наукових бібліотек / Н. Стрішенець, О. Сокур // Бібл. вісн. – 2017. – № 6. – С. 52–54. Дисертантом узагальнено досвід провідних вітчизняних бібліотек та наукових установ щодо впровадження європейських стандартів бібліотечно-інформаційної діяльності у практику роботи бібліотек.

Статті у фахових виданнях іноземних держав:

14. Сокур О. Л. Методи дослідження взаємодії бібліотек Національної академії наук України / О. Л. Сокур // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. – 2019. – VII (33), I.: 199. – P. 98–101.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

15. Сокур О. Принципи відбору наукових журналів до фондів бібліотек України / О. Сокур // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. – 2006. – С. 88–89.

16. Сокур Е. Международный книгообмен Национальной библиотеки Украины им. В. И. Вернадского с научными учреждениями Болгарии / Е. Л. Сокур // Книжная культура: опыт прошлого и проблемы современности: к 285-летию основания Академической типографии в России : материалы V Междунар. науч. конф. (Российская Федерация, Москва, 24–26 октября 2012 г.) : в 2 т. / Рос. акад. наук, Науч. совет РАН «История мировой культуры». – Москва: Наука, 2012. – Т. 1. ч. 2. – С. 242–243.

17. Сокур О. Слов'янська бібліотека в Празі – скарбниця україніки в Європі / О. Сокур // До Дня слов'янської писемності і культури : тези Міжнар. наук. конф.

(Україна, Київ, 24–25 травня 2012 р.) : в 2 т. – Київ, 2012. – Т. 1: Традиції слов'янської писемності і культури: трансформації в ХХІ столітті. – С. 113–116.

18. Сокур О. Книгообмінні зв'язки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Слов'янської бібліотеки в Празі / О. Л. Сокур // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (Україна, Львів, 25 жовтня 2012 р.). – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012. – С. 561–564.

19. Сокур О. Книгообмінні зв'язки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з Національною бібліотекою Чеської Республіки: проблеми співробітництва / Сокур О. // Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів : матеріали Міжнар. наук. конф. (Україна, Київ, 8–10 жовтня, 2013 р.). – Київ, 2013. – С. 327–330.

20. Сокур Е. Библиографическая работа библиотек НИУ НАН Украины / Е. Сокур // Книга в информационном обществе: материалы XIII Междунар. науч. конф. по проблемам книговедения (Российская Федерация, Москва, 28–30 апреля 2014 г.) : в 4 ч. / Отв. ред. В. И. Васильев. – Москва : ФГБУ науки НИЦ «Наука» РАН, 2014. – Т. 1. – С. 343–344.

21. Сокур О. Бібліографічна складова організації інформації в бібліотеках НДУ НАН України / О. Сокур // Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали Міжнар. наук. конф. (Україна, Київ, 6–8 жовтня 2015 р.). – Київ, 2015. – Ч. 2. – С. 178–181.

22. Сокур О. Бібліографічно-інформаційна складова обслуговування науковців НДУ НАН України / О. Сокур // Освіта, мова та культура у процесі глобальних трансформацій: міжвузівський круглий стіл : зб. матеріалів (Україна, Київ, 1 квітня 2016 р.). – Київ : Ін-т кримінально-виконавчої служби, 2016. – С. 121–123.

23. Сокур О. Колекції як інформаційний ресурс у бібліотеках наукових установ НАН України / Полякова О. В., Сокур О. Л. // Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору : матеріали Міжнар. наук. конф. (Україна, Київ, 4–6 жовтня 2016 р.). – Київ, 2016. – С. 56–58.

Дисертантом здійснено узагальнення інформації про колекції і особисті бібліотеки видатних вчених, що зберігаються у фондах бібліотек НАН України.

24. Сокур Е. Взаимодействие библиотечно-информационной системы Национальной академии наук Украины: основные направления и перспективы [Электронный ресурс] / Сокур Елена Леонидовна // Интернет и информационно-библиотечные ресурсы в науке, образовании, культуре и бизнесе : материалы XI Междунар. конф. «Central Asia – 2017» (Республика Узбекистан, Наманган, 26–27 апреля 2017 г.). – Ташкент : Нац. б-ка Узбекистана им. Алишера Навои, 2017. – С. 56–61. – URL: http://natlib.uz/Content/userfiles/upload/pdf.%20word.%20excel/МУТАХАССИСЛАР%20УЧУН/УСЛУБИЙ%20ФАОЛИЯТ/5%20Халқаро/Sentral_Asia_2017_конференция_материаллар.pdf (дата звернення: 4.04.2019). Назва з екрану.

25. Сокур О. Інформаційно-комунікаційна взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України / Сокур Олена // Інформаційний простір бібліотеки : тези VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Україна, Львів, 18–19 травня 2017 р.). – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2017. – С. 35–37.

26. Сокур О. МБА: розвиток взаємодії в електронному середовищі / О. Сокур // Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек : матеріали Міжнар. наук. конф. (Україна, Київ, 3–5 жовтня 2017 р.). – Київ, 2017. – С. 93–96.

27. Сокур Е. Сотрудничество библиотек Национальной академии наук Украины в формировании национального научного информационного пространства / Е. Сокур // 500 гадоў беларускага кнігадрукавання : матэрыялы міжнароднага кангрэса ; XIII Міжнародныя кнігазнаўчыя чытанні (Рэспубліка Беларусь, Мінск, 14–15 верасня 2017 г.). У 2 ч. – Мінск, 2017. – Ч. 2. – С. 65–67.

28. Сокур О. Професійна періодика: обмін досвідом та бібліотечна взаємодія (до 100-річчя НБУВ) / О. Сокур // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. дванадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф. (Україна, Львів, 30 листопада – 1 грудня 2018 р.). – Львів, 2018. – С. 100–105.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати:

29. Сокур О. Журнал Бібліотеки Академії Наук УРСР [Електронний ресурс] / О. Л. Сокур // Українська бібліотечна енциклопедія : наук. проект / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. – Київ, 2018. – Бібліогр. наприкінці ст. – Режим доступу: <http://ube.nplu.org/article/> (дата звернення: 15.01.2019). – Назва з екрану.

30. Сокур О. Науковий збірник Бібліотеки УРСР [Електронний ресурс] / О. Л. Сокур // Українська бібліотечна енциклопедія : наук. проект / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. – Київ, 2018. – Бібліогр. наприкінці ст. – Режим доступу: <http://goo.gl/uJ7n8S> (дата звернення: 11.01.2019). – Назва з екрану.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	20
ВСТУП.....	22
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ БІБЛІОТЕК.....	32
1.1 Історіографія дисертаційного дослідження.....	32
1.2 Джерельна база та методологічні засади дослідження взаємодії бібліотек в умовах формування вітчизняного наукового інформаційного простору.....	67
Висновки до розділу 1.....	72
РОЗДІЛ 2 РОЗВИТОК ВЗАЄМОДІЇ БІБЛІОТЕК НАУКОВИХ УСТАНОВ НАН УКРАЇНИ.....	75
2.1 Науково-організаційне забезпечення взаємодії бібліотек наукових установ НАН України.....	75
2.2 Форми та моделі взаємодії бібліотек наукових установ НАН України.....	97
Висновки до розділу 2.....	129
РОЗДІЛ 3 ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ НАН УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВОЇ ВІТЧИЗНЯНОГО НАУКОВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ.....	132
3.1 Формування та збереження інформаційних ресурсів НАН України.....	132
3.2 Координація взаємодії бібліотек наукових установ НАН України у рамках інноваційних проектів НБУВ.....	165
Висновки до розділу 3.....	182
ВИСНОВКИ.....	187
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	193
ДОДАТКИ.....	253

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- АБІС – автоматизована бібліотечно-інформаційна система
- АБУ – Асоціація бібліотек України
- БАЄ – Бібліотечна Асамблея Євразії
- БАН – Бібліотека Академії наук (Української радянської соціалістичної республіки)
- ББК – Бібліотечно-бібліографічна класифікація
- БД – база даних
- БІР – бібліотечно-інформаційні ресурси
- БК – Бібліотечна комісія
- БНУ – бібліотеки наукових установ (Національної академії наук України)
- ВУАН – Всеукраїнська академія наук
- ДБД – довідково-бібліографічна діяльність
- ДБО – довідково-бібліографічне обслуговування
- ДПА – довідково-пошуковий апарат
- ЕБ – електронна бібліотека
- ЕДД – електронна доставка документів
- ЕК – електронний каталог
- ЕСУ – Енциклопедія сучасної України
- ЄНІП – єдиний науковий інформаційний простір
- ЄС – Європейський Союз
- ІБР – Інформаційно-бібліотечна рада (Національної академії наук України)
- ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології
- ІФЛА – Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ
- ЛННБУ ім. В. Стефаника – Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника
- МААН – Міжнародна асоціація академії наук
- МБА – міжбібліотечний абонемент
- МКО – міжнародний книгообмін
- НАН України – Національна академія наук України

НБУВ – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

НБУ ім. Ярослава Мудрого – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ОП – обов'язковий примірник

РБД – реферативна база даних

РЖ – реферативний журнал

УБА – Українська бібліотечна асоціація

УДК – Універсальна десяткова класифікація

ХДНБ ім. В. Г. Короленка – Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка

ЦБС – Централізована бібліотечна система

OCLC – Online Computer Library Center

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. У світовій практиці сформувалися різноманітні економічні, професійні та соціальні форми взаємодії бібліотек, які відрізняються метою, ступенем інтеграції, складом учасників та тематичною спрямованістю, характером відносин між ними. Основною перевагою взаємодії на сьогодні є зростання освітньо-культурних можливостей для розвитку членів суспільства. Використання об'єднаних інформаційних ресурсів спонукає до підвищення якості продуктів і послуг; ефективно впровадження інновацій зумовлює економічну вигоду, сприяє розвитку національного культурного простору.

За роки функціонування бібліотек накопичено значний досвід різних форм взаємодії для вирішення поставлених завдань, зокрема у діяльності бібліотек наукових установ Національної академії наук України (НАН України), яку репрезентують Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ), Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника (ЛННБУ ім. В. Стефаника) та 95 бібліотек і бібліотечно-інформаційних підрозділів наукових установ НАН України.

Особливістю функціонування мережі є спрямованість на скоординоване формування, взаємовикористання, перерозподіл та збереження інформаційних ресурсів як бази досліджень – одного з пріоритетних напрямів зміцнення наукового потенціалу держави. За цих обставин особливо актуальним є визначення основних концептуальних положень та теоретико-методологічних засад взаємодії бібліотек від реалізації яких залежить вибір успішних інтегрованих форм співпраці, створення імперативних умов для вирішення актуальних питань бібліотечної практики.

Генеza взаємодії бібліотек пройшла складний шлях реалізації різних форм співпраці – від простих, епізодичних відносин між окремими бібліотеками до керованих НАН України форм взаємодії, які охоплюють основні напрями організації бібліотечно-інформаційних ресурсів і удосконалення нормативно-методичної бази

діяльності цих бібліотек. Сучасні бібліотеки наукових установ поєднують традиційні та інноваційні форми обслуговування, задовольняють інформаційні потреби користувачів-науковців, забезпечуючи доступ до документних фондів, локальних і мережевих ресурсів (як придбаних, так і власної генерації), організованих за допомогою автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем або програмно-технологічних розробок, створених в установах.

Аналіз бібліотекознавчих досліджень засвідчив відсутність уніфікованого трактування поняття «взаємодія бібліотек» та чітко сформованого поняттєво-категорійного апарату в означеному контексті. Окремі форми та методи співпраці в бібліотечно-інформаційній сфері України, регіональні стратегії та проекти були висвітлені у дослідженнях вітчизняних теоретиків і практиків бібліотечної справи, зокрема, О. Баркової, М. Васильченка, Н. Зайченко, Л. Костенка, Н. Кунанець, П. Рогової, Т. Ярошенко. На важливості організації взаємодії у вітчизняній бібліотечній галузі наголошують науковці, які обґрунтовують доцільність інформаційної співпраці у соціально-комунікаційному просторі, розкривають форми та методи її організації при створенні спільних інформаційних ресурсів, висвітлюють досвід та обговорюють перспективи і напрями. Серед них вирізняються публікації О. Воскобойнікової-Гузевої, Л. Дубровіної, В. Ільганаєвої, О. Клименко, К. Лобузної, О. Мар'їної, О. Онищенко, В. Попика, Г. Шемаєвої.

Одним із ефективних інструментів сучасної організації діяльності бібліотек наукових установ НАН України є інтеграція на уніфікованій нормативно-методичній базі забезпечення технологічних процесів, що підвищує доступ та якість бібліотечно-інформаційних ресурсів і послуг. Публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників містять теоретичні засади інтеграційних процесів у бібліотечно-інформаційній сфері. Водночас, рівень як теоретичного осмислення взаємодії бібліотек, так і узагальнення практичних напрацювань не відповідають суспільним викликам, потребують удосконалення форм та методів управління процесами створення інтегрованих бібліотечно-інформаційних ресурсів.

Тенденції останнього десятиліття продемонстрували динамізм перетворень, що вплинули на ефективне функціонування бібліотек в електронному середовищі, становлення бібліотечних асоціацій та консорціумів, створення галузевих і регіональних корпоративних ресурсів, призвели до змін пріоритетів у науково-організаційному забезпеченні взаємодії БНУ у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору, які ще недостатньо вивчені. Поєднання напрацювань усіх бібліотек наукових установ НАН України на одній платформі з однією точкою доступу скоротить фінансові та матеріально-технічні витрати, призведе до підвищення якості бібліотечних продуктів і послуг, активізує залучення бібліотечних фахівців, пришвидшить час обслуговування та розширить категорії користувачів.

Оптимальними напрямками взаємодії бібліотек НАН України мають стати розбудова зведеного електронного каталогу на основі повної рекаталогізації фондів НБУВ, перехід БНУ до запозичувальної каталогізації, співпраця з оцифрування документів за узгодженим планом роботи, створення інтегрованих ресурсів повнотекстових баз даних відділень НАН України з єдиною точкою доступу, запровадження послуги електронної доставки документів через систему дистанційного обслуговування науковців на основі запровадження єдиного електронного читацького квитка.

Отже, з метою оптимізації взаємодії бібліотек наукових установ НАН України необхідно узагальнити накопичені теоретичні напрацювання і практичний досвід, визначити умови та можливості корпоративної співпраці, запропонувати шляхи ефективної взаємодії на основі уніфікації технологічних процесів та нормативно-методичного забезпечення, що відповідатимуть вимогам сучасного інформаційного середовища. Саме у цьому контексті актуальною є дисертаційна робота.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження здійснене у рамках наукових тем Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: «Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого

інформаційного простору» (2014–2016 рр., № державної реєстрації 0114U001071), «Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань» (2014–2016 рр., № державної реєстрації 0114U000197), «Розвиток нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів» (2017–2019 рр., № державної реєстрації 0116U004420).

Мета і завдання дослідження. Мета – обґрунтування теоретичних, методичних і організаційних засад упровадження форм взаємодії бібліотек наукових установ НАН України із застосуванням комплексу інноваційних рішень.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

– виявити, систематизувати та проаналізувати джерельну базу дослідження як сукупність документів, наукових розробок вітчизняних і зарубіжних учених стосовно взаємодії бібліотек;

– простежити розвиток взаємодії бібліотек наукових установ через систему науково-організаційного забезпечення їхньої діяльності;

– уточнити поняттєво-категорійний апарат дослідження, зокрема визначити сутність і зміст таких базових термінів, як «взаємодія бібліотек», «взаємодія бібліотек наукових установ НАН України», «науково-організаційне забезпечення взаємодії бібліотек наукових установ НАН України»;

– виявити та проаналізувати форми, різновиди і рівні взаємодії бібліотек наукових установ, що у сукупності генерують тенденції розвитку співпраці у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору;

– розробити шляхи оптимізації взаємодії бібліотек наукових установ;

– встановити, визначити та охарактеризувати найпотужніші інтегровані інформаційні ресурси як результат співпраці бібліотек наукових установ НАН України.

Об’єкт дослідження – взаємодія бібліотек наукових установ НАН України в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Предмет дослідження – науково-організаційне забезпечення взаємодії бібліотек наукових установ НАН України в умовах формування вітчизняного наукового інформаційного простору.

Методи дослідження. З метою розв'язання поставлених у дисертації завдань, зокрема для критичного осмислення виявленого матеріалу та його змістової інтерпретації, використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, індукції і дедукції.

Історичний метод, принципи наукової об'єктивності і системності дозволили проаналізувати особливості розвитку науково-організаційного забезпечення взаємодії бібліотек НАН України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору. Соціологічний метод застосовано під час моніторингу веб-сторінок бібліотек на сайтах 105 наукових установ НАН України, здійснено анкетування щодо опрацювання та представлення колекцій і особових бібліотек, стану обмінних фондів, наявності цінних та рідкісних видань, проведено опитування з метою з'ясування використання класифікаційних систем при розстановці фондів у бібліотеках наукових установ. Емпіричний метод (спостереження) сприяв об'єктивному оцінюванню роботи 65 бібліотек та бібліотечно-інформаційних підрозділів наукових установ НАН України у м. Києві та визначенню потреб їхнього організаційно-методичного забезпечення.

Завдяки застосуванню методу термінологічного аналізу стало можливим уточнення поняттєвого апарату дослідження, зокрема визначення сутності та змісту понять «взаємодія бібліотек», «взаємодія бібліотек наукових установ НАН України», «науково-організаційне забезпечення взаємодії бібліотек наукових установ НАН України».

Метод моделювання сприяв представленню моделі взаємодії бібліотек НАН України на трьох рівнях. Синтез, як метод наукового пізнання, дозволив простежити генезу взаємодії через науково-організаційне забезпечення їхньої діяльності. Кластерний аналіз було застосовано для з'ясування специфіки

організації роботи кожної окремої бібліотеки, що дозволило представити динаміку, встановити їхні відмінності у темпах адаптації до соціальних і технологічних змін.

Важливим було застосування соціокомунікаційного методу, що сприяло виявленню особливостей основних форм та шляхів взаємодії бібліотек НАН України на сучасному етапі, дало можливість охарактеризувати їхній зміст та функціональне навантаження. Діяльнісний підхід було використано під час розгляду планів підвищення кваліфікації як організованої системи навчання для фахівців БНУ. Синергетичний підхід дозволив розглянути бібліотечну мережу НАН України з позицій складноорганізованої системи, яка поєднує і синтезує позитивні елементи кожного учасника та запропонувати інноваційну модель їхньої ефективної співпраці.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційній роботі вперше здійснено комплексне дослідження науково-організаційного забезпечення взаємодії бібліотек наукових установ НАН України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору.

Отримано результати, які становлять системні уявлення про взаємодію бібліотек наукових установ НАН України, що відображено у наступних положеннях:

уперше:

– виявлено, систематизовано та проаналізовано джерельну базу дослідження як сукупність документів щодо взаємодії вітчизняних бібліотек;

– визначено сутність і зміст поняття «взаємодія бібліотек наукових установ НАН України», «науково-організаційне забезпечення взаємодії бібліотек наукових установ НАН України»;

– доведено, що на сучасному етапі основною є ресурсна взаємодія бібліотек наукових установ з метою об'єднання та представлення інформації про документні фонди бібліотек НАН України, що сприятиме популяризації досягнень вітчизняної науки;

– розроблено модель взаємодії бібліотек наукових установ НАН України на трьох рівнях, доведено, що активізація співпраці на мікро- і макрорівнях призведе до інтенсифікації взаємодії на мегарівні та сприятиме інтеграції вітчизняного науково-освітньо-культурного інформаційного простору у світовий;

– запропоновано перспективи розвитку інтегрованих наукових бібліотечно-інформаційних ресурсів як результату співпраці бібліотек наукових установ, зокрема, на основі розбудови зведеного електронного каталогу бібліотек НАН України та створення репозитарію наукових установ НАН України;

удосконалено:

– поняття «взаємодія бібліотек», яке простежено з позицій формування єдиного інформаційного простору;

– методологічні підходи та інструментарій дослідження взаємодії бібліотек наукових установ НАН України;

– діючу систему науково-організаційного забезпечення бібліотек наукових установ НАН України;

дістало подальшого розвитку:

– вивчення різновидів та особливостей взаємодії бібліотек наукових установ НАН України впродовж усього періоду розвитку, уточнення змісту і ефективних форм організаційно-методичного забезпечення їхньої діяльності;

– система підвищення кваліфікації та перепідготовки бібліотечних фахівців на нових методичних засадах, що сприятиме підвищенню ефективності роботи та якості бібліотечно-інформаційних послуг.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблено та впроваджено у практику роботи мережі бібліотек НАН України «Положення про дари до фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадський», що позитивно вплинуло на упорядкування цієї групи надходжень; розроблено структуру типової веб-сторінки бібліотеки на сайті наукової установи, що сприяло оптимізації інформаційного наповнення та забезпечення уніфікованого відображення їхньої діяльності; унормовано правові відносини НБУВ із науковими установами НАН

України шляхом укладання угод про співпрацю щодо інтеграції електронних ресурсів. Підготовлено матеріал «Колекції та особові бібліотеки вчених НАН України, які зберігаються у фондах бібліотек наукових установ НАН України» та «Бібліографічні і біобібліографічні покажчики, підготовлені у наукових установах НАН України. 2000–2018», який було використано при укладанні довідника «Бібліотеки наукових установ НАН України». Практична апробація результатів дослідження сприяла впорядкуванню нормативно-методичного забезпечення бібліотек наукових установ, з цією метою було розроблено «Перелік діючих документів та інструктивно-методичних матеріалів, що регламентують діяльність бібліотек наукових установ НАН України».

Розроблені дисертантом пропозиції щодо науково-організаційного забезпечення взаємодії бібліотек з метою формування інтегрованих бібліотечно-інформаційних ресурсів, як складової вітчизняного наукового інформаційного простору, було використано при підготовці планів підвищення кваліфікації працівників бібліотек наукових установ НАН України.

Проаналізовано та вивчено традиційні та апробовані форми підвищення кваліфікації працівників бібліотек. У подальшому результати дослідження планується використати для розроблення і впровадження програм професійної перепідготовки працівників бібліотек наукових установ, оновлення актуальними матеріалами семінарських та лекційних занять для активізації їхньої взаємодії на мікро-, макро- і мегарівнях.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано самостійно, викладені наукові результати, висновки і рекомендації належать дисертанту. Внесок здобувача у працях, які виконані у співавторстві, конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження викладено та обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня: Міжнародна наукова конференція «Інноваційна діяльність – стратегічний напрям розвитку наукових бібліотек» (Україна, Київ, 7–8 жовтня 2003

р.), Міжнародна наукова конференція «Бібліотеки та інформаційні центри в системі наукового супроводу суспільних реформ» (Україна, Київ, 12–14 жовтня 2004 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики» (Україна, Київ, 16–18 травня 2006 р.), Міжнародна наукова конференція «Традиції слов'янської писемності і культури: трансформації в ХХІ столітті» (Україна, Київ, 24–25 травня 2012 р.), Всеукраїнська наукова конференція «Соціальні комунікації: стан, проблеми, тенденції» (Україна, Київ, 26–27 квітня 2012 р.), Міжнародна наукова конференція «Інноваційна модель наукової бібліотеки ХХІ століття» (Україна, Київ, 9–10 жовтня 2012 р.), П'ята Міжнародна наукова конференція «Книжная культура: опыт прошлого и проблемы современности: к 285-летию основания Академической типографии в России» (Російська Федерація, Москва, 24–26 жовтня 2012 р.), Четверта Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства» (Україна, Львів, 25 жовтня 2012 р.), Міжнародна наукова конференція «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (Україна, Київ, 8–10 жовтня. 2013 р.), Тринадцята Міжнародна наукова конференція «Книга в информационном обществе» (Російська Федерація, Москва, 28–30 квітня 2014 р.), Міжнародна наукова конференція «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору» (Україна, Київ, 21–23 жовтня 2014 р.), Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація» (Україна, Київ, 6–8 жовтня 2015 р.), Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору» (Україна, Київ, 4–6 жовтня 2016 р.), Одинадцята Міжнародна конференція «Central Asia – 2017» «Интернет и информационно-библиотечные ресурсы в науке, образовании, культуре и бизнесе» (Республіка Узбекистан, Наманган, 26–27 квітня 2017 р.), Сьома Міжнародна науково-практична конференція «Інформаційний простір бібліотеки» (Україна, Львів, 18–19 травня 2017 р.), Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація.

Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек» (Україна, Київ, 3–5 жовтня 2017 р.), Тринадцяті Міжнародні книгознавчі читання «500 гадоў беларускага кнігадрукавання» (Республіка Білорусь, Мінськ, 14–15 вересня 2017 р.), Дванадцята Всеукраїнська науково-теоретична конференція «Українська періодика: історія і сучасність» (Україна, Львів, 30 листопада – 1 грудня 2018 р.).

Публікації за темою дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 30 наукових публікаціях: 13 статей у наукових фахових виданнях України; одна стаття у зарубіжному науковому фаховому періодичному виданні; 14 статей опубліковано у матеріалах до міжнародних та всеукраїнської конференцій, круглого столу; статей, які додатково відображають результати дослідження – дві.

Структура та обсяг дисертації. Структура складається з титульного аркуша, анотації українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача за темою роботи, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків у кінці розділів та загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Дисертація обсягом 297 стор., основний текст становить 192 стор., список використаних джерел розміщений на 60 стор. і містить 552 позиції, додатки – 45 стор.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ БІБЛІОТЕК

1.1 Історіографія дисертаційного дослідження

Питання взаємодії бібліотек на сучасному етапі розвитку суспільства набувають особливого значення, оскільки це передбачає координування зусиль не тільки провідних бібліотек різної галузевої та відомчої належності, але й мережевої співпраці в умовах формування єдиного вітчизняного інформаційного простору. Міжбібліотечна взаємодія зі створення національного інтегрованого ресурсу забезпечить входження вітчизняного наукового інформаційного простору у світовий.

На важливості сучасної організації взаємодії у вітчизняній бібліотечній галузі наголошують науковці, які обґрунтовують доцільність інформаційної співпраці у сучасному соціально-комунікаційному просторі, розкривають форми та методи організації співробітництва у процесі створення спільних бібліотечно-інформаційних ресурсів, висвітлюють досвід та обговорюють перспективи і напрями взаємодії через проектну діяльність тощо. Ці питання розглядалися О. Барковою [20], Т. Букшиною [44–45], Т. Вилегжаніною [53], О. Воскобойніковою-Гузевою [60], В. Ільганаєвою [135], Л. Костенком [206], О. Мар'їною [258–260], О. Онищенком [301], В. Попиком [344–348], А. Свободою [414], Д. Солов'яненком [457], Г. Солоіденко [464–465, 469–470], М. Сорокою [473–474], Г. Шемаєвою [531–532], Т. Ярошенко [542–544] та іншими.

Виникнення відносин та зв'язків між окремими бібліотеками та бібліотечними процесами засвідчило початок формування бібліотечної системи з подальшим розвитком напрямів, посиленням інтенсивності та стійкості взаємозв'язків. За визначенням М. Карташова, взаємодія бібліотек характеризується двома тенденціями: екстенсивний (розширення) та інтенсивний (поглиблення) розвиток. Автор відзначає, що, з одного боку, зростають обсяги бібліотечної взаємодії

(кількість бібліотек, залучених до спільної роботи, кількість напрямів бібліотечної співпраці та обсяг по кожному з них тощо), з іншого, посилюється система бібліотечних відносин, збагачується їхній зміст, відбуваються зміни у структурі формування та використання бібліотечних ресурсів [164].

Теоретико-методологічні засади дослідження взаємодії бібліотек ґрунтуються на наукових розробках сучасних бібліотекознавців, зокрема, серед вітчизняних науковців проблему зміни філософії бібліотек – від володіння до доступу – представлено розробками О. Баркової [21], К. Бережної [26], О. Воскобойнікової-Гузєвої [63], С. Гарагулі [68], І. Давидової [83–85], Н. Зайченко [116–118], О. Каращук [159], О. Клименко [175–177], В. Копанєвої [198], Л. Костенка [207], К. Лобузїної [237, 240–242], О. Мар'їної [255–257], О. Пастушенко [318], Ю. Половинчак [329–330], С. Ростовцевої [409], А. Сусак [490], Г. Шемаєвої [530] та іншими. Серед зарубіжних – М. Акіліної [3], Ф. Воройського [57–59], К. Генієвої [70], Р. Григянець [79], Т. Дергільової [88], А. Димчева [90], Н. Жадько [111], В. Зверевича [121], А. Земскова [127], М. Кальонова [154–156], О. Качанової [165], Я. Шрайберга [536] та іншими. Так, у дослідженнях А. Сусак [490] поряд з усталеними функціями кумуляції, класифікації, трансляції, ціннісної орієнтації, що на думку автора становить технічні (внутрішні) функції, запропоновано освітньо-соціалізуючу та стабілізуючу. Останню з вищеназваних функцій автор вважає актуальною для сучасного суспільства, оскільки більшість теоретиків постіндустріалізму (М. Кастельс, О. Тоффлер, Д. Белл) центральне місце відводять знанням та інформації, які перетворюються на найважливіший соціальний і економічний ресурс. Стрімке поширення технологій розповсюдження інформації кардинально змінило монополію друкованих засобів на неї. У цьому контексті до нових очікуваних функцій бібліотеки А. Сусак відносить її активну роль у забезпеченні доступу, як наслідок – подолання цифрової нерівності у суспільстві.

Варто зазначити, що питання функцій сучасної наукової бібліотеки є однією з найскладніших і найдискусійніших проблем бібліотекознавства. Від розробки

науково обґрунтованої і адекватної практиці типології багато у чому залежать правильність постановки діяльності бібліотек, чіткість у визначенні їхніх завдань, напрямів роботи, функцій, зв'язків, побудова і функціонування системи бібліотек і їхньої внутрішньосистемної взаємодії.

Модельний підхід до дослідження бібліотечної взаємодії, як складної відкритої динамічної системи і окремих її підсистем, застосовували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Серед них вирізняються дослідження Ю. Арського [13], Ю. Артемова [14], О. Артем'євої [15], М. Васильченка [48], С. Гарагулі [69], Л. Госіної [75], Т. Добко [94], Н. Зайченко [117], А. Карауш [158], М. Карташова [162], Д. Коготкова [185], Т. Колеснікової [190], Л. Костенка [205], П. Рогової [400–401], М. Слободяника [423–425], А. Соколова [433], Ю. Столярова [481], А. Стукалової [489], Я. Шрайберга [535].

Найперспективнішим є системний підхід. Система (грец. *συστήμα* – поєднання, утворення) визначається як сукупність визначених елементів, між якими існує закономірний зв'язок чи взаємодія [501, с. 583]. Системний підхід орієнтує дослідників на розкриття цілісності об'єкта, виявлення різноманітних зв'язків і зведення їх у теоретичну єдність. У вітчизняному бібліотекознавстві важливість цього методу було осмислено наприкінці 1970-х років.

Системний підхід дозволяє виокремити найзагальніші й стійкі елементи у взаємодії бібліотек, ґрунтується на виборі найраціональнішого шляху вивчення складних явищ через послідовне розчленування їх до тієї межі, за якою вони втрачають свою якість.

Як уточнює М. Карташов [162, с. 1–2], розвиток наукових бібліотек як системи, якій притаманно посилення єдності та взаємозалежності всіх її елементів, потребує вивчення з позицій системного підходу.

Граничною одиницею поділу є окрема бібліотека як елемент. Неподільність елемента відносна, неподільним він вважається лише на тому рівні аналізу, який прийнятий у цьому дослідженні. Розглянутий на іншому рівні – у якості не елемента, а самостійної системи (діяльності бібліотек) зі своїми елементами і

зв'язками – він також характеризується складністю і передбачає ретельний розгляд. Сукупність елементів (у нашому дослідженні – бібліотек наукових установ НАН України) утворюють систему.

Розрізняють прості і складні системи. Проста система – це сукупність однорідних елементів (бібліотеки наукових установ НАН України), що виконують необхідні для її існування функції. Якщо ж у системі є кілька таких сукупностей (бібліотеки відділень наукових установ НАН України), то кожна з них набуває роль підсистеми, а вся вона стає складною.

Поняття системи так само відносне, як і поняття елемента, так як кожна система одночасно є підсистемою (елементом) системи більш високого порядку (метасистеми) і одночасно виступає в якості метасистеми для систем більш низького порядку (мікросистем).

Сучасне бібліотекознавство характеризується різними науковими підходами до аналізу бібліотеки як системи. На наше переконання, найоптимальнішими з них є виділені та охарактеризовані Ю. Артемовим [14, с. 66]. Зокрема, автор виокремлює структурно-функціональний, соціально-функціональний, діяльнісний, маркетинговий та технологічний підходи.

Структурно-функціональний підхід, запропонований Л. Хавкіною у 1920-х роках, базувався на тричленній моделі бібліотеки, складовими якої є «читач» – «бібліотекар» – «книга» [505].

Для налагодження мережевої взаємодії бібліотек наукових установ Всеукраїнської академії наук першим директором Всенародної бібліотеки України С. Постернаком у 1929 р. було ініційовано створення Бібліотечної комісії, коли постала потреба планово організувати і координувати бібліотечну справу всієї ВУАН як цілісної системи. У 1946 р. задля активізації співробітництва БНУ Ю. Меженко запропонував створити при Бібліотеці Академії наук Керівний центр мережі бібліотек системи АН УРСР, було підготовлено проект положення про мережу бібліотек, що мало б забезпечити якісно новий рівень роботи бібліотек інститутів, розвиток їх як єдиної інформаційно-бібліотечної системи з

уніфікованою організацією основних бібліотечно-виробничих процесів. Тобто, було запропоновано науково-організаційне забезпечення взаємодії бібліотек.

Вихідним (аксіоматичним) для вивчення структури бібліотеки є положення про те, що бібліотека як соціальний інститут створена суспільством для розповсюдження у просторово-часовому континіумі документів із метою формування та задоволення інформаційних потреб. Базуючись на цьому твердженні, Ю. Столяров побудував багаторівневу (багатоконтурну) модель бібліотеки [481]. Відповідно до його теорії, бібліотеку як систему утворюють такі чотири елементи: бібліотечний фонд, контингент користувачів бібліотеки, бібліотечний персонал і матеріально-технічна база бібліотеки. Єдність названих елементів становлять перший контур системи. Другий її контур представлений моделями елементів першого контуру і складається з таких елементів: модель бібліотечного фонду бібліотеки, модель контингенту користувачів бібліотеки, модель бібліотечного персоналу, модель матеріально-технічної бази бібліотеки. Наступний рівень системи представлений моделями елементів другого контуру і т. д.

Найпростіші, родові елементи властиві кожній бібліотеці без винятку, обов'язково і постійно присутні в ній; за відсутності хоча б одного з них система функціонувати не може; вони мають характеристики, що дозволяють чітко розрізнити їх. Серед них виділяють документ і користувач, вони є першоосною появи інших елементів, але їх наявність ще недостатня для утворення бібліотеки.

Кожна підсистема і її модель не тільки впливає на інші, але й сама залежить від них не менш, ніж вони від неї, не дозволяючи жодній із них бути центральною або єдиною. Тому ні бібліотечний фонд, ні користувачі, ні персонал, ні матеріально-технічна база, ні тим більше їх моделі на другому і наступних контурах самі по собі, ні навіть їхні взаємодії, що розглядаються ізольовано одне від одного, ще не утворюють бібліотеку як цілісну систему. За твердженням Ю. Столярова, органічне ціле утворюється лише тоді, коли між цими підсистемами виникають стійкі внутрішні зв'язки, внаслідок чого система набуває інтегративні якості. Ми поділяємо думку автора, що бібліотека – це не сукупність механічно

з'єднаних компонентів, мова – саме про цілісність, розчленовування якої на частини можливо лише в абстракції. Кожна підсистема – рівноправна з іншими, виконує свою власну, якісно відокремлену внутрішньо- і зовнішньосистемну функцію, без якої система була б неіснуючою. Сукупність цих функцій надають системі «бібліотека» стійкість і закінченість. Ці підсистеми і зв'язки між ними притаманні будь-якій бібліотеці доти, поки вона існує у своїй власній якості. А. Ванеєв зауважує, що попри збереження багатьох соціальних функцій, їхній зміст змінюється у часі і просторі під впливом соціальної ролі, яку суспільство покладає на бібліотеку [47, с. 126]. Тобто, породжена суспільством і задля суспільного розвитку бібліотека емпатично реагує на його запити.

Модель бібліотеки, розроблена А. Соколовим, базується вже не на документі, а на інформації, як предметі діяльності бібліотеки [433]. Така модель пропонує дослідження стратегічних змін у діяльності бібліотек, що зумовлені глобальними процесами переходу від інформаційного суспільства до суспільства знань. Системно-функціональній та діяльнісній моделі бібліотеки М. Слободяника притаманні такі елементи: інформаційний потенціал, інформаційна діяльність, комунікаційний процес, управління [425].

Сутність змін полягає у переорієнтації пріоритетів – знання стають ключовим елементом сучасного суспільного й економічного життя. Під впливом цих змін розширюються функції й ускладнюються завдання, які постають перед бібліотеками, що потребує постійного вдосконалення структури, ресурсів і технологічного забезпечення. Саме тому існує необхідність теоретичного осмислення змін у структурі бібліотек, які були зумовлені процесами у світовому співтоваристві й виникли у зв'язку з переходом на вищий рівень розвитку.

За Я. Шрайбергом, системно-структурна модель бібліотеки – це п'ятикомпонентна система, яку утворюють документи, користувачі, персонал, інформаційна компонента та інфраструктура [536]. На його переконання, така модель якнайповніше відображає зміни, котрі відбулися під впливом інформаційно-комунікаційних технологій. Представлені моделі, на нашу думку,

фактично не враховують взаємодію бібліотек, як важливий чинник формування інформаційного простору.

Концептуальна модель гібридної бібліотеки, представлена у колективній монографії фахівців Київського національного університету імені Тараса Шевченка [6, с. 38–41], ґрунтується на поєднанні інформаційного та діяльнісного підходів. Запропонована модель інтегрує чотири необхідних і достатніх, на думку авторів, елементи: інформаційний потенціал, обробка інформації, представлення інформації, забезпечення комунікації через електронну доставку документів (ЕДД). На нашу думку, така модель представляє бібліотечну взаємодію лише у напрямі задоволення інформаційних потреб користувача.

Перспективна модернізаційна модель сучасної вітчизняної бібліотеки у дослідженнях О. Воскобойнікової-Гузєвої репрезентована вже як трирівнева та семиелементна: ідеологічна, інноваційна, інвестиційна складові передбачають технологічну, соціальну, інституційну модернізацію, що своєю чергою призведе до результативної складової, так званого «світового стандарту» [62].

У контексті нашого дослідження актуальною є концептуальна модель Ю. Артемова, де книгозбірня – це система з внутрішніми і зовнішніми взаємодіями та зв'язками між ними, яка зорієнтована на зовнішній запит, організацію бібліотечно-інформаційного ресурсу, бібліотечні послуги та продукти [14]. Представлена діяльнісна модель враховує індивідуальні характеристики бібліотек, їхню здатність відповідати сучасним уявленням про бібліотеку суспільства знань. Автор стверджує, що «у відповідь на зовнішні запити у бібліотеці ініціюються процеси, що визначаються технологічними інструкціями, нормами, структурою й методами керівництва бібліотекою» [14, с. 67]. Для реалізації цих процесів залучаються всі наявні бібліотечні ресурси: кадрові, інтелектуальні, бібліотечно-інформаційні, інформаційно-комунікаційні, матеріально-технічні, фінансові. У результаті користувач одержує бібліотечні послуги та продукти.

Бібліотечно-інформаційний продукт є результатом когнітивної діяльності бібліотек, який представлений: бібліографічними покажчиками різних типів і

видів, реферативною та аналітичною інформацією, бібліометричною, наукометричною й прогностичною діяльністю. Згідно з моделлю Ю. Артемова, задля формування власних ресурсів бібліотеки звертаються із запитом до інших установ і навчальних закладів тощо, тобто активно співпрацюють [14, с. 68].

У запропонованій моделі бібліотечно-інформаційний ресурс виходить за рамки окремої бібліотеки. Сучасні бібліотеки, за твердженням Ю. Артемова, повинні об'єднуватися у корпоративні бібліотечні мережі, надавати своїм користувачам доступ до інформації в регіональному, галузевому й світовому інформаційному просторі, що стає визначальною рисою бібліотеки суспільства знань.

Нова модель бібліотечної діяльності – корпоративна, організаційне становлення якої розпочалося наприкінці 1990-х років, означає розширення комунікаційних зв'язків між учасниками системи, постачальниками і споживачами. Її підґрунтям став активний розвиток інформаційних технологій, телекомунікаційного середовища й, передусім, мережі Інтернет, які змінили традиційні уявлення щодо обмеженості бібліотек, зруйнували їхню замкненість. І. Давидова уточнила, що зміна організаційних форм функціонування бібліотек в інформаційному суспільстві відбувається й у напрямі створення нових організаційних форм – електронних і цифрових бібліотек, які функціонують у глобальному розподіленому інформаційному просторі. Вона вважає трансформацію еволюційним процесом бібліотечної системи [85, с. 80–81].

Бібліотечна взаємодія отримала розвиток у вітчизняному законодавстві. Головний принцип взаємодії бібліотек і взаємовикористання їхніх ресурсів було задекларовано ст. 1 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (1995), де визначення «бібліотечна система України» тлумачиться як «розгалужена мережа бібліотек різних видів, які пов'язані взаємодією і взаємовикористанням бібліотечних ресурсів». Ст. 4 Закону визначено напрями бібліотечної взаємодії, стимулюючи «взаємовикористання бібліотечних ресурсів через систему міжбібліотечного абонементу, зведених каталогів, депозитаріїв, обмінних бібліотечних фондів, інтеграцію бібліотек України у світовий інформаційний

простір», що сприяє більш повному задоволенню потреб користувачів в інформації. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані стимулювати взаємодію бібліотек і створювати умови для їхнього розвитку (ст. 10 Закону). У ст. 5 вказано, що функціонування бібліотечної системи України відбувається на основі організації науково-дослідної, науково-бібліографічної та науково-методичної роботи, взаємовикористання бібліотечних ресурсів, скооперованого комплектування фондів та обробки документів, довідково-пошукового апарату. Ст. 11 і 24 встановлено координаційні органи управління процесом взаємодії з боку держави, місцевого самоврядування, визначено центральні бібліотеки, на які покладено обов'язок забезпечувати взаємодію бібліотек різних типів і видів [357].

Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» – це базовий спеціальний закон, який містить правові норми з основних питань та визначає загальні засади вітчизняної бібліотечної справи з метою задоволення інформаційних, наукових і культурних потреб суспільства, збагачення духовного потенціалу народу і має вищу юридичну силу щодо підзаконних нормативних актів. Законом чітко визначено статус вітчизняних бібліотек, правові та організаційні засади їхньої діяльності, спрямованої на реалізацію прав громадян на вільний доступ до інформації, знань, залучення до цінностей національної та світової культури, науки, освіти, що зберігаються у бібліотечних фондах. Термін «бібліотека» вживається як «інформаційний, культурний, освітній заклад (установа, організація) або структурний підрозділ, що має упорядкований фонд документів, доступ до інших джерел інформації та головним завданням якого є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки». Законом регламентовано, що держава фінансує створення інформаційних мереж і телекомунікаційних систем для інформаційного обміну, входження бібліотек у світові глобальні комп'ютерні мережі та стимулює інтеграцію вітчизняних бібліотек у світовий інформаційний простір.

Українська бібліотечна асоціація (УБА) вибудовує свою роботу згідно зі світовими пріоритетами. У «Стратегії УБА на 2019–2021 роки» підкреслено, що «УБА, як професійна організація, спрямовує свою діяльність на системну трансформацію бібліотечної справи задля якісних змін і сталого розвитку українського суспільства та інтеграції у світове співтовариство» [483, 498]. Стратегія організації націлена на підтримку розвитку вітчизняної бібліотечно-інформаційної справи з урахуванням різноманітних факторів впливу, загальносвітових тенденцій та запитів професійної спільноти. Одночасно, одним з головних пріоритетів УБА визначає удосконалення системи внутрішньої та зовнішньої комунікації, залучення молоді у діяльність організації на всіх рівнях. Успіх реалізації Стратегії вбачається у координованості дій активних членів Асоціації, розвитку інтелектуального капіталу та стабільності забезпечення програмної діяльності.

З метою удосконалення управління бібліотеками, сприяння їхньому розвитку та задля належного функціонування бібліотечної справи при Міністерстві культури України у 2014 р. було сформовано Міжвідомчу координаційну раду з питань розвитку бібліотек та бібліотечної справи. Пріоритетним завданням визначено «сприяння діяльності бібліотек щодо формування бібліотечних та інформаційних ресурсів, процесам інформатизації бібліотек України, збереження документальної спадщини українського народу» [388].

Адаптація та розвиток електронного середовища, застосування електронних засобів комунікації, надання ефективного доступу до інформації, співвідношення бібліотечно-інформаційної діяльності, авторського права й електронної інформації, професійне навчання кадрів – ключові питання, які вирішує сьогодні бібліотечно-інформаційна спільнота. Всі ці проблеми відображені у документах ІФЛА – незалежної міжнародної неурядової некомерційної організації, аналіз діяльності якої сприяв розумінню механізмів бібліотечної взаємодії загалом. Сьогодні ІФЛА об'єднує бібліотеки понад 140 країн світу.

У контексті нашого дослідження аналізуючи програми ІФЛА варто виокремити пріоритетні напрями розвитку бібліотечно-інформаційної галузі, які спрямовані на просування глобального суспільного завдання – інформаційне забезпечення суспільного розвитку через інтеграційні процеси. На рівні міжнародного співробітництва необхідність виконання цього завдання формує низку заходів, зокрема, зі сприяння розвитку автоматизованих систем та вдосконалення стандартів у сфері бібліографічного обліку на національному рівні, розвиток міжнародного обміну бібліографічною інформацією; забезпечення максимально повної доступності до публікацій; гарантування збереження всіх бібліотечних документів на всіх видах носіїв інформації з метою продовження їх терміну використання; сприяння розвитку електронної передачі інформації між бібліотеками та користувачами з дотриманням міжнародних стандартів у цій сфері та контролю за їх розробкою; сприяння бібліотечній професіоналізації.

Стратегічний план ІФЛА на 2016–2021 рр. складається з ключових ініціатив за чотирма магістральними напрями: участь бібліотек у побудові інформованого суспільства, забезпечення справедливого доступу до інформації, охорона культурної спадщини, підвищення ролі бібліотекарів на всіх рівнях [482]. Задля їх реалізації було заплановано роботу одного чи кількох підрозділів або робочих груп. Саме тому, одночасно з обговоренням Стратегічного плану, комітети ІФЛА розробили свої програми дій [235, 389].

Серед органів управління процесами взаємодії бібліотек особлива роль належить асоціаціям. Національні бібліотечні асоціації різних країн вибудовують свою діяльність з урахуванням пріоритетних напрямів ІФЛА, планують та реалізують національні й міжнародні проекти, інформують про них світове бібліотечне співтовариство.

Вперше основні принципи та напрями розвитку інформаційного суспільства було окреслено в Окінавській хартії, прийнятій на саміті керівників країн «великої вісімки». Документом, зокрема, передбачено низку стратегічних завдань, реалізація яких спонукає країни до встановлення сприятливих ринкових умов для

безперешкодного надання населенню всіх можливих послуг телекомунікацій; пошуку додаткових можливостей, включаючи доступ через засоби, відкриті для широкої публіки; сприяти подальшому розвитку «дружніх», «вільних від перешкод» технологій, включаючи мобільний доступ до інтернету, а також широкому використанню безкоштовного загальнодоступного інформаційного наповнення та відкритих для всіх користувачів програмних засобів з дотриманням прав інтелектуальної власності [290].

В Олександрійському маніфесті, прийнятому на конференції «Бібліотеки: інформаційне суспільство в дії» (Арабська Республіка Єгипет, Олександрія, 2005), наголошено, що бібліотеки виступають гарантами інтелектуальної свободи і рівних можливостей доступу до інформації як найбільш демократичні заклади культури та відіграють суттєву роль у подоланні інформаційної нерівності. Олександрійським маніфестом ІФЛА звертається до державних органів влади, міжнародних організацій вкладати кошти в бібліотечне обслуговування, модернізацію та розширення бібліотечних мереж, усіляко сприяти відкритому та необмеженому доступу до інформації. Ці положення закріплено у підсумкових документах Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства у Женеві (2003) та Тунісі (2005), підкреслено, що суспільство має надавати допомогу бібліотекам у виконанні їхньої освітньої, наукової, культурної місії [326]. Серед ключових принципів побудови інформаційного суспільства, орієнтованого на інтереси людства, визнано, що загальний, пандемічний, рівноправний і прийнятний за ціною доступ до інформаційної інфраструктури та послуг є необхідним фундаментом інформаційного суспільства. Відповідальність за розвиток інформаційного суспільства несуть державні органи, які відіграють у цьому визначальну роль [249].

У Ліонській Декларації з доступу до інформації та розвитку (2014) викладено Програму розвитку – Цілі розвитку тисячоліття, що стала продовженням попередніх. Програма окреслила орієнтири інформаційного просування людства на 2016–2030 рр., зокрема висунуто тезу, що право на інформацію та розвиток

співробітництва повинні перейти на якісно нові рівні. Підкреслено місію національних бібліотек зі збереження та надання постійного доступу до культурного надбання і джерел публічної інформації, організації публічних форумів для більш активної участі громадян у прийнятті суспільно значущих рішень, посередництво у навчанні. Цим документом задекларовано намір забезпечити для кожного жителя планети доступ до інформації, можливість її зрозуміти, використати і розповсюдити, що необхідно для сталого розвитку демократичного суспільства. У Декларації визначено бібліотеки, архіви, громадські організації та засоби масової інформації інформаційними посередниками в обміні, організації, структуруванні та розумінні даних, що необхідні для розвитку.

Пріоритетним завданням для вітчизняної бібліотечно-інформаційної галузі є об'єднання зусиль професійного співтовариства у формуванні єдиного національного інформаційного простору, забезпечення інформаційного супроводу процесів модернізації та інноваційного розвитку всіх сфер українського суспільства, підвищення ролі бібліотек та розвиток бібліотечно-інформаційної галузі, надання соціальних гарантій бібліотекарям [142, с. 160].

Основою для означених процесів став Закон України «Про науково-технічну інформацію» (1993), в якому перед національною системою науково-технічної інформації було поставлено завдання сформувати на основі довідково-інформаційних фондів, включаючи бази і банки даних, систему інформаційного забезпечення юридичних та фізичних осіб, аналітично-синтетичну обробку першоджерел, організацію пропаганди передового виробничого досвіду та сприяння широкому використанню досягнень науки і техніки [371].

З початку 1980-х років в Україні розпочато процес формування електронних ресурсів і електронних бібліотек, чому сприяли світові тенденції інформатизації суспільства [507]. Проблема створення національної електронної бібліотеки в Україні вперше актуалізується на рівні органів державної влади в 1998 р., коли Законом України «Про Національну програму інформатизації» [373] було

передбачено розробку і затвердження Державної програми «Електронна бібліотека». Документ містив загальні засади формування, виконання та коригування Національної програми інформатизації. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» містив характеристику сучасного стану інформатизації, стратегічні цілі та основні принципи інформатизації, очікувані наслідки від її реалізації [369].

Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (2007) також було передбачено необхідність вирішення питання функціонування вітчизняної електронної бібліотеки. У плані заходів із реалізації завдань щодо розвитку інформаційного суспільства в Україні першочерговими визначено «створення загальнодержавних інформаційних систем, насамперед у сферах охорони здоров'я, освіти, науки, культури, охорони довкілля», наголошено на створенні національного ресурсу «Електронна бібліотека» [363].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України у 2009 р. було схвалено Концепцію Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI» [362], яка стала складовою «Національної програми інформатизації» (Програма). Метою Програми було визначено підвищення ефективності використання, забезпечення доступності документів, які зберігаються у бібліотечних, архівних і музейних фондах, шляхом створення єдиної інформаційної бібліотечної системи. Пріоритетними напрямками реалізації Програми було, зокрема, визначення об'єктів зберігання у бібліотечних та архівних фондах, що мають загальнодержавне значення; переведення в електронну форму документів, які зберігаються у Державному бібліотечному, Національному архівному та Музейному фондах, фонді Державного архіву друку Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова», інших бібліотечних, архівних і музейних фондах; створення єдиної бібліотечної інфраструктури. Зазначено, що виконання Програми надасть змогу підвищити рівень інформаційної культури населення та ввести в науковий обіг унікальні

документи, які становлять історичну та культурну цінність не тільки для України, а і для світової спільноти. Виконання Програми мало б сприяти налагодженню співпраці та забезпечення координації діяльності між органами виконавчої влади, місцевим самоврядуванням, установами культури й громадськими організаціями щодо ведення обліку та систематизації документів, які зберігаються у бібліотечних, архівних та музейних фондах. Кінцевою метою Програми мало бути створення умов для інтеграції особистості у світовий інформаційний простір [373].

Вітчизняні науковці наголошують, що розбудова загальнодержавної електронної бібліотечної системи ефективно сприятиме духовній, культурній, політичній консолідації українців усього світу завдяки необмеженому доступу до духовно-культурних скарбів, суспільно-політичної та освітньо-наукової національної спадщини, а також спільній участі в її збереженні [1, 34, 35, 142, 315].

Законом України «Про інформацію» (1992) регулюється інформаційна сфера, зокрема, система інформації, її джерела, доступ, визначається статус учасників інформаційних відносин [368].

Серед основних засад державної політики у сфері культури Законом України «Про культуру» (2010) у ст. 3 визначено забезпечення розвитку культурного співробітництва [370].

У травні 2013 р. Кабінетом Міністрів України схвалено «Стратегію розвитку інформаційного суспільства країни» (Стратегія), яка окреслила чіткий курс розвитку вітчизняної бібліотечно-інформаційної системи. Стратегією передбачено активну участь бібліотек у реалізації таких її складових, як електронна освіта, електронна культура, електронна демократія [386]. Цим документом визначено мету, базові принципи, стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні, завдання, спрямовані на їх досягнення, а також основні напрями, етапи і механізми її реалізації з урахуванням сучасних тенденцій та особливостей розвитку України у перспективі до 2020 р.

Бібліотеки України визначені базовим елементом культурної, наукової, освітньої, інформаційної інфраструктури держави. Пріоритети діяльності

вітчизняних бібліотек спрямовані на консолідацію суспільства, дотримання європейських цінностей, інтеграцію у європейське співтовариство, підвищення якості життя, рівний доступ до інформації, знань і культурного надбання. Зі свого боку, держава гарантує створення інформаційних мереж і телекомунікаційних систем для інформаційного обміну, входження бібліотек у світові глобальні комп'ютерні мережі, об'єднання та забезпечення доступності розподілених бібліотечних ресурсів; стимулює взаємовикористання бібліотечних ресурсів через систему міжбібліотечного абонементу, зведених каталогів, депозитаріїв, обмінних бібліотечних фондів, інтеграцію бібліотек України у світовий інформаційний простір; створює умови для міжнародного бібліотечного співробітництва. Держава зобов'язується сприяти розширенню співробітництва в бібліотечній справі, а саме – у проведенні спільних наукових досліджень; організації міжнародних конференцій, симпозіумів, конгресів та інших заходів; участі у роботі міжнародних організацій; документообміні; спільній видавничій діяльності. Документом закріплено право бібліотек укладати договори про співробітництво з бібліотеками інших держав відповідно до чинного законодавства.

Отже, основні засади Стратегії ґрунтуються на взаємовигідній співпраці, що передбачає міжнародне співробітництво, інтеграцію, партнерство і кооперацію зусиль бібліотек та інформаційних інституцій. Як визначено у документі, актуальними проблемами розвитку бібліотечної науки залишається недостатня міжвідомча координація досліджень та участь вітчизняних фахівців у міжнародних дослідницьких програмах і обмінах.

Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015) визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку у сфері наукової і науково-технічної діяльності, створює умови для провадження наукової і науково-технічної діяльності, задоволення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку шляхом взаємодії освіти, науки, бізнесу та влади. У ст. 45 Закону серед основних цілей державної політики передбачено «встановлення взаємовигідних зв'язків з іншими державами для інтеграції вітчизняної та світової

науки, входження вітчизняної науки у світовий науковий та Європейський дослідницький простір» [372].

Правовою основою для розроблення та реалізації «Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»» (2017) та процесів взаємодії бібліотек і бібліотечних мереж є значна нормативно-правова база у сфері інформатизації [387]. Крім вищезазначених законів, правові відносини у сфері інформатизації регулюють закони України «Електронні документи та електронний документообіг» (2003), «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» (2004); нормативно-правові акти: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 р. № 1352 «Про затвердження Положення про формування та виконання Національної програми інформатизації», Постанова Кабінету Міністрів України від 29.03.2006 р. № 373 «Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах» та інші, відповідно до яких держава гарантує створення умов для розбудови інформаційного суспільства в Україні.

«Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»» – рамковий документ, який для своєї реалізації потребує великої кількості розпоряджень та постанов Кабінету Міністрів України. Документ включає аналіз сучасного стану вітчизняної бібліотечної мережі та визначає проблеми бібліотечної справи в Україні; вказує на пріоритети діяльності бібліотек в умовах якісних змін; деталізує напрями розвитку бібліотечної справи, завдання та очікувані результати від їхньої реалізації; визначає план дій по реалізації Стратегії –передбачає короткострокову (2016–2017), середньострокову (2018–2020) та довгострокову перспективи (2021–2025). Наголошується, що різні бібліотечні мережі мають як спільні, так і особливі проблеми, які потребують консолідованого вирішення [540].

Як зазначають українські науковці, сучасні принципи організації інформації в електронному середовищі потребують нових підходів до керування бібліотечно-

інформаційними ресурсами і сервісами на основі інтеграції розподілених інформаційних масивів, розвитку дієвої координації та міжбібліотечної взаємодії. Не менш важливим є формування широкого партнерства наукових, культурних, інформаційних, освітніх установ: бібліотек, центрів науково-технічної інформації, архівів, музеїв та інших закладів, зацікавлених у розвитку цілісного національного інформаційного простору на основі інтеграції документно-інформаційних ресурсів. Особливого значення набуває здійснення спільних проектів, спрямованих на формування корпоративних інформаційних мереж, зведених електронних каталогів, бібліотечно-інформаційних консорціумів і цифрових бібліотек, забезпечених єдиними програмними пошуковими системами, доступом через єдиний спеціалізований інформаційний портал [142].

Інформаційне суспільство характеризується створенням глобального інформаційного простору, збільшенням ролі інформації та знань в житті людства. Міжнародним та національним законодавством визначено необхідність розвитку інформаційного суспільства, в якому кожна людина може мати вільний доступ до інформації. На сьогодні розроблено низку державних документів, мета яких полягає у визначенні стратегії розвитку України в ході побудови інформаційного суспільства, серед яких, зокрема – «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки» (2018), яка відображає курс України на євроінтеграцію та поточні пріоритетні напрями державної політики. Серед національних пріоритетів і завдань, визначених державною політикою України, також передбачено «створення електронного інформаційного ресурсу з базами даних про об'єкти культурної спадщини, культурні цінності (у тому числі Музейного фонду України), створення електронного інформаційного ресурсу, який складатиметься з модулів (баз даних), з подальшою інтеграцією такої інформації у національні та міжнародні інформаційні ресурси, та забезпечення диференційованого доступу до неї цільових аудиторій» [197].

Розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом поліпшення доступу до академічних текстів та сприянню академічній

добросесності слугує Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про Національний репозитарій академічних текстів». У документі визначено, що «Національний депозитарій – загальнодержавна розподілена електронна база даних, в якій накопичуються, зберігаються і систематизуються академічні тексти», складається з центрального і локальних репозитаріїв, які підтримуються інституціональними учасниками [336].

Питання формування, інтеграції та використання інформаційних ресурсів України, а також розроблення концептуальних рішень щодо створення Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів активно обговорюється та досліджується науковцями НАН України. Так, Відділенням інформатики НАН України виконувалася цільова програма наукових досліджень «Фундаментальні засади створення перспективних інформаційно-комунікаційних технологій» (2012–2016 рр.). В Інституті кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України розроблялися методи створення корпоративних інформаційних систем і технологій із використанням наявних хмарних сервісів. Український мовно-інформаційний фонд здійснював дослідження когнітивно-комунікативних аспектів функціонування електронних текстів [123, с. 30–53]. Проте, досліджуючи тему створення Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів, фахівці Інституту проблем реєстрації інформації НАН України констатували, що наявні в державних органах автоматизовані інформаційні системи та БД є організаційно розпороченими і функціонально роз'єднаними; створення та експлуатація БД, надання інформації, її використання та передача не забезпечені організаційно, не підкріплені належною нормативно-правовою базою; не створено єдиних уніфікованих правил та методів доступу до інформаційних ресурсів, які б забезпечували якісну інформаційну взаємодію [96, с. 88].

У 2004 р. була започаткована цільова програма НАН України – «Програма інформатизації НАН України» (Програма) з метою підтримки та розвитку інформаційної інфраструктури та керованого переходу до нової парадигми, що передбачало створення відповідної технічної бази, інформаційних ресурсів і

програмних засобів. Інститутом програмних систем НАН України було розроблено Концепцію Програми, яка протягом усього періоду її функціонування постійно уточнюється та доповнюється [196]. Згідно Концепції метою Програми є широке впровадження нових інформаційних технологій у наукову, науково-організаційну та господарчу діяльність установ НАН України задля підвищення продуктивності, якості та ефективності проведення наукових досліджень. Зокрема, інформаційні технології мають забезпечити ширші можливості для вирішення актуальних питань збереження культурної спадщини української нації зокрема та людства загалом шляхом надання безперешкодного цілодобового доступу зацікавленим користувачам, не утворюючи при цьому загрози щодо їхнього знищення або псування.

«Програмою інформатизації НАН України на 2015–2019 роки» (Програма) передбачено створення Єдиного Наукового Інформаційного Простору (ЄНІП) НАН України, як комплексу технологій, програмно-технічних засобів, інформаційного, функціонального, організаційного та методичного забезпечення, спрямованого на інтеграцію інформаційних електронних ресурсів НАН України з метою найповнішої інформаційної підтримки наукової та науково-організаційної діяльності НАН України.

У Програмі наголошується на відсутності координації та вимушеному дублюванні наукових розробок, а значення – локально обмеженим, оскільки інформаційні ресурси та засоби інформатизації створюються без дотримання стандартів, не мають можливостей інтеграції і не можуть використовуватися масштабно у взаємних інтересах окремих установ та НАН України в цілому.

Серед цілей ЄНІП НАН України також визначено створення якісно нового інтегрованого інформаційного середовища задля досягнення якісно нового рівня, повноти й оперативності задоволення інформаційних потреб науковців НАН України, інших міністерств і відомств України з метою підвищення якості наукових досліджень [195].

Організація інформаційно-комунікаційної взаємодії в бібліотечній сфері, регіональні стратегії, методи організації співробітництва бібліотек із застосуванням нових технологій розглядалися Т. Вилегжаніною [52], Є. Корніловою [200], О. Мар'їною [254], В. Попиком [350], А. Свободою [415], Т. Ярошенко [541] та іншими теоретиками і практиками бібліотечної справи [65, 91, 143, 311].

Зокрема, І. Давидова підкреслює, що на етапі інформатизації бібліотек активізувався процес трансформаційних змін бібліотечної діяльності, який є еволюційним, і паралельно посилюється соціальний вплив через управлінську складову, про що свідчать інноваційні зміни, а трансформація є внутрішнім еволюційним процесом бібліотечної системи. Аналіз сучасної практики функціонування бібліотеки як соціального інституту засвідчує, що посилення своєї соціальної ролі бібліотеки можуть досягти лише за умови ефективного управління системними трансформаціями, спрямованого на пошук можливостей, які відкриває інформаційне суспільство для виробництва нових інформаційних продуктів і послуг, інформаційних технологій та опанування нових форм організації бібліотечного виробництва. Це передбачає особливий, новаторський стиль господарювання бібліотек на засадах їхньої орієнтації на нововведення і систематичну й цілеспрямовану інноваційну діяльність [85, с. 81].

Серед основних стратегій розвитку електронних ресурсів бібліотек України, Г. Шемаєва називає управління ресурсами на засадах професійної комунікаційної взаємодії бібліотекарів у електронному середовищі, презентації наукових здобутків із розширенням форм подання результатів наукових досліджень і засобів наукової взаємодії, збільшенням типів і видів універсальних, галузевих, предметно-орієнтованих ресурсів у національних і глобальних мережах [530–531].

Розгляд наукових досліджень дав можливість визначити, що одним із ефективних інструментів в інноваційній діяльності бібліотек є їхня інтеграція. З означеного питання є численні публікації як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Значна їх частина подає виклад теоретичних засад інтеграційних процесів у бібліотечній сфері. Серед них вирізняються роботи О. Башун [24],

О. Клименко [174], К. Лобузінної [246], В. Попика [349]. Питанням корпоративного каталогування присвячено праці Т. Вилегжаніної [52], О. Мар'їної [259–260], Р. Щербан [539]. Окремі аспекти корпоративних бібліотечних проектів розглядалися М. Васильченко [49], Є. Корніловою [199], Я. Костильова [209], У. Красник [214], М. Кузнецовою [217] та іншими [188, 202, 232, 434].

Роль бібліотек у наукових комунікаційних процесах, розвиток бібліотечно-комунікаційних моделей бібліотек та комплексних інформаційно-комунікаційних технологій в умовах цифровізації і формування суспільства знань сьогодні розглядається бібліотекознавцями та вченими у галузі інформатизації, зокрема, вирізняються публікації Т. Бірюкової [38], С. Горової [73], В. Горового [74], А. Каптерєва [157], А. Кочеткової [213], Н. Кунанець [229], І. Лобузїна [238], К. Лобузінної [239], О. Онищенко [298], М. Сенченко [418], Л. Філіпової [500], Т. Чорної [523].

Концепції стратегічного розвитку та перспективи вітчизняної бібліотечно-інформаційної сфери в контексті сучасних соціальних трансформацій представлено у дисертаційному дослідженні О. Воскобойнікової-Гузевої [61]. Дослідниця простежила генезу фахових уявлень щодо розвитку бібліотечної системи України через основні тенденції взаємовпливу суспільного розвитку і функціонування бібліотечної сфери, проаналізувала стратегії провідних бібліотек світу, представила перспективну модернізаційну модель розвитку вітчизняних книгозбірень.

О. Мар'їна дослідила взаємодію бібліотек у цифровому просторі, визначила основні тенденції їх цифрової адаптації, напрями та динаміку створення цифрових ресурсів, узагальнила особливості застосування новітніх технологій для підвищення ефективності цифрової модернізації бібліотек та запропонувала контент-стратегію розвитку бібліотек у цифровому просторі [257]. У дисертації Чжао Лін [521] обґрунтовано тезу, що тільки зі створенням єдиного інформаційно-комунікативного середовища бібліотек можливо подолання цифрової нерівності у суспільстві.

У дисертаційному дослідженні Т. Бірюкової [38] проаналізовано функціональні засади організації ефективної взаємодії бібліотек в системі документно-комунікаційних інститутів та представлено перспективи співпраці в умовах інформаційного суспільства.

Більшість сучасних бібліотекознавчих праць ґрунтуються на окремих аспектах взаємодії бібліотек або проектах, що відображено у дисертаційних роботах останніх років. Т. Добко [92] висвітлено становлення та розвиток довідково-бібліографічної діяльності бібліотек НАН України, запропоновано концептуальні підходи до організації довідково-бібліографічної співпраці відповідно до змін інформаційного середовища й потреб користувачів.

Модель оптимальної організації довідково-бібліографічного обслуговування у бібліотеках НАН України, запропонована Т. Добко, передбачає тісне поєднання організаційних, технологічних та науково-методичних складових. Це – наявність методичного центру і активних компонентів мережі, формування корпоративного інтегрованого довідково-бібліографічного ресурсу всіх бібліотек НАН України, поєднання диференційованого підходу до формування ДПА у бібліотеках-методичних центрах і бібліотеках наукових установ, взаємодія та координація під час онлайн-ДБО віддалених користувачів і надання ексклюзивних науково-інформаційних послуг. Така модель, на думку дослідниці, зумовлена реаліями сучасної інформаційно-комунікаційної ситуації і потребами користувачів, передбачає тісну взаємодію при формуванні корпоративного інтегрованого багатопрофільного довідково-бібліографічного ресурсу [94]. Отже, основні перспективні напрями бібліотечно-інформаційного забезпечення наукових досліджень базуються на інтеграції інформаційних ресурсів, чому сприяє взаємодія бібліотек НАН України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору.

Т. Кулаковська [219] представила становлення, розвиток та особливості функціонування бібліотечно-інформаційної системи НАН України як сукупності бібліотек і бібліотечно-інформаційних підрозділів наукових установ. Дослідницею розроблено та запропоновано концептуальну модель розбудови науково-

інформаційного центру на базі бібліотеки наукової установи, діяльність якої відповідає завданням інноваційного розвитку вітчизняної науки.

Дослідження науково-методичної діяльності Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника НАН України (ЛННБУ ім. В. Стефаника) у період 1940–2016 рр. представлено у дослідженнях В. Мудрохи [272–273]. Автором обґрунтовано, що модернізація бібліотечної галузі передбачає комплексне вирішення проблем підвищення кваліфікації та перепідготовки бібліотечних фахівців на нових методичних засадах, адже активне впровадження інноваційних технологій у роботу бібліотеки потребує активізації науково-методичного забезпечення.

Питанню консолідованого інформаційного ресурсу, інтеграції та кооперації бібліотек, архівів і музеїв в єдині інформаційні центри на сьогодні значну увагу приділяють багато вітчизняних і іноземних дослідників, зокрема, О. Антопольський [8], Л. Дубровіна [106], О. Греськів [77], О. Жабко [110], Ю. Зинкявичене [131], Н. Кунанець [229], Г. Липак [234], К. Лобузінна [243, 245], А. Мазуркевич [248], О. Мар'їна [254], О. Рибачок [394–395], Ю. Чечикова [520], С. Шемаєв [527–528] та іншими. Ними охарактеризовані різні аспекти створення та функціонування спільних культурно-документальних комплексів як сховищ національно-культурного спадку, носіїв соціальної пам'яті, сформовано переваги їхньої взаємодії. У дослідженнях проблем об'єднання інформаційних ресурсів бібліотек, архівів, музеїв детально досліджено причини та переваги їхньої співпраці, вивчення історії, окреслення ролі та функцій цих установ, обґрунтовано шляхи подолання відмінностей щодо ставлення співробітників установ до оцифрування колекцій. Загальною перепорою системної взаємодії бібліотек із музеями та архівами в українському досвіді названо недостатність комплексного теоретичного та методологічного обґрунтування основних засад і напрямів її організації.

У спільному дослідженні Л. Дубровіної, І. Матяш, А. Киридон [106] представлено бібліотеки, архіви і музеї як соціальні інститути, що збирають та зберігають джерела національної пам'яті; здійснюють наукову, інформаційну та

культурну діяльність; визначено їх роль, основні функції та засади діяльності цих інституцій.

Важливою тенденцією розвитку корпоративних бібліотечних проєктів є залучення до співпраці різних суб'єктів інформаційного суспільства: архівів, музеїв, органів науково-технічної інформації, патентних організацій, інформаційно-аналітичних агенцій тощо. С. Шемаєв [527–528] обґрунтував основні напрями комунікаційної взаємодії бібліотек із музеями та архівами, адекватні формуванню нового розуміння місця соціокомунікаційних структур у сучасному інформаційному просторі, висвітлив особливості налагодження ефективної взаємодії між ними в українському та зарубіжному досвіді, зокрема: створення єдиного ресурсу на основі об'єднання різних даних (бібліотечних і архівних документів, музейних предметів); формування уніфікованої БД різних об'єктів (текст, відео, аудіо, мультимедіа та ін.); розробка інформаційної системи, спрямована на упровадження та координування комунікаційних процесів між культурними установами в електронному середовищі.

Як зазначає О. Клименко [177], міжгалузева співпраця та бібліотечна інтеграція, що відбувається на її основі, є процесом подолання галузевої та відомчої відособленості, посилення взаємозалежності бібліотек різних типів і видів, виникнення й наростання спільних елементів в діяльності відомчих і галузевих бібліотечних мереж. У науковому дискурсі інтеграції наукових бібліотек з закладами освіти, науки та культури присвячено низку публікацій [180–181, 317].

Характеризуючи наявну джерельну базу щодо взаємодії, необхідно відзначити, що більшість матеріалів, присвячених міжнародному бібліотечному співробітництву, представлена переважно статтями, доповідями, звітами про наради, конференції і семінари. Серед вітчизняних науковців, які у тому чи іншому аспекті висвітлюють міжнародну бібліотечну взаємодію, варто назвати праці О. Клименко [172–173], Т. Кулаковської [223], О. Кучмій [230], Н. Малолетової [250–251], Д. Ніколаєва [285–287], В. Пашкової [320–321], Г. Солоіденко [460], Н. Стрішенець [484–486].

Про значення міжнародного співробітництва для розвитку бібліотечно-інформаційної галузі будь-якої держави свідчать публікації українських і зарубіжних науковців останніх років, зокрема, С. Аль Тавалбеха [5], В. Армса [11], М. Глазкова [72], Т. Грехової [78], С. Гришиної [81–82], А. Земскова [127–128], Л. Кайрялене [153], Г. Кісловської [169], О. Кулікової [226–227], Р. Мотульського [271], О. Рибачка [395], О. Суханової [491].

За твердженням В. Армса, сьогодення парадигма бібліотечної взаємодії передбачає використання принципово нових можливостей організації доступу до інформації незалежно від часу та місцезнаходження як документа, так і користувача [11, с. 14].

Представленню на міжнародному рівні культурного надбання націй присвячено дисертаційну роботу О. Рибачка [395]. Науковець дослідив міжнародні цифрові інтегровані колекції документальної спадщини, представлені у відкритому доступі на засадах корпоративної інтеграції різних видів документів, що зберігаються у бібліотеках, архівах, музеях. У дисертаційному дослідженні С. Аль Тавалбеха [5] проаналізовано сучасний стан міжнародної співпраці бібліотек та викладено перспективи її розбудови на базі комп'ютерних технологій.

Н. Стрішенець запропонувала термінологічний та компаративний підходи до вивчення теоретичних аспектів американського бібліотекознавства [484]. На прикладі засадничих понять американської бібліотечно-інформаційної терміносистеми «формування бібліотечного фонду» та «організація інформації» розкрито тенденції розвитку окремих напрямів сучасного бібліотекознавства, зокрема, комплектування, розвиток бібліотечного фонду, каталогізація, бібліотечно-бібліографічна класифікація, предметизація, бібліографічний контроль.

У дослідженні О. Тур представлено міжнародну співпрацю через призму стандартизації документно-комунікаційної діяльності, зокрема, актуалізацію впровадження міжнародних і європейських стандартів ISO/TC 46 «Information and documentation» (Інформація та документація), які зосереджуються на питаннях стандартизації діяльності інформаційних центрів, бібліотек, архівних установ,

музеїв і комерційних структур у процесі виявлення, опису, зберігання та аналізу інформації, а також документообігу та керування документами [497].

Формування системи інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів з особливими потребами охарактеризовано у дисертаційному дослідженні Н. Кунанець [228]. У роботі акцентовано увагу на методологічних засадах функціонування і формування інформаційного контенту, наголошено на необхідності запровадження інклюзивного інформаційно-бібліотечного обслуговування для цієї категорії користувачів.

Єдиний інформаційно-бібліотечний простір припускає організацію процесів бібліотечного обслуговування на базі сучасних інформаційних технологій, які дозволяють створення й одночасне колективне використання спільних ресурсів. Як наголошує Є. Корнілова [200, с. 11], таке об'єднання можливе за таких умов: створення логічної мережі, що поєднувала б бібліотеки; розроблення нормативно-методичного забезпечення взаємодії бібліотек при створенні спільних розподілених ресурсів і їх використанні; гармонізації міжнародних стандартів при створенні інформаційних ресурсів і доступу до них; використання єдиного програмного забезпечення підтримки взаємодії бібліотек.

У дисертації Є. Кулик [225] модернізацію бібліотечно-інформаційного обслуговування представлено на прикладі інноваційних інтерактивних каналів взаємодії бібліотек з юнацькою аудиторією. Окремі аспекти взаємодії через еволюцію дистанційних форм обслуговування користувачів розкрито у дисертаційних дослідженнях В. Медведєвої [265] та В. Бондаренко [39–40].

Формуванню корпоративних бібліотечно-інформаційних ресурсів присвячено дослідження Г. Берладина [28], Н. Гавриш [67], У. Каримова [160], Ф. Каримової [161], Т. Павленко [312]. А. Струнгар [487] розглянув інформаційно-аналітичний портал бібліотеки як засіб наукової комунікації.

Корпоративна діяльність бібліотек, зокрема, вищих навчальних закладів окреслено у дослідженнях Л. Бакуменко [18], Т. Букшиної [45], В. Дубового [99], А. Земскова [130], Т. Колесникової [190–191], Т. Костирко [208]. Зокрема,

Л. Бакуменко виклала принципи організації корпоративної взаємодії у ракурсі створення депозитаріїв бібліотек вищих навчальних закладів; комунікаційні моделі діяльності бібліотек вищих навчальних закладів в умовах інформатизації окреслено у науковому дослідженні Т. Колесникової; Т. Костирко розглянула концепти моделювання регіональної системи бібліотечно-інформаційних ресурсів вищих навчальних закладів.

Адаптація комунікаційних технологій до бібліотечної діяльності в умовах інформаційного суспільства обґрунтовано у дисертаційній роботі Т. Дурєвої [107]. Питання міжособистісної взаємодії в бібліотечному колективі як фактора інноваційного розвитку останньої висвітлено в науковому дослідженні Ю. Петрухно [325]. Взаємодія бібліотек на основі розбудови регіональних корпоративних проектів представлена у дисертації О. Мар'їної [257].

Зарубіжні дослідження стосовно бібліотечної взаємодії через корпоративну співпрацю представлені О. Антопольським [9–10], О. Карауш [158], О. Ліндеман [233], А. Стукаловою [488], А. Трофименко [23, 496]; С. Грішина [82] та О. Кулікова [227] – через розбудову міжнародного співробітництва; еволюцію взаємодії бібліотек в умовах соціальних і технологічних трансформацій дослідили О. Артем'єва [15] та Н. Щерба [538]. Специфіку об'єднання бібліотек у формуванні єдиного фонду Російської академії наук охарактеризовано у дисертаційному дослідженні Л. Госіної [75] та роботах С. Власової [55–56]. Регіональні партнерства, як сучасна форма взаємодії, висвітлено Б. Конати, А. МакГлинчи та В. Пашковою на прикладі американських інформаційних центрів та бібліотек-побратимів [193]. Бібліотечні онлайн-послуги на прикладі американських мобільних бібліотек представлено Дж. Нідхемом та М. Еллі [270]. Взаємодія бібліотек через управління мережею – у дослідженні І. Харькової [506].

Значний внесок у розробку питання створення інтегрованого інформаційного простору країни зробили науковці НБУВ. У низці монографій [109, 140–142, 280, 281, 404], авторами яких є О. Онищенко, В. Попик, В. Горовий, Л. Дубровіна, Ю. Половинчак, Л. Костенко, К. Лобузїна та інші, розкрито процес перетворення наукових бібліотек у

невід’ємну складову інформаційного середовища та зростання ролі бібліотек в управлінні глобальними ресурсами, створення умов для оперативних інформаційних обмінів на базі структуризації міжнародних бібліотечних систем та інших великих центрів концентрації інформаційних ресурсів тощо.

Колективна монографія «Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань» [146] є результатом комплексного дослідження у рамках науково-дослідної теми «Інформаційно-комунікаційна діяльність бібліотек як фактор розвитку суспільства знань» (2014–2016, № державної реєстрації 0114U000197), презентує аналіз сучасних тенденцій, інновацій та окреслює перспективи в інформаційно-комунікаційній діяльності наукових бібліотек в умовах розвитку інформаційного суспільства та формування суспільства знань. Зокрема, у другому розділі «Інтеграційні процеси та комунікаційна взаємодія наукових бібліотек у формуванні єдиного інформаційного простору» проаналізовані інтеграційні процеси та комунікаційна взаємодія наукових бібліотек як визначального чинника цивілізаційного розвитку України у формуванні єдиного науково-інформаційного простору. Також досліджено базові засади та простежені сучасні тенденції розвитку співпраці бібліотек і науково-інформаційних установ задля представлення якісного інформаційного продукту з використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, модернізацією управління бібліотечними ресурсами з метою адаптації до сучасних потреб суспільства. У контексті нашого дослідження, важливими є розглянуті особливості оптимізації використання та формування вітчизняних електронних інформаційних ресурсів «Наукова електронна бібліотека», «Наукова періодика України» та практична реалізація партнерської взаємодії бібліотечно-інформаційних установ у розвитку єдиної національної системи реферування наукової інформації України.

Досвід бібліотек національних академій наук у рамках діяльності Міжнародної асоціації академій наук (МАН) репрезентує науково-практичний і теоретичний збірник «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития» (Libraries of National Academies of

Sciences: problems of functioning, tendencies of development). Зокрема, міжнародне співробітництво бібліотек висвітлено у публікаціях В. Коцере [211–212], О. Онищенко [292], М. Романюка [406]; практика міжнародного книгообміну представлена статтями А. Аслитдинової [16], Н. Малолетової [250], Г. Хренової [508–511], О. Чикун [522]. У контексті діяльності Асоціації бібліотек України актуальними для нашого дисертаційного дослідження є статті О. Онищенко та Г. Солоїденко [300, 465, 468, 470–471].

Важливим науковим доробком усвідомлення ролі і значення міжнародного книгообміну у справі інформаційного забезпечення української науки зарубіжними виданнями є статті К. Бакуліна [17], Р. Красій, Н. Малолетової та інших [250,492].

У науковому дослідженні К. Лобузіню [243] запропоновано організаційні та методичні засади опрацювання документних масивів наукових бібліотек за допомогою об'єднання бібліотечних та комп'ютерних технологій, які реалізують інтелектуальний доступ до інформаційних ресурсів як інтегрованого інформаційного об'єкта і перетворюють її фонд у базу знань, де відбувається накопичення ресурсів та налагодження ефективного обміну знаннями в процесі документальної комунікації, і можуть бути запропоновані як моделі для корпоративних порталів наукових бібліотек.

Соціальне партнерство в практичній бібліотечній діяльності базується на традиційній взаємодії бібліотек як між собою, так і з іншими установами та організаціями для проведення спільних заходів, що знайшло відображення в дослідженнях О. Башун [25], О. Воскобойнікової-Гузєвої [64], Є. Кияниці [170]. Зокрема, авторами наголошено на значущості інноваційного розвитку бібліотек та бібліотечно-інформаційної сфери України через соціальне партнерство, пошук можливостей взаємодії з партнерами, владними структурами, різними колами громадськості, залучення додаткового фінансування.

Слід зазначити, що вітчизняними й зарубіжними науковцями дедалі більше уваги приділяється питанню дистанційного обслуговування користувачів. Зокрема, активно досліджується сучасний стан МБА та ЕДД, їх перспективи й модернізація

у зв'язку з розвитком нових інформаційно-комунікаційних технологій, аналізуються особливості створення і функціонування електронних і гібридних бібліотек, досліджуються бібліотечні веб-сайти як один із найважливіших способів доступу до інформаційних ресурсів, функціонування сервісу віртуальної довідки. Основні тенденції розвитку дистанційних форм обслуговування викладено у публікаціях В. Брежневої і В. Мінкіної [42], В. Горового [74], О. Ісаєнка [147–148], Л. Коновал [194], В. Медведєвої [265], Л. Чуприни [525], Я. Шрайберга [536].

Проблеми і напрями інтеграції інформаційних ресурсів бібліотек були предметом обговорення під час конференцій: «Взаємодія та партнерство бібліотек у регіональному інформаційному просторі» (ХДНБ ім. В. Короленка, 2012) [203], «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (НБУВ, 2013) [1], «Бібліотеки, архіви, музеї: формування цифрового регіонального простору» (ХДНБ ім. В. Короленка, 2014) [204]; «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору» (НБУВ, 2016) [35], «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек» (НБУВ, 2017) [34], «Модель бібліотеки XXI століття» (Наукова бібліотека Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, 2018).

Історії діяльності окремих бібліотек наукових установ присвячено публікації О. Акімової, В. Колесникової, В. Кучмаренко, І. Панських, Т. Посудневської, Г. Риженко, А. Сивцової, І. Хибник, які ввійшли до тематичного збірника «Бібліотеки Національної академії наук України: історія і сучасність» [277].

Від самого початку XXI ст. теоретики і практики бібліотечної справи жваво обговорюють назрілі завдання формування в Україні бібліотечних консорціумів, подібних до тих, які вже впродовж кількох десятиліть функціонують у провідних країнах світу і багато у чому визначають політику бібліотечно-інформаційної діяльності.

Об'єднання вітчизняних бібліотек у консорціуми необхідне для ефективнішого впровадження передових інформаційних технологій. При цьому

головним завданням різноманітних бібліотечних об'єднань залишається інтеграція інформаційних ресурсів задля зменшення фінансових витрат щодо формування й збереження фондів, а у підсумку – якнайповніше задоволення запитів читачів. Цій темі присвячено публікації І. Баньковської [19], Г. Зелениної [126], Н. Дзюби [89], Ю. Половинчак [330], Т. Ярошенко [541]. Дослідники наголошують, що потреба у виникненні об'єднань обумовлена тими ж факторами, що і необхідність у бібліотечній кооперації взагалі: інформаційний вибух призвів до збільшення кількості видань, які дорожчають з кожним роком. Нестача фінансів на задоволення зростаючих читацьких потреб унеможливають відособлення бібліотек одна від одної.

Залежність формування інформаційного простору від рівня організації внутрішніх і зовнішніх зв'язків, як складових системи наукової комунікації, визначення системоутворюючої ролі бібліотеки у науковій комунікації, визначення інфраструктурних особливостей бібліотек досліджено у працях Г. Шемаєвої [533]. Дослідниця детально розглянула електронні ресурси бібліотек України національного, регіонального, галузевого та спеціалізованого значення, до яких вона віднесла різні їхні форми: бази даних, електронні бібліотеки, депозитарії, портали, недокументні засоби наукової комунікації. Такий підхід, на думку автора, обумовлений появою нового технологічного базису наукової взаємодії, що вимагає об'єднання всіх засобів комунікації та здійснює вплив на урізноманітнення напрямів діяльності бібліотек. Г. Шемаєва охарактеризувала стан вітчизняної науки, її інформаційну інфраструктуру, особливості діяльності вітчизняних наукових бібліотек та бібліотек вищих навчальних закладів, визначила вплив е-ресурсів на стан інформаційного забезпечення потреб науки в Україні [529].

На думку І. Давидової, сьогодні бібліотеки можуть стати ефективною ланкою взаємодії між глобальними масивами електронної інформації і користувачем [85, с. 80]. В умовах організаційно-структурних трансформацій, коли бібліотеки опановують електронний простір та функціонують у розподіленому інформаційному середовищі як мережеві структури, зростає значення внутрішньобібліотечних та міжбібліотечних

комунікацій, відповідальність робочих груп та багатофункціональних проектних команд, які здійснюють інноваційну діяльність [83].

Вітчизняні дослідники наголошують, що «проблема інтеграції та кооперації зусиль бібліотек та інформаційних центрів щодо формування національного розподіленого інформаційного ресурсу є однією з актуальних проблем сьогодення» [113, с. 20]. Інтеграція та кооперація бібліотек у напрямі створення і об'єднання інформаційних ресурсів у мережі Інтернет відкриває нові можливості для сталої діяльності в інформаційному суспільстві. Саме бібліотеки на основі кооперації та розвитку інформаційного виробництва в новому суспільстві мають стати центральною ланкою формування інформаційних ресурсів. На сучасному етапі ця діяльність має ґрунтуватися на організації якісного пошуку через створення засад єдиного лінгвістичного забезпечення наукових бібліотек [33].

Як стверджує О. Мар'їна, у віртуальному просторі бібліотеки зберігають та навіть спрощують ті функції, які характерні для їхньої традиційної діяльності [255]. Здебільшого бібліотеки зупиняються на традиційних формах комунікації, формуючи професійні бібліотечні сайти, портали, блоги тощо. Але бібліотечні ресурси, покликані розвивати тісну і взаємовигідну співпрацю з користувачами, розбудовуються досить повільно, не витримуючи конкуренції з соціальними проектами [41]. Це відбувається внаслідок їхньої незначної затребуваності у суспільстві та віддаленості від користувачів, орієнтації на вирішення суто професійних питань.

За О. Ісаєнком, «прикладом об'єднаного бібліотечно-інформаційного простору за відомчою (галузевою) ознакою може бути мережа бібліотек науково-дослідних установ НАН України, мережа медичних бібліотек тощо. Підсистемами такої інформаційної системи в межах країни мають бути обласні об'єднані бібліотечно-інформаційні простори» [147, с. 102].

Дослідниця Є Корнілова вважає, що єдиний інформаційно-бібліотечний простір передбачає організацію процесів бібліотечного обслуговування на базі сучасних інформаційних технологій, які дозволяють створення й одночасне

колективне використання спільних ресурсів за такими напрямками: створення логічної мережі, яка поєднує бібліотеки; гармонізація правил взаємодії бібліотек при створенні спільних розподілених ресурсів і їхнє використання; залучення міжнародних стандартів при створенні інформаційних ресурсів і доступу до них; розробка та/або використання програмного забезпечення підтримки взаємодії бібліотек [200, с. 7–8].

Сучасна взаємодія бібліотек, їхня активна діяльність у формуванні та збереженні культурного надбання людства, неможлива без осмислення процесів управління – бенчмаркінгу у бібліотечній галузі. Пошук і впровадження кращого досвіду для підвищення конкурентноздатності та якнайповнішого задоволення користувачів, дієвий інструмент у порівнянні своїх напрацювань зі здобутками колег, що є гарним стимулом працювати краще. Цій темі присвячено публікації А. Земскова [129], О. Красовицький [215], Н. Ніколаєнко [288–289], Л. Присяжної [355], О. Шандрівської [526].

Сьогодні міжнародне бібліотечне співробітництво розглядається фахівцями як системна діяльність, яка здійснюється установами і закладами у двох або більше країнах з метою сприяння розвитку бібліотечно-інформаційного і пов'язаних із ним видів обслуговування, бібліотечної справи і бібліотечної професії у цілому на взаємовигідних засадах. Проблематика взаємодії бібліотек на міжнародному рівні, що презентована науковим доробком учених, результати практичних досягнень та інновацій умовно можна поділити за такими основними напрямками: комплектування, книгообмін, міжбібліотечний абонемент, формування та використання електронних ресурсів, міжнародні програми та проекти, діяльність професійних об'єднань, міжнародні наукові конференції, семінари, круглі столи тощо [179].

Обмеженість фінансових і технічних можливостей вітчизняних бібліотек суттєво впливають на діапазон означеної проблематики, насамперед, щодо проектів об'єднання зусиль бібліотек стосовно закупівлі доступу до зарубіжних баз наукової інформації [542], обміном готовими бібліографічними записами та

створення регіонального ресурсу аналітичного розпису періодичних видань [89, 201], розробкою проекту UKRMARC¹, який так і лишився незавершеним [214].

Отже, історіографічний огляд стану вивчення питання бібліотечної взаємодії вітчизняними та зарубіжними дослідниками свідчить, що комплексного дослідження науково-організаційного забезпечення взаємодії бібліотек наукових установ НАН України у формуванні бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України не проводилось, попри достатньо широкий діапазон джерел стосовно окремих аспектів досліджуваної тематики. Сучасні теоретичні напрацювання більшою мірою стосуються загальних питань взаємодії бібліотек і пов'язаної з цим мережевої кооперації, упорядкування процесу переведення у цифровий формат бібліотечної документально-ресурсної бази, автоматизації процесу бібліотечного обслуговування, надання дистанційного доступу до електронних ресурсів сучасних бібліотек тощо. Охарактеризовано різні підходи вітчизняних і зарубіжних науковців щодо побудови оптимальної моделі бібліотеки, залежність внутрішніх і зовнішніх взаємодій та зв'язків між ними

Разом з тим, бурхливий розвиток бібліотечно-інформаційної сфери, суттєві зміни в сутності та характері бібліотечної діяльності, інтеграційні процеси як чинник розвитку суспільства потребують вивчення перспектив збереження бібліотеками, як соціально-комунікаційними установами, прерогативи на здійснення інформаційного обслуговування користувачів. На сучасному етапі ефективними інструментами в інноваційній діяльності бібліотек наукових установ НАН України виступає їхня кооперація та інтеграція, що потребує впровадження єдиного науково-організаційного забезпечення їхньої діяльності.

¹ Національний формат представлення бібліографічних даних, розроблявся міжвідомчою робочою групою фахівців Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (Національна академія наук України), Національної парламентської бібліотеки України (Міністерство культури і мистецтв України) та Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Міністерство освіти і науки України) у рамках договору про інформаційну співпрацю за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». URL: <http://nbuv.gov.ua/node/1489> (дата звернення 18.11.2018).

1.2 Джерельна база та методологічні засади дослідження взаємодії бібліотек в умовах формування вітчизняного наукового інформаційного простору

Комплексність обраної теми для розв'язання в межах дисертаційного дослідження, з одного боку, зумовлює окреслення його джерельної бази у межах вітчизняних джерел (законодавство, програмні документи, публікації тощо), з іншого, надзвичайно важливими є інформаційний контент, що відображає пріоритети розвитку взаємодії бібліотек, представлені у відповідних стратегіях, концепціях, статутах, звітах, дослідженнях. Сучасна відкритість професійної інформації та доступ до сайтів відповідних міжнародних організацій, галузевих програм, провідних бібліотек відчутно збільшили залучення таких документів.

Джерельну базу нашого дослідження становлять дві групи документів:

1) нормативно-правові документи щодо взаємодії та міжнародного співробітництва бібліотек:

– міжнародні акти та документи з питань правового регулювання взаємодії бібліотек: «Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства» (2000), «Олександрійський маніфест про бібліотеки: Інформаційне суспільство в дії» (2005), рішення Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства в Женеві (2003) та Тунісі (2005); документи міжнародних організацій (ІФЛА, ЮНЕСКО) щодо інформаційної сфери та безпосередньо взаємодії бібліотек;

– закони України, укази Президента України, постанови та розпорядження, підписані Кабінетом Міністрів України, іншими міністерствами і відомствами, Національною академією наук України, що стосуються вітчизняної інформаційної сфери та бібліотечної галузі: закони України «Про інформацію» (1992), «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (1995), «Про основи державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності» (1996), «Про Національну програму інформатизації» (1998), «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (2007), «Про культуру» (2010), «Про доступ до

публічної інформації» (2011), «Про вищу освіту» (2014), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016), «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки» (2018), указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України» (2000) та Розпорядження Президента України «Про заходи щодо вдосконалення діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (2003), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» (2016) тощо;

– документи, що регламентують діяльність бібліотек НАН України (статути, положення, інструкції, звіти, плани тощо);

2) наукові видання стосовно співпраці бібліотек, музеїв, архівів та іншими зацікавленими учасниками: автореферати дисертацій та дисертаційні дослідження (докторські та кандидатські); монографії; наукові статті; матеріали наукових, науково-практичних конференцій; словники тощо.

Таким чином, важливими для розгляду предмета дослідження стали міжнародні документи, які визначають пріоритети сучасного розвитку бібліотек, законодавчі акти, що безпосередньо регламентують бібліотечну взаємодію, або відповідним чином впливають на функціонування мережі бібліотек наукових установ НАН України. Велике значення для вивчення функціонування БНУ НАН України мали документи, що регламентують їхню діяльність. Важливими матеріалами в опрацюванні досліджуваної теми були монографічні, докторські та кандидатські дисертаційні роботи, окремі публікації вітчизняних і зарубіжних науковців та фахівців-практиків, присвячені питанням бібліотечної співпраці загалом і взаємодії мережі бібліотек НАН України зокрема.

Систематизації джерельної бази дослідження взаємодії бібліотек сприяла монографія О. Воскобойнікової-Гузевої щодо стратегії розвитку вітчизняної бібліотечно-інформаційної сфери. Дослідниця поділяє документи на такі групи: вітчизняне законодавство, міжнародні угоди, наукові дослідження, нормативно-правові документи, концептуальні розробки розвитку бібліотечно-інформаційних

систем [62]. У дослідженні О. Клименко запропоновано класифікацію джерел щодо вивчення нормативно-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності вітчизняних наукових бібліотек за типо-видовими характеристиками, спеціалізацією, хронологічною ознакою, рівнем залучення документа [171, 183]. На вибір методологічних засад дослідження взаємодії бібліотек НАН України вплинула праця Л. Дубровіної щодо визначення базових принципів і понять у бібліотекознавстві [100].

Проблема трансформації моделі сучасної бібліотеки в умовах формування інформаційного суспільства та суспільства знань є актуальною в системі соціальних і гуманітарних наук. Тією чи іншою мірою вона розглянута у контексті філософських, соціологічних і бібліотекознавчих досліджень НБУВ. Вагомим підґрунтям дослідження стали планові теми науково-дослідних робіт «Технологія і організація формування і використання інформаційних ресурсів наукової бібліотеки» (2000–2004, № державної реєстрації 0100U006602), «Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки» (2005–2007, № державної реєстрації 0105U000488), «Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки» (2008–2010, № державної реєстрації 0108U00074), «Підвищення ефективності інформаційної діяльності наукової бібліотеки» (2011–2013, № державної реєстрації 0110U006904), «Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору» (2014–2016, № державної реєстрації 0114U001071), «Інформаційно-комунікаційна діяльність бібліотек як фактор розвитку суспільства знань» (2014–2016, № державної реєстрації 0114U000197), «Розвиток нормативно-методичної бази діяльності наукових бібліотек відповідно до міжнародних стандартів» (2017–2019, № державної реєстрації 0116U004420). У яких окремих розділах представлено діяльність бібліотек наукових установ НАН України та окреслено шляхи їхньої співпраці.

Отже, дослідження має міждисциплінарний характер, його теоретичну основу становлять наукові напрацювання фахівців різних галузей знань гуманітарного циклу – історичних, філософських, педагогічних, соціологічних, інформологічних тощо.

Концептуально дослідження ґрунтується на принципах наукового пізнання, що реалізується у системному підході, ґрунтується на єдності теорії і практики, принципах визначеності, конкретності, об'єктивності, аналізу та синтезу знання про закономірності й особливості сучасного розвитку взаємодії бібліотек НАН України як цілісної системи. Застосування системного підходу дало змогу поглибити концептуальне філософське розуміння сучасної бібліотеки наукової установи як центру інформаційної та міжкультурної взаємодії, що за рахунок відносин і впливів формує єдиний науковий інформаційний простір країни відповідно до вимог часу й потреб користувачів.

Історичний підхід став базовим для осмислення сутності розвитку взаємодії бібліотек на сучасному етапі, що дозволило якнайповніше виявити внутрішні та зовнішні чинники суспільного впливу на їхню співпрацю, простежити відмінності у темпах адаптації до соціальних і технологічних змін. Поєднання історичного і діяльнісного підходів щодо особливостей еволюції фахових уявлень про взаємодію бібліотек НАН України сприяло визначенню концептуальних зв'язків між практичними напрацюваннями різних періодів та теоретичними розробками науковців.

Використання системного підходу дало змогу здійснити об'єктивний аналіз бібліотечної взаємодії як системи наукового уявлення: від формування та наповнення співробітництва через наукову комунікацію до продукування фундаментального наукового знання.

Методологічною базою при визначенні вектора розвитку бібліотек НАН України обрано синергетику. Спираючись на сутність поняття синергетика (*synergio* – співучасть) – наука про теорію самоорганізації систем, процеси їх змін та розвитку, до дослідження моделей взаємодії бібліотек НАН України обрано синергетичні підходи, що передбачає розширення спектра інформаційних процесів

у бібліотеці й поглиблення їхньої взаємодії зі зовнішніми структурами. Проведено аналіз наповнення традиційних бібліотечно-інформаційних процесів із запровадженням новітніх технологій, що сприяло синергії.

Структурно-функціональний метод є одним із найважливіших у дослідженні управлінських явищ і процесів. Сутність його полягає у розділенні складного об'єкта на складові, вивченні зв'язків між ними та у визначенні притаманних лише їм специфічних функцій (ролей), спрямованих на задоволення відповідних потреб системи з урахуванням цілісності останньої та її взаємодії із зовнішнім середовищем. На сьогодні розроблено різні концепції структурно-функціонального управління великими системами. Пізнавальний, або когнітивний, метод пов'язаний із загальнофілософською теорією пізнання, що є методологічною базою для багатьох наукових галузей та дисциплін, особливо ефективний у вивченні динаміки розвитку бібліотеки як системи та її співвідношення з суспільством. Для аналізу формування ресурсів необхідно вивчення теоретичної і практичної діяльності бібліотеки у співвідношенні з її соціальним статусом. У центрі досліджуваних проблем знаходиться бібліотека як соціальна інституція. Для дослідження внутрішніх і зовнішніх взаємодій суттєве значення має моделювання, за допомогою якого розглядаються процеси і явища, що не піддаються безпосередньому вивченню.

На всіх етапах дослідження активно застосовувався метод проблемно-категоріального аналізу – як під час звернення до історичного досвіду в галузі бібліотечної справи та оцінювання сучасного стану взаємодії бібліотек, так і під час розгляду соціокультурних і технологічних перетворень.

Важливу роль у визначенні пріоритетних напрямів розвитку взаємодії бібліотек НАН України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору відіграло використання методу джерелознавчого аналізу під час вивчення змісту концептуальних і стратегічних розробок, аналізу об'єкт-предметного поля фахових наукових досліджень. Активно залучалися статистичний метод і метод

порівняльного аналізу для характеристики змін стану бібліотечної мережі у різні історичні періоди.

Досліджено базові засади та простежено сучасні тенденції розвитку співпраці бібліотек з метою представлення якісного інформаційного продукту з використанням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, модернізацією управління бібліотечними ресурсами для адаптації до сучасних потреб суспільства. Використання методу термінологічного аналізу сприяло вирішенню завдання через розгляд термінів «взаємодія», «співробітництво», «співпраця», «інтеграція», «кооперація», «консолідація», визначення сутності і змісту концептуальних понять «взаємодія бібліотек», «взаємодія бібліотек НАН України».

Еволюційний підхід, вивчення бібліотечної практики та накопичений досвід дозволили сформулювати характерну закономірність, яка засвідчує формування нового професійного простору – діалогічну взаємодію бібліотек різних держав на основі інтенсифікації процесів інтернаціоналізації, транснаціоналізації та інтеграції з метою задоволення інформаційних, наукових і культурних потреб суспільства.

Висновки до розділу 1

1. Сформована комплексна історіографічна база дослідження дозволила проаналізувати теоретико-методологічні засади вивчення взаємодії бібліотек, що ґрунтуються на наукових розробках вітчизняних і зарубіжних бібліотекознавців стосовно взаємодії бібліотек у формуванні інтегрованих бібліотечно-інформаційних ресурсів в умовах розвитку інформаційного суспільства та переходу до суспільства знань.

2. З'ясовано, що публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників містять теоретичні засади інтеграційних процесів у бібліотечно-інформаційній сфері, а одним із ефективних інструментів в інноваційній діяльності бібліотек є їхня кооперація та інтеграція. Серед них вирізняються напрацювання Ю. Арського, Ю. Артемова, О. Артем'євої, О. Баркової, Л. Березівської, О. Василенко,

М. Васильченка, О. Воскобойнікової-Гузевої, С. Гарагулі, Л. Госіної, Т. Добко, Н. Зайченко, А. Карауш, Т. Колеснікової, Л. Костенка, П. Рогової, А. Соколова, М. Слободяника, Ю. Столярова, А. Стукалової, Я. Шрайберга.

3. Методологічні засади базуються на загальнонаукових методах та принципах наукового дослідження: принцип історизму, наукової об'єктивності і системності; синергетичний і діяльнісний підхід; соціологічний, емпіричний, соціокомунікаційний, моделювання, кластерний аналіз. Це дало змогу поглибити концептуальне розуміння сучасної бібліотеки наукової установи як центру інформаційної та міжкультурної взаємодії, що за рахунок взаємовідносин і взаємовпливів формує єдиний науковий інформаційний простір країни, відповідно до вимог часу й потреб користувачів.

4. Класифіковано джерельну базу дослідження, як логічну систему, що складається з двох основних підсистем:

1) нормативно-правові документи: міжнародні акти та документи з питань правового регулювання взаємодії бібліотек; закони України, укази Президента України, постанови та розпорядження, підписані Кабінетом Міністрів України, іншими міністерствами і відомствами, Національною академією наук України, що стосуються вітчизняної інформаційної сфери та бібліотечної галузі; документи, що регламентують діяльність бібліотек НАН України (статути, положення, інструкції, звіти, плани тощо);

2) наукові дослідження у питаннях бібліотечної співпраці: О. Антопольського, О. Воскобойнікової-Гузевої, В. Горового, Т. Гранчак, І. Давидової, Т. Добко, Л. Дубровіної, В. Ільганаєвої, О. Клименко, Т. Колеснікової, К. Лобузінної, Р. Мотульського, О. Онищенко, М. Слободяника, А. Соколова, Г. Солоіденко, Ю. Столярова, Г. Шемаєвої та інших.

5. Наявна історіографічна база може бути використана для подальших бібліотекознавчих та книгознавчих розробок, що стосуються взаємодії вітчизняних бібліотек. Із практичної точки зору історіографія та джерельна база дослідження є

актуальною для розробки семінарських і лекційних занять, підвищення кваліфікації бібліотекарів та підготовки фахівців бібліотечної справи.

6. Виявлено, що спеціального і комплексного дослідження стосовно оцінки стану, тенденцій та перспектив взаємодії бібліотек НАН України у контексті науково-організаційного забезпечення процесів формування бібліотечно-інформаційних ресурсів задля інтеграції вітчизняного наукового інформаційного простору у світовий не було.

Основні положення розділу викладено у публікаціях здобувача [438, 443, 446, 485, 486].

РОЗДІЛ 2

РОЗВИТОК ВЗАЄМОДІЇ БІБЛІОТЕК НАУКОВИХ УСТАНОВ НАН УКРАЇНИ

2.1 Науково-організаційне забезпечення взаємодії бібліотек наукових установ НАН України

Розбудова взаємодії вітчизняних бібліотек свідчить про складний шлях розвитку різних форм співпраці – від простих, нерегулярних відносин та зв'язків між окремими книгозбірнями до керованих чітко визначених форм внутрішньовідомчої і міжвідомчої взаємодії, що охоплювала всі напрями бібліотечної діяльності і призвела до інтеграції бібліотек на основі спеціалізації, централізації та координації їхньої діяльності. Як зазначає Г. Солоіденко, поступово в процесі практики склалися три типи координаційних органів бібліотечної взаємодії: бібліотечні асоціації та товариства, міжвідомчі бібліотечні комісії, бібліотечні ради [464].

Становлення бібліотечної мережі НАН України невіддільне від розбудови Української Академії наук² (УАН). Засновники Академії, видатні вчені Д. І. Багалій, М. П. Василенко, В. І. Вернадський, С. О. Єфремов, Г. П. Житецький, В. О. Кордт, А. Ю. Кримський, В. Л. Модзалевський, П. Я. Стебницький, П. А. Тутковський та інші, усвідомлюючи високу суспільну місію та роль Національної бібліотеки у системі наукових комунікацій, чітко визначили її місце в інфраструктурі науки. Передбачалося, що паралельно з Національною бібліотекою Української держави³

² 1918 р. – засновано Українську Академію наук (УАН) у Києві, 1921–1936 рр. – Всеукраїнська академія наук (ВУАН), 1936–1991 рр. – АН УРСР, 1991–1993 рр. – АН України, з 1993 р. – НАН України.

³ 1918 р. – засновано Національну бібліотеку Української Держави, 1919 р. – Національна бібліотека України у м. Києві при Українській Академії наук, 1919–1920 рр. – Всенародна (Національна) бібліотека України при Всеукраїнській Академії наук у м. Києві, 1920–1934 рр. – Всенародна бібліотека України в Києві, 1934–1936 рр. – Державна бібліотека ВУАН, 1936–1948 рр. – Бібліотека Академії наук УРСР, 1948–1965 рр. – Державна публічна бібліотека УРСР, 1965–1988 рр. – Центральна наукова бібліотека Академії наук УРСР, 1988–1996 рр. – Центральна наукова бібліотека Академії наук УРСР імені В. І. Вернадського, з 1996 р. – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

при наукових установах має діяти мережа невеликих бібліотек із ретельно дібраними тематичними фондами. Також планувалося створення при Бібліотеці об'єднаного каталогу всіх наукових бібліотек України [149, с. 78;].

У першому Статуті УАН, затвердженому в 1918 р., зазначалося, що «при Відділах, при наукових установах Академії та при окремих катедрах організуються відповідні бібліотеки» [479, с. 12], визначено, що «... все, що друкується в межах України будь-якими мовами, засилається в одному примірнику до Академії за-для бібліотек Відділів, установ та катедр, незалежно від тих примірників, які надходять до Національної бібліотеки» [479, с. 6]. Отже, як наголошували А. Свобода, Н. Смаглова і Г. Солоіденко, в основу суті взаємодії бібліотек Академії наук первісно було покладено принцип раціонального формування і ефективного використання інформаційних ресурсів, тому природно, що Національна бібліотека перебрала на себе функції методичного центру [417].

З організацією бібліотек у наукових установах постало питання про створення у Бібліотеці підрозділу, який би координував методичну роботу, вивчав, узагальнював, упроваджував у бібліотечну практику передовий досвід. Таким підрозділом мав стати відділ бібліотекознавства ВБУ, організацію якого було розпочато наприкінці 1922 р. [263, с. 9]. Одним із завдань новоствореного спеціального підрозділу було також формування фонду видань із бібліотечної теорії і практики. У 1924 р. відділ було реорганізовано у Кабінет бібліотекознавства, провідним завданням якого визначено наукове розроблення питань бібліотечної теорії і практики та методичний супровід практичного впровадження у діяльність ВБУ і бібліотек наукових установ цих напрацювань [463].

У перші роки існування Академії (1918–1928) створення бібліотек у структурі наукових установ відбувалося інтенсивно. На початковому етапі фонди формувалися за рахунок дарів окремих осіб, книжкових зібрань ліквідованих установ та залишених власниками під час громадянської війни і, незначною мірою, купівлі. Як правило, це були сформовані колекції, книжкові зібрання з певних галузей знань або унікальні видання [149, с. 195–196].

У подальшому комплектування бібліотек почало здійснюватися і за рахунок міжнародного книгообміну (МКО) науковими виданнями. Налагодження обміну стало можливим завдяки активному розвитку видавничої справи у самій Академії наук. За дослідженням С. Старовойт, розширилося коло видань (праці провідних учених, академічні звідомлення про діяльність, роботи окремих співробітників та колективів наукових установ) та суттєво збільшилися накладі [477]. Наслідком стало зростання обсягу обмінного фонду наукових видань, що сприяло налагодженню зарубіжних партнерських відносин, розширенню книгообміну та збільшенню надходжень іноземної літератури до наукових установ Академії [251].

У цей період весь книгообмін здійснювався Видавництвом ВУАН під контролем Президії [17]. У 1934 р. у Бібліотеці було започатковано бюро міжнародного книгообміну для координації і контролю книгообміну в межах Академії наук УРСР, з 1937 р. – відділ іноземного комплектування. Упродовж 1935–1940 рр. Бібліотека остаточно перейняла на себе координацію міжнародного книгообміну в Академії наук [103, с. 253–255].

Діяльність бібліотек наукових установ постійно перебувала у полі зору Президії Всеукраїнської академії наук (ВУАН). До прикладу, упродовж 1929 р. 11 разів на засіданнях Президії заслуховувалися питання з різних напрямів бібліотечно-бібліографічної роботи в бібліотеках наукових установ [150]. З організацією бібліотек постало питання єдиного координаційного органу, який би опікувався налагодженням активної співпраці між бібліотеками задля усунення дублювання в роботі, організаційної допомоги тощо. У 1929 р. створюється Бібліотечна комісія (БК)⁴ при Президії ВУАН, тим самим започатковуючи взаємодію та координацію у діяльність бібліотек наукових установ ВУАН [54]. До складу БК входили представники Відділів Академії та установ при Президії ВУАН,

⁴ 1929 р. – засновано Бібліотечну комісію Президії ВУАН, 1936–1964 рр. – Бібліотечна комісія Президії АН УРСР, 1964–1990 рр. – Бібліотечна рада Президії АН УРСР, 1990 р. – Інформаційно-бібліотечна рада АН УРСР, 1992 р. – Інформаційно-бібліотечна рада АН України, 1993 р. – Інформаційно-бібліотечна рада НАН України.

бібліотек наукових установ та Бібліотеки. На БК покладалися обов'язки загального керівництва діяльністю бібліотек наукових установ ВУАН (крім Бібліотеки).

У кінці 1920-х – початку 1930-х рр. відбувалася переорієнтація діяльності Бібліотеки, пов'язана з ідеологічною та, як наслідок, структурною реорганізацією ВУАН. На формування бібліотечної мережі та організаційне закріплення внутрішньовідомчої взаємодії вплинув «План реорганізації бібліотечної справи в ВУАН» [334], підготовлений за результатами обстеження стану бібліотечної справи ревізійної комісії Академії та затверджений Президією ВУАН 14 листопада 1930 р. За цим планом усі книгозбірні ВУАН (крім Бібліотеки) мали об'єднатися в єдину мережу з єдиним книжковим фондом, управлінням, уніфікованою бібліотечною технологією, зведеним каталогом, планом бібліографічної роботи, координацією комплектування та книгокористування. План окреслював основні заходи з удосконалення роботи у світлі нових вимог ідеологічної та соціально-економічної сфер соціалістичного будівництва [463]. Таким чином, було окреслено широке коло завдань, які Бібліотека, як координаційний центр, поступово почала реалізовувати, тим самим закладаючи підґрунтя взаємодії бібліотек наукових установ як єдиної мережі [103, с. 126–130].

З 1934 р. Бібліотекою здійснювалося централізоване комплектування фондів бібліотек ВУАН іноземною літературою (передплата за рахунок валютних асигнувань, МКО, дари) [252, с. 84].

У 1936 р. січневою сесією Академії наук було прийнято низку рішень щодо вдосконалення діяльності Бібліотеки та бібліотечної мережі. З кінця 1936 р. Бібліотека розпочала цілеспрямовану діяльність по формуванню організованої бібліотечної мережі Академії наук УРСР та зміцненню зв'язків із ними: започатковується науково-методичне керівництво діяльністю бібліотек та бібліографічне забезпечення наукової тематики установ, удосконалюється підвищення кваліфікації бібліотекарів, продовжується обстеження стану бібліотек [103, с. 261–262]. Науково-методичний напрям діяльності організаційно був закріплений у 1937 р. із започаткуванням у структурі Бібліотеки сектору методичної

роботи, який згодом було реорганізовано у методичний відділ. У передвоєнний період було закладено основи розвитку бібліотек АН УРСР як відомчої мережі з єдиним фондом, уніфікованою бібліотечною технологією, зведеними каталогами іноземних видань, планом підвищення кваліфікації бібліотекарів тощо [463].

Розробляючи організаційні засади взаємодії Бібліотеки і бібліотек наукових установ, було підготовлено проект положення про спеціальну бібліотеку при науково-дослідній установі Академії наук. Становлення бібліотечної мережі Академії наук детально висвітлено у публікаціях Л. Дубровіної, О. Онищенко [103], Т. Кулаковської [224], А. Свободи, Н. Смаглової, Г. Солоіденко [417, 430, 463] та інших [151, 152].

На кінець 1940 р. у складі Академії наук УРСР перебувало 30 книгозбірень, у т. ч. Бібліотека АН УРСР (БАН) та заснована у 1940 р. Львівська філія БАН АН УРСР. Подальше формування бібліотечної мережі та налагодження взаємодії було перервано війною. Дослідження на основі архівних розвідок, щодо діяльності бібліотек АН УРСР в означений період, представлено публікаціями Л. Дубровіної, О. Онищенко, Н. Малолетової, Н. Кашеварової, Р. Красій [101, 102, 104, 166, 296, 302].

У 1946 р. директор Бібліотеки Ю. Меженко підготував доповідь на Президію АН УРСР щодо стану мережі бібліотек наукових установ [267]. У тому ж році Президією АН УРСР прийнято Постанову «Про стан бібліотечної справи в системі Академії наук УРСР», якою передбачалося створення керівного центру мережі бібліотек наукових установ при Бібліотеці Академії наук – інспектуру. За ініціативи Ю. Меженка розроблено «Тимчасове положення про керівництво мережею бібліотек наукових установ Академії Наук УРСР» [494]. За єдиним планом було обстежено 37 бібліотек наукових установ АН УРСР Києва та Львова (крім бібліотеки Інституту фізико-технічних наук у Харкові) щодо стану приміщень бібліотек, їхніх досягнень і недоліків у відновленні фондів та бібліотечно-бібліографічному забезпеченні наукових досліджень установ [384].

Для забезпечення якісно нового рівня діяльності книгозбірень, за ініціативи Ю. Меженка та його безпосереднім керівництвом, у 1946 р. на базі БАН було

відновлено систему підготовки бібліотечних кадрів та підвищення їхньої кваліфікації: для бібліотекарів науково-дослідних інститутів було організовано навчання на щотижневих семінарах з опанування методики довідково-бібліографічної роботи та організації книжкових фондів. Активізовано науково-дослідні роботи та надання необхідної інструктивно-методичної та консультативної допомоги бібліотекам. Підготовлено пакет організаційно-методичних документів: «Тимчасове положення про керівництво мережею бібліотек наукових установ АН УРСР», на основі якого розроблено «Проект положення про бібліотеку науково-дослідного інституту АН УРСР», «Проект типових правил користування бібліотекою науково-дослідного інституту АН УРСР», розроблено планово-звітні форми [114]. Підготовлено перший систематизований довідник «Библиотеки Академии Наук УССР. Справочник» [463]. Здійснювалася координація замовлень бібліотек на зарубіжні видання та бібліографічне інформування читачів-науковців шляхом підготовки зведених списків іноземних надходжень до бібліотек наукових установ [137, 476].

Для налагодження професійної взаємодії фахівців наукових бібліотек, обміну практичним досвідом, популяризації надбань наукових бібліотек, налагодження організаційного й методичного забезпечення їхньої діяльності Ю. Меженком у 1946 р. було ініційовано і започатковано «Журнал Бібліотеки Академії Наук УРСР» та «Науковий збірник Бібліотеки АН УРСР», які є цінним джерелом дослідження повоєнного відновлення вітчизняних наукових бібліотек [441, 448].

У ракурсі нашого дослідження представляють інтерес публікації, які розкривають зміст і напрями діяльності Бібліотеки з питань керівництва книгозбірнями наукових установ АН УРСР, зокрема статті А. Ряппо щодо стану та перспектив комплектування наукових установ зарубіжними виданнями [410], Г. Плеського – засади керівництва мережею [328]. Для активізації співробітництва і залучення бібліотекарів до наукової роботи на сторінках журналу вміщено публікації фахівців бібліотек інститутів клінічної фізіології та геологічних наук про налагодження роботи цих книгозбірень [431, 537].

У 1946 р. стан бібліотечної справи в установах АН України розглядався на чотирьох засіданнях Президії АН УРСР. Академією було направлено звернення до Ради Міністрів СРСР про надання 25 бібліотекам найбільших інститутів платний спеціальний обов'язковий примірник видань друку СРСР (Докладно про обов'язковий примірник у Розділі 3 підрозділ 3.1). Для переважної більшості бібліотек інститутів оформлено абонемент на одержання наукової літератури в «Академкнизі» (Москва), що значно прискорило терміни надходження нових книг [114, с. 14–15].

Бібліотекою АН УРСР неодноразово здійснювалося вивчення бібліотечної і бібліографічної роботи у книгозбірнях. Відповідно було підготовлено посібник «Бібліотека і книга: як користуватись бібліотекою» (Київ, 1949) та анотований покажчик «Учет и охрана библиотечных фондов» (Київ, 1950).

Для працівників бібліотек наукових установ у Бібліотеці було розроблено курси з підвищення кваліфікації, організовано тематичні семінари, регулярно надавалися індивідуальні консультації, сформовано групи з вивчення іноземних мов.

Фахівці БАН вивчали стан справ у бібліотеках інститутів та за результатами обстежень готувалися узагальнені відомості про роботу бібліотечної мережі, які обговорювалися на засіданнях Президії АН УРСР, що засвідчують відповідні постанови і рішення стосовно удосконалення роботи книгозбірень. Зокрема, 2 вересня 1949 р. на засіданні Президії АН УРСР було розглянуто питання щодо стану рукописних фондів, які зберігаються у рукописних фондах Інституту літератури, Бібліотеки та інших установах Відділення суспільних наук АН УРСР. У результаті директорів інститутів та завідувачів бібліотек зобов'язали негайно вжити необхідних заходів щодо поліпшення умов зберігання цінного наукового ресурсу, проведення його інвентаризації, наукового опису, мікрофільмування та фотокопіювання [104, с. 149].

У жовтні 1949 р. здійснено перевірку БНУ щодо стану інформаційного забезпечення виконання наукових планів інститутами. Бібліотекою Академії наук УРСР було здійснено перевірку бібліотек наукових установ АН УРСР з метою

з'ясування стану комплектування профільними науковими виданнями. Було перевірено 9 бібліотек, унаслідок чого виявлено значні недоліки у формуванні фондів БНУ профільною літературою. За результатами ухвалено відповідні заходи щодо поліпшення стану справ: було відкореговано профілі комплектування бібліотек та організовано навчальний семінар на базі Бібліотеки [104, с. 149–150].

Для вдосконалення діяльності мережі бібліотек АН УРСР у Бібліотеці було створено спеціальну групу з надання консультативної допомоги, організації семінарів та підготовки науково-методичного забезпечення, зокрема, було розроблено «Положення про бібліотеку науково-дослідного інституту», «Типові правила користування бібліотекою науково-дослідного інституту», «Про порядок виключення з бібліотек НДІ АН УРСР застарілої та непрофільної літератури». Саме у цей період уперше було запропоновано директорам інститутів АН УРСР організувати бібліотечні ради в установах та розроблено «Положення про організацію бібліотечних рад при бібліотеках НДІ АН УРСР» [104, с. 150].

Діяльність бібліотек АН УРСР постійно знаходилася у полі зору Президії, так на засіданні 14 квітня 1950 р. було затверджено «Положение о Библиотечной комиссии Академии наук УРСР» [145, с. 71–72], на основі якого переглянуто перелік документів щодо організації роботи книгозбірень наукових установ та доповнено інструктивно-методичними матеріалами стосовно упорядкування книжкових фондів, налагодження системи каталогів і картотек, розгортання у бібліотеках бібліографічної діяльності, для бібліотекарів мережі готувалися списки нової фахової літератури [476].

Подальша взаємодія бібліотек Академії наук УРСР здійснювалася за такими напрямками: обслуговування працівників наукових установ через використання колективного абонементу; підготовка зведеного плану науково-бібліографічної роботи Бібліотеки і бібліотек наукових установ, методична допомога щодо організації довідково-бібліографічного апарату в бібліотеках мережі; централізоване комплектування БНУ зарубіжною літературою та міжбібліотечний перерозподіл фондів.

Ефективності співпраці сприяло запровадження у роботу мережі єдиного інструктивно-методичного забезпечення, яке за дорученням Президії АН УРСР розробили фахівці Бібліотеки. На базі Бібліотеки до щорічного звіту про діяльність окремим розділом готувалися відомості про роботу бібліотек наукових установ.

У 1969 р., відповідно до Постанови ЦК КПРС «Про заходи щодо подальшого розвитку суспільних наук та підвищення їх ролі в комуністичному будівництві» (1967), Президією АН УРСР ухвалено Постанову «Про поліпшення комплектування ЦНБ АН УРСР і бібліотек наукових установ АН УРСР суспільно-політичною літературою». На виконання Постанови та рекомендацій Бібліотечної ради АН УРСР у Бібліотеці на базі Відділу суспільних наук було створено галузевий зал соціально-економічної літератури [105, с. 48–49]. Для допомоги БНУ науково-технічного профілю щодо доукомплектування фондів цією групою видань фахівцями Бібліотеки надавалася постійна консультаційна допомога, були підготовлені списки обов'язкової для комплектування суспільно-політичної літератури та журналів обов'язкових до передплати. Питанню вдосконалення каталогів, як традиційних інформаційно-пошукових систем, також було приділено значну увагу, зокрема, затверджено методичні розробки «Краткий вариант таблиц ББК по общественным наукам для библиотек научных учреждений АН УССР естественно-научного и технического профилей», «Перевод фондов и систематических каталогов библиотек НИУ АН УССР на таблицы библиотечно-библиографической классификации для научных библиотек (отделов общественных наук)», «Робочу схему скороченого варіанту таблиць ББК розділу «Суспільні науки» для бібліотек НДУ природничих та технічних наук АН УРСР» [105, с. 201].

Централізоване комплектування суспільно-політичною літературою БНУ продовжувалося до 1990 р.: за зведеним планом Бібліотеки 39 бібліотек та дві філії БНУ м. Києва комплектувалися щорічно. Стан цієї роботи спеціально розглядався на Бюро Відділення літератури, мови та мистецтва 26 листопада 1986 р. [105, с. 281].

Отже, розподілений фонд АН УРСР складався з фондів бібліотек наукових установ, був багатогалузевим, забезпечував усі напрями діяльності Академії,

формувався, використовувався та зберігався за єдиними для бібліотечної мережі принципами та технологією. Методичне керівництво БНУ вдосконалювалося, збагачувалося новими формами бібліотечної взаємодії.

У 1970-х рр. координація роботи бібліотек Академії наук відбувалася у межах надання організаційної і методичної допомоги у питаннях комплектування фондів бібліотек наукових установ зарубіжними документами та депозитарного зберігання фондів, підготовки зведеної інформації щодо надходжень іноземних видань, бібліографічної, довідково-інформаційної роботи. Особливе значення відводилося підвищенню кваліфікації бібліотечних кадрів. У цей період було підготовлено довідник «Бібліотеки Академії наук УРСР» [36] та продовжував виходити щорічник «Основні цифрові показники роботи бібліотек системи АН УРСР» на основі якого готувалися матеріали до «Основные показатели работы библиотек АН СССР и Академий наук союзных республик за ... год».

У 1970–1980-х рр. на теренах Радянського Союзу відбувалася централізація бібліотечної галузі, мета якої – об'єднання бібліотек у Централізовані бібліотечні системи (ЦБС) з єдиним керівництвом, штатом працівників, централізованим комплектуванням і опрацюванням документів. Ця діяльність здійснювалася на основі «Положения о централизации государственных массовых библиотек» (1975), що було розроблено та затверджено Міністерством культури СРСР. Таким чином, було створено ЦБС масових, дитячих, наукових, науково-технічних, галузевих, профспілкових бібліотек, а також міжвідомчі територіальні централізовані системи різнотипних бібліотек. Головними бібліотеками-методичними центрами різних систем і відомств було підготовлено збірники організаційно-інструктивних матеріалів, методичних рекомендацій та консультації щодо координації роботи у межах централізації [46, 95, 266, 307–308, 331, 391, 405, 515–518].

Ми поділяємо думку І. Лобановської, що позитивними чинниками щодо централізації бібліотечної галузі виявилось кваліфіковане керівництво бібліотечними процесами, ухвалення рішень на високому професійному рівні, а в умовах обмеження нових надходжень – можливість ефективного розподілу

бібліотечних ресурсів, а «до негативних чинників належить небезпека надмірної регламентації, що призводить до нівелювання особливостей об'єднаних у систему бібліотек і конкретних умов роботи в них» [236].

Розпочалося активне теоретичне осмислення міжвідомчої взаємодії в умовах єдиної системи бібліотек. Це питання було предметом загальнодержавних і регіональних досліджень, обговорювалося на науково-практичних конференціях, де розглядалося у всій багатоманітності: взаємодія бібліотек у межах відомств, міжвідомча, регіональна, взаємодія бібліотек і органів науково-технічної інформації, бібліотек та інших суміжних установ, громадських організацій тощо. Найгрунтовнішими у цьому аспекті були роботи О. Артем'євої [15], М. Карташова [162–163], А. Круглаковського [216], В. Серова [515], Є. Фенелона [499], І. Фрумїна [504] та інших [391].

Постанови Президії АН УРСР «Про підвищення рівня бібліотечно-бібліографічної роботи в бібліотеках АН УРСР» (1973) та «Про стан та заходи щодо упорядкування науково-бібліографічної роботи в установах Академії наук УРСР» (1973) визначили завдання з посилення взаємодії бібліотек АН УРСР, зокрема було розроблено єдиний перспективний план бібліотечно-бібліографічної роботи мережі, відбулося зміцнення установ кадрами і технічним обладнанням, затверджено «Положення про організацію та координацію інформаційно-бібліографічної роботи в Академії наук УРСР» (1975), продовжено випуск «Інформаційного покажчика бібліографічних робіт, виконаних бібліотеками системи АН УРСР».

Централізація бібліотек Академії наук СРСР та академій наук союзних республік відбувалася згідно з «Положенням о централизации библиотек Академии наук СССР и академий наук союзных республик» (1979), затвердженим Бюро Бібліотечної ради з природничих наук при Президії СРСР. Централізація бібліотек академій наук союзних республік здійснювалася двома шляхами: повна централізація (єдині фонд, управління, штат, фінанси, основні процеси бібліотечної роботи) та функціональна централізація окремих бібліотечно-бібліографічних

процесів [51]. Як приклад повної централізації – мережа бібліотек Бібліотеки з природничих наук Російської академії наук.

У 1978 р. Бібліотекою було розроблено «Основні напрями розвитку бібліотек НДУ АН УРСР на 1981–1990 рр.». Для уніфікації технологічних процесів щодо МБА підготовлено практичний посібник «Організація роботи МБА бібліотек НДУ УРСР» та розроблено «Положення про централізацію МБА в АН УРСР». Також було впроваджено інструктивно-методичні матеріали: «Положення про бібліотеку НДУ АН УРСР» (1980), «Правила користування бібліотекою НДУ АН УРСР», «Інструкція щодо збереженості фондів бібліотек НДУ УРСР», «Бібліотечно-бібліографічна орієнтація читачів», «Схема паспорта бібліографічної картотеки», «Складання ретроспективних тематичних покажчиків літератури в бібліотеці НДУ АН УРСР» тощо [105, с. 196–200].

У дослідженні «Основные направления развития централизации библиотек Академии наук Украинской ССР» (1985–1987) наукового колективу під керівництвом М. Слободяника зазначено, що спільним для всіх центральних бібліотек, незалежно від рівня централізації, залишалось методичне керівництво, система підвищення кваліфікації, комплектування та опрацювання зарубіжної літератури [305, с. 14]. Отже, за результатами ґрунтовного аналізу найпродуктивнішою в АН УРСР було обрано функціональну централізацію бібліотечної системи. Це рішення базувалося на конкретних історичних умовах формування мережі й територіального розміщення бібліотек наукових установ. Було централізовано процеси: комплектування і каталогування вітчизняних суспільно-політичних видань; комплектування зарубіжною літературою; обслуговування читачів по міжбібліотечному абонементу (МБА) і міжнародному міжбібліотечному абонементу; організація депозитарного зберігання. Централізовано було й окремі управлінські процеси: методичну роботу, керівництво соціалістичним змаганням між бібліотеками, підвищення рівня професіоналізації бібліотечних кадрів. На допомогу фахівцям бібліотек наукових установ були підготовлені організаційно-інструктивні матеріали стосовно організації управління, бібліотечного обслуговування, інформаційно-бібліографічної діяльності,

формування та збереження фонду, організації каталогів, розроблено та апробовано норми часу на бібліотечні процеси.

Питанням нормативно-методичного та організаційного забезпечення, обґрунтуванню функціональної централізації бібліотечно-бібліографічної діяльності бібліотек АН УРСР присвячено праці М. Берлінської, Б. Гохфельд, Т. Ігнатович, Т. Лоось, Н. Малолєтової, Т. Ніколаєвої, А. Свободи, Н. Смаглової, А. Чачко, Ф. Шимченка [29, 192, 253, 268, 322, 413, 416, 429, 514, 519, 534] та інші.

З метою активізації взаємодії БНУ, розширювалися і вдосконалювалися форми організаційно-методичної діяльності, зокрема, здійснювалося проведення комплексних обстежень бібліотек наукових установ; досліджувався розвиток взаємодії бібліотек та органів НТІ; активізувалося консультування щодо забезпечення збереженості фондів бібліотек у наукових установах АН. Співробітники Бібліотеки брали участь у проведенні переобліку книжкових фондів у БНУ [105, с. 296]. У 1990 р. було підготовлено збірник «Бібліотеки АН УРСР», у 1988 р. – проведено чотириденний семінар для бібліотекарів мережі бібліотек АН УРСР – «Бібліотеки на службі науково-технічного прогресу». Також було підготовлено та опубліковано методичні рекомендації щодо методики складання біобібліографічного покажчика видатних учених.

На новому етапі розбудови взаємодії БНУ увагу Бібліотечної ради було зосереджено на питаннях запровадження єдиної автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи (АБІС) у роботу бібліотек АН УРСР.

У вересні 1989 р. було затверджено «Основні напрями розвитку ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН УРСР» (Основні напрями), які містили стратегію розвитку Бібліотеки на період до 2005 р. [306]. Першочерговими завданнями було визнано й упровадження мережевої інформаційної технології, що передбачала доступ до автоматизованої бази даних БНУ АН УРСР. Згідно з програмним документом, прогнозованим результатом мало стати «створення корпоративної електронної мережі академічних бібліотек з доступом до неї безпосередньо з академічних установ» [105, с. 302].

Розробку програмного забезпечення для бібліотек АН УРСР було доручено Інституту кібернетики [105, с. 272]. При Бібліотечній раді було створено робочу групу, головне завдання якої – розробка концепції перебудови системи інформаційного забезпечення наукових досліджень в АН УРСР на основі комплексної автоматизації бібліотечних процесів. Інститут кібернетики не забезпечив академічні бібліотеки єдиною програмою, внаслідок чого вони розпочали автоматизацію самостійно, використовуючи різні готові програмні продукти та розробки фахівців установ.

Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського проводилося три вивчення (2005, 2010, 2014–2016), спрямовані на з'ясування представництва бібліотек наукових установ НАН України у мережі Інтернет та програмних продуктів, що використовуються бібліотеками при формуванні ЕК. Було з'ясовано, що проблемним питанням залишається відсутність єдиних підходів щодо програмно-технологічного забезпечення надання доступу до інформації про бібліотечно-інформаційні ресурси (Докладно у Розділі 3 підрозділ 3.2).

Науково-методична робота базувалася на організації бібліотечно-інформаційного супроводу наукових досліджень, впровадженні інноваційних технологій та передового досвіду як важливих чинників підвищення ефективності діяльності БНУ АН УРСР, системі підвищення кваліфікації бібліотекарів, у тому числі, організації стажувань на базі Бібліотеки для спеціалістів БНУ. Проводилися консультації зі впровадження стандартів у роботу бібліотек наукових установ. Значна допомога була надана БНУ з питань переведення літератури з фондів спеціального зберігання до загальних фондів, впровадження державного стандарту «Одиниці обліку фондів бібліотек та органів науково-технічної інформації» (7.20–80). Для бібліотек мережі проведено семінари «Робота бібліотек з державними стандартами» та «Засади проведення науково-дослідної роботи в бібліотеці».

Питанням організації та науково-методичного керівництва діяльністю БНУ та розвитком інформаційних ресурсів, організації нормування праці у бібліотеках

наукових установ було присвячено публікації А. Свободи і Н. Смаглової [412–413, 416–417], В. Попроцької [351–354], М. Слободяника [422–424] та інших.

У вітчизняній бібліотечній практиці напрацьовано певний досвід діяльності міжвідомчих бібліотечних комісій і рад. Так, у 1975 р. з метою удосконалення управління бібліотечною справою в УРСР було створено республіканську та обласні міжвідомчі ради з питань бібліотечної роботи [335]. Вони повинні були забезпечувати тісну взаємодію установ і організацій, що мали у підпорядкуванні мережу бібліотек, поєднувати централізоване планове керівництво з бібліотечною ініціативою на місцях, забезпечуючи чіткий розподіл прав і обов'язків.

У 1980-х рр. було завершено формування науково-дослідних підрозділів у всіх провідних наукових бібліотеках, відбувалося поглиблення науково-методичної та науково-дослідної роботи у галузі бібліотекознавства і бібліографознавства, зміцнилася взаємодія зі спеціальними кафедрами вузів культури, що обумовлювалося перспективним плануванням та координацією науково-дослідної роботи. При Міністерстві культури УРСР було утворено Головну бібліотечну інспекцію, яка здійснювала контроль за впровадженням рішень і рекомендацій Міжвідомчої ради з питань бібліотечної роботи, виконанням зведених планів роботи бібліотек-методичних центрів. Виконуючи координаційні функції і розробляючи пропозиції щодо вдосконалення діяльності бібліотек, міжвідомчі ради не мали необхідних правових механізмів бібліотечного управління.

Зі здобуттям Україною незалежності було ліквідовано координаційні органи та структури у бібліотечній галузі, у тому числі міжвідомчі ради, комісії та інспекція. У листопаді 1991 р. відбувся Надзвичайний з'їзд бібліотекарів України [393], на якому за ініціативи фахівців наукових бібліотек (медичних, технічних, вищих навчальних закладів і бібліотек наукових установ) засновано Асоціацію бібліотек України (АБУ). Згідно зі Статутом, АБУ є «добровільним об'єднанням бібліотек різного підпорядкування, розташованих на території України» з метою «забезпечення захисту бібліотечної справи, консолідації сил для розробки єдиної бібліотечної політики, забезпечення якісно нового рівня бібліотечно-

бібліографічного обслуговування читачів, підвищення соціального статусу й престижу бібліотечної професії в суспільстві» [478]. Тобто, визначальним в об'єднанні було посилення професійної взаємодії між вітчизняними бібліотеками. Як зазначає Г. Солоіденко, «членами АБУ стали більшість академічних бібліотек, завдяки цьому посилилась і урізноманітнілась взаємодія між бібліотеками наукових установ» [463].

У 1992 р. започатковується міжнародний бібліотечний союз – Бібліотечна Асамблея Євразії (БАЄ)⁵, який мав на меті допомагати у вирішенні спільних професійних завдань при формуванні культурного та інформаційного простору країн-учасниць Співдружності незалежних держав. До його складу ввійшли Азербайджанська Республіка, Республіка Вірменія, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка, Республіка Молдова, Російська Федерація, Республіка Таджикистан, Республіка Туркменістан, Республіка Узбекистан, Україна. З об'єднавчою метою БАЄ ініціювало проведення дискусій, конференцій, семінарів, круглих столів, було започатковано журнал «Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии». Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського і Національна парламентська бібліотека України⁶ до 2014 р. брали участь у таких проектах: «Золотая коллекция Евразии», «Купола содружества», «Издания и электронные ресурсы национальных библиотек государств – участников СНГ» тощо. Розбудові співробітництва у межах БАЄ присвячено публікації Т. Вилегжаніної [66], К. Ніконорової [283–284], Г. Райкової [392], Г. Солоіденко [469].

З 1996 р. з метою координації інформаційної взаємодії, інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів, вирішення завдань їх оптимального взаємовикористання, розвитку міжнародних наукових зв'язків із бібліотеками та інформаційними установами світового співтовариства, забезпечення розвитку академічної науки

⁵ БАЄ – некомерційне партнерство бібліотек країн СНД, головною метою якого є формування і зміцнення спільного інформаційно-бібліотечного і соціокультурного простору країн-учасниць.

⁶ Відповідно до наказів Міністерства культури України від 25.11.2016 № 1103 «Про зміну назви Національної парламентської бібліотеки України», від 06.12.2016 № 1155 «Про затвердження Статуту Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого» з 14.12.2016 року НПБУ має нове найменування – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого.

спрямовується діяльність Ради директорів наукових бібліотек і інформаційних центрів академій наук – членів міжнародної асоціації академій наук (МААН) – неурядової міжнародної самоправної організації. До її складу ввійшли директори 21 наукової бібліотеки і науково-інформаційних центрів країн СНД [295]. Постановою Ради МААН від 12.10.1996 р. № 43 «О развитии информационного обмена между библиотеками национальных академий наук» базовою організацією було визначено НБУВ, започатковано інформаційний бюлетень, який з 2000 р. трансформувався у науково-практичний та теоретичний збірник «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития». Діяльність БНУ НАН України знайшла відображення на сторінках збірника, зокрема, у публікаціях О. Акімової [4], О. Воскобойнікової-Гузєвої [60], Т. Кулаковської [218], О. Онищенко [292, 295].

У 1996 р. фахівцями НБУВ було підготовлено довідник «Бібліотеки Національної академії наук України» (Київ, 1996), пізніше, спільно з Координаційним бюро Енциклопедії сучасної України, – «Наукові бібліотеки України» (Київ, 2004).

Посиленню обміну електронною науковою інформацією, активізації міжакадемічної інформаційної співпраці сприяла Постанова Ради МААН від 7.06.2012 р. № 228 «О деятельности Совета директоров научных библиотек и информационных центров академий наук – членов МААН». Для комплексного розуміння масштабів і напрямів взаємодії бібліотек у рамках МААН є публікації та виступи Б. Патона [97, 319], О. Онищенко і Т. Кулаковської [295], А. Свободи [415], Г. Солоіденко [461–462].

Окремі БНУ встановили широкі міжнародні зв'язки, стали членами вузькопрофільних асоціацій, отримуючи від них дієву допомогу щодо задоволення інформаційних запитів своїх користувачів. Бібліотека Інституту морської біології

НАН України є членом міжнародної асоціації бібліотек EURASLIC⁷, бере участь у програмах обміну документами та використовує послугу МБА на міжнародному рівні. Бібліотека Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена також є членом світової та європейської асоціацій EURASLIC і IAMSLIC та має доступ до БД асоціацій. У 2017 р. бібліотека Головної астрономічної обсерваторії НАН України приєдналася до світової мережі астрономічних бібліотек AstroLib і тепер самостійно здійснює обмін документами з членами об'єднання. Бібліотека Інституту біології південних морів (Автономна Республіка Крим) в 2011 р. була визнана одним із кращих в Україні інституційних репозитаріїв, представником України при Міжнародній океанографічній комісії ЮНЕСКО з питань морського інформаційного менеджменту, учасник зведеного тематичного електронного репозитарію бібліотек водної тематики країн Східної і Центральної Європи. У цьому контексті вагомими для дослідження міжнародного співробітництва бібліотек НАН України були статті А. Свободи [413–414], Т. Кулаковської та Г. Солоіденко [223, 459].

Управління бібліотечними мережами та координацію їхньої діяльності забезпечують бібліотеки – методичні центри. У 2014 р. при Міністерстві культури України було створено Міжвідомчу координаційну раду з питань бібліотек і бібліотечної справи. Започаткований орган покликаний координувати роботи щодо покращення організації діяльності вітчизняних бібліотек у формуванні бібліотечно-інформаційних ресурсів, сприяти процесам інформатизації бібліотек України та збереженню документальної спадщини, осмисленню якісно нової ролі бібліотек у суспільстві, розширенню та удосконаленню послуг, забезпеченню фахового менеджменту галузі та невідкладному вдосконаленню нормативної бази [333].

Загальне методичне керівництво бібліотеками країни та координацію їхньої діяльності до вересня 2019 р. здійснював спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері культури – Відділ літератури, читання та

⁷ Європейська асоціація бібліотек та інформаційних центрів із водного середовища. Члени EURASLIC автоматично стають членами IAMSLIC – Міжнародної асоціації бібліотек і інформаційних центрів у галузі водних та морських наук.

бібліотечної справи Управління з питань мовної політики та літератури, що входить до Директорату державної мовної політики при Міністерстві культури України.

Окремі функції щодо координації діяльності та взаємодії бібліотек виконують і бібліотечні асоціації. Зокрема, за ініціативи УБА було створено міжвідомчу робочу групу з питань підготовки стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні, мета якої – оптимізувати та консолідувати діяльність провідних бібліотек держави і бібліотечних мереж у справі розбудови бібліотечної галузі. Результатом спільних напрацювань постала «Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України».

Питання внутрішньовідомчої координації, необхідність узгодження дій наукових бібліотек різних систем і відомств регулярно обговорюються на бібліотечних форумах та з'їздах [282]. Взаємодія бібліотек декларується статутами національних та державних бібліотек, визначена стратегіями бібліотечних асоціацій [27, 480, 483] та положеннями про бібліотеки, знаходить висвітлення в концепціях розвитку бібліотечної справи, рекомендаціях міжнародних та всеукраїнських конференцій. Всі ці документи наголошують, що корпоративна взаємодія бібліотек має стати визначальним чинником їхнього подальшого ефективного розвитку.

Сучасний розвиток та функціонування бібліотек наукових установ скеровує Інформаційно-бібліотечна рада НАН України (Рада) – постійно діючий дорадчий орган Президії НАН України. Упродовж свого існування Рада неодноразово змінювала назву і структуру, проте чільною метою залишалася координація роботи бібліотек зі створення документно-інформаційної бази для забезпечення наукових досліджень Національної академії наук України. Рішення Ради завжди були обов'язковими для виконання установами НАН України, у структурі яких є бібліотеки та науково-інформаційні відділи.

Так, за рішенням Ради було розроблено такі організаційно-методичні документи: «Положення про мережу бібліотек Національної академії наук України» (1997), «Положення про бібліотеку науково-дослідної установи Національної академії наук України» (2006), «Типові правила користування бібліотекою науково-

дослідної установи Національної академії наук України» (2006), «Інструкція з організації прийому–передачі бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України» (1997), «Інструкція про перевірку бібліотечного фонду бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України» (1997), «Нормування праці» (1999) тощо.

Значну увагу Рада приділяє науково-дослідній роботі, залученню бібліотек до наукових досліджень, які проводилися НБУВ [466]. У всіх наукових дослідженнях НБУВ окремим розділом представлено роботу бібліотек наукових установ НАН України. Зокрема, досліджувалися проблеми формування фондів наукових бібліотек (1971–1974), використання зарубіжних періодичних видань (1980, 1984–1987), напрями розвитку централізації бібліотек мережі (1985–1987), ресурсні можливості інформаційних підрозділів науково-дослідних установ та визначалися їхні найцінніші структурні компоненти (1992–1993), організація ресурсів та пошукові можливості каталогів бібліотек (2014–2016) тощо. За результатами досліджень Президією НАН України готувалися постанови і розпорядження щодо удосконалення процесів та впровадження інноваційних рішень у роботу бібліотек. Важливими складовими діяльності цього органу стали прогнозування основних напрямів розвитку бібліотечної справи, методичний супровід упровадження нових технологій, комплексних програм і проектів тощо [115]. Історія діяльності Ради висвітлено у публікаціях творчого колективу під керівництвом її голови академіка О. Онищенко [145, 293, 294, 299].

Міжнародний книгообмін, як важливе джерело централізованого комплектування бібліотек НАН України зарубіжною літературою впродовж багатьох років, постійно знаходився в полі зору Президії НАН України. За поданням Ради Президія ухвалює рішення щодо стабілізації функціонування міжнародного книгообміну; на базі НБУВ спільно з Громадською організацією «Асоціацією «Інформатіо-Консорціум» регулярно проводить семінари та практичні заняття з навчання користування зарубіжними БД.

За ініціативи Ради питання удосконалення діяльності бібліотек НАН України регулярно заслуховувалися на засіданнях Президії НАН України. Упродовж 1993 р. на засіданнях Президії НАН України три рази заслуховувалося питання діяльності Бібліотеки як головної установи, що координує роботу з інформаційного забезпечення української науки, зокрема, розглядалися питання збереження бібліотечних фондів, передплата іноземних періодичних видань, забезпечення доступу до світових баз даних наукової інформації, технічне й програмне оснащення бібліотек. На засіданні Президії НАН України у 2003 р. генеральним директором Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського О. Онищенко було виголошено доповідь «Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи» [297].

На початку 90-х років ХХ ст. якісно новий рівень інформаційного забезпечення наукового процесу вимагав об'єднання зусиль бібліотек та їхніх ресурсів: було започатковано підготовку систематичних покажчиків «Довідкові та бібліографічні зарубіжні книжкові видання у фондах бібліотек наукових установ НАН України» (1993) та відновлено випуск систематичних покажчиків «Зарубіжні періодичні видання, замовлені бібліотеками НАН України шляхом валютної передплати на ... рік». З метою удосконалення роботи бібліотек та підвищення кваліфікації бібліотекарів у 1995 р. започатковано інформаційно-аналітичний огляд «Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в ... році», який готується на базі НБУВ за матеріалами річних звітів бібліотек наукових установ НАН України (підготовлено 24 випуски), з 1997 р. – збірник матеріалів «Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи НАН України», який містить нормативно-методичні матеріали на допомогу роботі бібліотек НАН України (підготовлено п'ять випусків) [303].

Національна академія наук України неодноразово розглядала питання про співпрацю галузевих академій наук та координацію роботи їхніх бібліотечно-інформаційних мереж. Зокрема, у 1994 р. було прийнято Постанову «Про співробітництво НАН України з галузевими академіями наук України» [382].

Результатом ефективної співпраці є розвиток системи реферування української наукової літератури – спільний проект Інституту проблем реєстрації інформації НАН України, НБУВ, Національної наукової медичної бібліотеки України та Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського. Розбудову національної системи реферування наукових ресурсів та побудову моделей ефективного співробітництва висвітлювали Н. Зайченко і О. Баркова [116, 117–118], Л. Костенко і М. Сорока [205–207, 473–474].

Науковим бібліотекам відведена визначальна роль у сучасній інформаційній взаємодії, спрямованій на сприяння міжнародному співробітництву в бібліотечно-інформаційній сфері, заохоченні до міжнародного обміну інформацією незалежно від кордонів і рівноправну участь у міжнародних інформаційних потоках. Адже кінцева мета об'єднання інтелектуальних ресурсів людства полягає в забезпеченні збереження культурної та наукової спадщини, організації необхідного сервісу для вільного доступу користувачів до наукової інформації.

На сучасному етапі місце і роль БНУ у процесі формування вітчизняного наукового інформаційного простору визначатиметься їхньою здатністю до системної трансформації бібліотечно-інформаційної діяльності через інновацію, що потребує організації нової моделі взаємодії. Відсутність програм корпоративного розвитку та нормативно-методичного забезпечення корпоративної взаємодії, необхідність посилення впливу Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, як керівної ланки для бібліотек наукових установ НАН України, інтенсифікація внутрішньовідомчої координації – ці питання потребують нагального вирішення.

2.2 Форми та моделі взаємодії бібліотек НАН України

У світовій практиці склалися різноманітні економічні, професійні та соціальні форми й моделі бібліотечної взаємодії, що розрізняються залежно від цілей, характеру господарських відносин між її учасниками, ступеня самостійності інституцій, які входять в об'єднання. Вони мають істотні переваги щодо можливостей для розвитку, повноти й ефективності використання об'єднаних ресурсів, поліпшення якості продуктів і послуг, активнішого впровадження й використання інновацій, економічну вигоду, поширення культурних цінностей, передачу досвіду тощо. Як зазначає В. Ільганаєва, в універсальному значенні ціль комунікації може бути розглянута як причина виникнення цілеспрямованої взаємодії, що передбачає реалізацію програми, намірів, розвитку, адаптації, наслідування, консолідації, впливу, успадкування тощо, обумовленого її природою і субстанціональністю [133, с. 359]. Таким чином, у теоретичному розумінні, ціллю соціальної комунікації є усвідомлення та розуміння інформації, що передається й отримується [309, с. 184]. Отже, від визначення цілей міжбібліотечної взаємодії залежать моделі і форми, у рамках яких об'єднуються бібліотеки.

Сьогодні вирішальною умовою для створення сегмента національного наукового інформаційного простору в сучасній бібліотечній практиці є інтеграція бібліотек. При цьому суб'єкти інформаційно-комунікаційної взаємодії у процесі об'єднання і узгодження організаційних аспектів, насамперед, вирішують завдання раціональної організації і використання ресурсів. Взаємодія бібліотек та бібліотечна інтеграція, що відбувається на її основі, є процесом подолання відомчої відособленості, посилення взаємозалежності бібліотек різних типів і видів, виникнення й наростання елементів спільності в діяльності. Результативність та продуктивність обраного різновиду співпраці впливає на оптимізацію та ефективну діяльність вітчизняних бібліотек у формуванні єдиного вітчизняного інформаційного простору, надання доступу до світового інформаційного ресурсу та як результат – розбудова суспільства знань.

У «Словнику української мови» взаємодія – взаємний зв'язок між ким-, чим-небудь у дії [427, с. 183]. Дж. Бекер визначає бібліотечну мережу як формальне об'єднання двох або більше бібліотек для обміну інформацією на основі спільних стандартів і за допомогою комунікаційних засобів, що переслідують функціонально взаємозалежні цілі [419, с. 43]. Вітчизняний дослідник О. Хропач утворення «бібліотечна мережа» розкрив з позиції сукупності бібліотек різних типів і видів, а «бібліотечна система» – організована сукупність установ в єдине ціле, де безліч елементів, які знаходяться у взаємозв'язках один з одним, утворюють відповідну єдність [513, с. 3].

М. Карташов стверджує, що в основі організації, функціонування і розвитку бібліотечних систем полягає головний системоутворюючий принцип – взаємодія, як сукупність певних зв'язків, відносин, співпраці бібліотек для максимального задоволення інформаційних потреб користувачів, раціональне формування і ефективне використання бібліотечних ресурсів, що забезпечується набуттям нових властивостей і якостей взаємодопомогою і взаємодоповненням [164, с. 190–192]. Взаємодія бібліотек у дослідженнях М. Карташова розглядається як процес, який постійно змінюється у часі та специфічно виявляється у конкретних умовах [162, с. 2].

На думку С. Кожушко, взаємодія – це основа та умова встановлення найрізноманітніших зв'язків між об'єктами, включаючи причинно-наслідкові. Вона є основою будь-якої системи, яка завжди передбачає зв'язок (у формі взаємодії) її елементів, компонентів. Відповідно, системність – як представленість взаємодії об'єктів у всіх її зв'язках та відносинах – є також її характеристикою [186].

У бібліотекознавстві взаємодія бібліотек – це об'єднання для спільної діяльності та взаємообміну результатами на основі певних відносин і взаємозв'язків з метою щонайповнішого й економічного задоволення інформаційних потреб та ефективного використання бібліотечних ресурсів [31, с. 35; 493, с. 39]. У термінологічному словнику «Библиотечное дело» (1997) взаємодія бібліотек визначена як узгоджена діяльність та обмін її результатами на

основі взаємних зобов'язань, що досягається кооперацією, координацією і централізацією бібліотечної діяльності [32, с. 27].

У словниках з інформатики взаємодія трактується як цілеспрямований обмін даними та управляючими сигналами, причому будь-яка дія викликає відповідну реакцію [134, с. 25; 324, с. 51; 495, с. 52].

У дисертації наведено найоптимальніші визначення терміна «взаємодія», які наявні у науковому дискурсі (Додаток Б.2).

На підставі використання інформаційного, процесного, ресурсного, інституційного та системного підходів, з урахуванням гносеологічних парадигм та онтологічних чинників, аналізу наявних визначень, які зазнали впливу історично-сформованих та інноваційних детермінант, нами запропоновано визначення сутності і змісту таких термінів, як «взаємодія бібліотек» і «взаємодія бібліотек НАН України».

Визначення терміна «взаємодія», у тому числі «взаємодія бібліотек», у бібліотекознавстві та інших суміжних науках існує чимало найрізноманітніших варіантів, кожен з яких представляє окремі складові, що відображає складність та дискусійність такого завдання у системі понять цієї галузі науки й техніки. Окремі дефініції є досить вдалими та місткими, хоча деякі моменти можуть викликати заперечення, так як номінально окреслюють загальні характеристики поняття «взаємодія», яке загалом важко піддається дефінуванню. Тому, у контексті представленого дисертаційного дослідження, особливо актуальним є запропоноване нами визначення терміна «взаємодія бібліотек», який базувався на комплексному аналізі його *характерних*, які становлять відмітну особливість цього явища, *типових*, які часто зустрічаються, та *показових*, які дають підстави для висновків і узагальнень, ознак. На наше переконання, визначальними з них є такі: добровільність; рівність усіх учасників; колективний розум; більше ідей – більше інновацій, використання на благо, обмін ідеями, знаннями, якість результату залежить від чіткості виконання.

В основі *взаємодії сучасних бібліотек* як базових документно-інформаційних інституцій суспільства – безпосередня та опосередкована комунікація, як складова фахової діяльності, тобто встановлення продуктивних та результативних інформаційно-культурних зв'язків, прогресивним результатом яких є формування єдиного інформаційного простору.

Взаємодія бібліотек є важливим чинником інтеграції культурної наукової спадщини у глобалізованому світі і ґрунтується на концептуальних засадах розвитку світової інфраструктури електронної науки (e-science).

Взаємодія бібліотек Національної академії наук України – це тісно пов'язаний з розвитком наукових досліджень процес, що безперервно змінюється у часі та підвищує свою реагентність завдяки успішній реалізації завдання з кардинальної активізації роботи, у тому числі з електронними документопотоками. Визначено, що взаємодія бібліотек наукових установ НАН України базується на об'єднанні задля реалізації спільних завдань з метою найповнішого задоволення інформаційних потреб користувачів-науковців та формування і популяризації правдивої історії української науки, є вагомим внеском у поступі євроінтеграційного курсу нашої держави.

Узгодженість *взаємодії бібліотек НАН України*, як єдиної системи, досягається на основі єдиного науково-організаційного керівництва з боку НБУВ і має не тільки теоретичне, а й практичне значення, адже глобалізаційним процесам у культурно-ідеологічній та інформаційній сферах притаманні взаємоспрямовані тенденції інтернаціоналізації, які номінують формування нового відкритого типу суспільства: постіндустріального, інформаційного, знаннєвого.

В умовах переходу від індустріального суспільства до суспільства знань бібліотекам НАН України необхідно освоїти інтегрований технологічний цикл, який включає всі наукомісткі процеси обробки інформаційних масивів, починаючи з бібліографування і закінчуючи екстракцією зі сховищ даних нових знань.

За Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015) «науково-організаційна діяльність – це діяльність, спрямована на методичне,

організаційне забезпечення та координацію наукової, науково-технічної та науково-педагогічної діяльності» [372].

У контексті нашого дослідження ми пропонуємо розуміти «науково-організаційне забезпечення» як систему заходів з метою сталого функціонування бібліотечної мережі НАН України згідно з виробленою стратегією і цілями, що забезпечує впорядкованість відносин через організацію взаємозв'язків між процесами та бібліотеками, створює умови для їхнього інноваційного розвитку. Науково-організаційне забезпечення взаємодії бібліотек НАН України здійснюється на основі впровадження єдиних комплексних технологічних рішень бібліотечно-інформаційної діяльності, спрямованих на розвиток бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України, науково-методичного та інформаційного забезпечення діяльності, системи підвищення кваліфікації бібліотекарів.

Враховуючи, що бібліотекам відведена визначальна роль у сучасній інформаційній взаємодії, вони покликані сприяти міжнародному співробітництву в бібліотечно-інформаційній сфері, заохочувати до обміну інформацією незалежно від кордонів, забезпечувати рівноправну участь у міжнародних інформаційних потоках. Адже кінцева мета об'єднання інтелектуальних ресурсів людства – у забезпеченні збереження культурної та наукової спадщини, організації необхідного сервісу для вільного доступу користувачів до наукової інформації [182, с. 17].

Поглиблення співпраці бібліотек НАН України набуває особливого значення та передбачає створення умов для представлення ними якісного інформаційного продукту з використанням новітніх інформаційних технологій, модернізації управління бібліотечними ресурсами та формування нового інформаційного середовища. Міжбібліотечна взаємодія та співпраця бібліотек із різними установами й організаціями є тим рушієм, який може змістити акценти у вирішенні назрілих питань і забезпечити інтеграцію національного наукового інформаційного простору до світового.

Складні соціально-економічні умови, в яких опинилися вітчизняні бібліотеки на початку 1990-х років, у поєднанні з упровадженням інформаційно-

комунікаційних технологій, як зазначає М. Васильченко, спричинили започаткування нового етапу розвитку бібліотечних форм співпраці на нових організаційних, економічних і юридичних засадах [49]. Дослідники серед найприйнятніших різновидів співпраці у бібліотечно-інформаційній сфері виділяють «співробітництво – взаємодія – партнерство – інтеграція – кооперація – координація – консолідація» [25, 64, 177, 231]. Виділені різновиди співпраці, які активно використовуються вітчизняними бібліотеками, сприяють модернізації та інтенсифікації інформаційно-комунікаційного процесу. Адже саме бібліотеки забезпечують повний технологічний цикл інтеграції, систематизації й цільового поширення підготовленої для читачів інформації, перетворення її на знаннєвий ресурс суспільства. Взаємодія бібліотек та бібліотечна інтеграція, що відбувається на її основі, є процесом подолання відомчої відособленості, посилення взаємозалежності бібліотечних установ різних типів і видів, виникнення й наростання елементів спільності в діяльності зумовлює застосування спектра різноманіття спільної діяльності. Результативність та продуктивність обраного різновиду співпраці українських бібліотек впливає на оптимізацію та ефективну діяльність бібліотечно-інформаційної установи в інформаційному суспільстві, головне призначення якої – надання доступу до світового інформаційного ресурсу.

У «Словнику української мови» співпраця – спільна з ким-небудь діяльність для досягнення мети [426, с. 519]. Термін «співробітництво» у тому ж «Словнику...» визначено як діяльність, спільні дії [с. 520]; форма організації праці, при якій різні люди, колективи, держави разом беруть участь у тому самому процесі. В академічному «Російсько-українському словнику» переклад російського слова сотрудничество (совместная работа) – співробітництво, співпраця [407, с. 1136].

Відмінності між співпрацею і взаємодією викладено фахівцем з ефективного управління І. Адізесом [2]. Співробітництво – це командна робота, коли люди працюють разом над спільною справою і вчать один у одного. Взаємодія

зосереджена не на процесі прийняття рішень, для якого необхідна співпраця, а на реалізації прийнятого рішення. Для реалізації рішення, яке спричиняє певні зміни, спільність інтересів між усіма сторонами, є вкрай необхідною. Взаємодія відбувається, коли є спільні інтереси, або коли спільні інтереси простежуються у довгостроковій перспективі. Цей процес вимагає віри і довіри. Отже, для співпраці потрібна повага, а для взаємодії – довіра. Довіра і повага, рівноправність, добровільність і відкритість, співпраця і взаємодія необхідні для управління змінами без руйнівних конфліктів, тобто для прийняття ефективних рішень та їхньої ефективної реалізації.

Дослідницею О. Клименко детально проаналізовано різновиди співпраці українських бібліотек в умовах перетворень, що виникають під впливом вимог часу і розвитку інформаційних технологій у бібліотечно-інформаційній сфері та визначено їхні особливості та роль у процесі реалізації головних завдань бібліотек у формуванні національного інформаційного простору [177–178]. У дослідженнях розглянуто модифікації співпраці вітчизняних бібліотек, що є свідченням реалізації потенційних можливостей успішної взаємодії у формуванні національного наукового інформаційного простору.

Ст. 31 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» чітко регламентує основні напрями міжнародного співробітництва в бібліотечній справі: «проведення спільних наукових досліджень; організація міжнародних конференцій, симпозіумів, конгресів та інших заходів; участь у роботі міжнародних організацій; документообмін; спільна видавнича діяльність» [357]. Держава сприяє розширенню міжнародного співробітництва в бібліотечно-інформаційній сфері, адже це – шлях до якісних і всебічних змін. Відповідно до чинного законодавства, бібліотеки зі статусом юридичної особи мають право укладати договори про співробітництво з бібліотеками інших держав.

Міжнародне співробітництво є одним із чинників успішного входження вітчизняного бібліотечно-інформаційного ресурсу у світовий інформаційний простір. Сучасні бібліотеки розвиваються як інформаційні центри суспільства, які реалізують

нові можливості в умовах розширення кооперації стосовно вирішення чільного завдання бібліотечної справи – надання доступу до інформаційних ресурсів. Результат – діяльність корпоративних бібліотечних мереж у різних регіонах світу. Вплив загальних тенденцій розвитку міжнародного співробітництва на бібліотечну сферу виявляється в бібліотечній кооперації, яка базується на організаційному – корпоративності (об'єднаного і розподіленого електронного бібліотечного ресурсу) і технологічному принципах – мережева інтеграція, що передбачає використання телекомунікаційних, зокрема інтернет-технологій [5, с. 17].

Партнерство – форма організації, що ґрунтується на об'єднанні (зазвичай пайовому) майна різних власників, які несуть відповідальність за свої зобов'язання [421, с. 412]. Бібліотечне партнерство – це форма взаємодії, яка може мати як загальні професійні, так і вузько спеціальні цілі, може вирішувати як універсальні, так і спеціальні завдання, носить постійний характер, об'єднує інтелектуальні та інформаційні ресурси учасників, може діяти на міжнародному, національному, регіональному, міжвідомчому та внутрішньовідомчому рівнях.

Ефективна модель розвитку бібліотеки передбачає активне використання партнерства, серед основних його видів виокремлюємо: галузеве партнерство (бібліотека – бібліотека); міжсекторальне партнерство (бібліотека та заклади культури, науки, освіти, бізнесу, громадські об'єднання, творчі спілки та ін.); партнерство із державними органами влади (законодавчою та виконавчою гілками, особливо із міністерствами та відомствами, що мають у своєму підпорядкуванні бібліотеки); міжнародне партнерство (галузеве та міжсекторальне). Отже, взаємодія між бібліотеками є перспективним напрямом розвитку бібліотечно-інформаційного ресурсу, і як наслідок – розвинутого сервісу із надання користувачам доступу до інформації.

О. Башун різновидом партнерства вважає соціальне партнерство, яке має багатоаспектний характер і відповідну класифікацію: професійне партнерство (взаємодія бібліотечних мереж); громадянське партнерство (взаємодія з органами місцевої влади); партнерство з громадськими організаціями (творчими спілками,

товариствами тощо); культурно-освітнє партнерство (з освітніми закладам, установами культури); медіапартнерство (із засобами масової інформації); економічне партнерство (взаємовигідна співпраця з підприємствами, бізнесом, приватними підприємцями); партнерство з релігійними громадами і конфесіями [25]. Отже, соціальне партнерство ґрунтується на традиційній взаємодії бібліотек з іншими установами й закладами.

Партнерства можуть створюватися на будь-які терміни. Аналізуючи публікації вітчизняної практики, умовно їх можна розділити на короткочасні – від одного дня і до місяця – півтора, обмежені – на декілька місяців і перманентні – такі, які упродовж довгих років виникають час від часу [475]. Короткочасна форма бібліотечного партнерства включає виставки, експозиції, презентації, спільні семінари, круглі столи, конференції, засідання, вебінари, лекції тощо. Обмежені форми можуть бути розраховані і на значний, але чітко визначений термін. Як приклад – створення музейної експозиції або використання гранту, робота над спільною публікацією, комплектування. Прикладом перманентних (ситуативних) проєктів є створення бібліотечних товариств і комісій, обмін літературою, підготовка бібліографії, інформування про нові надходження за певною тематикою, методичний супровід діяльності бібліотек.

Як зазначає О. Клименко [174], важливою умовою створення бібліотечного сегменту національного інформаційного простору у сучасній бібліотечній практиці є інтеграція бібліотек, тобто учасники взаємодії у процесі об'єднання і узгодження ресурсів, насамперед, вирішують завдання їх раціональної організації.

За системного підходу інтеграція – це процес взаємодії двох або більше систем з метою створення нової, яка набуває нових властивостей завдяки зміні властивостей та зв'язків її елементів. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» інтеграція – (лат. *integratio*, від *integer* – відновлення, поповнення) поняття, що означає «доцільне об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи» [50, с. 401]. На думку Н. Костюка «інтеграція – це процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується

встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується інтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, в структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів» [210, с. 135]. За визначенням В. Першикова [323, с. 98], інтеграцією є формування зв'язків, цілей, функцій у системі координат у середині системи або за її межами. Дослідник Н. Антонов розглядає поняття «інтеграція» в загальнонауковому аспекті, трактуючи його як процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання, який проявляється через єдність з протилежним йому процесом розчленування, розмежування, диференціації [7, с. 7]. За І. Козловською інтеграція представляє собою процес і результат створення нерозривно зв'язаного, єдиного [189].

У бібліотекознавстві під інтеграцією розуміють об'єднання ресурсів і сервісів у межах єдиної інформаційної системи [214, 539]. Головною особливістю бібліотечної інтеграції є комплексність взаємодії, об'єднання бібліотек різних типів і видів за всіма основними напрямками діяльності, зростання взаємозалежності як найвищого рівня координації, централізації й кооперації [30, с. 615].

Інтеграція бібліотек НАН України повинна відбуватися на основі спеціалізації, централізації, координації та кооперування їхньої діяльності.

Негативними факторами, які перешкоджають розвитку взаємодії бібліотек НАН України є: слабка матеріально-технічна база; недостатність фінансування; проблеми відповідного рівня кадрового забезпечення; використання різних АБІС (або їхня відсутність) тощо.

Одним із визначальних чинників організації ефективного функціонування бібліотек як невід'ємної частини наукової інфраструктури НАН України є чітка система планування на основі аналізу, оцінки і прогнозування роботи, визначення пріоритетних завдань щодо впровадження новітніх інформаційних технологій та розширення напрямів міжбібліотечної співпраці. Основи цієї роботи щороку закладаються для бібліотечно-інформаційних підрозділів наукових установ у листі ІБР Президії НАН України. Зокрема, рекомендовано надати інформацію про стан

виконання планових завдань, оцінку зробленого та причини невиконання запланованого, вказати основні орієнтири на наступний рік. Наголошено на необхідності дотримання визначеної структури звіту – наявність текстової частини і системи додатків, заповнення яких передбачає обов'язкове використання показників, задокументованих в обліковій документації (сумарній і інвентарних книгах, щоденниках обліку бібліотечно-бібліографічної роботи та користувачів тощо).

Багаторічна практика структурування планово-звітної документації бібліотек, оновлення та доповнення її додатками, спрямованими на поглиблення та актуалізацію багатоаспектного вивчення компонентів бібліотечної діяльності, залучення до її аналізування науковців і практиків НБУВ мають на меті сприяти підвищенню дієвості науково-методичної допомоги з боку методичних центрів – НБУВ і ЛННБУ ім. В. Стефаніка, напрацюванню організаційних, управлінських, методичних і технологічних рішень щодо забезпечення повноцінного функціонування кожної з бібліотек як органічної складової єдиної мережі БНУ. Плани і звіти про роботу бібліотек наукових установ є документами архівного зберігання, вагомим аргументом у визначенні оцінки діяльності окремої бібліотеки та тенденцій еволюції мережі загалом.

Актуальними формами взаємодії бібліотек НАН України є участь у міжнародних проектах, організованих та реалізованих як на території України, так і поза її межами; участь у регіональних проектах, зумовлених територіальною або тематичною особливістю; реалізація проектів із власної ініціативи; вивчення та впровадження міжнародного бібліотечного досвіду та участь у наукових заходах.

Сучасний стан бібліотечної мережі характеризується скороченням бюджетного фінансування, відтоком кваліфікованих кадрів, застарілою матеріально-технічною базою. У зв'язку з цим посилюється нерівність у доступі до інформаційних ресурсів, погіршується якість обслуговування, знижується роль бібліотек у системі інформаційного забезпечення наукових досліджень. У цих умовах ефективним способом вирішення нагальних проблем стає кооперація бібліотек, яка є складнішою формою координаційних взаємозв'язків. Підґрунтям кооперації є узгоджене

використання ресурсів і можливостей бібліотек для досягнення найповнішого задоволення потреб користувачів кожної з бібліотек-учасниць.

Еволюція сучасної цивілізації характеризується низкою кардинальних змін, а однією з найважливіших є тенденція до прискорення, удосконалення і перетворення сутнісних компонентів соціуму. Час стрімких соціальних трансформацій засвідчує неможливість успішного розвитку суспільства без взаємообміну інформацією та ідеями. У результаті «інформаційного вибуху» пришвидшилися темпи інформатизації бібліотек, що спонукало до прискорення організації міжбібліотечної співпраці в межах корпоративної діяльності у рамках робіт із переведення інформації з традиційних носіїв на електронні, формування зведених ЕК, створення інтегрованих тематичних БД та репозитаріїв наукових текстів.

З позиції управлінської діяльності, координація передбачає синхронізацію докладених зусиль та їх об'єднання в єдине ціле; розподіл діяльності в часі та приведення окремих елементів у таке поєднання, яке дало б змогу найбільш ефективно й оперативно домогтися встановленої мети; розподіл обов'язків, а звідси і відповідальності. Координація, як прогресивна форма співпраці, передбачає узгодження діяльності без зміни юридичного, фінансового й іншого статусу її учасників. Результатом є напрацювання програми взаємодії сторін-учасників у вигляді договору, угоди, плану, цільової програми, графіка виконання робіт тощо, у якому конкретно вказуються напрями розмежування й узгоджуються аспекти роботи, взаємні зобов'язання й відповідальність сторін [43].

Розвиток координації й кооперації закладає основи для інтеграційної діяльності бібліотек на вищому рівні – корпоративному, який передбачає створення умов для представлення якісного інформаційно-аналітичного продукту, модернізацію управління бібліотечними ресурсами, формуванням нового інформаційного середовища, розкриттям інформаційно-когнітивного потенціалу інформаційних ресурсів як складової інтелектуальної інфраструктури суспільства [135].

У бібліотечній сфері актуальними є такі об'єднані форми: альянс, асоціація, консорціум, корпорація, товариство, партнерство, союз [142, с. 163–164].

Підставою для їх класифікації служить мета суспільної діяльності, термін дії, юридичний статус, характер членства, територіальне охоплення, профіль, різноманітність організаційно-правових форм власності учасників, наявність фінансової діяльності.

Кооперація на основі спільного створення та використання повнотекстових інформаційних ресурсів є способом вирішення проблеми недостатності фінансування для поточного комплектування бібліотек та необхідності оцифрування частини придбаних друкованих видань. Ідея полягає в централізованому придбанні творів в єдиному екземплярі, формуванні за їх допомогою повнотекстової бази даних і комплектуванні копіями бібліотеки мережі. Витрати на оцифрування розподіляються між бібліотеками-учасницями об'єднання, таким чином, навантаження на фінансові, кадрові, матеріально-технічні ресурси зводиться до мінімуму. Кооперація бібліотек задля спільної закупівлі техніки покликана вирішити проблему дефіциту коштів на комп'ютеризацію всіх робочих місць співробітників і користувачів, налагодження локальних мереж. Ця форма кооперації дозволить бібліотекам впливати на постачальника обладнання, домагаючись зниження цін.

Кооперація зі створення і використання централізованої системи віддаленого обслуговування користувачів вирішує проблему використання файлів із творами, захищеними авторськими і суміжними правами, поза приміщеннями бібліотеки. Ефект кооперації для бібліотеки виражається в економії ресурсів, що виникає від мінімізації організаційних і трансакційних витрат віддаленого обслуговування користувачів у середньому на одну надану в їхню власність копію файлу з твором під впливом збільшення числа копій, що відбувається внаслідок об'єднання користувацьких аудиторій бібліотек та зниження навантаження на приміщення й обладнання бібліотеки.

Основне призначення бібліотечних корпорацій та консорціумів полягає у збагаченні інформаційних ресурсів кожної бібліотеки через взаємообмін інформацією та допомогу в модернізації й оптимізації управління бібліотечними

ресурсами. Виділяють дві форми корпоративної роботи бібліотек: регіональні корпорації, в основу яких покладені загальні інтереси бібліотек, розміщених в одному регіоні, і тематичні корпорації, які використовують переваги спільного застосування документів та інформації певної тематичної спрямованості. Застосування обох форм корпоративності, як універсального технологічного механізму міжбібліотечної співпраці, може використовуватись у різних циклах бібліотечно-інформаційної діяльності: комплектуванні, каталогізації, інформаційному забезпеченні, бібліотечному обслуговуванні. Залежно від рівня інтеграції бібліотечної корпорації її учасники застосовують наперед обумовлені форми взаємодії, серед яких: обмін адресно-довідковими даними, корпоративна каталогізація, допомога в ретроконверсії фондів, електронна доставка документів, координація комплектування.

Результатом поглиблення співпраці між бібліотеками навчальних закладів Сполучених Штатів Америки стало створення у 1967 р. Бібліотечного центру коледжу Огайо (штат Огайо, США) як головного осередку з надання комп'ютеризованих бібліографічних послуг університетським науковим бібліотекам штату. Організація поступово розширювала своє представництво за рахунок прийняття нових бібліотек-членів консорціуму і у 1977 р. відбулася зміна назви – Бібліотечний центр коледжу Огайо було перейменовано в Онлайновий комп'ютерний бібліотечний центр (Online Computer Library Center – OCLC). Тобто, відбулося перетворення з регіональної бібліотечної мережі у міжнародну бібліотечну систему. Сьогодні OCLC є світовим лідером у наданні онлайнових бібліографічних послуг, використовується бібліотеками світу як інструмент каталогізації, адже записи, які створені у форматі MARC, завантажуються в електронний каталог (ЕК) бібліотек-учасниць без залучення додаткових ресурсів. Сьогодні у рамках OCLC спільними зусиллями понад 72 тис. бібліотек зі 171 країни світу створюється найбільша бібліографічна база даних – WorldCat (OCLC Online Union Catalog) [279, с. 21–22; 291, с. 49; 546–549].

Партнером OCLC донедавна була Інформаційна мережа наукових бібліотек (Research Libraries Information Network – RLIN, у 2006 р. приєдналася до OCLC), яка також стимулювала розвиток бібліотечно-бібліографічних послуг.

Американські бібліотеки розвивають та вдосконалюють співпрацю на основі кооперації, застосовуючи складні інформаційні технології щодо впровадження онлайнової системи каталогізації, зберігання інтегрованої інформації, переведеної з паперових носіїв, обміну метаданими. Переваги такої співпраці очевидні: усувається дублювання роботи бібліотек зі створення бібліографічного опису та ведення ЕК, забезпечується уніфікація даних та пошук з будь-якої точки доступу необхідних документів у всіх масивах баз даних (БД), що зберігаються у мережах учасників.

Активна партнерська співпраця Британської бібліотеки (Великобританія) з бібліотеками країни та світу щодо формування і використання фондів здійснюється через книгообмін, інформування про нові цінні надходження, координацію закупівель особливо дорогих БД. Відбувається обмін досвідом через взаємовідвідування бібліотек, гостьові блоги та професійне спілкування у рамках щорічних конференцій (до прикладу, британські бібліотекарі, які формують слов'янські зібрання у різних бібліотеках країни – від Британської до університетських та бібліотек наукових установ – збираються на конференції організації COSEELIS (Council for Slavonic and East European Library and Information Services), які щорічно відбуваються у різних містах Великобританії за участю бібліотекарів з інших країн) [167].

Сучасний етап автоматизації бібліотечних процесів у більшості країн світу пов'язаний із глобальними проектами, що виходять за межі окремих бібліотек або їх об'єднань. Створивши АБІС, наповнивши локальні мережі зарубіжні фахівці розширили доступ до власних інформаційних ресурсів через опанування інформаційного простору за допомогою інтернету. Інформаційна мережа, що об'єднала бібліотеки і користувачів усього світу, змінила традиційні уявлення про взаємодію. Із розвитком комп'ютеризації прямі контакти доповнюються

інформаційно-телекомунікаційними і одержання інформації не передбачає безпосереднє звертання до бібліотеки як установи.

За останнє десятиліття у вітчизняній бібліотечній практиці набули поширення бібліотечні консорціуми, як форма взаємодії, що має економічну вигоду при вирішенні спеціальних професійних завдань та носить тимчасовий характер, зазвичай не має юридичного статусу, носить колективний тип членства й об'єднує інтелектуальні, інформаційні та фінансові ресурси учасників, може діяти на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Консорціум може об'єднувати учасників різних профілів і організаційно-правових форм власності, не стягуючи членські внески і надаючи платні послуги.

Як приклад українського досвіду – діяльність Асоціації «Інформатіо-Консорціум». Узагальнюючи, можна виокремити два напрями співпраці бібліотек мережі у межах Асоціації: доступ до світових БД та підвищення кваліфікації щодо орієнтування в інформаційному наповненні БД.

Стрімке розгортання електронного середовища, як невід'ємної складової інноваційного розвитку України, спонукає до модернізації у діяльності вітчизняних бібліотек одночасно з вивченням, освоєнням та адаптацією до українських реалій світового досвіду. Загальновизнані у світі орієнтири інформаційного суспільства – впровадження комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, розвиток на цій основі регіональної, національної і міжнародної інформаційної взаємодії загалом, спонукають вітчизняну бібліотечну спільноту до активного пошуку спільних напрямів, об'єднання зусиль для узгодженої професійної взаємодії у бібліотечній справі, що сприятиме формуванню єдиного ефективного інформаційного простору.

Консолідація – процес інтеграції бібліотечно-інформаційних складових комунікаційного простору і стратегічна база подальшого вдосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів. Консолідація (лат. *consolidatio* – об'єдную, зрощую) – об'єднання зусиль бібліотек. Багаторівнева консолідація бібліотек в Україні вимагає посилення системних

зв'язків між бібліотеками на засадах професійних бібліотечних об'єднань, координації й кооперації діяльності бібліотек з іншими інформаційними установами та організаціями, інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів як сукупності засобів, форм їх подання в каналах комунікацій, консолідації інформації та знань як предметно-структурних одиниць у процесі бібліотечно-інформаційного забезпечення.

Організаційними формами спільного використання інформаційно-матеріальних ресурсів у практиці бібліотек є: МБА, об'єднання на основі спеціалізації фондів за критерієм частоти їх використання, що припускає створення і спільну експлуатацію репозитарних сховищ та тематичним або галузевим критерієм (розподілена бібліотека). Це потрібно не стільки з метою економії фінансових і технічних засобів скільки через необхідність обміну інформацією та формування єдиного інформаційного простору. Бібліотеки сьогодні повинні розв'язувати проблему координації й кооперації своєї діяльності через утворення корпоративних бібліотечних систем. Організація доступу до національного електронного бібліотечно-інформаційного ресурсу позитивно впливає на покращення іміджу вітчизняних бібліотек, спонукає до корпоративної взаємодії. Посилення консолідуючої ролі бібліотек у суспільстві, їхній позитивний вплив на розвиток соціальних процесів і вітчизняної науки, освіти, культури у всьому різноманітті її взаємозв'язків безпосередньо відображається на розбудові в Україні цілісного науково-освітньо-інформаційного комплексу [175].

Взаємодія бібліотек, як найвищий рівень розвитку координації й кооперації, передбачає створення для бібліотек умов для представлення ними якісного інформаційного продукту з використанням новітніх інформаційних технологій, модернізацією управління бібліотечними ресурсами та формуванням нового інформаційного середовища.

Організаційна структура корпоративної взаємодії бібліотек відповідає принципам кооперації, координації, рівноправності, відкритості. Формування зведеного ЕК базується на принципах оперативності та якості. Активна

корпоративна діяльність бібліотек сприяє реалізації нових можливостей розвитку та якіснішого й оперативнішого обслуговування користувачів на основі використання новітніх інформаційних і мережевих технологій. Бібліотечна корпорація сьогодні – одна з найактуальніших форм бібліотечної взаємодії, що спрямована на спільне створення і використання бібліотечно-інформаційних ресурсів та забезпечення доступу користувачів до них.

Перспективними напрямками діяльності бібліотек НАН України у професійних корпораціях є формування інтегрованих інформаційних ресурсів, обслуговування користувачів на їх основі, можливість запозичувати авторитетні записи, розвиток МБА та ЕДД, організація ліцензованих курсів із підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців на базі НБУВ, прийняття єдиних методологічних рішень, налагодження співпраці з іншими організаціями та корпораціями.

Отже, діяльність БНУ на корпоративних засадах дозволить отримати такі переваги:

1) підвищить рівень обслуговування користувачів за рахунок формування інтегрованих інформаційних ресурсів;

2) впровадження запозичувальної каталогізації призведе до зниження трудових і фінансових витрат при каталогізації документів за рахунок виключення багаторазового дублювання процесів обробки і введення документів в ЕК;

3) підвищить рівень кваліфікації співробітників бібліотек НАН України, і, як наслідок – якість бібліотечних продуктів та послуг за рахунок організації професійного навчання бібліотекарів;

4) об'єднає зусилля бібліотек для розвитку нових напрямів діяльності за рахунок співпраці з іншими установами та організаціями.

Взаємодія бібліотек наукових установ НАН України розвивається дедалі активніше, причому без зміни штатного розпису і додаткових фінансових витрат. Прикладом є проект «Каталоги бібліотек установ Національної академії наук України»: на порталі НБУВ представлено ЕК 23 бібліотек наукових установ НАН

України. Однак участь у об'єднаннях накладає на бібліотеки деякі зобов'язання, зокрема підтримка належного техніко-технологічного рівня (наявність комп'ютера та постійного інтернет-зв'язку), дотримання чинних корпоративних правил (інструкцій) і виконання роботи у визначені терміни [343].

Незважаючи на вищевикладені переваги, існує низка проблем стосовно програмно-технологічного, технічного, кадрового і науково-організаційного забезпечення бібліотек НАН України, які уповільнюють співпрацю.

Дієвою формою взаємодії бібліотек є асоціація, що передбачає добровільне об'єднання осіб чи організацій для досягнення спільної господарської, культурної чи якої-небудь іншої мети [50, с. 26]. Бібліотечна асоціація – це форма взаємодії, яка може мати як загальні професійні, так і вузько спеціальні цілі, носить постійний характер, може мати юридичний статус і, в основному, змішаний тип членства, об'єднує інтелектуальні ресурси своїх членів і може діяти на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Асоціація (союз) об'єднує учасників із різною організаційно-правовою формою власності та передбачає обов'язкову сплату членських внесків. Як приклад – УБА і АБУ, членство бібліотек у вузькопрофільних асоціаціях.

Опанування бібліотеками прогресивних інформаційних технологій вплинуло на розширення функціонально-змістовного діапазону бібліотечної діяльності. За визначенням Г. В. Шемаєвої, «ці процеси сприяли посиленню комунікаційної взаємодії, зокрема у сплетіннях бібліотека – користувач, бібліотека – бібліотеки, бібліотека – соціально-комунікаційні структури, бібліотека – влада, бібліотека – бізнес тощо» [531, с. 5]. Таким чином, формування постійних або тимчасових зв'язків на одному або на різних рівнях розвитку складових системи створює умови для переходу вже на вищий рівень її організації.

Взаємодія бібліотек в умовах демократизації та інформатизації суспільства зумовлена необхідністю організації оперативного доступу до зведених наукових ресурсів для чого стає нагальною потребою удосконалювати технологічний процес на основі впровадження єдиних технологічних рішень, ширше використання потенціалу

компетентних співробітників інших бібліотек для вирішення складних питань та фаховий методичний супровід. Пріоритетом має стати реалізація спільних програм і проєктів, що створить умови для зміцнення позицій бібліотек та розширить можливості для пошуку додаткових джерел фінансування. Спільний план оцифрування сприятиме економії матеріальних ресурсів та збільшенню якості електронних зібрань. Розвиток на цій основі системних зв'язків сприятиме збагаченню і вдосконаленню їхньої діяльності, взаємообміну та взаємовпливу, інтелектуалізації наукового інформаційно-комунікаційного простору.

Науковці наголошують, що попередня парадигма бібліотечної справи суттєво змінюється. З появою і впровадженням електронних видань, електронних технологій змінюється внутрішня модель бібліотеки і бібліотечної діяльності [275, 276]. Як стверджує Р. Гиляревський, нова парадигма виникає в ході еволюції всієї сфери наукової комунікації. Вона повинна включати обов'язкову наявність системи координат та вільного доступу до неї користувача. Цими координатами є: елементи бібліографічного опису, система класифікації і рубрикатори, перелік наукових установ різних систем і відомств та наукових заходів [71, с. 34].

Т. Колеснікова [191] виокремлює три комунікаційні моделі організації міжбібліотечної взаємодії:

- кожний учасник виконує свою частину загальної роботи незалежно від іншого;
- спільне завдання виконується послідовно кожним учасником;
- відбувається одночасна взаємодія кожного учасника з усіма іншими (характерна в умовах командної організації праці та розвитку горизонтальних зв'язків), реальне існування якої залежить від умов діяльності, її цілей та змісту.

Сучасна наукова бібліотека представляє собою модель гібридного типу, в якій важливе місце набуває системність упровадження прогресивних бібліотечних технологій [98]. Бібліотеки НАН України стали не тільки сховищем книг, а й самостійними виробниками і організаторами вузькотематичних ресурсів, у тому числі мережевих. Ці інституції поєднують традиційні форми обслуговування з електронними, задовольняючи інформаційні потреби як фізичних, так і віддалених

користувачів шляхом забезпечення доступу до документних фондів та традиційних бібліотечних послуг, а також електронних локальних і мережевих ресурсів (як придбаних, так і власної генерації) та сервісів, організованих за допомогою готових автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем або власних програмно-технологічних розробок.

Ефективна модель взаємодії БНУ повинна враховувати організаційні, економічні, технологічні, юридичні, особистісно-психологічні фактори. Методологія визначення форм і напрямів їх взаємодії на фоні індивідуальних особливостей функціонування бібліотек має враховувати принципи оптимального управління (узгодженість дій внутрішнього і зовнішнього керівництва), дотримання ієрархічності, кооперативності. Запропонована модель управління передбачає вертикальну взаємодію, ми пропонуємо горизонтальну, яка базується на паритетних началах.

Запорукою успішної роботи ефективної моделі взаємодії БНУ є єдність основних взаємопов'язаних компонентів їхньої структури, а саме:

- бібліотечні ресурси (документи на різних носіях інформації, які зберігаються у фондах бібліотеки; повнотекстових БД власної генерації, колекції оцифрованих документів; ресурси відкритого доступу; довідково-бібліографічний апарат бібліотеки, який складається з алфавітного та систематичного каталогів, тематичних картотек, бібліографічних видань, виконаних бібліографічних довідок, ЕК, путівника по ресурсах інтернету);

- бібліотечно-бібліографічні та інформаційні послуги (надання у користування довідково-пошуковий апарат бібліотеки у традиційній та електронній формі, системи довідково-бібліографічних і реферативних видань; документно-інформаційний фонд; локальні та мережеві реферативні та повнотекстові ресурси, передплачені БД; отримання довідково-бібліографічних та довідково-консультаційних послуг у традиційному і дистанційному режимах; абонемент; комплекс додаткових послуг на платній основі) та використання інтернет-сервісів, у т. ч. соціальних мереж, для популяризації бібліотек;

- матеріально-технічна база та програмно-технологічне забезпечення (комп'ютерна техніка, АБІС, доступ до мережі Інтернет);
- кадрове забезпечення, з відповідними професійними знаннями, навичками та мотивацією для створення й просування нових інформаційних продуктів, послуг, сервісів із метою забезпечення інформаційно-знаннєвих потреб;
- користувачі та їхні інформаційно-знаннєві потреби.

Саме таке поєднання характеризує комплексність ефективної моделі взаємодії БНУ. Функціонування такої моделі можливе за наявності науково-організаційного та нормативно-методичного забезпечення. Вирішуючи завдання бібліотечно-інформаційного обслуговування, бібліотеки НАН України забезпечують безперешкодний доступ користувачів до електронних ресурсів та послуг як у локальному, так і віддаленому режимах. Зокрема, у читальних залах НБУВ, ЛННБУ ім. В. Стефаника, низки бібліотек наукових установ організовано інформаційне обслуговування електронними ресурсами через спеціально обладнані автоматизовані робочі місця з доступом до локальної мережі та ресурсів Інтернет, а також зони WI-FI, з можливістю використання власних портативних засобів зв'язку (ноутбуків, планшетів, телефонів тощо).

Сучасна модель взаємодії бібліотек є наочним прикладом еволюційних змін у тенденціях, формах та засобах бібліотечно-інформаційної діяльності, специфіка якої полягає у високоорганізованому та формалізованому поєднанні традиційних бібліотечних технологій накопичення, обробки, зберігання і розповсюдження власних інформаційних ресурсів, послуг і продуктів за допомогою новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, як головному координатору, притаманна інтегрована сукупність ознак усіх запропонованих моделей, реалізація яких сприяє успішній взаємодії у мережі бібліотек НАН України.

Сьогодні найгострішими проблемами бібліотек НАН України є: недостатнє забезпечення фахівцями; значна віддаленість деяких бібліотек від методичних центрів; обмежене фінансування для поповнення фондів бібліотек; відсутність єдиної

АБІС; слабка матеріально-технічна база; недостатність технологічного супроводу інформаційно-телекомунікаційної діяльності; відсутність ліцензованої системи підвищення кваліфікації співробітників бібліотек НАН України.

В умовах нинішньої інформаційної революції інтеграція бібліотек НАН України повинна спрямовуватися не лише на економію ресурсів, усунення дублювання технологічних інформаційних процесів (на чому здебільшого акцентують увагу практики бібліотечної справи), а на раціоналізацію зусиль і досягнення більш високого рівня інформаційного забезпечення науки, освіти й культури. Саме на це орієнтує бібліотеки рішення Міжвідомчої ради з координації фундаментальних досліджень, прийняте у грудні 2014 р. [502]. Функції організатора й методичного центру співпраці з питань модернізації науково-інформаційної сфери покладено на робочу групу, створену на базі НБУВ під патронатом ІБР НАН України.

Розбудова спільними зусиллями наукових установ НАН України, галузевих національних академій, провідних вищих навчальних закладів єдиної потужної розподіленої інформаційної системи покликана забезпечити як широкий обмін науковою інформацією всередині країни, доступ українських дослідників до зарубіжних інформаційних ресурсів, так і дієве входження вітчизняної науки й освіти у світовий науково-інформаційний простір, належне представлення у ньому досягнень української науки, друкованих і електронних наукових видань, публікацій і персоналій вітчизняних учених. Йдеться, зокрема, про формування єдиної навігаційної системи по різних видах розподілених ресурсів, створених як бібліотеками, так і науковими установами, навчальними закладами, установами культури, інформаційними центрами різних форм власності, громадськими організаціями вчених і освітян; упровадження інтелектуального пошуку Веб-3; розбудову електронних науково-інформаційних ресурсів відкритого та організованого на корпоративних засадах доступу, зокрема: електронних бібліотек, баз даних, електронних архівів, репозитаріїв наукових видань з урахуванням секторального розподілу повноважень; створення віртуальних читальних залів та дистанційного обслуговування, цільового

інформування наукових установ, освітніх закладів, окремих учених відповідно до їх інформаційних запитів, пов'язаних із виконанням дослідницьких завдань.

На сучасному етапі для бібліотек наукових установ НАН України характерна імітаційна модель внутрішньобібліотечної взаємодії (Додаток Б.1), що характеризує повнофункціональність реалізації їхньої місії, зокрема ми виокремлюємо:

- наслідувальна – бібліотеки з давніми традиціями, як приклад, діяльність бібліотек Одеського археологічного музею НАН України (1825) і Державного природознавчого музею НАН України (1870);

- копіювальна, прикладом такої моделі є бібліотеки Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України та Головної астрономічної обсерваторії НАН України, які працюють за зразком НБУВ: ведуть ЕК, регулярно наповнюють сторінки бібліотеки на сайті установ та у Фейсбук, здійснюють вітчизняний та міжнародний книгообмін, готують бібліографічні видання, проводять культурно-просвітницьку роботу тощо;

- відтворювальна, за зразок – робота бібліотеки Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького НАН України, де бібліотекар відповідає за зв'язки установи з громадськістю, очолює інформаційно-просвітницький центр та виконує обов'язки по інформаційному наповненню сайту Інституту, частково висвітлюючи бібліотечну діяльність, виконуючи мінімум вимог щодо бібліотечної роботи;

- повторювальна – бібліотекар поєднує посади в установі. До прикладу, діяльність бібліотеки Міжнародного науково-навчального центру інформаційних технологій та систем НАН України та МОН України, де працює один бібліотекар із поєднанням обов'язків канцеляриста установи і завідувачки бібліотеки, останні – не головні, а другорядні, бібліотечна робота виконується мінімально.

За роллю модель міжбібліотечної взаємодії можна розподілити на навчальну, інформаційну, аналітичну. За станом вона може бути статичною або

динамічною. За організаційним призначенням модель міжбібліотечної взаємодії характеризує підпорядкування монолітне (одинарне) або подвійне (як приклад, Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій та систем НАН України та МОН України, Інститут технічної механіки НАН України та НКА України).

Відповідно до загальновизнаних рівнів взаємодії (регіональний, національний, міжнародний), виокремлюємо такі рівні взаємодії бібліотек НАН України: внутрішньобібліотечний (приклад: діяльність методичного відділу ЛННБУ ім. В. Стефаника); міжбібліотечний (приклад: взаємодія бібліотек Відділення загальної біології НАН України); міжмережевий (приклад: співпраця мереж бібліотек Академій наук України); міжвідомчий (приклад: взаємодія національних бібліотек країни).

У діяльнісному плані взаємодію БНУ диференціюємо на чотири рівні:

- суб'єкт-об'єктні,
- об'єкт-суб'єктні,
- об'єкт-об'єкт-суб'єктні,
- об'єкт-об'єктні.

Слід зауважити, що питання взаємодії суб'єкта та об'єкта детально не обговорювалася бібліотекознавцями, але висвітлено у філософії і соціології [76, 503]. Донедавна єдиною формою зв'язку між ними вважалося суб'єкт-об'єктне відношення. Але сьогодні все більше науковців схиляються до усвідомлення того факту, що цей зв'язок не вичерпує всього різноманіття тієї взаємодії, що виникає між цими діалектичними протилежностями.

Зазвичай усі суб'єкт-об'єктні, об'єкт-суб'єктні і об'єкт-об'єкт-суб'єктні взаємодії базуються на суб'єкт-об'єктних зв'язків. На сучасному етапі взаємодії для бібліотек НАН України основними і визначальними є суб'єкт-об'єктні відносини: НБУВ, як суб'єкт, координує бібліотечно-інформаційну діяльність всієї мережі бібліотек НАН України, ЛННБУ ім. В. Стефаника – бібліотеки наукових установ Західного наукового центру НАН України та Міністерства

освіти і науки України, а бібліотеки, як об'єкт – знаходяться у полі зору об'єктивної реальності і є елементами суб'єкт-об'єктних взаємодій.

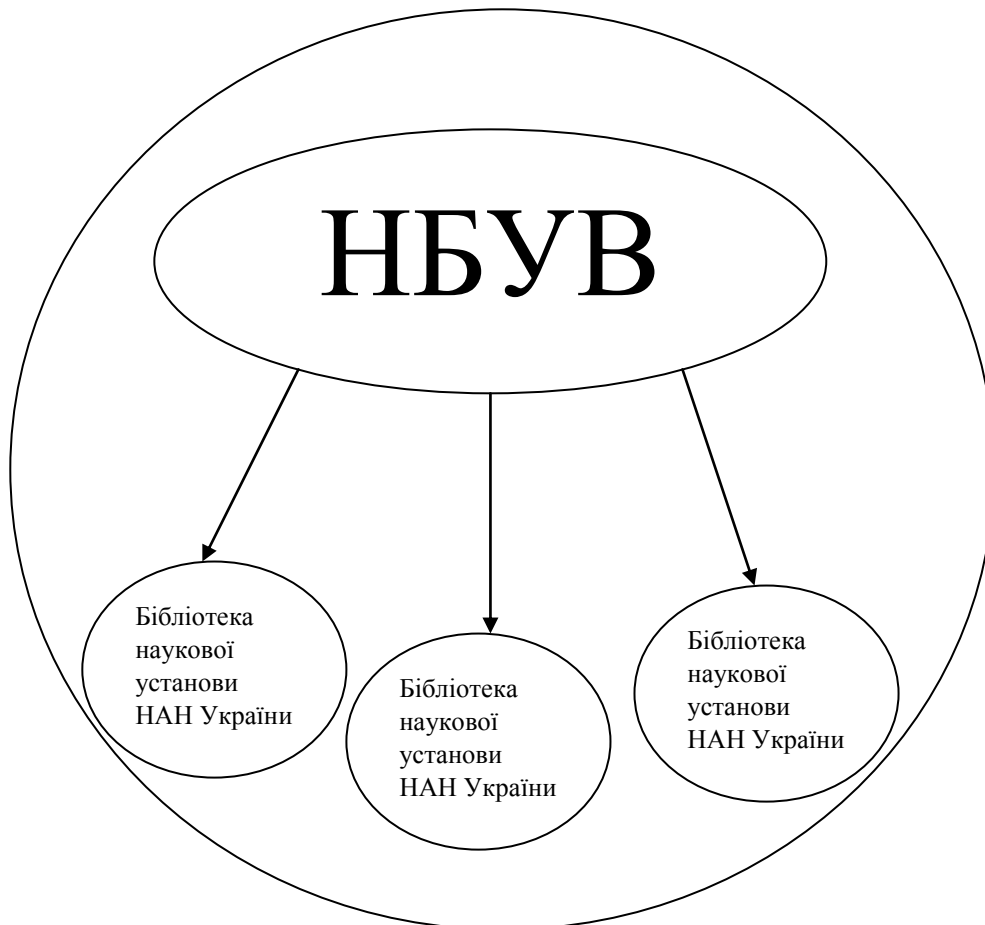

Рис. 2.1 Модель суб'єкт-об'єктної взаємодії. Макрорівень

Для суб'єкта (НБУВ), включеного у суб'єкт-об'єктну взаємодію, властиві три основні функції: ініціатора, координатора і синтезатора. Це призвело до виникнення контролюючої функції НБУВ у системі бібліотечно-інформаційного забезпечення наукових досліджень НАН України.

Саме цей процес суб'єктивізації призводить до того, що на певному етапі взаємодії він виявляється здатним створити новий рівень відносин. Для того, щоб бібліотека-об'єкт змогла стати інноваційною і перевершити НБУВ-суб'єкт, їй необхідно певним чином реорганізуватися, тобто досягти такого рівня впорядкованості, який би

виявився б вищим рівня організації НБУВ-суб'єкта. Проте опір впливу суб'єкта не в змозі зруйнувати систему взаємодії. Опір здатен лише внести деякі корективи в існуючі відносини, а для того, щоб їх замінити іншими, бібліотека-об'єкт повинна якісно змінити свою організацію. Перетворення організації зазвичай має суттєве значення і призводить до зміни функції бібліотеки – з такої, що зазнає впливу, вона стає впливовою. І тоді колишня об'єктно-суб'єктна взаємодія замінюється суб'єкт-суб'єктною взаємодією, яка поступово трансформується в нову суб'єкт-об'єктну.

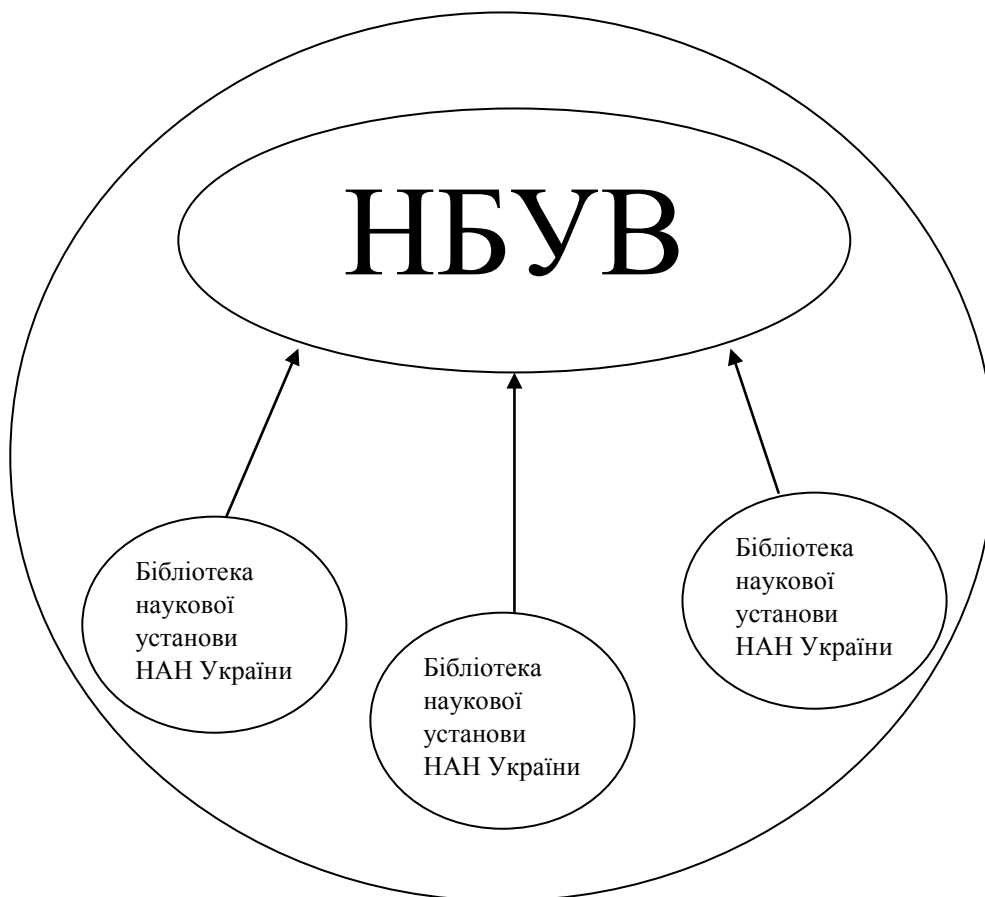

Рис. 2.2 Модель об'єкт-суб'єктної взаємодії. Макрорівень

Специфіка об'єкт-суб'єктної взаємодії впливає зі специфіки об'єкта. Вона виступає як антипод суб'єкт-об'єктної взаємодії, і тому першій не притаманне все те, що притаманне другій. При цьому не викликає сумнівів, що зв'язок об'єкта з

суб'єктом – це теж взаємодія, але вона має свої особливості, які не можна ігнорувати. Діяльності об'єкта у взаємодії з суб'єктом характерні три основні форми: сприяти діяльності суб'єкта, заважати їй, або в одних відносинах сприяти, а в інших заважати. Тут можливі два варіанти: взаємодія об'єктів у вигляді консолідації, коли бібліотеки об'єднуються тією чи іншою мірою для вироблення відповідних дій на вплив суб'єкта та, як об'єкти одного суб'єкта, бібліотеки консолідують свої зусилля в процесі діяльності. Ці консолідації можуть виникати, а можуть із тих чи інших причин не виникати. Вони зазвичай мають перманентний характер. Другий варіант має протилежний характер. Його можна назвати взаємодією об'єктів у вигляді нейтралізації, коли деякі бібліотеки стримують процес консолідації у відповідь. Вони підривають (нейтралізують) сили, спрямовані на об'єднання.

Залежно від потреб або під впливом будь-яких інших чинників об'єкти можуть вступати між собою у взаємодію, але це не призводить до виникнення нових якісних змін або систем. Нове може виникнути тільки в тому випадку, якщо один об'єкт візьме верх над іншими і перетвориться для них у суб'єкт. Це – один із найважливіших факторів реального розвитку. Об'єкт-об'єктна взаємодія виникає зазвичай між інституціями у тому випадку, якщо всі вони виявляються загальним (сукупним) об'єктом одного і того ж суб'єкта. Об'єкт-об'єктна взаємодія за певних умов може призвести до того, що одна зі взаємодіючих бібліотек поступово трансформується і оформиться у нового суб'єкта, почне ініціювати, координувати і синтезувати всі виникаючі у відповідь дії. Продовжуючи бути об'єктами суб'єкта – НБУВ, бібліотеки НАН України у рамках мережі поступово створюють новий рівень взаємодії, де виступають уже як суб'єкти.

Вищевикладене дозволяє зробити правомірний висновок, що як суб'єкт-суб'єктна, так і об'єкт-об'єктна взаємодія, якщо вони мають суттєве значення, в кінцевому варіанті, приводять до виникнення нової суб'єкт-об'єктної взаємодії, в процесі якої формується нова система зі своїм специфічними якостями.

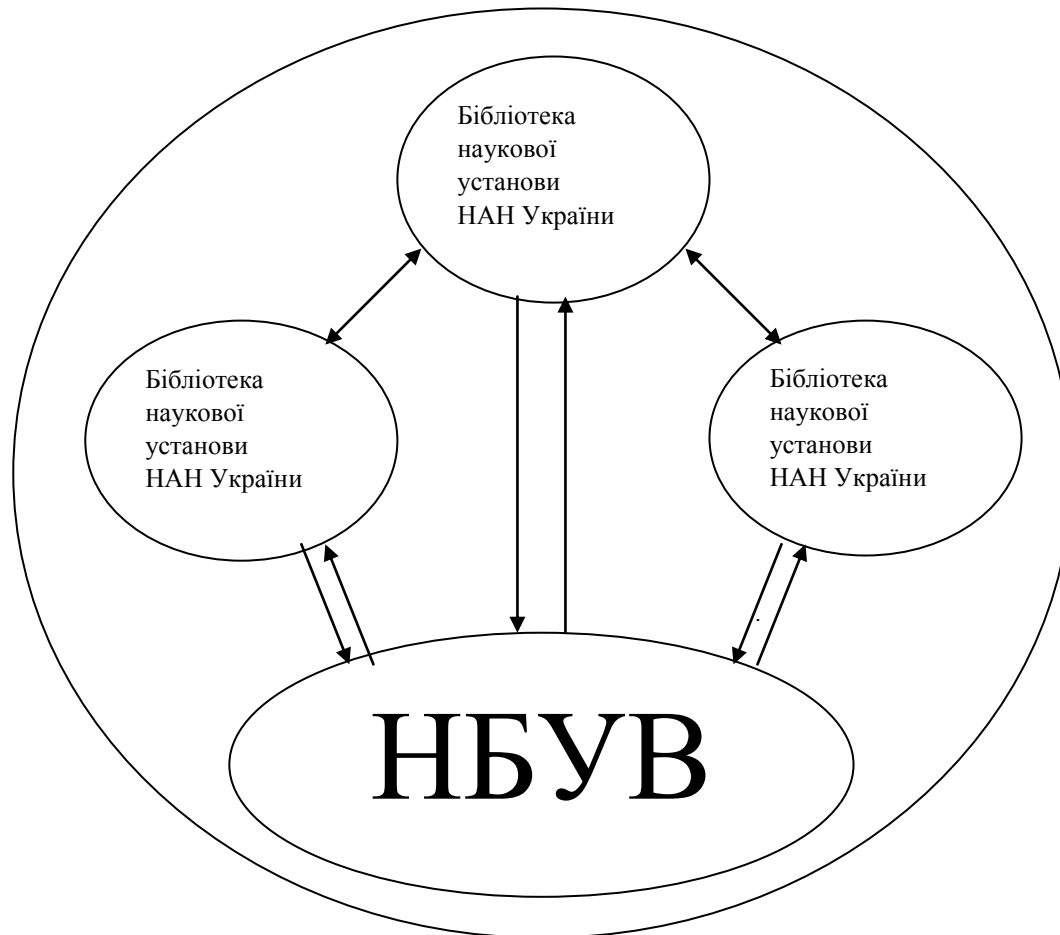

Рис. 2.3 Модель об'єкт-об'єкт-суб'єктної взаємодії. Макрорівень

Прикладом об'єкт-об'єктної взаємодії є співпраця бібліотек Відділення загальної біології НАН України та Відділення економіки НАН України. Бібліотеки відділень щороку проводять семінари, де ознайомлюють колег зі своїми досягненнями й напрацюваннями, виробляють спільні методичні рішення. На виконання пункту Постанови Бюро Відділення економіки від 16.10.2003 р. «Про вдосконалення і покращення обміну друкованими роботами і виданнями між установами Відділення економіки НАН України» бібліотеки у межах відділення обмінюються друкованими виданнями своїх установ. Тобто, завдяки оперативному й ефективному взаємообміну ідеями, здобутками, ресурсами виникає якісно новий рівень взаємодії. Бібліотеки, змінюючи свою якість, зазнаючи взаємовпливу одна

на одну, по черзі стають суб'єктами для інших бібліотек, відповідно змінюється якість і всієї мережі як системи, яка формується під впливом нового суб'єкта.

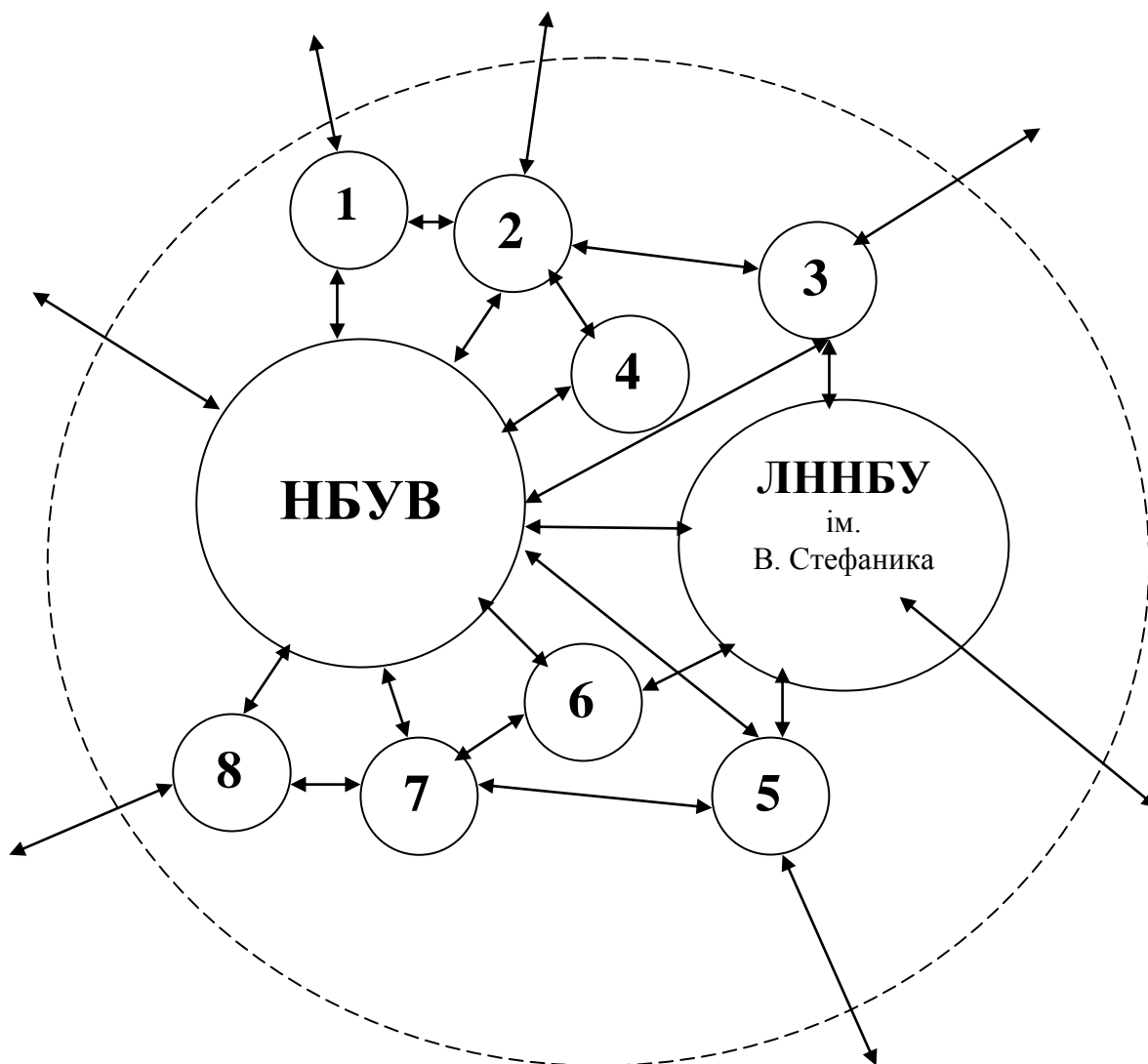

Рис. 2.4 Модель об'єкт-об'єктної взаємодії бібліотек НАН України. Мегарівень
(1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 – бібліотеки наукових установ НАН України)

На нашу думку, перевагами четвертого рівня об'єкт-об'єктної взаємодії є:

- створення можливостей для взаємозбагачення бібліотек НАН України через обмін практиками, сприяння якісним змінам у бібліотечній сфері з орієнтацією на майбутнє;

- відкритість, яка передбачає рівні можливості для всіх зацікавлених;
- партнерство, коли відбувається взаємообмін, взаємовплив та консолідація;
- компетентність – запровадження професійного методичного та інформаційного супроводу.

Очікування від Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як очільника мережі бібліотек НАН України:

- комунікація;
- моніторинг статистичних даних про роботу бібліотек НАН України;
- кваліфіковані консультації;
- науково-організаційний супровід.

На першому – мікрорівні реалізується модель внутрішньобібліотечної взаємодії, зокрема, у середині НБУВ: упорядковуються річні звіти бібліотек і передаються на постійне зберігання до архіву НБУВ; через фахівців, обов'язки яких сконцентровано на забезпеченні координації діяльності бібліотек НАН України (методисти) – отримання консультацій щодо організації роботи бібліотеки за технологічними процесами у відповідних структурних підрозділах НБУВ – комплектування, обробка, зберігання, обслуговування тощо. Внутрішньобібліотечна модель взаємодії поділяється на традиційну (без допомоги технічних засобів) та інноваційну (впровадження дистанційного обслуговування, відеозв'язку тощо).

Другий рівень – макро – передбачає взаємодію «бібліотека–бібліотека». НБУВ координує роботу мережі бібліотек. Методи бібліотечної координації включають: узгодження планово-звітної документації; укладання договорів про співпрацю; інформування колег про здобутки і напрацювання на семінарах; узгодження порядку і строків спільних робіт із розбудови корпоративного каталогу; постійне надання консультацій; обмін методичними матеріалами та документами; участь провідних фахівців бібліотек НАН України у роботі методичної комісії у складі ІБР. Координація відбувається як на двосторонній, так і на багатосторонній основі. Перевагою останньої є вирішення проблем комплексно, враховуючи особливості кожної окремої бібліотеки.

Третій – мегарівень – передбачає міжбібліотечну, міжвідомчу, міждержавну взаємодію. У практику роботи залучаються всі спільні напрацювання, запозичений окремою бібліотекою досвід упроваджується у практику всіх учасників, об'єднує всі форми взаємодії бібліотек із використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зокрема, зведений ЕК, ЕДД, повнотекстові БД, методична допомога, цільові проекти і програми, комплектування на одній апаратно-програмній платформі тощо. Реалізує такі технологічні функції надання віддаленого доступу до бібліотечних інформаційних ресурсів, зворотній зв'язок із користувачами, створення ресурсів мультимедіа. Прогнозованою формою обслуговування користувачів бібліотек НАН України на мегарівні є запровадження єдиного електронного читацького абонементу.

Пошуком і розробкою інноваційних методів взаємодії ми обумовлюємо участь бібліотек у різних проектах і програмах. Адже у рамках проектної діяльності бібліотека має можливість повною мірою реалізувати свої традиційні соціальні функції, розвивати та вдосконалювати вже накопичений досвід і тим самим оновлювати та актуалізувати традиційні функції.

Пріоритетами бібліотечно-інформаційної діяльності БНУ повинно бути:

- забезпечення доступності бібліотеки у будь-який час із будь-якого користувацького пристрою (комп'ютера, планшета, смартфона тощо);
- забезпечення вільного, безкоштовного доступу до інформації та знань;
- підтримка освіти, як одного зі стратегічних ресурсів розвитку України, створення умов для творчого навчання;
- формування ціннісних орієнтирів користувачів на основі популяризації кращих зразків вітчизняної та світової науки та культури;
- сприяння національно-патріотичному розвитку особистості, забезпечення ідентифікації з Україною, її історією, культурою, а також світовими демократичними цінностями;
- забезпечення доступу до офіційної інформації з метою формування свідомого і соціально активного громадянина;

- формування інформаційно-мережевої та медіакультури.

В умовах переходу від індустріального суспільства до суспільства знань бібліотека має освоїти інтегрований технологічний цикл, що включає всі наукоємні процеси обробки документальних масивів, починаючи з бібліографування й закінчуючи екстракцією зі сховищ даних нових знань. Це – визначальна ідеологема її розвитку й одночасно неодмінна умова існування, інакше в XXI ст. книгозбірня стане музеєм книги.

Висновки до розділу 2

1. Простежено основні етапи розбудови взаємодії бібліотек НАН України в історичному контексті через сукупність науково-організаційного забезпечення їхньої діяльності. Ретроспективний аналіз ґрунтувався на дослідженнях історії НАН України та НБУВ (Л. Дубровіна, О. Онищенко), розбудови бібліотечно-інформаційної системи НАН України (Т. Кулаковська), особливостей сучасної інформаційно-комунікаційної сфери (О. Воскобойнікова-Гузєва), інновацій у науково-методичній роботі ЛННБ України ім. В. Стефаніка (В. Мудроха), становлення та розгортання бібліографічної діяльності у бібліотеках НАН України (Т. Добко).

2. Уточнено поняттєво-категорійний апарат, зокрема визначено сутність і зміст таких базових термінів, як «взаємодія бібліотек» і «взаємодія бібліотек НАН України». Встановлено, що в основі взаємодії сучасних бібліотек як базових документно-інформаційних інституцій суспільства – безпосередня та опосередкована комунікація, як складова фахової діяльності, тобто встановлення продуктивних та результативних наукових, освітніх, культурних зв'язків, прогресивним результатом яких є формування єдиного консолідованого інформаційного простору. Взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України – це тісно пов'язаний з розвитком наукових досліджень процес, що підвищує свою реагентність завдяки успішній реалізації завдання з

кардинальної активізації роботи, у тому числі з електронними документопотоками. Визначено, що взаємодія бібліотек наукових установ НАН України базується на об'єднанні задля реалізації спільних завдань з метою найповнішого задоволення інформаційних потреб користувачів-науковців та формування і популяризації правдивої історії української науки, є вагомим внеском у поступі євроінтеграційного курсу нашої держави.

3. Охарактеризовано різновиди взаємодії: співпраця, співробітництво, партнерство, інтеграція, координація, консолідація та форми: обґрунтовано, що результативність та продуктивність обраної форми впливає на продуктивну оптимізацію та ефективну діяльність бібліотек в інформаційному суспільстві. У дослідженні виокремлено принципи, на основі яких відбувається продуктивна взаємодія бібліотек – відкритість та рівноправність, довіра і повага, добровільність сторін з метою розвитку і використання інтегрованого бібліотечно-інформаційного ресурсу задля розбудови в Україні цілісного науково-освітньо-інформаційного комплексу.

4. На основі аналізу традиційних рівнів взаємодії (регіональний, національний, міжнародний) запропоновано рівні взаємодії БНУ у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору. На першому – мікрорівні – діє модель внутрішньобібліотечної співпраці. Доведено, що від злагодженої взаємодії технологічних процесів, які базуватимуться на уніфікованому нормативно-методичному забезпеченні, залежатиме ефективність другого – макрорівня, суть якого – у міжбібліотечній співпраці. Третій – мегарівень – охоплює міжбібліотечну, міжвідомчу та міждержавну взаємодії.

5. Доведено, що взаємодія бібліотек базується на ефекті синергії, коли комплекс цілеспрямованих дій учасників посилює ефективність функціонування системи в цілому, а інтенсифікація взаємодії БНУ на мікро-, макро- та мегарівнях оптимізує формування вітчизняного наукового інформаційного простору. Узгодженість взаємодії бібліотек НАН України, як єдиної мережі, досягається на основі єдиного науково-організаційного керівництва з боку НБУВ і має не тільки

теоретичне, а й практичне значення, адже глобалізаційним процесам у культурно-ідеологічній та інформаційній сферах притаманні взаємспрямовані тенденції інтернаціоналізації, які номінують формування нового відкритого типу суспільства: постіндустріального, інформаційного, знаннєвого. З'ясовано, що взаємодія бібліотек є важливим чинником інтеграції наукової та культурної спадщини у глобалізованому світі і ґрунтується на концептуальних засадах розвитку світової інфраструктури електронної науки (e-science).

Основні положення розділу викладено у публікаціях здобувача [403, 436, 441, 448, 449, 450, 453, 492].

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ НАН УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВОЇ ВІТЧИЗНЯНОГО НАУКОВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

3.1. Формування та збереження інформаційних ресурсів НАН України

Специфіка бібліотечної мережі НАН України полягає у наявності бібліотек переважно з традиційною організацією роботи, орієнтованою на забезпечення вузькотематичних досліджень наукових установ. Відмінності – у рівні фінансування, кадровому забезпеченні, стані матеріально-технічної бази, можливостях функціонування мережевих сервісів. В останнє десятиліття відбулися зміни у міжбібліотечних зв'язках, зокрема спостерігається вихід бібліотек на прямі контакти з партнерами, що полегшило цей процес у новому інформаційно-технологічному середовищі.

Сучасну мережу бібліотек НАН України репрезентують НБУВ, ЛННБУ ім. В. Стефаника, 95 бібліотек та бібліотечно-інформаційних підрозділів. З 2014 р. не надходять відомості про роботу 10 бібліотек наукових установ НАН України: п'ять бібліотек залишаються у м. Донецьку, на території непідконтрольній Україні, та ще п'ять – в анексованій Російською Федерацією Автономній Республіці Крим. Її очолюють дві бібліотечно-інформаційні установи національного рівня: НБУВ та ЛННБУ ім. В. Стефаника ⁸.

Мережа бібліотек НАН України, згідно з Положенням, – це сукупність наукових бібліотек та інформаційно-бібліотечних підрозділів наукових установ, взаємопов'язаних цільовим призначенням, складом користувачів і політикою комплектування фондів наукової літератури та нормативно-технічної документації на всіх видах носіїв інформації, що мають відображати розвиток науки в Україні та

⁸ Докладно науково-методичну діяльність ЛННБУ ім. В. Стефаника висвітлено у 2016 р. В. Мудрохою у дисертаційному дослідженні «Науково-методична діяльність Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: історико-функціональний аспект та інноваційні особливості».

за кордоном і створювати єдині розподілені та взаємовикористовувані інформаційно-бібліотечні ресурси НАН України [332].

Координація діяльності бібліотек НАН України спрямована на забезпечення:

- формування бібліотечно-інформаційної бази для наукових досліджень у наукових установах НАН України на основі вітчизняних і зарубіжних першоджерел;
- налагодження системи інформування про ресурси НАН України, які було створено у процесі наукової діяльності установ;
- формування довідково-пошукового апарату для забезпечення багатоаспектного розкриття фондів першоджерел через систему карткових і електронних каталогів, картотек, БД;
- раціональної організації бібліотечно-бібліографічного і довідково-інформаційного обслуговування користувачів-науковців;
- створення єдиної комп'ютерної бібліотечної мережі НАН України на основі уніфікації форматного та програмно-технологічного забезпечення через упровадження прогресивних інформаційних технологій;
- удосконалення системи професіоналізації й профадаптації бібліотечних кадрів;
- заохочення бібліотек НАН України до участі у роботі бібліотечних об'єднань та асоціацій.

Узгодженість дій бібліотек НАН України як єдиної мережі досягається на основі єдиного науково-методичного керівництва з боку НБУВ для всіх бібліотек мережі та ЛННБУ ім. В. Стефаника – для бібліотек Західного наукового центру НАН України, єдиної організаційно-розпорядчої документації (Додаток Б.3), кооперації бібліотечно-бібліографічного обслуговування вчених та спеціалістів, проведення спільних наукових досліджень із проблем бібліотекознавства, книгознавства, інформатизації бібліотек, збереження бібліотечних фондів, організації спільних обговорень проблемних питань на семінарах, практичних заняттях, висвітлення діяльності бібліотек на сторінках фахових видань.

Науково-методична допомога бібліотекам НАН України у забезпеченні повноти документного фонду здійснюється через координацію роботи у питаннях комплектування, зокрема, централізованого комплектування зарубіжними документами шляхом міжнародного книгообміну та передплати БД, розподіл видань за державними цільовими програмами – проектами «Українська книга» та «Наукова книга»; перерозподіл маловикористовуваних, непрофільних та зайводублетних видань з обмінних фондів бібліотек мережі; відбір документів на депозитарне зберігання та обмін з бібліотеками НАН України та бібліотеками інших міністерств і відомств; аналіз стану збереження та збір інформації про наявні цінні і рідкісні видання, бібліотечні зібрання і колекції, що знаходяться у фондах бібліотек НАН України; організацію бібліотечно-бібліографічного обслуговування у межах НАН України за допомогою колективного міжбібліотечного абонементу; координацію робіт із бібліотеками НАН України у підготовці бібліографічних покажчиків, біобібліографій видатних діячів науки та культури, організацію спільних заходів із наукової тематики та приурочених до ювілеїв видатних учених, діячів науки та культури.

Одним із визначальних чинників організації ефективного функціонування бібліотеки як невід'ємної частини наукової інфраструктури установи є чітка система планування на основі аналізу, оцінки і прогнозування роботи, визначення пріоритетних завдань, упровадження новітніх інформаційних технологій та налагодження міжбібліотечного співробітництва.

Багаторічна практика структурування планово-звітної документації бібліотек, оновлення та доповнення її додатками, спрямованими на поглиблення та актуалізацію багатоаспектного вивчення різних складових бібліотечної діяльності, залучення до її аналізу науковців і практиків НБУВ сприяють підвищенню дієвості науково-методичної допомоги з боку методичних центрів – НБУВ і ЛННБУ ім. В. Стефаника, напрацюванню організаційних, управлінських, методичних і технологічних рішень щодо взаємодії та забезпечення повноцінного

функціонування кожної з бібліотек, як органічної складової єдиної бібліотечної мережі НАН України.

Плани і звіти про роботу бібліотек наукових установ є документами постійного архівного зберігання, вагомим аргументом у визначенні оцінки діяльності кожної окремої бібліотеки та тенденцій функціонування мережі загалом. Починаючи з 1998 р., Інститутом бібліотекознавства НБУВ у щорічному інформаційно-аналітичному огляді «Робота бібліотек наукових установ НАН України в ... році» на основі статистичних показників готується аналіз роботи мережі за окремими напрямками, вміщується підбір законодавчих матеріалів стосовно бібліотечної справи та інформаційної діяльності, фахівцями НБУВ готуються консультації з актуальних питань.

Формування фондів бібліотек НАН України – це систематичний аналіз зовнішнього документного потоку, науково обґрунтований відбір, оперативне замовлення та отримання документів як на різних носіях інформації, так і електронних для поповнення БІР відповідно до тематики наукових досліджень установ та інформаційних потреб користувачів.

Варто виділити, на нашу думку, такі фактори формування фондів бібліотек НАН України:

- контингент користувачів з їхніми спеціальними інформаційними потребами (вивчення читацького попиту);
- вирішення завдань з інформаційного забезпечення наукових досліджень і перевага інформаційної функції над меморіальною (пріоритети у науково-технічному та інноваційному розвитку України);
- специфіка затребуваних інформаційних ресурсів, що визначається формами надання наукових знань (науковий журнал, матеріали конференцій, монографії, праці, збірники, енциклопедії і довідники, тематичні і проблемно орієнтовані бібліографічні та фактографічні БД тощо);
- відповідність видання тематичному профілю бібліотеки;

- систематичність у відборі документів (авторитетність видавництва у науковому середовищі) [451–452, 456].

Серед організаційних особливостей формування фондів наукових бібліотек виокремлюємо наукову та історико-культурну цінність фондів, тематично підібрані колекції вітчизняних і зарубіжних наукових ресурсів, тенденцію до депозитарного зберігання друкованих видань. Відомча приналежність визначає основне коло користувачів і специфіку запитів [3, 86–87, 112].

До складу бібліотечної мережі НАН України входять бібліотеки наукових установ, музеїв, обсерваторій, дослідних станцій, ботанічних садів. Найстарішими закладами НАН України є Одеський археологічний музей НАН України (1825) і Державний природознавчий музей НАН України (1870), у яких зосереджені унікальні фонди з природничих наук, цінні колекції вітчизняних та зарубіжних документів. Вузкопрофільними є бібліотеки Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України та Криворізького ботанічного саду НАН України, бібліотека Карадазького природничого заповідника НАН України залишилася в анексованій Російською Федерацією Автономній Республіці Крим та бібліотека Донецького ботанічного саду НАН України знаходиться на тимчасово окупованій території. До мережі входять бібліотеки Національного історико-археологічного заповідника «Ольвія» НАН України, Полтавської гравіметричної обсерваторії Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України, Інституту керамології відділення Інституту народознавства НАН України та ін.

Бібліотечний фонд залишається важливим документно-інформаційним ресурсом НАН України. Основними його складовими є різні види і типи друкованих видань, рукописи, аудіовізуальні матеріали, документи на інших носіях та постійно зростаючі у кількісному співвідношенні електронні документи. Комплектування фондів бібліотек НАН України здійснюється відповідно до завдань і функцій, визначених Статутом Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2017), Статутом Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (2017), Положенням про Національну бібліотеку

України імені В. І. Вернадського (1996); типовим Положенням про бібліотеку науково-дослідної установи Національної академії наук України (2006). За своїми статутами НБУВ і ЛННБУ ім. В. Стефаника беруть участь у внутрішньодержавному та міжнародному книгообміні, здійснюючи в установленому законодавством порядку обмін друкованими виданнями та іншими видами носіїв інформації.

Міжнародний книгообмін сприяє розвитку фундаментальних досліджень вітчизняних учених та забезпечує поширення українських наукових видань за кордоном. Однією з тенденцій розвитку МКО – зміна у політиці комплектування бібліотечних фондів зарубіжними виданнями. Основним критерієм для замовлення зарубіжних видань є їхня інформаційна цінність і наукова значущість, яка визначається з урахуванням актуальних проблем, напрямів і завдань наукових досліджень, що проводяться науковими установами НАН України. З цією метою щорічно аналізуються наукові звіти бібліотек наукових установ щодо пріоритетних напрямів наукової діяльності інститутів для внесення змін у профіль комплектування зарубіжними виданнями фондів мережі бібліотек НАН України.

Централізоване комплектування БНУ іноземними виданнями Бібліотека здійснює з 1934 р. із започаткування бюро міжнародного книгообміну, яке у 1936 р. було реорганізовано у відділ іноземного комплектування. Відтоді активізувалося вивчення зарубіжного досвіду, нові книгообмінні контакти встановлювалися за чітко розробленим планом у тісній співпраці з науковими установами Академії наук [251, с. 15–18]. Але надмірна централізація МКО, ідеологізація зовнішньої політики СРСР, посилення контролю за зв'язками зі зарубіжними установами погіршували комплектування БНУ зарубіжними виданнями, стримували його розвиток, ускладнювали встановлення нових контактів, породжували зайві витрати робочого часу і коштів [251, с. 34–35].

У вересні 1955 р. Президія АН УРСР ухвалила Постанову «Про заходи щодо поліпшення використання наукової і технічної літератури зарубіжних країн» [366], а у жовтні того ж року Постанову «Про порядок організації обміну друкованими

виданнями установ АН УРСР з закордонними установами та організаціями», якою, зокрема, Бібліотеці надавалося право книгообміну з країнами народної демократії без посередництва Бібліотеки АН СРСР у Ленінграді. Керівникам наукових установ АН УРСР з метою удосконалення МКО рекомендувалося подавати до Бібліотеки конкретні замовлення на потрібну літературу, крім того, всі наукові установи АН були зобов'язані передавати Бібліотеці для книгообміну по 20 прим. своїх видань.

Діяльність бібліотек АН УРСР з комплектування зарубіжною літературою координувала Бібліотечна комісія при Президії АН УРСР. МКО і листування зі зарубіжними партнерами проводилися централізовано через Бібліотеку, було заплановано підготувати зведений каталог іноземних журналів за 1945–1955 рр. за всіма джерелами надходження, що зберігаються у бібліотеках Академії наук УРСР, регулярно публікувати списки нових надходжень зарубіжних книг. [251, с. 38].

Наприкінці 1960-х років з метою удосконалення централізованого комплектування та уточнення стану інформаційного забезпечення бібліотек АН УРСР проведено моніторинг надходжень наукових зарубіжних журналів. За результатами вдалося встановити співвідношення отриманих і відсутніх часописів, з'ясувати повноту комплектів, визначити перелік видань, що потребували доукомплектування. З метою поліпшення комплектування зарубіжними виданнями наукових установ АН УРСР та раціонального використання валютних коштів Президія Академії наук УРСР у лютому 1970 р. утворює експертну комісію з представників 11 відділень трьох секцій АН УРСР для вироблення рекомендацій стосовно замовлення нових зарубіжних видань.

У 1970-х рр. координація роботи бібліотек Академії наук головним чином зосереджувалася на наданні організаційної і методичної допомоги з питань комплектування фондів бібліотек наукових установ зарубіжними документами та підготовки зведеної інформації стосовно надходжень іноземних видань, організації депозитарного зберігання фондів, бібліографічної, довідково-інформаційної роботи. Задля піднесення рівня бібліотечно-бібліографічної роботи в бібліотеках

АН УРСР було розроблено єдиний перспективний план мережі, затверджено «Положення про організацію та координацію інформаційно-бібліографічної роботи в Академії наук УРСР» [338].

Якісному комплектуванню зарубіжною літературою передувала поглиблена і цілеспрямована робота з удосконалення внутрішньовідомчої координації мережі бібліотек АН УРСР. Бібліотеки наукових установ було залучено до науково-дослідної роботи Бібліотеки, зокрема, вони брали участь у дослідженнях з проблем формування фондів наукових бібліотек (1971–1974), вивчення ефективності використання зарубіжних журналів (1975–1977, 1980, 1984–1987) [132].

Функціонуванню фонду як єдиного ресурсу Академії, зокрема, сприяв затверджений Бібліотечною радою Президії АН УРСР «Зведений профіль комплектування зарубіжною літературою фондів бібліотек наукових установ АН УРСР» (1971), «Положення про міжнародний книгообмін Академії наук Української РСР» (1977), удосконалені та затверджені чинні інструктивно-методичні матеріали, які регламентували роботу міжнародного книгообміну.

З початку 1990-х років після відповідних соціально-політичних та економічних подій в Україні відбулося зниження загальних надходжень до НБУВ зарубіжної літератури та, як наслідок, зниження показників централізованого комплектування бібліотек Академії цими виданнями [251, с. 78]. Окремі бібліотеки наукових установ розпочали здійснювати книгообмін самостійно. У середині 1990-х років Головній астрономічній обсерваторії НАН України НБУВ було передано адреси 64 зарубіжних бібліотек-партнерів обсерваторій, у результаті книгообмін профільною літературою було сконцентровано у бібліотеці установи.

Президією НАН України вживалися заходи щодо покращення стану забезпечення наукових установ новими зарубіжними виданнями. Постановою Президії НАН України «Про розвиток Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського АН України» було затверджено «Положення про міжнародний книгообмін Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського та Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН України» (1992), яким

визначалися загальні принципи, основні завдання, організаційні, правові і фінансові аспекти здійснення міжнародного книгообміну. Одночасно з Положенням Президія АН України затвердила «Інструкцію про організацію міжнародного книгообміну АН України» (1992), в якій зазначалося, що контроль за додержанням вимог щодо організації та проведення міжнародного книгообміну в наукових установах покладається на Інформаційно-бібліотечну раду АН України, у Бібліотеці та Львівській науковій бібліотеці АН України – на відповідальних працівників. Вченою радою ЦНБ ім. В. І. Вернадського НАН України було затверджено «Зведений профіль та положення про централізоване комплектування фондів бібліотек системи Національної академії наук України іноземною літературою» (1994), яким регламентує науково обґрунтований відбір зарубіжних видань до фондів бібліотек НАН України та є динамічною моделлю єдиної структури бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України [120].

З метою збереження та підтримки МКО, розширення безвалютного обміну між академіями наук – членами МААН Президією НАН України було прийнято постанову «Про забезпечення Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського науковими виданнями для міжнародного книгообміну» (1999), згідно якої керівники наукових установ НАН України зобов'язувалися забезпечити регулярне надходження до НБУВ по 40 примірників наукових збірників, продовжуваних видань, препринтів, кожного номера наукових журналів, які видаються на базі установ НАН України та щорічно надавати НБУВ відомості про підготовку до друку наукової продукції. Пізніше було затверджено постанову «Про забезпечення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського науковими виданнями для міжнародного книгообміну» (2009). Цим документом організація систематичного надходження до НБУВ видань, які друкуються у видавництві «Наукова думка» та Видавничому домі «Академперіодика» за державним замовленням, покладалася на Науково-видавничу раду НАН України, зокрема, передбачалося надходження для потреб МКО по 40 примірників журналів та продовжуваних видань та по 20 примірників наукових видань.

Удосконалення книгообміну, збереження багатолітнього репертуару і комплектності наукових журналів, які надходили до бібліотек НАН України впродовж багатьох років, потребувало систематичного вивчення і методичного супроводу організації цієї діяльності. У НБУВ регулярно проводилося вивчення інформаційної цінності передплачених ресурсів та ефективність використання зарубіжних журналів користувачами бібліотек НАН України. Як наслідок, відбувалося коригування репертуару та внесення відповідних змін до переліку видань, які отримують бібліотеки наукових установ за рахунок МКО. Аналіз репертуару зарубіжних періодичних видань мав на меті визначити рівень забезпечення наукових установ, відділень і секцій НАН України зарубіжними журналами, як за кількісними показниками, так і за галузями знань, враховуючи також інформативність одержаних видань, відповідність тематиці наукових досліджень НАН України, що було підставою оперативно скоординувати комплектування. Ці дані використовувалися при підготовці систематичних показників «Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек наукових установ НАН України (надходження ... рр.)» та «Енциклопедичні, довідкові та бібліографічні зарубіжні книжкові видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського і бібліотек науково-дослідних установ НАН України (надходження ... рр.)», де подано інформацію про зарубіжні надходження до фондів НБУВ, ЛННБУ ім. В. Стефаника та бібліотек наукових установ НАН України за певний період з усіх джерел централізованого і децентралізованого комплектування зарубіжних видань.

З метою вивчення історії створення науково-інформаційного систематичного показника «Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського та бібліотек наукових установ НАН України», який відіграє вагомий роль в організації наукової інформації, у 2016 р. у рамках наукової теми НБУВ «Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору» (2014–2016)

було проведено дослідження. Встановлено, що перше видання «Зарубежные периодические издания в фондах ЦНБ и библиотек научных учреждений АН УССР (1665–1975 гг.)» підготовлено у 1980 р. Вперше в Україні було надруковано ретроспективний універсальний зведений каталог зарубіжної періодики (у п'яти томах) за період, який охоплював понад 300 років (містить 13 312 назв зарубіжних періодичних видань). Згодом, у 1983–1984 рр. було підготовлено три томи зведеного каталогу видань, які були отримані у період 1976–1980 рр.: у першому та другому томах надано відомості щодо 5 387 назв зарубіжних журналів, третій том – систематичний покажчик. Зведений каталог надходжень за 1981–1985 рр. містив 5 186 назв. У 1990–1992 рр. підготовлено систематичний покажчик «Зарубежные периодические издания в фондах ЦНБ и библиотек научных учреждений АН УССР (1985–1989 гг.)» у чотирьох випусках.

У 2003 р. було поновлено роботу над систематичним покажчиком, який сьогодні виходить українською мовою під назвою «Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек науково-дослідних установ НАН України (надходження за ... роки)» і вміщує відомості централізованого і децентралізованого надходження за кожні два роки на відміну від попередніх, що охоплювали п'ятирічні періоди. Оскільки все більше користувачів звертається до мережі Інтернет, з 2005 р. покажчики представлені у друкованому, а також доступні в електронному вигляді.

Упродовж багатьох років до бібліотек НАН України децентралізовано (передплата, дар, обмін) надходять комплекти зарубіжних журналів. У результаті аналізу сучасного стану МКО з бібліотеками та науковими установами зарубіжних країн в умовах недофінансування основними чинниками, які негативно впливають на зниження обсягів надходжень є, насамперед, невиконання НБУВ своїх зобов'язань перед партнерами, по-друге – припинення діяльності, реорганізація, укрупнення споріднених за профілем діяльності наукових установ зарубіжних країн та переведення періодичних видань в е-форму.

Організації МКО, налагодженню контактів зі спорідненими зарубіжними науковими установами сприяє активна видавнича діяльність наукових установ НАН України. Зокрема, Інститутом радіофізики та електроніки ім. О. Я. Усикова НАН України підписано договори про обмін виданнями з 29 установами Російської Федерації, Республіки Білорусь та України. Бібліотека Головної астрономічної обсерваторії НАН України щорічно відправляє за кордон 25 примірників журналу «Кинематика и физика небесных тел» та завдяки книгообміну отримує профільні періодичні видання. Бібліотека Інституту проблем міцності ім. Г. С. Писаренка НАН України по лінії міжнародних зв'язків отримує 10 назв зарубіжних журналів із Республіки Польща, Словацької Республіки, Чеської Республіки, Китайської Народної Республіки, Японської Держави, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Республіки Хорватія, Російської Федерації, Республіки Білорусь [397, Вип. 22, с. 12]. Сьогодні книгообмін є одним із найважливіших джерел поповнення фондів бібліотек НАН України новою профільною літературою, проте, згідно зі звітами, третина бібліотек наукових установ не здійснюють книгообмін [397, Вип. 23, с. 8]. Серед причин найпоширенішою є відсутність коштів на відправку.

Взаємодія бібліотек наукових установ з бібліотеками інших систем і відомств здійснюється й на регіональному рівні. Зокрема, БНУ надають інформацію про нові надходження до публічних, технічних та бібліотек вищих навчальних закладів. Зокрема, бібліотеки Північно-східного наукового центру НАН України надають відомості до «Зведеного каталогу іноземних наукових журналів, що надійшли до бібліотек м. Харкова», який готує Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка; бібліотеки Інституту геотехнічної механіки НАН України та Інституту чорної металургії НАН України – до Зведеного каталогу Центральної науково-технічної бібліотеки гірничо-металургійного комплексу України (м. Дніпро).

Бібліотеки наукових установ НАН України отримують допомогу від зарубіжних організацій, співпрацюють з товариствами, які займаються пошуками та реалізацією наукової книжкової продукції. Бібліотека Інституту мовознавства

ім. О. О. Потебні НАН України через Посольство Латвійської Республіки має тісні книгообмінні контакти з Інститутом латиської мови.

Актуальним питанням для наукових бібліотек є створення та розвиток крупних архівів, цифрових бібліотек «сірої літератури» – «grey literature». Під терміном «сіра література» розуміють документи, які відображають основні результати наукової діяльності та готуються науковими або навчальними установами у вигляді звітів закінчених науково-дослідних тем, матеріалів конференцій, семінарів, симпозіумів, нарад, препринти, депоновані рукописи, статистичні збірники, дисертації тощо, які комерційно не публікуються та не розповсюджуються [551, с. 321]. Затребуваність цього виду документів у науковому та освітньому середовищі є стабільно високою, адже це – інформація про найновіші розробки та впровадження. У зв'язку з невеликими накладками, відсутністю єдиної системи обліку та поширення вони, як правило, осідають переважно в організаціях, що їх готують [274, 313–314, 467, 522].

Держави Європейського Союзу (ЄС) у 1980 р. створили мультидисциплінарну БД Система інформації сірої літератури Європи (System for Information on Grey Literature in Europe – SIGLE), що охоплювала бібліографічні дані цього виду документів, створених у країнах ЄС. Метою проекту було налагодження оперативного бібліографічного інформування із забезпеченням цілодобового доступу в усьому світі до європейської сірої літератури. У 1985 р. було засновано Європейську асоціацію використання сірої літератури (European Association for Grey Literature Exploitation – EAGLE), де кожна країна-учасниця представлена своїм національним науково-технічним інформаційним центром та бібліотекою, які збирають, опрацьовують, зберігають та розповсюджують неопубліковані документи. Ціль об'єднання – покращити передачу інформації, спростити доступ до результатів наукових досліджень та підвищити міжнародну обізнаність щодо європейської «сірої літератури». Одним із завдань Асоціації є організація та проведення міжнародних щорічних конференцій.

У 2007 р. SIGLE була реорганізована в електронний архів OpenSIGLE зі забезпеченням відкритого доступу до неопублікованих документів. У 2009–2010 рр. до неї приєдналася Міжнародна Інтернет-мережа «сірої літератури» GreyNet (Grey Literature Network Service), завданням якої є забезпечення комунікації та популяризація цього джерела наукової інформації [545].

У 2010 р. у Празі (Чеська Республіка) відбулася XII Міжнародна конференція з питань функціонування «сірої літератури», де було представлено новий проект OpenGrey, який було впроваджено у наступному році на базі попередньої SIGLE [550]. OpenGrey індексується Google і Google Scholar, є популярним мультидисциплінарним репозитарієм «сірої літератури» в галузі технологій, соціальних і гуманітарних наук, медицини, економіки [552] та включений в авторитетний каталог електронних архівів OpenDOAR (Directory of Open Access Repositories) [549].

Багато країн упродовж тривалого часу здійснюють роботу зі створення та підтримки спеціалізованих сайтів і БД «сірої літератури». Наприклад, сайт Science.gov (<http://www.science.gov>) понад десять років упорядковує відібрану фахівцями інформацію, включаючи результати досліджень і розробок. У цифровій бібліотеці «сірої літератури» Grisemine (Французька Республіка) (<http://bibliotheques.univ.-lille1.fr/grisemine>) зібрана велика колекція рефератів, дисертацій, наукових звітів, праць конференцій тощо. Портал J-GLOBAL (Японія) (<http://jglobal.jst.go.jp/support>) забезпечує доступ до масиву науково-технічної інформації, що включає дослідницькі звіти, патенти, інформацію про інноваційні проекти тощо.

Актуальним питанням для бібліотек НАН України є створення та розвиток великих архівів «сірої літератури», тобто документів, що відображають основні результати наукової діяльності установ НАН України. Обсяг цих документів у бібліотеках наукових установ НАН України становить близько 7 % від загальної кількості бібліотечного фонду (дані зі звітів бібліотек НАН України на 01.01.2019 р.). У зв'язку з невеликими накладками і відсутністю єдиної системи

обліку та обмеженнями у поширенні, вони переважно осідають в установах, які їх готують, а інформація про них майже недоступна для широкого наукового загалу. Зокрема, в Інституті фізики конденсованих систем НАН України препринти, як форма представлення наукової розробки, готуються з 1991 р. та охоплюють усі напрями наукових досліджень установи. За період 1999–2008 рр. підготовлено 264 препринти, 2009 – початок 2019 р. – 142, повні тексти за останні роки розміщено на сайті Інституту. Надходження авторефератів, дисертацій, препринтів, наукових звітів, депонованих рукописів, матеріалів конференцій тощо до бібліотек зростають та потребують відповідного контролю щодо їх збереження та організації надання доступу. Зокрема, потребує створення єдина БД препринтів наукових установ НАН України.

В Україні надходження *обов'язкового примірника* (ОП) регламентується Законом України «Про обов'язковий примірник документів» [374]. Постановами Кабінету Міністрів України «Про порядок доставляння обов'язкових примірників документів» [378] та Президії Національної академії наук України «Про доставляння обов'язкових примірників видань» [360] узгоджується порядок надходження ОП. Згідно цих документів НБУВ та ЛННБУ ім. В. Стефаника отримують по два ОП видань України, які відіграють важливу роль у формуванні БІР НАН України. НБУВ також отримує примірник дисертацій, захищених в Україні, на довічне зберігання.

Важливим джерелом для НБУВ є ОП документів від наукових установ НАН України. Науково-видавнича рада Національної академії наук України, починаючи з 2004 р., щорічно готує «Анотований каталог книжкових видань». Каталоги формуються на підставі річних звітів наукових установ НАН України та контрольних примірників видань, що їх подають до Науково-видавничої ради НАН України [359]. Каталог містить бібліографічні описи книжкових видань, які були видані в установах упродовж року – монографії, збірники наукових праць, словникові, довідкові, енциклопедичні видання, підручники тощо. Щорічники дають можливість отримати вичерпну інформацію з питань видавничої діяльності

наукових установ, здійснити аналіз надходжень, виявити лакуни у комплектуванні. Багаторічна співпраця НБУВ із бібліотеками наукових установ НАН України і набутий досвід допомагають у заповненні лакун у комплектуванні ОП наукових видань і як наслідок, сприяють результативності у досягненні повноти комплектування фондів бібліотек НАН України.

Для якісного обслуговування сучасних користувачів бібліотекам НАН України недостатньо власних ресурсів, тому актуалізуються координація та співробітництво. У 2012–2016 рр. НБУВ було запроваджено послугу адресного інформування (servicenbuv@ukr.net). Формування тематичних добірок здійснювалося шляхом відбору бібліографічних записів із ЕК НБУВ нових надходжень відповідно до профілю досліджень наукових установ. У БНУ було впроваджено розповсюдження цих списків через локальну мережу установи. У звітах бібліотек в означений період відзначено запитуваність цієї послуги серед науковців.

Одним із важливих шляхів взаємодії є організація обмінного фонду зберігання, що регламентується низкою чинних нормативно-правових актів, зокрема, Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»; наказами Міністерства культури України «Інструкція про організацію та порядок обміну, перерозподілу і розповсюдження документів серед бібліотек України через систему обмінних фондів» (2005) [139], «Про затвердження Порядку використання документів через обмінні бібліотечні фонди» (2017) [364], Постановою Президії НАН України «Про забезпечення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського науковими виданнями для міжнародного книгообміну» (2009) [361] та «Положенням про обмінні фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (2018) [337] і «Інструкцією з організації обмінного фонду бібліотеки науково-дослідної установи НАН України» (2000) [138]. Згідно з цими документами, обмінні фонди – це фонди бібліотек, які використовуються для обміну, перерозподілу, безкоштовної передачі та реалізації. До обмінного фонду передаються дублетні, непрофільні, маловикористовувані документи всіх видів

(крім газет і документів для службового користування), що не входять до Державного реєстру національного культурного надбання України та є фізично придатними для подальшого зберігання й використання. Обмінні фонди формуються за рахунок: вилучених з основного фонду бібліотеки дублетних, непрофільних, маловикористовуваних документів; видань установи призначених для обміну; надходжень документів із ліквідованих бібліотек установ; дарунків; спеціально закуплених для обміну видань.

У мережі НАН України (у т. ч. НБУВ і ЛННБУ ім. В. Стефаника) 56 бібліотек мають обмінні фонди, які призначені для обміну та/або безоплатної передачі їх іншим бібліотекам (за результатами звітів на 01.01.2019 р.). Серед БНУ найбільші обмінні фонди мають бібліотеки Інституту археології НАН України – 52,5 тис.; Інституту математики НАН України – 41,2 тис.; Інституту історії України НАН України – 28,8 тис.; Інституту проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України – 17,5 тис.; Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України та Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України – по 12 тис. прим. (Додаток Б.1).

Активна робота з обмінними фондами здійснюється у бібліотеках Інституту соціології НАН України, Інституту металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України, Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, Інституту електродинаміки НАН України, Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Державного природознавчого музею НАН України, Фізико-технічного інституту низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України, Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського НАН України. Однак, з 95 бібліотек наукових установ НАН України – 15 лише накопичують обмінні фонди, не розповсюджуючи їх⁹.

⁹ Зі звітів БНУ за 2018 р.

З метою розповсюдження видань бібліотека Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення НАН України у 2014 р. розробила та впровадила у роботу «Інструкцію про організацію та порядок роботи з обмінним фондом бібліотеки Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення НАН України» на підставі типової «Інструкції з організації обмінного фонду бібліотеки науково-дослідної установи НАН України» (2000).

Моніторинг сайтів бібліотек НАН України на наявність інформації про обмінні фонди здійснювався у рамках наукової теми НБУВ «Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору» (2014–2016). Основними критеріями оцінювання були: наявність інформації про обмінні фонди бібліотеки, списків літератури для книгообміну, формат їх представлення, розподіл видань за галузями знань. З'ясовано, що з 54 БНУ у 2014 р. розміщували списки видань для книгообміну 30 бібліотек, у 2015 р. – 33, у 2016 р. – 36. Результат дослідження засвідчив поступове зростання інформації про обмінні фонди бібліотек на сайтах установ та активізацію бібліотечної співпраці у цьому напрямі.

Також у 2015 р. спільно з відділом обмінно-резервних фондів НБУВ було здійснено вивчення організації обмінних фондів БНУ шляхом анкетування. Аналіз проведеного дослідження (моніторингу та анкетування) дозволив з'ясувати стан організації обміну, перерозподілу та розповсюдження документів у БНУ. Встановлено, що на сучасному етапі бібліотеки самостійно проводять роботу з поширення даних про обмінні фонди. Традиційними формами роботи є укладання інформаційних бібліографічних списків, картотек, каталогів. Паралельно все частіше бібліотеки розміщують списки обмінних фондів на сайтах наукових установ [184].

У 2006–2012 рр. бібліографічні списки обмінних фондів НБУВ готувалися в електронному вигляді. З 2013 р. готуються бібліографічні покажчики «Обмінний фонд Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (2013–2016 рр. два випуски на рік, з 2017 р. – один) у друкованому вигляді та е-версія

представлена на порталі НБУВ (<http://www.nbuv.gov.ua/node/502>). З метою популяризації обмінного фонду на порталі НБУВ на веб-сторінці відділу обмінно-резервних фондів НБУВ презентовано електронні виставки. Також, для активізації цього напрямку діяльності для бібліотек наукових установ НАН України регулярно проводяться семінари і надаються консультації.

Аналіз сучасного стану перерозподілу документів між БНУ продемонстрував, що концепція депозитарного зберігання за період функціонування мережі суттєво трансформувалася [339]. Одним із дієвих шляхів обміну інформацією стало впровадження ІКТ, що дозволило швидко і зручно обмінюватися пропозиціями щодо прийому маловикористовуваної літератури на депозитарне зберігання. Тобто, замість традиційної схеми поштової пересилки даних про документи діє швидка е-комунікація, котра сприяє взаємодії БНУ.

Сучасні ІКТ відкрили нові перспективні напрями роботи з обмінними та депозитарними фондами. Об'єднання розрізнених інформаційних списків в єдиний інформаційний ресурс дозволило б суттєво підвищити ефективність роботи та прискорити документообмінні операції між бібліотеками. Потребує нагального створення об'єднаного ресурсу обмінних фондів бібліотек НАН України, що у подальшому має стати частиною загальноукраїнського, це значно оптимізує книгообмінні процеси. У 2014–2016 рр. НБУВ було розроблено концепцію створення «Довідника гіперпосилань обмінних фондів бібліотек», який базується на системі перехресних посилань, що дозволило б автоматично виводити користувача на потрібний ресурс [187].

Важливим джерелом поповнення фондів бібліотек НАН України в умовах недофінансування є *дари*. Інститутом бібліотекознавства НБУВ у 2015 р. підготовлено «Положення про роботу з дарами в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського» (Додаток Б.4). За основу було взято рекомендації ІФЛА «Дари у фонди бібліотек: Керівництво», підготовлені у 2009 р. Секцією з комплектування і розвитку колекцій цієї організації, також вивчено Положення про роботу з дарами ЛННБУ ім. В. Стефаника.

Вагомим ресурсом у бібліотеках НАН України є колекції та особові бібліотеки. Історія створення та становлення бібліотек наукових установ невід’ємна від історії розвитку вітчизняної науки, діяльності видатних учених Академії наук. Цінні книжкові зібрання з різних галузей знань, ретельно дібрані впродовж десятиліть, особові бібліотеки академіків і професорів, письменників і державних діячів становлять ядро фондів переважної більшості БНУ.

У 1999–2000 рр. НБУВ проводилося вивчення стану збереження книжкових пам’яток у БНУ. У результаті анкетування було виявлено, що у фондах БНУ зберігається понад 80 книжкових колекцій, архівів, особових бібліотек діячів науки і культури. З’ясовано, що матеріали з цих зібрань використовуються недостатньо повно і ефективно, переважно не виконуються вимоги щодо їх зберігання та опрацювання. За результатами вивчення та з метою забезпечення збереження колекцій, особових бібліотек і книжкових зібрань, які знаходяться у БНУ, у 2000 р. було розроблено «Методичні рекомендації з питань організації роботи з колекціями, особовими бібліотеками та книжковими зібраннями у бібліотеках науково-дослідних установ НАН України» [263]. У НБУВ започатковано БД «Екологічний паспорт книгосховища» метою якого є моніторинг інформації про умови зберігання документів за чітко визначеними параметрами у мережі бібліотек НАН України, надання кваліфікованих консультацій щодо їх збереження.

Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського розроблено інструкції та інструктивно-методичні рекомендації щодо посилення режиму збереження фондів бібліотек НАН України: «Забезпечення фізичного збереження документних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1996), «Санітарно-гігієнічна обробка документів, каталогів та засобів їх зберігання в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського» (1997), «Про порядок передачі пошкоджених мікроміцетами документів на санітарно-гігієнічну обробку і дезінфекцію» (2000).

Дослідження унікальних книжкових зібрань і особових бібліотек видатних українських учених у фондах БНУ здійснено у рамках наукової теми «Організація

бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору» (2014–2016). Методом опитування було вивчено тематику, кількісний склад, облік, наукове опрацювання; моніторинг дозволив визначити ступінь інформування про них на сайтах установ. Також, упродовж 2015–2018 рр. було здійснено ознайомлення з роботою БНУ у Києві, що дозволило оглянути та проаналізувати умови зберігання цінних ресурсів.

Аналіз засвідчив, що у фондах 42 БНУ зберігається 95 зібрань – персональних колекцій та особових бібліотек видатних українських учених ХІХ–ХХІ ст. Унікальні книжкові зібрання, які формувалися впродовж життя вченими і є ядром фондів бібліотек, відображають такі тематики:

- природничі науки – 49;
- технічні науки – 12;
- сільське та лісове господарство. Сільськогосподарські та лісогосподарські науки – 3;
- охорона здоров'я. Медичні науки – 6;
- суспільні та гуманітарні науки – 25.

У ході вивчення з'ясовано, що у 35 БНУ виокремлено 82 персональних зібрання, з яких внесено інформацію до ЕК про 25. Чотири – у бібліотеці Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України не виокремлені, а зберігаються у загальному фонді, виокремлено лише картки у картотеці та внесено бібліографічні описи до ЕК. Ще чотири – у трьох бібліотеках знаходяться на стадії опрацювання. Неопрацьованими залишаються дев'ять особових бібліотек у шести наукових установах.

У 2014 р. було здійснено моніторинг сайтів наукових установ на предмет представлення інформації про колекції, особові бібліотеки та кабінети-музеї, що зберігаються в установах. З'ясовано, що представлено інформацію про 11 колекцій Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, 7 – Інституту металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України, по чотири – Головній астрономічній обсерваторії НАН України, Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, Інституту клітинної біології та генетичної інженерії НАН України, три – Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН

України, по дві – Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького НАН України та Державного природознавчого музею НАН України, по одній – Інституту електродинаміки НАН України, Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України, Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України, Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, Інституту електрозварювання Є. О. Патона НАН України, Інституту геологічних наук НАН України, Інституту гідробіології НАН України, Радіоастрономічного інституту НАН України. На сайті Державного природознавчого музею НАН України подано інформацію про колекцію музею, у т. ч. і про книги із Поторицької бібліотеки Дідушицьких. На сайті Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України наявна коротка інформація про всі 11 колекцій, представлено скановані обкладинки цінних та рідкісних видань. Однак, зведена інформація щодо цих ресурсів відсутня.

Фонди бібліотек НАН України щорічно поповнюються новими цінними книжковими зібраннями видатних вітчизняних учених. Продовжує надходити література до колекцій та особистих бібліотек академіків Б. Є. Патона (Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України), Я. С. Яцківа (Головна астрономічна обсерваторія НАН України), Б. В. Моргуна (Інститут клітинної біології та генетичної інженерії НАН України), вчених Г. С. Сухобруса (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України), Т. М. Черевченко (Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка НАН України) тощо. Нагальною потребою залишається оперативне введення інформації про ці ресурси у науковий інформаційний простір, адже історико-культурна спадщина повинна функціонувати у науці та суспільній свідомості. Інформацію про колекції та особові бібліотеки, які сьогодні зберігаються у фондах бібліотек, представлено у довіднику «Бібліотеки наукових установ НАН України» із метою їх популяризації у відкритому доступі.

У 2015–2018 рр. дисертанткою вивчено роботу 65 бібліотек НАН України, які розташовані у м. Києві. Зокрема, з'ясовано, що в Інституті біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, Інституті математики НАН України, Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України, Інституті експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького НАН України функціонують кабінети-музеї академіків О. В. Палладіна, М. М. Крилова, О. О. Богомольця, Р. Є. Кавецького, де експонуються цінні та рідкісні книжки з особистих бібліотек видатних учених – фундаторів вітчизняної науки, які потребують особливої уваги у питаннях збереження та популяризації. З метою запобігання втратам цінностей, які зберігаються у музеях, бібліотеках та кабінетах-музеях, які функціонують у складі НАН України, Президією НАН України у 2006 р. було ухвалено заходи щодо створення належних умов їхнього зберігання, зокрема, ухвалено розпорядження «Про збереження та запобігання втратам експонатів, наукових матеріалів, літератури та інших цінностей, які зберігаються в установах та організаціях НАН України» [367].

Збереження бібліотечних фондів – один із важливих напрямів бібліотечної роботи, що передбачає створення оптимальних умов зберігання з дотриманням належного санітарно-гігієнічного стану, температурно-вологісного і світлового режимів тощо. У 1998 р. Президією НАН України було затверджено Постанову «Про стан зберігання рідкісних видань, рукописів і стародруків у бібліотеках НАН України» [383]. Фахівцями Центру консервації та реставрації НБУВ (Центр) проводиться комплексне мікологічне обстеження книг та повітря книгосховищ у бібліотеках НАН України. У результаті було виявлено частину книг, уражених мікроміцетами, які не підлягали санітарно-гігієнічній обробці та частину книг, яка потребувала додаткових стабілізаційних операцій задля подальшого їх зберігання [399, с. 22–23.]. Фахівці НБУВ регулярно надають детальні кваліфіковані рекомендації стосовно подальших дій із ураженими документами та забезпечення умов їхнього зберігання [119]. У 2005 р. на допомогу бібліотекам Центром було розроблено інструктивно-методичні рекомендації «Збереження бібліотечних і

архівних фондів у несприятливих екологічних умовах» (Київ, 2005). Співпраця бібліотек з фахівцями Центру з метою подолання наслідків аварійних ситуацій сприяє кваліфікованому і своєчасному відновленню фондів, уникненню суттєвих втрат.

До числа позитивних тенденцій слід віднести збільшення обсягів виконуваної бібліотеками роботи у рамках наукових досліджень установ [220–222]. У співпраці бібліотек з іншими науково-інформаційними підрозділами та редакціями наукових установ здійснено підготовку томів «Енциклопедії історії України» (Інститут історії України НАН України), «Енциклопедії сучасної України» (ЕСУ) (Інститут енциклопедичних досліджень НАН України), «Історії української літератури» (Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України) тощо. Бібліографічний супровід при підготовці таких видань, як правило, покладається на бібліотеку.

До роботи над ЕСУ Інститутом енциклопедичних досліджень НАН України залучаються і бібліотеки НАН України. Зокрема, бібліотека Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України підготувала та надала матеріали про всесвітньо відомих учених С. Я. Кондратюка, Н. В. Кондратьєва, М. І. Косеця, М. І. Котова; бібліотеки Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України та Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України за запитом Інституту енциклопедичних досліджень НАН України підбирали матеріали про вчених О. Г. Лебедева, О. О. Любіщева, В. М. Любименка, у минулому – співробітників цих установ. Бібліотека Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України тісно співпрацювала з науковцями Інституту історії України НАН України задля створення книги про всесвітньовідомого вченого-бактеріолога академіка Д. К. Заболотного. Загалом із фондів бібліотеки відкопійовано 126 сторінок документів з колекції вченого, матеріали про нього, музей-садибу на Вінниччині, фотографії тощо.

Бібліотечно-бібліографічні класифікаційні системи є важливим механізмом структурування ресурсів та організації знань. Розвиток інтернет-технологій, збільшення кількості електронних документів, урізноманітнення носіїв інформації,

з одного боку, а, з іншого, – кардинальні зміни в суспільстві, які розпочалися зі здобуттям незалежності, деідеологізація та вдосконалення системи знань мали значний вплив на класифікаційні системи. ІБР НАН України та НБУВ відповідним чином відреагували на всі ці виклики.

У 1994 р. у Центральній науковій бібліотеці ім. В. І. Вернадського відбулося розширене засідання ІБР, на якому розглядався комплекс питань, пов'язаних зі створенням єдиної автоматизованої інформаційно-бібліотечної системи України, задля досягнення якісно нового рівня інформаційного обслуговування читачів, зокрема, вдосконалення таблиць бібліотечно-бібліографічної класифікації на основі уточнення класифікації наук; організації централізованої каталогізації видань на основі створення повноцінного державного реєстру творів друку України, було визначено шляхи координації цієї роботи, пропозиції щодо розробки на державному рівні необхідних документів. На засіданні було прийнято рішення про створення Консультативно-координаційної ради з питань класифікації наук; запропоновано спільно з Книжковою палатою України, провідними науковими бібліотеками країни створити Міжвідомчу каталогізаційну комісію [262].

У 1994 р. НБУВ розпочато підготовку робочих таблиць бібліотечної класифікації, які є універсальним за змістом комплексом лінгвістичних пошукових та інформаційних засобів автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи НБУВ. Таблиці розробляються українською мовою, базуючись на класифікації ББК, та спираючись на документний потік надходжень до НБУВ, наповнення паперовими й електронними виданнями фонд Бібліотеки, зокрема і реферативні матеріали Українського реферативного журналу «Джерело», які надходять до відділу систематизації на опрацювання.

У рамках нашого дисертаційного дослідження у 2017 р. проводилося опитування БНУ щодо використання ними класифікаційних систем для систематизації фондів та організації довідково-бібліографічного апарату. З'ясовано, що Універсальною десятковою класифікацією (УДК) послугуються 58 бібліотек (у тому числі ЛННБУ ім. В. Стефаника), Бібліотечно-бібліографічною класифікацією

(ББК) – 18, змішану систему (основний фонд розміщено за УДК, а суспільно-політична література – за ББК) використовують 18, фонди бібліотек Інституту математики НАН України та Інституту фізики НАН України систематизовано за десятковою класифікацією Дьюї. На виконання Постанови Кабінету Міністрів України «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації» (2017) [380] та з метою підвищення кваліфікації фахівців бібліотек НАН України запроваджено систему семінарських занять з опанування навичками систематизації документів за УДК. У рамках підготовки семінарів заздалегідь з'ясовувалися питання, які виникають при роботі з індексацією документів за УДК. З'ясовано, що характерними є труднощі, пов'язані з потребою розширення в таблицях УДК розділів гуманітарних, біологічних наук, зокрема, морської біології, необхідністю включення нових понять, таких як входження України в ЄС, «арабська весна», внутрішньо переміщені особи, гендерна політика тощо. Спільно з Державною науковою установою «Книжкова палата України імені Івана Федорова» (Книжкова палата) та НБУВ щороку організуються науково-практичні семінари «Особливості систематизації документів за УДК» (2015, 2016, 2017, 2018). У бібліотеках НАН України розпочато процес індексації фондів за УДК.

Бібліотека Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України зі залученням провідних науковців установи, налагодили співпрацю з відділом класифікаційних систем Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова». Результатом роботи став переклад та редагування доповнень до окремих розділів англomовного видання таблиць УДК. Плідно працює над доповненням таблиць УДК українським сегментом Інститут історії України НАН України.

За визначенням дослідників О. Білик і Н. Гудімової [37], характерними ознаками бібліотечно-інформаційного та довідково-бібліографічного забезпечення розвитку прикладних досліджень на сучасному етапі стало урізноманітнення форм розкриття бібліотеками власних зібрань, надання доступу до світових наукових

інформаційних ресурсів, використання на корпоративних засадах регіональних бібліотечних ресурсів, створення бібліографічних, тематичних і фактографічних БД.

Одним із перспективних напрямів посилення міжбібліотечних зв'язків є співпраця бібліотек НАН України при підготовці об'єднаного ресурсу виконаних тематичних бібліографічних довідок. Згідно зі звітами, у 2018 р. письмові тематичні бібліографічні довідки надавали своїм користувачам лише 25 % БНУ.

НБУВ як методичний центр для БНУ формує фонд виконаних бібліографічних довідок та готує «Інформаційний покажчик неопублікованих бібліографічних списків, підготовлених бібліотеками НДУ НАН України у ... році». Тематичні списки, підготовлені фахівцями відділу науково-бібліографічної інформації Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського зберігаються в Архіві виконаних бібліографічних довідок на порталі НБУВ (www.nbuv.gov.ua) та доступні користувачам [435, 439–440].

Сьогодні бібліотеки тісно співпрацюють з іншими структурними підрозділами своїх установ, зокрема з науково-інформаційними та науково-редакційними відділами, у підготовці інформаційно-бібліографічних видань, складанні бібліографічних списків до збірників наукових праць, індексуванні статей, перекладах анотацій, редагуванні англійських резюме та рефератів, інформаційного наповнення сайтів установ (Головна астрономічна обсерваторія НАН України, Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, Інститут історії України НАН України, Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України, Інститут монокристалів НАН України, Інститут чорної металургії НАН України, Інститут технічної механіки НАН України, Інститут економіки промисловості НАН України, Інститут проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України, Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького НАН України тощо).

Довідково-бібліографічна діяльність (ДБД) бібліотек НАН України здійснюється під впливом зовнішнього інформаційно-комунікативного

середовища, разом із тим формуючи сегмент внутрішнього інформаційно-комунікаційного середовища мережі бібліотек. Інформаційно-комунікаційне середовище у довідково-бібліографічній діяльності (ДБД) становлять довідково-інформаційні ресурси, інформаційно-пошукові системи, ІКТ та інформаційно-комунікаційні взаємодії бібліографа як комунікатора і користувача як реципієнта [92]. Це потребує оптимальної організації довідково-бібліографічної служби бібліотек НАН України в нових умовах інформаційно-комунікаційного середовища, розробки організаційних, технологічних та науково-методичних складників її структури. Пріоритетним напрямом у розвитку довідково-бібліографічного обслуговування (ДБО) є застосування сучасних технологій при організації комфортного і якісного доступу до гібридних колекцій інформаційних ресурсів [94, с. 283].

Активізації діяльності НБУВ як головної науково-інформаційної установи НАН України, методичного і координаційного центру для бібліотек НАН України сприяло прийняття Президією НАН України Постанови «Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи» [385], в якій розвиток цієї сфери визнано одним із пріоритетів зміцнення вітчизняного науково-технічного потенціалу та окреслено основні завдання щодо удосконалення діяльності бібліотек НАН України. Фахівцями НБУВ підготовлено практичний посібник «Бібліографічна довідка в системі довідково-бібліографічного обслуговування» [93], у якому викладено методику виконання усних і письмових бібліографічних довідок традиційним шляхом та з використанням сучасних інформаційних технологій.

Поруч із виконанням довідок для віддалених користувачів за допомогою електронної пошти особливе місце у системі ДБО НБУВ посідає послуга «Віртуальна бібліографічна довідка», яка функціонує з 2011 р. Завданням бібліографів НБУВ є моніторинг глобальної мережі, формування БД інтернет-ресурсів – потенційно корисних користувачам [94, с. 269].

Широкомасштабне виробництво цифрової інформації та величезна кількість джерел, котрі існують винятково в електронному вигляді, створюють середовище, в якому бібліотеки не лише успішно опановують та використовують інформаційні та технологічні ресурси інтернету, а, насамперед, заявляють про себе, надаючи суспільству інформацію про свої фонди та послуги у мережі Інтернет. Треба зазначити, що, послідовно організовуючи доступ до документних фондів засобами електронних технологій, НБУВ прагне весь ДПА перевести в електронну форму і розширити надання доступу віддаленим користувачам.

Важливою складовою організації інформації в бібліотеках НАН України є створення бібліографічних посібників різних видів. Бібліотека Інституту керамології відділення Інституту народознавства НАН України готує матеріали до Національного наукового щорічника «Бібліографія українського гончарства», що охоплює публікації про вітчизняне гончарство, кераміку, керамологію. Загалом до видання включено матеріали, які надійшли до Керамологічної бібліотеки, Українського керамологічного архівного фонду Інституту керамології відділення Інституту народознавства НАН України, Гончарської книгозбірні та Національного архіву українського гончарства Національного музею-заповідника українського гончарства в с. Опішня. Усі випуски щорічника представлено на сайті Інституту керамології відділення Інституту народознавства НАН України [439].

У бібліотеці Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України завершено роботу зі створення «Каталогу стародруків із фондів наукової бібліотеки Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України». Триває робота з підготовки БД стародруків із відсканованим титульним аркушем та повним бібліографічним описом. Традиційно широка бібліографічна робота здійснюється в Інституті філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. На сайті установи – «Бібліографія історії української філософії» за різні роки, біобібліографічні покажчики серії «Вчені Національної академії наук України», присвячені М. В. Поповичу (два видання), В. А. Малахову, І. В. Бойченку, В. С. Пазенку. На сайті Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України на

сторінці бібліотеки – два біобібліографічних покажчики, присвячені М. І. Кирюшку та О. О. Рафальському.

Крім традиційної виставкової роботи, бібліотеки активно долучаються до сучасних її форм. Так, бібліотека Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України підготувала та представила на своїй е-сторінці віртуальну виставку «Цікаві видання та сторінки історії нашої бібліотеки» зі сканованими оригінальними дарчими надписами, штампами, екслібрисами тощо. Всього на е-сторінці представлено десять віртуальних виставок. На е-сторінці бібліотеки Радіоастрономічного інституту НАН України – п'ять е-виставок, присвячених видатним ученим установи (зокрема, завантажені е-версії праць науковців, які також включені до бази електронних документів бібліотеки). З 2009 р. бібліотека Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України на своїй е-сторінці розміщує списки нових надходжень найцікавіших і найоригінальніших видань. Треба зауважити, що всі представлені документи систематизовано, відскановано обкладинку, зміст, підготовлено анотацію та повний бібліографічний опис. Е-виставки готують бібліотеки Інституту клітинної біології та генетичної інженерії НАН України, Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України тощо.

Діяльність *міжбібліотечного абонементу* сприяє посиленню інтеграційних процесів, обміну інформацією, взаємовикористанню інформаційних ресурсів, допомагає в отриманні матеріалів, відсутніх у бібліотеках. У ст. 1 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» визначено, що «міжбібліотечний абонемент – форма бібліотечного обслуговування, заснована на взаємному використанні бібліотечних фондів і довідково-пошукового апарату бібліотек». Держава «стимулює взаємовикористання бібліотечних ресурсів через систему міжбібліотечного абонементу, зведених каталогів, депозитаріїв, обмінних бібліотечних фондів, інтеграцію бібліотек України у світовий інформаційний простір» [357]. Таким чином, законом закріплено право громадян на міжбібліотечне обслуговування.

Затребуваною формою отримання користувачами відсутньої інформації в бібліотеках НАН України залишається МБА (Додаток Б.1). Колективний абонемент, як одна з дієвих форм взаємодії бібліотек, має такі переваги: оперативність забезпечення запитів, матеріальна доцільність, спрощеність діалогу, динамічність, доступність.

Використання послуги МБА бібліотеками наукових установ НАН України було вивчено у рамках наукової теми «Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору» (2014–2016). За даними дослідження у 2014 р. НБУВ по МБА було обслуговано 51 наукову установу НАН України, з них 10 обслуговувалися філією № 2 (м. Київ, Академмістечко) [419]. У 2015 р. відділом МБА надавалися послуги 49 науковим установам НАН України, а у 2016 р. таких було перереєстровано лише 39. Тобто, за три роки відбулося скорочення в обслуговуванні наукових установ НАН України майже на 23 %. Для колективних користувачів у НБУВ запроваджено електронну форму замовлення.

У бібліотеках наукових установ НАН України у 2014 р. послугою МБА скористалося 1528 абонентів, із них іногородніх – 242. Упродовж року було видано 10 169 документів, у т. ч. іноземних – 5785, а отримано 4950. У 2015 р. нараховувалося 1194 абоненти, з них іногородніх – 159. Порівняно з 2014 р. загальна кількість користувачів знизилася на 332 особи або на 15 %, у т. ч. 83 іногородніх або майже 24 %. З фондів БНУ абонентам МБА було видано 6395 документів (у т. ч. 3101 іноземний), що майже на 35 % менше, ніж у 2014 р. На такий же відсоток скоротилася кількість отриманих видань з інших бібліотек та інформаційних центрів і становить 3697 документів. Лише бібліотека Інституту колоїдної хімії та хімії води ім. А. В. Думанського НАН України зуміла збільшити кількість виконаних замовлень МБА з фондів НБУВ (переважно журнали за минулі роки). У 2016 р. у бібліотеках наукових установ нараховувалося 995 абонентів МБА, з них іногородніх – 120. Порівняно з 2015 р. загальна кількість користувачів знизилася на 199 осіб або на 20 %, у т. ч. 39 іногородніх або майже на 33 %.

Упродовж року з фондів БНУ по МБА було видано 5298 документів (у т. ч. 1487 іноземних), що майже на 21 % менше, ніж у 2015 р. На 13 % скоротилася кількість отриманих видань з інших бібліотек та інформаційних центрів і нині становить 3281 документів [447].

Необхідно наголосити, що частина бібліотек наукових установ НАН України не змогли зберегти послугу МБА, а там, де її збережено, відбулося суттєве зменшення можливостей забезпечення інформаційних потреб користувачів. У 2015 р. 18 бібліотек наукових установ НАН України взагалі не надавали послугу МБА, наступного 2016 р. таких було вже 21. Згідно зі звітами, у 2018 р. з 95 бібліотек наукових установ НАН України – 23 бібліотеки не обслуговували користувачів по МБА, а 24 мають 1–3 абоненти.

Сьогодні на перше місце в міжбібліотечному обміні документами виходить послуга ЕДД, що включається до служби МБА як одна з її сучасних форм. Доставка документів є не тільки засобом надання електронних копій віддаленим споживачам та отримання необхідної їм інформації, але й можливістю роботи з наданою інформацією в електронному середовищі. Розвиток віддаленого доступу до фондів спонукає бібліотеки до тісніших інформаційно-комунікаційних контактів, тобто взаємодії бібліотек на макрорівні. Тому застосування ЕДД у бібліотечній практиці є підґрунтям зміцнення функціональних зв'язків бібліотек НАН України, сприяє налагодженню стійких контактів та співпраці між ними, формуванню галузевих е-колекцій документів та збереженню їхніх фондів.

З метою оптимального задоволення інформаційних потреб користувачів-науковців необхідна розробка теоретичних моделей та науково-організаційного забезпечення ефективного використання діяльності служби МБА зі залученням світового досвіду. Першочерговим є вирішення організаційних питань, зокрема запровадження єдиної платформи для бібліотек НАН України з використанням єдиної форми замовлення, визначення єдиних підходів щодо програмно-технологічного забезпечення виконання замовлень по МБА. Прогнозованою

формою обслуговування користувачів бібліотек НАН України на макрорівні є запровадження єдиного електронного читацького квитка.

Сьогодні бібліотеки НАН України повинні розвиватися як інформаційно-комунікаційні центри, що спонукає до розширення видів бібліотечно-інформаційних і сервісних послуг, зокрема в сфері ЕДД, е-довідки, налагодження індивідуального тематичного інформування про нові надходження тощо. Поєднання традиційних і електронних ресурсів сприяє успішному задоволенню інформаційних потреб користувачів, дає можливість сформувати новий образ сучасної бібліотеки НАН України.

Аналізуючи зміни інформаційного і соціального середовища, зауважимо, що у бібліотеках НАН України реалізується стратегія поетапного переходу від традиційних до інноваційних технологій, які у майбутньому забезпечать гармонійне поєднання усієї сукупності наукової джерельної бази з метою максимально повного задоволення запитів користувачів-науковців. Нині найважливішими завданнями у роботі БНУ є не тільки формування бібліотечного фонду на паперових носіях, забезпечення його збереження, розвитку і використання, а й інтегрування бібліотечних ресурсів і сервісів на засадах кооперування й координування на основі розподілу повноважень і взаємних зобов'язань для найповнішого та оперативнішого задоволення інформаційних потреб користувачів. Подолання технічних і технологічних відставань у створенні зведеного ЕК бібліотек НАН України, розвиток корпоративної мережі, упровадження різноманітних форм міжбібліотечної співпраці, обмін бібліографічними даними потребують розбудови автоматизованої каталогізації на основі запозичення готових бібліографічних описів. Переваги створення корпоративного довідково-бібліографічного ресурсу очевидні: уникнення дублювання в роботі, повніше й ефективніше використання об'єднаних ресурсів, підвищення якості інформаційних продуктів і послуг, економічна вигода.

3.2 Координація взаємодії бібліотек НАН України у рамках інноваційних проектів НБУВ

Інформаційно-комунікаційні технології як визначальний чинник еволюції сучасних засобів організації, обслуговування, популяризації бібліотечно-інформаційних ресурсів спричиняють появу нових видів документів, носіїв і середовища, в якому вони функціонують, змінюють характер інформаційних потреб суспільства, сприяють розвитку альтернативних каналів і форм наукової комунікації та організації інформації.

Сьогодні впровадження нових форм і засобів організації БІР потребує розробки та адаптації таких засобів, які б відповідали викликам сучасного інформаційного середовища, забезпечували оптимальний, як швидкий, так і багатоаспектний доступ до невпинно зростаючого числа ресурсів в умовах сталого розвитку інформаційних технологій.

Запорукою конкурентоздатності окремої бібліотеки НАН України (на основі інтеграції ресурсів) як осередка доступу до набагато більшого універсу знань є формування ЄНІП держави.

Взаємодія БНУ НАН України на чолі з НБУВ відбувається у формі повноправного партнерства, яким досягнуто таких успіхів: започатковано роботу у межах проекту «Каталоги бібліотек Національної академії наук України», проблемно-орієнтовані РБД «Україніка наукова», РЖ «Джерело», упроваджено національні комунікативні формати бібліографічних і авторитетних записів, ретроспективну конверсію карткових каталогів (Імідж-каталог), сформовано та надано у доступ користувачам електронну бібліотеку (ЕБ), централізовано передплату зарубіжних БД.

Відсутність зведеного ЕК національних бібліотек України та зведеного ЕК мережі бібліотек НАН України негативно впливає як на розвиток та функціонування БІР держави, так і на успішне формування вітчизняного ЄНІП.

Визначальною тенденцією стрімкого розвитку та впровадження ІКТ є перетворення читачів на віддалених користувачів, що спонукає бібліотеки НАН України до пошуків нових моделей, форм і засобів комунікації з ними, створення власних електронних інформаційних продуктів (тематичних БД, ЕК, БД повнотекстових та оцифрованих ресурсів тощо) задля формування ЄНІП держави.

Для масштабного розгортання міжнародного співробітництва в умовах глобального інформаційного середовища важливим є запровадження міжнародних стандартів у всіх напрямках бібліотечно-інформаційної діяльності, зокрема, обмін бібліографічними даними, ЕДД, МКО, централізована каталогізація, створення тематичних БД, реалізація спільних науково-дослідних проектів. Проблемним питанням залишається відсутність єдиних рішень НБУВ, ЛННБУ ім. В. Стефаника та бібліотек наукових установ НАН України стосовно програмно-технологічного забезпечення.

У НБУВ ЕК налічує 1,53 млн записів; загальнодержавна БД «Україніка наукова» – 0,42 млн записів; потужним е-ресурсом є повнотекстове зібрання «Наукова періодика України», де представлено понад 1 млн наукових публікацій українських учених із 2,5 тис фахових журналів; наповнюється 93 БД, з яких – 14 повнотекстові, 2 реферативні, мультимедійних – 9 [122].

ЛННБУ ім. В. Стефаника активно нарощує свої електронні ресурси: веде сім проблемно-тематичних бібліографічних БД, загальний обсяг яких становить понад 5 253 300 бібліографічних записів, зокрема, обсяг ЕК становить 585 434 записів, БД авторитетних файлів обсягом 26 563 записи, БД обмінного фонду – 7500, кількість звернень до ресурсів веб-сайту становить понад 200 тис. щорічно [124].

Дослідження, спрямоване на структурний аналіз українського бібліотечного веб-сегмента мережі Інтернет, було проведено Центром бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ у 2005 р. [458]. Серед бібліотек НАН України в загальному списку вітчизняних бібліотек представляли ЕК: НБУВ, ЛННБУ ім. В. Стефаника, бібліотеки Інституту біології південних морів ім. О. О. Ковалевського НАН України, Фізико-

технічного інституту низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України, Головної астрономічної обсерваторії НАН України.

У 2010 р. відділом бібліотекознавства НБУВ здійснено аналіз інформаційно-бібліотечних ресурсів на веб-сайтах наукових установ НАН України, проаналізовано їхні види та інформативність [125, с. 3].

У рамках наукової теми НБУВ «Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складова формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору» (2014–2016) за участі дисертанта здійснювалося дослідження за окремими напрямками, кожен з яких має свою специфіку [343]. Перший напрям – моніторинг сайтів наукових установ НАН України на предмет наявності та наповнення бібліотечних сторінок. Другий – представлення на них ЕК. Вивчення проводилося у два етапи, відповідно, у 2014 та 2016 рр.

У 2014 р. у рамках виконання першого напрямку було проаналізовано 103 сайти наукових установ НАН України. З'ясовано, що інформація про бібліотеку наявна на сайтах лише 48 установ, з них 19 подавали коротку довідку про бібліотеку, склад фонду та послуги, які надаються книгозбірнею, а на 29 представлено списки нових надходжень, обмінних фондів, перелік монографій співробітників установи тощо. Дослідження продемонструвало, що перед більшістю бібліотек НАН України нагальним є питання структурування та наповнення сторінки бібліотеки, тому було розроблено та запропоновано «Орієнтовну структуру сторінки бібліотеки на сайті НДУ НАН України» (Додаток Б.5).

У 2014 р. зі 103 бібліотек наукових установ НАН України, лише 31 мала програмне забезпечення та технічні можливості для формування ЕК, серед них: – дев'ять бібліотек¹⁰ представляли ЕК для віддалених користувачів;

¹⁰ Інститут металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України, Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України, Інститут історії України НАН України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, Інститут клітинної біології та генетичної інженерії НАН України, Головна астрономічна обсерваторія НАН України, Фізико-технічний інститут низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України, Радіоастрономічний інститут НАН України.

- дві бібліотеки ¹¹ використовували платформу НБУВ для представлення своїх ЕК;
- 20 бібліотек ¹² наповнювали ЕК, але можливості використання локальні – для співробітників установи по внутрішній мережі або з комп'ютера бібліотеки.

Технологічним рішенням для організації ЕК і автоматизації процесів у бібліотеках НАН України стали різні АБІС. Обстеження сайтів продемонструвало, що:

- ІРБІС ¹³ використовують 19 бібліотек;
- УФД / Бібліотека ¹⁴ – чотири ¹⁵;
- допрацьовану програму KoHa ¹⁶ – чотири ¹⁷.

У трьох бібліотеках наукових установ НАН України ¹⁸ було застосовано власні розробки програмного забезпечення для створення ЕК. Так, програма для наукової бібліотеки Радіоастрономічного інституту (м. Харків) була створена у 2004 р. та інтегрована у веб-сайт установи. Програма є відкритою та забезпечує повноцінну роботу з ЕК (поповнення, пошук, сортування), дозволяє вести облік користувачів та книговидачу. Крім каталогу, програма дозволяє завантажувати повні тексти документів (наприклад, автореферати дисертацій) на сервер установи та опрацьовувати їх як частину ЕК, здійснювати пошук та видачу їх читачам. Це дало

¹¹ Інститут математики НАН України, Інститут проблем міцності ім. Г. С. Писаренка НАН України.

¹² Інститут прикладної математики і механіки НАН України, Інститут технічної механіки НАН України, Донецький фізико-технічний інститут імені О. О. Галкіна НАН України, Інститут соціології НАН України, Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення НАН України, Інститут геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України, Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України, Морський гідрофізичний інститут НАН України, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, Інститут економіки промисловості НАН України, Інститут археології НАН України, Кримський філіал Інституту археології НАН України, Інститут економіки та прогнозування НАН України, Національний науково-природничий музей НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Інститут біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кравецького НАН України, Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України, Інститут географії НАН України, Інститут електродинаміки НАН України.

¹³ ІРБІС – система автоматизації бібліотек, розробником якої виступає Державна публічна науково-технічна бібліотека Росії.

¹⁴ УФД/Бібліотека – АБІС, розроблена і підтримується ТОВ «Український фондний дім» (Київ).

¹⁵ Інститут металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Головна астрономічна обсерваторія НАН України, Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України.

¹⁶ KoHa – перша вільна автоматизована інтегрована бібліотечна система з відкритими джерельними кодами. Розробку АБІС KoHa почато у 1999 р. Katipo Communications для бібліотечної спілки Гороугенуа, що у Новій Зеландії.

¹⁷ Донецький фізико-технічний інститут ім. О. О. Галкіна НАН України, Морський гідрофізичний інститут НАН України, Інститут біології південних морів ім. О. О. Ковалевського НАН України, Одеська філія Інституту біології південних морів ім. О. О. Ковалевського НАН України (з 2014 р. Інститут морської біології НАН України).

¹⁸ Радіоастрономічний інститут НАН України, Фізико-технічний інститут низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України, Інститут економіки промисловості НАН України.

можливість у 2004–2011 рр. співробітникам бібліотеки провести повну рекаталогізацію фонду, і нині ЕК поповнюється лише поточними надходженнями [278].

У Фізико-технічному інституті низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України для ведення ЕК було надано програмне забезпечення Інститутом математики і механіки Уральського відділення Російської академії наук при підтримці Російського фонду фундаментальних досліджень у 1998 р. Бібліотекою здійснено повну рекаталогізацію фонду та представлено ЕК на сайті Інституту для віддалених користувачів.

Крім того, 6 бібліотек, не маючи АБІС, складають списки книжкового фонду в стандартній програмі Excel, 8 – списки нових надходжень, перелік монографій співробітників – три бібліотеки. Таку інформацію представлено на бібліотечних сторінках офіційних сайтів наукових установ НАН України.

Наприкінці 2014 р. мережа бібліотек НАН України зазнала суттєвих змін, зумовлених суспільно-політичними подіями. Анексія Автономної Республіки Крим призвела до втрати розташованих там п'яти бібліотек: Морського гідрофізичного інституту НАН України та його Експериментального відділення, Інституту біології південних морів ім. О. О. Ковалевського НАН України, Карадазького природного заповідника НАН України та Кримського філіалу Інституту археології НАН України. На тимчасово окупованій території у м. Донецьку опинилися бібліотеки: Донецького ботанічного саду НАН України, Фізико-технічного інституту ім. О. О. Галкіна НАН України, Інституту економіки промисловості НАН України, Інституту прикладної математики і механіки НАН України, Інституту фізико-органічної хімії і вуглехімії ім. Л. М. Литвиненка НАН України, з якими відсутній постійний зв'язок, вони не надають звіти про свою роботу.

У 2016 р. дисертантом було здійснено моніторинг 93 сайтів наукових установ НАН України. Виявилось, що бібліотечну е-сторінку розміщено на 46, з яких:

– 29 бібліотечних е-сторінок містять коротку інформацію про фонд, режим роботи, правила користування, посилання на повні тексти монографій співробітників установ тощо;

– на веб-сторінках 7 бібліотек¹⁹; представлено: ЕК, що постійно поповнюється, надаються онлайнві консультації, створюються віртуальні виставки, регулярно надається інформація про нові надходження;

– 6 бібліотек наукових установ НАН України²⁰; періодично доповнюють свої е-сторінки новою інформацією, але їх інститути не мають технічної можливості виставити та підтримувати ЕК;

– основною складовою е-сторінок чотирьох бібліотек²¹.є ЕК, але інформація про бібліотеку, склад фонду, систему довідкового апарату, нові надходження не оновлюється.

Заслугує на увагу досвід розбудови е-сторінки бібліотеки на сайті Головної астрономічної обсерваторії НАН України. Технічне переоснащення у 2015 р. дало можливість оновити сайт установи, у тому числі бібліотечну сторінку, де представлено ЕК, е-картотеку публікацій співробітників, опис колекцій Я. С. Яцківа та Л. М. Шульмана, архів повних комплектів журналів: «Астрометрия и астрофизика» (архів журналу за 1968–1973 рр.), «Кинематика и физика небесных тел» (з 1985 р.), «Космічна наука і технологія» (з 1995 р.), «Світогляд» (з 2006 р.) та видання «Короткий астрономічний календар» (з 1948 р.). Триває робота з наповнення ЕК та е-картотеки публікацій співробітників установи (усього на 01.01.2019 р. ЕК налічує 16 190 записів, е-картотека – 7380 записів).

У 2015 р. надавалися консультації щодо інформаційного наповнення е-сторінки бібліотеки на сайті Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. На ній представлено розгорнуту історію бібліотеки, склад фонду, режим роботи, правила користування, список

¹⁹ Головна астрономічна обсерваторія НАН України, Фізико-технічний інститут низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України, Радіоастрономічний інститут НАН України, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Інститут клітинної біології та генетичної інженерії НАН України.

²⁰ Інститут біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, Інститут геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України, Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького НАН України, Інститут керамології відділення Інституту народознавства НАН України, Інститут проблем кріобіології і кріомедицини НАН України, Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка НАН України.

²¹ Інститут географії НАН України, Інститут металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України, Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України, Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України.

обмінного фонду, е-бібліотеку монографій співробітників установи, інформацію про раритетні та цінні видання з 11 колекцій видатних учених, які зберігаються у фонді. На е-сторінці бібліотеки Радіоастрономічного інституту НАН України запрацювала повнотекстова БД авторефератів і дисертацій співробітників установи. База розроблялася та тестувалася впродовж 2012–2014 рр.

Динамічне зростання кількості користувачів із мобільними телефонами, смартфонами та планшетами суттєво розширює можливості роботи з інформацією. З огляду на це, для бібліотек НАН України актуалізується завдання опанування інноваційними технологіями з метою залучення нових користувачів та розширення спектра бібліотечних дистанційних послуг. Бібліотека Інституту клітинної біології та генетичної інженерії НАН України спільно з системним адміністратором установи працюють над впровадженням програмного забезпечення відображення бібліотечної е-сторінки та ЕК на мобільних пристроях.

У 2015 р. розпочато створення ЕБ в Інституті біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України та Інституті зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, налаштовуються гіперпосилання з бібліографічного запису ЕК до повного тексту документа.

Використовували платформу НБУВ для представлення своїх ЕК лише бібліотеки Інституту математики НАН України та Інституту проблем міцності ім. Г. С. Писаренка НАН України. На платформі НБУВ було започатковано інформаційний ресурс «Каталоги бібліотек установ НАН України», що сприяє поширенню відомостей про фонди бібліотек та видання наукових установ НАН України. Інформаційно-бібліотечною радою та НБУВ було підготовлено лист керівникам наукових установ НАН України з конкретними пропозиціями, щодо співпраці у напрямі створення ЕК та представлення на платформі НБУВ.

З 2015 р. бібліотеки таких наукових установ представили свої каталоги на платформі НБУВ: Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України, Інститут географії НАН України, Інститут археології НАН України, Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України,

Інститут електродинаміки НАН України, Інститут сходознавства НАН України, Інститут соціології НАН України. Зазначимо, що ЕК Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України та Інституту географії НАН України паралельно функціонують на сайтах своїх установ для віддалених користувачів. Представлення ЕК на порталі НБУВ не потребує від наукової установи придбання АБІС, додаткового технічного та кадрового забезпечення. Виконання завдань цього проекту потребує одноразового звернення до НБУВ бібліотеки наукової установи для реєстрації та узгодження технологічного циклу представлення ЕК на порталі. Порядок взаємодії НБУВ і наукової установи НАН України по веденню ЕК обумовлюється «Договором про співпрацю» (Додаток Б.6). Договори вже підписано з Інститутом гідробіології НАН України, Інститутом електродинаміки НАН України, Інститутом сорбції та проблем ендоекології НАН України, Інститутом технічної теплофізики НАН України.

Бібліотекам наукових установ НАН України було запропоновано дві форми співпраці для формування ЕК:

1. Бібліотека має власну АБІС і передає бібліографічні записи для представлення на порталі НБУВ.

2. Бібліотека веде власний ЕК на сервері НБУВ в АБІС ІРБІС.

Таким чином, у 2016 р. представляли ЕК віддалено 17 бібліотек наукових установ НАН України, тоді як у 2014 р. таких було 11, у 2012 – дві. Триває робота з долучення бібліотек мережі до створення і ведення ЕК на сервері НБУВ – на 01.01.2019 р. до проекту долучено 23 бібліотеки (Додаток Б.7), що вимагає методичного супроводу, організації та проведення тренінгів «Корпоративна каталогізація: нові технології та можливості для академічних бібліотек». У ході роботи відбулися семінари для керівників бібліотек наукових установ НАН України, на яких розглядалися питання запозичення бібліографічних записів до ЕК, введення описів книжкових пам'яток до ЕК, створення авторитетних файлів імен осіб та назв установ, особливості систематизації наукових публікацій тощо.

Організація ресурсів сучасної наукової бібліотеки обумовлена вирішенням ключових питань: модернізація матеріально-технічного забезпечення, науково-методична і технологічна підтримка, програмний супровід упровадження інформаційно-комунікаційних технологій, активізація міжбібліотечної співпраці на макрорівні, раціональне формування і використання ресурсної бази бібліотечно-інформаційної системи НАН України, що у підсумку призведе до запровадження ефективної моделі взаємодії бібліотек НАН України.

Особливого значення набувають нові підходи до розкриття бібліотечних фондів, які дозволяють розширити доступ саме до систематизованої наукової інформації, спонукаючи бібліотеки надавати послуги методами і каналами, зручними для читача. Бібліотекам наукових установ сьогодні важливо активніше наповнювати ЕК не тільки поточними надходженнями, а й здійснювати процес рекаталогізації фонду, створювати спільні віртуальні виставки різних типів; готувати та розміщувати на сайтах бібліографічні покажчики; популяризувати колекції та особові бібліотеки через представлення інформації про них на веб-сторінках бібліотек, що сприятиме запровадженню ефективної моделі взаємодії бібліотек НАН України.

В умовах обмеженого фінансування зростає роль зведених ЕК, які покликані об'єднати ресурси бібліотек окремих відомств, регіонів та держави. Оцінюючи результати робіт у галузі автоматизації бібліотечно-інформаційних процесів та характеризуючи зведені ЕК бібліотек Російської академії наук, М. Кальонов наголошує, що каталоги бібліотек повинні відрізнятися від стандартних інтернетівських пошукачів тим, що видають лише ту інформацію, яка відповідає запиту [156].

В Україні існує ще безліч проблем, які перешкоджають створенню ЄНІП, як наслідок – відсутні можливості повноцінного обміну інформацією в електронному вигляді. Серед важливих питань організації ресурсів у новому е-середовищі не вирішеною залишається проблема зведеної каталогізації. На відміну від зарубіжних країн, бібліотеки яких уже давно перейшли на копіювальну

каталогізацію, використовуючи готові описи зроблені національними бібліотеками, в Україні запозичують описи лише одиниці.

Потребує окремого висвітлення досвід роботи бібліотек Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України та Інституту археології НАН України по запозиченню бібліографічних записів. Ці бібліотеки сьогодні копіюють близько 70 % надходжень: з ІРБІС-корпорації беруть записи видань Російської Федерації, описи українських надходжень копіюють в ЕК провідних вітчизняних книгозбірень. На семінарі «Запозичення бібліографічних записів до електронних каталогів», який відбувся 16 квітня 2014 р. у НБУВ, було наголошено на зручності та економічності такого підходу [442]. ЕК бібліотеки Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України щомісяця поповнюється та оновлюється новими записами і є доступним на сайті Інституту, а з грудня 2015 р. на порталі НБУВ. Завдяки цьому в 2013 р. значно збільшилася кількість відвідувань е-сторінки бібліотеки та ЕК [398, с. 39].

Специфіка бібліотек НАН України саме у тому, що вони є підсистемою науки, центрами збереження знань і джерел інформації, адже суттєва частина наукового електронного документопотоку проходить лише через ці бібліотеки. Метою створення ЕБ у наукових установах є забезпечення інформаційної підтримки наукових досліджень, надання бібліотечно-інформаційних послуг, формування системи міжособистісного обміну науковою інформацією, розроблення бази для оцінки наукової ефективності як окремого вченого так і всього колективу. Завдання наукової ЕБ – надання можливості вченому використовувати будь-який необхідний йому документ незалежно від його місця зберігання, форми реалізації, мови публікації.

У бібліотечно-інформаційному просторі наукові ЕБ мають стати окремими системоутворюючими елементами, які виконують інформаційно-комунікаційні функції в статусі самостійного ресурсу, а також входять до складу об'єднаних ресурсів загальнонаукового значення [327]. Проте рівень матеріально-технічного забезпечення та поповнення фондів бібліотек НАН України нині не відповідають запитам сучасних

користувачів-дослідників по цілому комплексу невирішених питань, що спонукає до пошуку оптимальних шляхів налагодження взаємодії на макрорівні.

Зміни, пов'язані з розвитком сучасних комп'ютерних технологій торкнулися всіх сфер діяльності бібліотек, але особливо глибоких трансформацій зазнає нині бібліотечний каталог [341]. Поява таких потужних конкурентів, як пошукові системи Інтернет, найвідомішою з яких є американський Google, та онлайніві книгарні, котрі пропонують власні бібліографічні описи книг з інформацією, яка відсутня у бібліотечних каталогах, змінюють саму природу каталогу, який довгий час був головним орієнтиром для читачів [123, с. 167].

Збільшується кількість бібліотек, які нарощують обсяги електронних ресурсів, визнаних ученими важливими елементами наукових комунікацій, що забезпечують вільний доступ до наукової інформації та її довготривале збереження. У наукових установах НАН України²² сформовано значні цифрові архіви опублікованих та неопублікованих документів: статей співробітників, дисертацій, монографій, звітів тощо.

Президією НАН України приділяється увага щодо розвитку мережевого інформаційного забезпечення наукових досліджень [375, 420]. Важливим напрямом науково-інформаційного забезпечення наукових установ НАН України є організація доступу до ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації. Для активізації процесу було прийнято постанови «Про організацію передплати на іноземні наукові журнали та доступу до провідних світових баз даних наукової інформації» (2004) [376], «Про заходи із забезпечення централізованого доступу до зарубіжних баз наукової інформації та представлення періодичних видань НАН України у провідних наукометричних базах» (2014) [365]. Серед БД світових виробників для НАН України основними є інформаційні продукти на платформі EBSCOhost, наукова бібліотека Elsevier, наукометричні

²² Головна астрономічна обсерваторія НАН України, Фізико-хімічний інститут ім. О. В. Богатського НАН України, Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України, Інститут математики НАН України, Інститут історії України НАН України.

системи Scopus і Web of Science. Крім того, науково-інформаційні ресурси інших виробників періодично доступні науковцям у тестовому режимі.

Координацію роботи з організації доступу до БД виконує Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. У 2018 р. згідно Розпорядження Президії НАН України було здійснено передплату доступу до електронних баз даних іноземних наукових періодичних видань цільовим призначенням для 36 наукових установ [377].

Крім БД, передплачених НБУВ, бібліотеки використовують власні можливості отримання наукових електронних ресурсів. Тобто, розширення доступу до світових БД, формування власних документних та електронних ресурсів характерні для процесу нарощування інформаційного потенціалу наукових установ НАН України. Разом із тим, у бібліотеках, де не створено умов для впровадження інформатизації, читачі в основному обмежуються документним фондом бібліотеки своєї установи та виданнями, отриманими за МБА. Розрив у ефективності та якості діяльності бібліотек НАН України стає дедалі відчутнішим, а показники роботи значно різняться.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що нові, сучасні завдання вимагають і нового матеріально-технічного, методичного та кадрового забезпечення. Низький рівень інформатизації окремих бібліотек НАН України, неготовність бібліотечних фахівців надавати кваліфіковані консультації користувачам щодо використання всіх можливостей електронної інформації, епізодичність, відсутність системи у формуванні й використанні е-ресурсів спричинили відставання роботи цих бібліотек від вимог часу.

Для активізації взаємодії у формуванні БІР у бібліотеках НАН України, інтенсифікації нарощування е-ресурсів необхідно інтенсифікувати вивчення та поширення світового досвіду бібліотечної кооперації при організації інформаційних ресурсів та дослідження специфіки створення бібліотечних об'єднань.

Національна бібліотека Ісландії та Бібліотека Ісландського університету в 1994 р. об'єдналися у Національну і Університетську бібліотеку Ісландії. Під

керівництвом Бібліотеки в країні функціонує Консорціум ісландських бібліотек із формування єдиного інформаційно-бібліотечного простору держави та популяризації її культурної спадщини [22].

Національна бібліотека Кореї, як головна бібліотека країни, розбудовує міжбібліотечну співпрацю через проектну діяльність. Так, у Бібліотеці було розроблено АБІС і розповсюджено її у 1094 бібліотеки країни; започатковано віртуальний довідник «Спитайте у бібліотекаря» у роботі якого беруть участь 556 бібліотек; створено зведений ЕК (660 бібліотек об'єднали в єдину базу 963 млн од. зберігання) (дані на кінець грудня 2017 р.) [472].

Приклад взаємодії вітчизняних бібліотек – електронна бібліотека «Культура України», Концепція якої затверджена наказом Міністерства культури України від 29 листопада 2011 р. Створюється ресурс на порталі Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого та орієнтований на широкі кола користувачів з метою задоволення просвітницьких, наукових та довідкових потреб. Очікуваний результат від втілення проекту – створення єдиної бази даних, яка містить електронні документи з єдиним користувацьким інтерфейсом доступу з однієї точки до усіх колекцій, що входять до електронної бібліотеки. Планується, що ЕБ стане складовою Національної електронної бібліотеки. Сьогодні кількість документів в ЕБ нараховує близько 11 тис. зі щоденним відвідуванням ресурсу більше п'яти тис. [108].

Нині теоретичні основи інтеграції ресурсів бібліотек НАН України майже не розроблені, а рівень їхнього інформаційного представлення в глобальних комп'ютерних мережах є недостатнім. Існує необхідність прискорення темпів формування електронного академічного середовища, а також нагальна потреба у розробленні інформаційних технологій обробки та представлення вітчизняних наукових документальних масивів. Але, рівень і темпи комп'ютеризації бібліотек НАН України ще не відповідають потребам сьогодення, а ефективність інфраструктури невисока в основному через суттєву неоднорідність інформаційних технологій, які застосовуються [123, с. 462–466].

Питання формування, інтеграції та використання інформаційних ресурсів України, а також розроблення концептуальних рішень щодо створення Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів досліджується вченими НАН України. Відділенням інформатики НАН України виконувалася цільова програма наукових досліджень «Фундаментальні засади створення перспективних інформаційно-комунікаційних технологій» (2012–2016). В Інституті кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України розроблялися методи створення корпоративних інформаційних систем і технологій з використанням наявних хмарних сервісів з урахуванням ризиків, часових та ресурсних обмежень. Український мовно-інформаційний фонд здійснює дослідження когнітивно-комунікативних аспектів функціонування електронних текстів [123, с. 30–53].

Проте, досліджуючи тему створення Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів, фахівці Інституту проблем реєстрації інформації констатують, що наявні в державних органах автоматизовані інформаційні системи, а також БД є організаційно розпорошеними та функціонально роз'єднаними, а їх створення та експлуатація, надання інформації, її використання та передача не забезпечені організаційно, не підкріплені належною нормативно-правовою базою, також не існує єдиних правил та методів доступу до інформаційних ресурсів, які б забезпечували якісну інформаційну взаємодію [96].

У своєму дослідженні Т. Павленко [312] відмічає, що з урахуванням уже нагромадженого в Україні досвіду каталогізації у бібліотечній сфері, а також здобутків зарубіжних країн, цілком очевидно, що формування зведених ЕК, підпорядкованих різним відомствам, а тим більше розбудова загальнонаціональної системи розподілених електронних ресурсів різних видів потребуватиме чималих організаційних зусиль, ґрунтовного нормативно-правового, методичного та технологічного забезпечення. Справа матиме успіх лише за умови вироблення головними учасниками таких проектів певних, прийнятних для всіх, конвенційних узгоджень щодо раціонального поділу праці і спільного використання її результатів, закріплених відповідними регламентуючими документами – інструкціями й

методичними рекомендаціями, чіткої постановки завдань, визначення взаємних обов'язків, узгодження планів робіт, порядку і термінів їх виконання, неухильного дотримання технологій і регламентів, створення системи оперативного вирішення проблемних і спірних питань. Як справедливо зазначає Г. Шемаєва [532, с. 5], пріоритетним у цій справі може стати не стільки накопичення ресурсів у одному місці, скільки захист інформації, правове врегулювання відносин між виробниками, постачальниками та користувачами електронних ресурсів; координація й кооперація щодо їх придбання, створення, зберігання і спільного використання. Додатковим чинником складності виступатиме відсутність в українських бібліотеках єдиної АБІС, адже використання єдиного програмного забезпечення зменшує ресурсні витрати бібліотек при взаємообміні бібліографічними записами, але, з технічного погляду, ця проблема може бути вирішена за рахунок застосування вже наявних програмних «надбудов».

У НБУВ прийнято рішення про розміщення електронних інформаційних ресурсів у локальній мережі НБУВ (тільки для перегляду у читальних залах). Це можливо робити, оскільки ст. 22 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [356], зокрема, закріплено один із випадків, на який не розповсюджується виключне право власника авторських прав забороняти використання його твору. Мова йде про відтворення одного примірника твору бібліотеками та архівами, якщо їхня діяльність не спрямована на отримання прибутку і відповідний ресурс представлений для ознайомлення.

Для активізації взаємодії у 2014 р. НБУВ розпочато формування загальнонаціонального порталу «Наука України: доступ до знань» (<http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/suak/corp.exe?C21COM=F&I21DBN=SAUA&P21DBN=SAUA>) у комплексі зі створеною базою «Бібліометрика української науки», основною метою якого є формування цілісного уявлення про вітчизняне наукове середовище, надання інтегрованого доступу до бази знань наукового надбання України через науково-інформаційні ресурси бібліотек [247]. Інформаційні складові порталу включають авторитетні файли, розширені довідковою інформацією:

Наукові бібліотеки України – реєстр вітчизняних наукових бібліотек, у т. ч. бібліотек НАН України. Надається стисла інформація про бібліотеки та науково-інформаційні ресурси, місцезнаходження, інтернет-адресу, відомче та галузеве підпорядкування.

Наукові ресурси бібліотек – анотований інтернет-навігатор наукових ресурсів вітчизняних бібліотек, систематизований за регіонами, типами, галузями знань, датами надходження інформації.

Наукові установи – призначений для пошуку наукових установ України, систематизований за назвами, типами, спеціалізацією, регіонами.

Науковці України – систематизований реєстр науковців України, призначений для проведення пошуку публікацій українських учених та їх популяризації, пошук ведеться за прізвищами, науковими ступенями, галузями знань, спеціальністю.

Одними з перших учасників проекту стали бібліотеки та редакції наукових періодичних і продовжуваних видань наукових установ НАН України. Як стверджує К. Лобузін, завдяки успішній внутрішньовідомчій взаємодії досягнуто 100 % відображення інформації про бібліотеки НАН України та академічні наукові часописи у національних реферативних ресурсах [237].

Аналізуючи досягнення у реалізації проекту зі створення національної системи реферування слід зазначити, що розширення меж інформаційної взаємодії, розвиток партнерських відносин і співробітництва, залучення нових учасників – це єдиний шлях до створення національного інформаційного продукту, що здатен гідно представляти нашу державу у системі міжнародних наукових комунікацій. Досвід розбудови УРЖ «Джерело» та РБД «Україніка наукова» доводить ефективність поєднання різних форм і методів інформаційної взаємодії, яка надає широкі можливості для формування національних реферативних ресурсів та їх спільного використання на корпоративних засадах [244]. Така співпраця дозволяє запобігти дублюванню робіт з опрацювання документального потоку, розширити спектр реферованих наукових джерел (насамперед, періодичних і продовжуваних

видань), заощаджувати всі види виробничих ресурсів і досягати високої оперативності надання інформації та повноти охоплення інформаційних джерел [168]. Реферативні ресурси надають оперативну інформацію про наукові дослідження та розробки з усіх галузей знань, є важливою ланкою в системі довідково-бібліографічного обслуговування і потребують подальшого розвитку.

Сьогодні серед користувачів набуває популярності отримання не тільки вторинної, але і повнотекстової інформації. В Україні спостерігається відставання бібліотек у створенні повнотекстових електронних ресурсів із безкоштовним доступом до них широкого кола користувачів через інтернет. Сьогодні актуальним завданням залишається інтеграція реферативних БД з повнотекстовими ресурсами [467].

Перспективним напрямом розвитку українських електронних реферативних ресурсів є створення проблемно-орієнтованих баз даних з актуальних питань науки та техніки. Це дозволить мінімізувати витрати часу для пошуку новітніх наукових джерел і сприятиме розвитку наукового потенціалу нашої держави. Важливе значення має перехід РБД «Україніка наукова» на програмну платформу, що забезпечить можливість проведення науко-, інфо- і бібліометричних досліджень для отримання кількісних закономірностей, що сприятимуть розвитку наукових досліджень [146, с. 142–181].

Значна увага приділяється роботі з новими учасниками проекту. Науково-організаційне забезпечення корпоративної співпраці у рамках створення інтегрованого реферативного продукту полягає у наданні рекомендацій щодо уніфікації аналітико-синтетичного опрацювання наукових часописів всіма учасниками проекту, навчанні співробітників установ-партнерів, консультацій, організації методичних нарад, популяризації шляхом підготовки виступів на конференціях, семінарах тощо.

Відповідно до світових тенденцій та результатів проведених досліджень серед пріоритетних у напрямі дистанційного обслуговування на сьогодні провідною є розвиток нових клієнт-орієнтованих сервісів. Прикладом такого роду послуг є онлайн-сервіс «Віртуальна довідка» НБУВ, а також «адресно-цільове

інформування» колективних та індивідуальних користувачів про нові щотижневі надходження книжкових та періодичних видань до НБУВ у комплексі з формуванням наукових реферативних оглядів. Основними перевагами для розвитку таких послуг є їхня доступність для кожного користувача, прозорість, оперативність та зорієнтованість на представлення інформації не тільки у вигляді бібліографічних списків і фактографічної інформації, а й повнотекстових документів та посилань на е-ресурси.

Висновки до розділу 3

У дослідженні проаналізовано основні напрями та інноваційні проекти, у межах яких відбувається взаємодія бібліотек НАН України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору, стан нормативно-методичного забезпечення цих напрямів, на основі сучасних тенденцій окреслено перспективи подальшого розвитку.

1. Сучасну мережу бібліотек НАН України репрезентують НБУВ, ЛННБУ ім. В. Стефаника, 95 бібліотек та бібліотечно-інформаційних підрозділів. Науково-методичну діяльність цих книгозбірень щодо забезпечення формування вітчизняного наукового інформаційного простору здійснюють дві бібліотечно-інформаційні установи національного рівня: НБУВ – для всіх бібліотек НАН України, ЛННБУ ім. В. Стефаника – для бібліотек Західного наукового центру НАН України. На основі ознайомлення з практичною роботою 65 бібліотек НАН України у м. Києві (2015–2018), з'ясовано, що особливої уваги і організаційної допомоги потребують бібліотечні колективи з боку ІБР та адміністрацій установ; з боку НБУВ, як базової організації ІБР НАН України, потребує активізації розробка та впровадження нормативно-методичного забезпечення технологічних процесів, що у подальшому призведе до якісного бібліотечно-інформаційного задоволення потреб науки.

2. Узгодженість дій бібліотек НАН України як єдиної системи досягається на основі єдиного науково-методичного керівництва, уніфікації нормативно-методичного супроводу технологічних процесів, проведення спільних наукових досліджень із проблем бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, інформатизації бібліотек та збереження бібліотечних фондів, обговорення питань діяльності бібліотек НАН України на конференціях та семінарах, запровадження системи підвищення кваліфікації. Вирішенню вище окреслених питань сприяє науково-організаційна діяльність ІБР НАН України. Алгоритм підвищення кваліфікації фахівців бібліотек НАН України, як організованої системи семінарських занять, передбачає проведення навчання, консультації, організацію методичних нарад та включає стратегії з опанування навичками систематизації документів за УДК; висвітлення теоретико-практичних питань запозичення бібліографічних записів до ЕК, введення описів книжкових пам'яток до ЕК; створення авторитетних файлів імен осіб та назв установ, і таке інше; забезпечення корпоративної співпраці у рамках створення інтегрованого реферативного продукту; ознайомлення колег зі своїми досягненнями й напрацюваннями та вироблення спільних методичних рішень; популяризацію через виступи на конференціях тощо.

3. Нормативно-методичне забезпечення взаємодії БНУ здійснює відділ теорії і методології бібліотечної справи Інституту бібліотекознавства у співпраці з науковими та функціональними підрозділами НБУВ, які є методичними центрами для БНУ за напрямками своєї роботи; здійснюється регулярний моніторинг структурно-функціональних та ресурсних змін у бібліотеках НАН України. Результати роботи бібліотек та пріоритетні напрями подальшого розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України узагальнюються у щорічних інформаційно-аналітичних оглядах «Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в ... році» (започатковано 1996 р., підготовлено 24 вип.).

4. Встановлено, що пріоритетними напрямками інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України в умовах формування вітчизняного наукового інформаційного простору є: комплектування фондів; каталогізація і систематизація ресурсів; перерозподіл літератури через обмінні фонди та відбір видань на депозитарне зберігання; моніторинг стану збереження фондів, методичне керівництво і координація робіт із вивчення та введення у науковий обіг інформації про наявні цінні і рідкісні видання, особові бібліотеки і колекції, що зберігаються у фондах бібліотек НАН України; кооперація бібліотечно-бібліографічного обслуговування вчених та спеціалістів. Еволюцію співпраці бібліотек НАН України конкретизовано і затверджено у постановах та рішеннях Президії НАН України.

5. У результаті опитування бібліотек НАН України (2017) щодо використання класифікаційних систем при систематизації фондів та організації довідково-бібліографічного апарату, з'ясовано, що Універсальною десятковою класифікацією послуговуються 58 бібліотек (у тому числі ЛННБУ ім. В. Стефаника), Бібліотечно-бібліографічною класифікацією – 18, змішану систему (основний фонд розміщено за УДК, а суспільно-політична література – за ББК) використовують 18, фонди бібліотек Інституту математики НАН України та Інституту фізики НАН України систематизовано за десятковою класифікацією Дьюї. На виконання Постанови Кабінету Міністрів України «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації» (2017) та з метою підвищення кваліфікації фахівців бібліотек НАН України запроваджено систему семінарських занять з опанування навичками систематизації документів за УДК. З'ясовано, що бібліотеки наукових установ розпочали процес переіндексації документів за УДК.

6. Важливим аспектом дослідження бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України стало вивчення колекцій та особових бібліотек, які зберігаються у фондах БНУ, їхній облік, наукове опрацювання, збереження та відображення на сайтах наукових установ НАН України. За допомогою анкетування з'ясовано, що у

фондах 42 БНУ зберігається 95 зібрань – персональні колекції та особові бібліотеки видатних українських вчених ХІХ–ХХІ ст., з них 16 бібліотек на сайтах установ представляють інформацію про 45 зібрань, ще п'ять особових бібліотек продовжують формуватися. Робота потребує систематичного вивчення і контролю з боку ІБР НАН України щодо стану збереження цих ресурсів, а також створення та представлення зведеної БД на порталі НБУВ з метою їх популяризації у відкритому доступі.

7. Перспективним напрямом взаємодії БНУ у формуванні інтегрованого наукового інформаційного простору є розбудова бібліотечних порталів знань – інноваційних проєктів НБУВ: ЕБ «Україніка» та інформаційного порталу «Наука України: доступ до знань». Визначальною тенденцією стрімкого розвитку та запровадження інформаційно-комунікаційних технологій є перетворення читачів на віддалених користувачів, що спонукає бібліотеки НАН України до пошуків нових моделей, форм і засобів комунікації з ними, створення власних електронних інформаційних продуктів.

8. Вивчення стану взаємодії БНУ у формуванні інтегрованого бібліотечно-інформаційного ресурсу як складової вітчизняного наукового інформаційного простору засвідчило нагальну потребу в посиленні науково-організаційної функції НБУВ, активізації розбудови корпоративної і кооперативної співпраці бібліотек. Важливим є розбудова зведеного ЕК бібліотечно-інформаційних ресурсів на основі повної рекаталогізації фондів бібліотек НАН України, перехід до корпоративної каталогізації, створення інтегрованих ресурсів повнотекстових документів, запровадження єдиної системи дистанційного обслуговування наукових установ НАН України та науковців. Розвиток бібліотечно-інформаційних ресурсів на основі запровадження інформаційно-комунікативних технологій (е-фонд, е-каталог, е-архівна довідка) сприятиме ефективній взаємодії бібліотек по МБА та ЕДД, тобто оптимізує і пришвидшить ідентифікацію та знаходження тримача запитуваного джерела, виявлення наявності е-варіанта (за відсутності зробити копію запитуваного документа) та надання його користувачеві. Реалізація диференційованої системи

безперервної фахової освіти для бібліотекарів НАН України сприятиме впровадженню багатофункціональної взаємодії бібліотек НАН України.

9. Здійснене дослідження дало підставу для аргументованого висновку, що сьогодні вкрай важливо перейти від традиційних (монофункціональних) напрямів формування бібліотечно-інформаційних ресурсів до інноваційного (мультифункціонального) їх продукування, яке здатне забезпечити оптимальні параметри наукових, соціальних та культурних потреб наукового співтовариства, а це вимагає пильної уваги до актуальних питань розбудови інформаційно-комунікативної діяльності бібліотек НАН України.

Основні положення розділу викладено у публікаціях здобувача [264, 342, 343, 402, 435, 437, 439, 440, 442, 444, 445, 447, 451, 452, 454, 455, 456].

ВИСНОВКИ

У процесі роботи над дисертаційним дослідженням досягнуто його мету, виконано всі поставлені завдання та отримано такі основні науково-практичні результати:

1. Виявлено, систематизовано та проаналізовано джерельну базу дослідження як сукупність документів. Джерельну базу дослідження становили дві групи документів: нормативно-правові документи (міжнародні акти та документи з питань правового регулювання взаємодії бібліотек) та наукові видання стосовно співпраці з музеями, архівами та іншими зацікавленими учасниками. З'ясовано, що, незважаючи на наявність достатньо широкого діапазону публікацій стосовно окремих аспектів досліджуваної тематики, комплексного вивчення науково-організаційного забезпечення взаємодії бібліотек наукових установ у формуванні бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України не проводилось. Тому підсумками проведеного дослідження стали такі узагальнення:

- встановлено, що взаємодія є основоположною для реалізації будь-яких форм бібліотечної співпраці;
- визначено, що для налагодження ефективної взаємодії бібліотек необхідно впровадження єдиного науково-організаційного забезпечення їхньої діяльності;
- охарактеризовано різні підходи вітчизняних і зарубіжних науковців щодо побудови оптимальної моделі бібліотеки, залежність внутрішніх і зовнішніх взаємодій та зв'язків між ними;
- виявлено, що підґрунтям сучасної взаємодії бібліотек є активний розвиток інформаційних технологій та телекомунікаційного середовища, які змінили традиційні уявлення щодо бібліотечної діяльності;
- з'ясовано, що на сучасному етапі ефективними засобами в інноваційній діяльності бібліотек є їхня кооперація та інтеграція, охарактеризовано форми та

шляхи співпраці, представлено досвід взаємодії вітчизняних і зарубіжних бібліотек;

- обґрунтовано вибір методів дослідження взаємодії бібліотек, з'ясовано, що методологічний інструментарій становили загальнонаукові методи; дослідження реалізовано у системному підході, який ґрунтується на єдності теорії і практики, аналізі та синтезі знання про закономірності й особливості сучасного розвитку взаємодії бібліотек.

2. Базуючись на історичному досвіді становлення науково-організаційного забезпечення взаємодії бібліотек наукових установ, виявлено сучасні пріоритетні напрями їхньої співпраці та принципи, реалізація яких сприяє подальшій розбудові бібліотечно-інформаційного забезпечення НАН України.

Трансформацію взаємодії бібліотек наукових установ проаналізовано з позицій цілісної бібліотечної системи НАН України на основі чіткої координації окремих напрямів упродовж усього періоду функціонування. Пріоритетні напрями взаємодії конкретизовано і затверджено у постановах та рішеннях Президії НАН України. Встановлено, що узгодженість дій бібліотек наукових установ як єдиної системи досягається на основі єдиного науково-методичного керівництва, уніфікації нормативно-методичного супроводу технологічних процесів, проведення спільних наукових досліджень із проблем бібліотекознавства, книгознавства, інформатизації бібліотек, збереження бібліотечних фондів, функціонування системи підвищення кваліфікації. Забезпечує координацію організаційна діяльність ІБР НАН України, науково-методичний супровід здійснюють два науково-методичні центри – бібліотечно-інформаційні установи національного рівня: НБУВ – для всіх бібліотек наукових установ та ЛННБУ ім. В. Стефаника – для дев'яти бібліотек Західного наукового центру НАН України та Міністерства освіти і науки України.

3. Уточнено поняттєво-категорійний апарат, ядро якого становили дефініції понять «асоціація», «взаємодія», «інтеграція», «консолідація», «партнерство», «система», «співпраця», «співробітництво». З'ясовано сутність і зміст базових

термінів «взаємодія бібліотек», «взаємодія бібліотек наукових установ НАН України» та «науково-організаційне забезпечення взаємодії бібліотек наукових установ НАН України». Встановлено, що в основі взаємодії сучасних бібліотек як базових документно-інформаційних інституцій суспільства – безпосередня та опосередкована комунікація, як складова фахової діяльності, тобто встановлення продуктивних та результативних інформаційно-культурних зв'язків, прогресивним результатом яких є формування єдиного консолідованого інформаційного простору. Визначено, що взаємодія бібліотек наукових установ НАН України базується на об'єднанні задля реалізації спільних завдань з метою найповнішого задоволення інформаційних потреб користувачів-науковців, популяризації української науки та її збереження, є вагомим внеском у поступі євроінтеграційного курсу нашої держави.

4. Доведено, що у бібліотечній сфері актуальними формами взаємодії є: асоціація, консорціум, корпорація, товариство, партнерство. Виокремлено такі різновиди взаємодії: співпраця, співробітництво, партнерство, інтеграція, кооперація, координація, консолідація. Обґрунтовано, що результативність та продуктивність обраної форми впливає на продуктивну оптимізацію та активне впровадження інновацій в інформаційно-бібліотечну діяльність.

На базі аналізу традиційних рівнів взаємодії (регіональний, національний, міжнародний) запропоновано моделі взаємодії бібліотек наукових установ НАН України у формуванні вітчизняного наукового інформаційного простору на трьох рівнях. Визначено, що від налагодження технологічних процесів, які базуватимуться на уніфікованому нормативно-методичному забезпеченні (мікрорівень), залежатиме ефективність макро- та мегарівнів. Доведено, що інтенсифікація взаємодії на макро- та мегарівнях оптимізує формування вітчизняного наукового інформаційного простору. Тобто, взаємодія бібліотек, яка базується на взаємопов'язаних нормативно-методичних та технологічних рішеннях, коли спрацьовує ефект синергії – комплекс цілеспрямованих дій учасників посилює ефективність функціонування системи в цілому, призведе до

створення якіснішого бібліотечного сегмента вітчизняного наукового інформаційного простору. Виявлено основні принципи, на яких відбувається продуктивна взаємодія бібліотек – довіра, добровільність, відкритість та рівноправність сторін з метою розвитку і використання інтегрованого бібліотечно-інформаційного ресурсу для перетворення бібліотек на інноваційні центри знань і розбудови в Україні цілісного інформаційного простору.

5. Доведено, що активізація взаємодії бібліотек наукових установ потребує модернізації матеріально-технічного забезпечення, впровадження єдиних інформаційно-комунікаційних технологій, посилення організаційно-методичної підтримки, зміцнення кадрового складу. З'ясовано, що пріоритетними напрямками взаємодії БНУ є інтеграція наукових бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України. Виокремлено негативні фактори, які гальмують співпрацю, міжнародне співробітництво, партнерство, кооперацію та інтеграцію.

Розроблена інноваційна модель ефективної взаємодії бібліотек наукових установ НАН України на мегарівні передбачає міжбібліотечну, міжвідомчу, міждержавну співпрацю, коли до роботи залучаються всі виконавці та використовуються спільні напрацювання, запозичений окремими бібліотеками позитивний досвід упроваджується у практику та об'єднує всі форми взаємодії бібліотек. З'ясовано, що оптимальними напрямками взаємодії задля підвищення конкурентоспроможності та інноваційності БНУ є розбудова зведеного електронного каталогу на основі повної рекаталогізації фондів НБУВ, перехід бібліотек наукових установ до запозичувальної каталогізації, підготовка зведеного плану з оцифрування документів, створення інтегрованих ресурсів повнотекстових баз даних з єдиною точкою доступу, запровадження системи дистанційного обслуговування науковців через сервісну послугу електронної доставки документів. Доведено, що діяльність бібліотеки, організована на уніфікованій нормативно-методичній базі забезпечення технологічних процесів, підвищує якість бібліотечно-інформаційних ресурсів і послуг, створює гармонійний комунікаційний простір для взаємодії бібліотек на всіх рівнях.

Прогнозованою формою обслуговування користувачів бібліотек НАН України на макрорівні є запровадження єдиного електронного читацького квитка.

Доведено, що сформована інноваційна модель на базі науково-організаційної діяльності НБУВ із забезпечення взаємодії дасть можливість згенерувати нові соціальні зв'язки та відносини в інформаційному середовищі, впровадити систему ефективної співпраці бібліотек наукових установ в умовах формування цілісного вітчизняного наукового інформаційного простору та входження у світовий.

6. Обґрунтовано, що перспективним напрямом взаємодії бібліотек наукових установ у формуванні вітчизняного інтегрованого наукового інформаційного простору є участь у розбудові української електронної дослідницької інфраструктури на засадах науково-інноваційної модернізації техніко-технологічного потенціалу. Зокрема, це такі національні проекти доступу до джерел наукової інформації як реферативна база даних «Україніка наукова», електронна бібліотека фахових періодичних видань «Наукова періодика України», електронна бібліотека «Україніка» та інформаційний портал «Наука України: доступ до знань».

Дослідження підтвердило, що активізація взаємодії бібліотек у напрямі входження у європейський та світовий науковий інформаційний простір передбачає узгодження всіх ключових параметрів науково-організаційного забезпечення з міжнародними стандартами, у т. ч. у бібліотечно-інформаційній галузі.

Науково-організаційне забезпечення ефективної взаємодії бібліотек наукових установ НАН України потребує удосконалення системи управління, що дасть змогу на високому професійному рівні здійснювати моніторинг стратегічних ініціатив, прийняття єдиних технологічних рішень, прискорить упровадження інновацій, підвищить конкурентоспроможність та інноваційність вітчизняної бібліотечної справи загалом. Дослідження підтвердило необхідність актуалізації завдань взаємодії бібліотек мережі у «Концепції бібліотечно-інформаційного розвитку НАН України» та «Програмі інформатизації НАН України», на яких базуватиметься єдина стратегія відомчої взаємодії та кожної окремої бібліотеки.

Потребує оптимізації діяльність ІБР НАН України, зокрема, приведення у відповідність до сучасних вимог положення про ІБР НАН України, типового положення про ІБР наукових установ НАН України.

Важливими факторами успішної взаємодії бібліотек є колегіальне вироблення цілей і механізмів співпраці, запровадження організаційно-технологічного супроводу виробничих процесів, упровадження електронної форми звітності на базі єдиного програмного забезпечення. Є необхідність удосконалення наявної системи навчання з подальшою орієнтацією на професіоналізацію кадрів, що передбачає запровадження механізмів безперервної освіти для працівників бібліотек та підвищення кваліфікації фахівців, зокрема, з опанування новітніх інформаційних технологій.

Дослідження засвідчило, що багатофункціональність взаємодії бібліотек наукових установ НАН України передбачає оптимальне поєднання функціональних можливостей усіх бібліотек на одній платформі НБУВ, що значно скоротить фінансові та матеріально-технічні витрати, призведе до підвищення якості бібліотечних продуктів і послуг із забезпечення своєчасною, повною та достовірною інформацією, активізує залучення бібліотечних фахівців, пришвидшить час обслуговування та розширить категорії користувачів (як індивідуальних, так і колективних).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2013 р.). Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. 411 с.
2. Адизес И. К. Почему необходимо взаимное доверие и уважение. URL: https://adizes.me/posts/pochemu-neobkhodimo-vzaimnoe-doverie-i-uvazhenie/?sphrase_id=766385 (дата звернення 28.10.019).
3. Акилина М. И. Анализ функций библиотеки. *Наукова б-ка в сучасному соціокультурному контексті* : тези доп. міжнар. наук. конф. У 2 ч. (Київ, 12–15 жовт. 1993 р.). Центральна наук. б-ка ім. В. І. Вернадського. Київ, 1993. Ч. 1. С. 17–18.
4. Акимова О. А., Слипецкий Д. Я., Веселовская Л. В. Опыт создания электронного репозитария Института биологии южных морей НАН Украины. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития* : науч.-практ. и теорет. сб. Киев, 2012. Вып. 10. С. 213–222.
5. Аль Тавалбех Серхан Ахмед. *Міжнародна співпраця бібліотек на базі комп'ютерних технологій: сучасний стан та перспективи* : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 07.00.08. Харків. держ. акад. культури. Харків, 2002. 17 с.
6. Антонов В. М., Нестеренко В. Г., Антонова-Рафі Ю. В. *Гібридні акмеологічні бібліотеки в Україні (інноваційні технології та застосування)* : монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 207 с.
7. Антонов Н. С. *Інтеграційна функція навчання* : монографія. Київ : Освіта, 1989. 304 с.
8. Антопольский А. Б. Вопросы интеграции библиотек, архивов и музеев по научному наследию. *Информационное обеспечение науки: новые технологии* : сб. науч. тр. Москва : Научный Мир, 2011. С. 238–249.
9. Антопольский А. Б. *Информационные ресурсы России* : науч.-метод. пособие. Москва : Либерия, 2004. 424 с.
10. Антопольский А. Б., Майстрович Т. В. *Электронные библиотеки: принципы создания* : монография. Москва : Либерия, 2007. 288 с.

11. Армс В. *Электронные библиотеки*. Люберцы : ПИК ВИНТИ, 2002. 274 с.
12. Арсеєнко А., Гирич Л., Толстих Н. Глобалізація і глобалізм в оцінках населення України. *Українське суспільство 1992–2007. Динаміка соціальних змін*. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2007. С. 117–132.
13. Арский Ю. М. Взаимодействие библиотек и информационных центров РАН: прошлое и настоящее. *Информационное обеспечение науки: новые технологии* : сб. науч. тр. Москва : Научный Мир, 2011. С. 21–30.
14. Артемов Ю. І. Концептуальна модель бібліотеки суспільства знань. *Наук. праці Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського*. Київ, 2010. Вип. 2. С. 66–71.
15. Артемьева Е. Б. *Эволюция библиотечной сети Сибири и Дальнего Востока в условиях историко-культурных и социальных трансформаций (середина XVII – начало XXI в.)* : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 05.25.03. ГПНТБ СО РАН. Новосибирск, 2013. 50 с.
16. Аслитдинова А. А. Доступ к документальному наследию: книги как объект международного сотрудничества (из опыта ЦНБ АН Республики Таджикистан). *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2005. Вып. 3. С. 319–325.
17. Бакулін К. Д. Міжнародний книгообмін і комплектування академічних бібліотек зарубіжною науковою літературою. *50 років Центральної наукової б-ки АН УРСР*. Київ, 1974. С. 69–76.
18. Бакуменко Л. Г. *Репозитарії бібліотек вищих навчальних закладів України: принципи організації корпоративної взаємодії* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій. Харків. держ. акад. культури. Харків, 2013. 20 с.
19. Баньковська І. Організація бібліотечних консорціумів (із досвіду роботи зарубіжних бібліотек). *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2017. Вип. 45. С. 47–60.
20. Баркова О. В. Сетевая технология кооперативного наполнения базы данных «Рефераты научных изданий Украины». *Науково-технічні б-ки в єдиному*

інформаційному просторі України: міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–16 черв. 2000 р.). Київ, 2000. С. 130–136.

21. Баркова О. *Модельний підхід у дослідженні технологічного забезпечення електронної бібліотеки.* URL: <http://res.in.ua/modelenij-pidhid-u-doslidjenni-tehnologichnogo-zabezpechennya.html> (дата звернення: 25.04.2018).

22. Барышева Е. А. Национальная и Университетская библиотека Исландии: к 200-летию со дня основания. *Библиотековедение.* 2019. Т. 68. № 2. С. 167–178.

23. Басамыгина И. Н., Трофименко А. А. *Кооперация библиотек* : науч.-метод. пособие. Москва : Либерия–Бибинформ, 2007. 96 с. (Серия «Библиотекарь и время. XXI век»; вып. 68).

24. Башун О. В. Глобальна бібліотечна кооперація: історія та сучасність. *Бібліотечний форум України.* 2003. № 2. С. 29–30.

25. Башун О. В. *Соціальне партнерство бібліотек.* URL: <https://www.slideshare.net/olenabashun/ss-9221588> (дата звернення: 15.08.2018).

26. Бережна К. С. Використання хмарних технологій у бібліотеках України. *Модель б-ки XXI століття.* Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 15 черв. 2018 р.). Нац. юридичний ун-т ім. Ярослава Мудрого, Наук. б-ка. Харків, 2018. URL: <http://conf.nlu.edu.ua/libmodel/paper/viewFile/14710/7523> (дата звернення: 21.12.2018).

27. Березівська Л. Д., Кравченко С. М., Страйгородська Л. І. «Стратегія розвитку Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського на 2017–2026 роки» як основа розбудови інноваційної моделі наукової бібліотеки. *Модель б-ки XXI століття.* Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 15 черв. 2018 р.). Нац. юридичний ун-т ім. Ярослава Мудрого, Наук. б-ка. Харків, 2018. URL: <http://conf.nlu.edu.ua/libmodel/paper/viewFile/14667/7511> (дата звернення: 21.12.2018).

28. Берладин Г. В. Кооперація зусиль в роботі бібліотек. Досвід роботи. *Медичні бібліотеки України на шляху до суспільства знань.* Матеріали наук.-практ. конф. (Львів, 15–17 трав. 2007 р.). Київ, 2007. С. 20–27.

29. Берлинская М. И. Методика распределения валютных ассигнований для приобретения зарубежных изданий. *Типовые документы, регламентирующие деятельность библиотек Академии наук СССР и академий наук союзных республик*. Москва, 1985. С. 10–15.
30. *Библиотечная энциклопедия* / Российская гос. б-ка. Москва : Пашков дом, 2007. 1299 с.
31. *Библиотечное дело* : терминологический словарь / Сост. И. М. Сулова, Л. Н. Уланова; Редкол.: Н. С. Карташов (отв. ред.) и др.; Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина. 2-е перераб. и значит. доп. изд. Москва : Книга, 1986. 224 с.
32. *Библиотечное дело*. Терминологический словарь / Рос. гос. б-ка. 3-е значит. перераб. и доп. изд. Москва, 1997. 168 с.
33. *Библиотечные компьютерные сети: Россия и Запад* / науч. ред.-сост. : Е. И. Кузьмин, М. Н. Усачев. Москва : Либерия, 2003. Вып. 2. 195 с.
34. *Бібліотека. Наука. Комунікація*. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 3–5 жовт. 2017 р.). Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2017. 640 с.
35. *Бібліотека. Наука. Комунікація*: формування національного інформаційного простору : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 4–6 жовт. 2016 р.). Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2016. 640 с.
36. *Бібліотеки Академії наук УРСР* : довідник / Акад. наук УРСР, Центральна наук. б-ка ; склали: Т. А. Ігнатович, Т. А. Лоось, відп. ред. В. О. Резнікова. Київ : Наук. думка, 1971. 160 с.
37. Білик О., Гудімова Н. Роздуми щодо оцінювання якості роботи бібліотеки. *Бібліотечна планета*. 2011. № 4. С. 28–32.
38. Бірюкова Т. Л. *Бібліотека в системі документних комунікацій: функціональний аспект* : автореф. дис... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2015. 16 с.

39. Бондаренко В. І. *Бібліотечне інтернет-обслуговування: стан та перспективи* : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2016. 276 с.
40. Бондаренко В. І. *Дистантне інтернет-обслуговування користувачів сучасної бібліотеки (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. 19 с.
41. Боряк Г. До питання про стан і перспективи розвитку мережевих інформаційних ресурсів соціогуманітарних наук. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Електронні інформаційні ресурси* : зб. наук. праць. Київ : НАН України, Ін-т історії України, 2013. С. 9–26.
42. Брежнева В. В., Минкина В. А. *Информационное обслуживание: продукты и услуги, предоставляемые библиотеками и службами информации предприятий*. Санкт-Петербург : Профессия, 2004. 304 с.
43. Брофи П. *Оценка деятельности библиотек: принципы и методы* / Пер. с англ. А. И. Земскова, науч. ред. пер. Л. Я. Шрайберг. Москва : Омега-Л, 2009. 246 с.
44. Букшина Т. Ф. Відображення галузевої науково-реферативної інформації в РЖ «Джерело»: кооперативна взаємодія освітянських бібліотек. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 12. С. 11–15.
45. Букшина Т. Ф. *Періодичні і продовжувані видання з питань педагогіки, психології й освіти педагогічних і класичних університетів України: стан кооперативного реферування*. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/konf-2011/133.pdf (дата звернення: 11.04.2018).
46. *В помощь библиотечной общественности*. Москва : Книга, 1964. 126 с.
47. Ванеев А. Н. *Библиотечное дело. Теория. Методика. Практика*. Санкт-Петербург : Профессия, 2004. 368 с.
48. Васильченко М. П. Взаємодія бібліотек у рамках створення єдиної інформаційно-бібліотечної системи «Бібліотека – ХХІ». *Бібліотечний форум України*. 2012. № 1. С. 8–9.

49. Васильченко Н. П. Координация как этап взаимодействия библиотек. *Бібліотечний форум України*. 2010. № 1. С. 15–16.
50. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
51. *Взаимодействие библиотек и подразделений научно-технической информации Академии наук СССР и Академий наук союзных республик в информационном обеспечении научно-исследовательской работы* : аналит. справка и рекомендации по итогам изучения / Библиотечный совет по естеств. наукам при Президиуме АН СССР, Б-ка по естеств. наукам АН СССР, БАН СССР, ЦНБ УССР ; А. Г. Захаров (рук.), А. М. Маслов, В. А. Врубель, Ф. З. Шимченко, Г. А. Рытова. Москва; Киев, 1986. 25 с.
52. Вилегжаніна Т. І. *Публічні бібліотеки України на зламі століть* : вибр. ст. / Добір матеріалів та упоряд. С. Басенко, З. Савіна ; відп. ред. З. Савіна. Нац. парлам. б-ка України. Київ, 2015. 272 с.
53. Вилегжаніна Т. Кооперація як засіб успішного функціонування бібліотек в інформаційному середовищі. *Бібліотечна планета*. 2013. № 4. С. 4–7.
54. Витяг з протоколу № 40 засідання Президії Всеукраїнської Академії наук від 22 жовтня 1929 року. *Вісті ВУАН*. 1929. № 9–10. С. 13–16.
55. Власова С. А., Каленов Н. Е. Развитие сводного электронного каталога книг и продолжающихся изданий БЕН РАН. *Информационное обеспечение науки: новые технологии* : сб. науч. трудов / Каленов Н. Е. (ред.). Москва : Научный Мир, 2011. С. 281–292.
56. Власова С. А., Колерова Т. С. Новые возможности автоматизированной системы приема и обработки заказов по МБА в БЕН РАН. *Информационное обеспечение науки: новые технологии* : сб. науч. трудов / Каленов Н. Е. (ред.). Москва : Научный Мир, 2011. С. 329–335.
57. Воройский Ф. С. Корпоративные сети библиотек: накопленный опыт и некоторые прогнозы. *Информационные технологии, компьютерные системы и издательская продукция для б-к*. Междунар. конф. и выст. (Звенигород, Моск. обл., 13–17 нояб. 2000 г.) : тезисы док. Москва : ГПНТБ, 2000. С. 15–18.

58. Воройский Ф. С., Шрайберг Я. Л. Корпоративные автоматизированные библиотечно-информационные системы – классификация и принципы построения. *Электронные б-ки*. 2002. Вып. 5. URL: <http://www.elbib.ru/index.phtml?page=elbib/rus/journal/2002/part5/SV> (дата звернення: 16.08.2018).
59. Воройский Ф. С., Шрайберг Я. Л. Региональные корпоративные библиотечные системы России: опыт последних трех лет глазами участников движения. *Научные и технические б-ки*. 2003. № 3. С. 15–33.
60. Воскобойникова-Гузева Е. В. Модернизационные модели развития библиотек. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2012. Вып. 10. С. 103–115.
61. Воскобойникова-Гузева О. В. *Бібліотечно-інформаційна сфера України в контексті соціальних трансформацій кінця ХХ ст. – 10-х років ХХІ ст.: концепції стратегічного розвитку, динаміка змін, перспективи* : автореф. дис ... д-ра наук із соц. комунікацій :27.00.03. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2015. 36 с.
62. Воскобойникова-Гузева О. В. *Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація* : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; наук. ред. Г. І. Ковальчук. Київ : Академперіодика, 2014. 362 с.
63. Воскобойникова-Гузева О. Модернізаційна стратегія розвитку вітчизняної бібліотечно-інформаційної сфери. *Бібліотечний вісник*. 2012. № 5. С. 8–19.
64. Воскобойникова-Гузева О. Соціальне партнерство як чинник розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України. *Бібліотечний вісн.* 2014. № 4. С. 3–8.
65. *Времен и судеб неразрывна связь: сотрудничество библиотек Брянской (Россия), Гомельской (Беларусь) и Черниговской (Украина) областей. 1972–2007 гг.* Черниговская обл. универс. науч. б-ка им. В. Г. Короленко. Чернигов, 2007. 31 с.
66. Вылегжанина Т. И. Украинские библиотеки: участие в проекте БАЕ «Купола Содружества». *Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии*. 2013. № 1. С. 25–28.

67. Гавриш Н. Б. *Формування корпоративних бібліотечно-інформаційних ресурсів як складової інформаційної інфраструктури фармацевтичної галузі України* : автореф. дис ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Харк. держ. акад. культури. Харків, 2012. 20 с.
68. Гарагуля С. Бібліотека та веб 2.0: зміна фахової парадигми. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2012. Вип. 34. С. 91–94.
69. Гарагуля С. Моделі інтеграції електронних джерел наукової інформації у бібліотеках. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 6. С. 18–20.
70. Гениева Е. Ю. *Библиотека как центр межкультурной коммуникации*. Москва : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2008. 208 с.
71. Гиляревский Р. С. Электронное издание в библиотеке: парадигма XXI века. : *Сетевое взаимодействие библиотек* : материалы междунар. конф. (Санкт-Петербург, 17–18 мая 1999 г.). Санкт-Петербург : Изд-во Рос. нац. б-ки, 2000. С. 22–36.
72. Глазков М. Н. История международного библиотечного сотрудничества. *Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии*. 2009. № 4. С. 89–91.
73. Горова С. В. *Періодичні електронні видання в системі бібліотечних інформаційних ресурсів (на базі аналізу інтернет-видань кінця ХХ – початку ХХІ ст.)* : автореф. дис... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2012. 19 с.
74. Горовий В. М. *Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс* : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; наук. ред. Л. А. Дубровіна. Київ, 2010. 360 с.
75. Госина Л. И. *Специфика формирования единого фонда в централизованных библиотечных объединениях Российской Академии наук* : дис. ... канд. пед. наук : 05.25.03. Московский гос. ун-т культуры и искусств. Москва, 1999. 188 с.
76. Граждан В. Д. *Социология управления* : учеб. для бакалавров. 4-е изд., перераб. и доп. Москва : Изд-во Юрайт, 2013. 607 с.
77. Греськів О. О. Законодавче та нормативно-правове забезпечення досліджень ретроспективних бібліотечних фондів в Україні: актуалізація в частині формування

Державного реєстру національного культурного надбання. *Бібліотеки, архіви, музеї: інтеграція до світового наукового та історико-культурного простору*. Матеріали XIX міжнар. наук.-практ. конф. «Короленківські читання 2016» (Харків, 12 жовт. 2016 р.). У 2-х ч. Ч. 2. С. 107–124. URL: <http://ru.calameo.com/read/000632945ec25530693b1> (дата звернення: 12.10.2016).

78. Грехова Т. В. Сотрудничество российских и американских библиотек в создании единого информационного пространства. *Библиотеки учебных заведений*. 2004. № 12. С. 29–33.

79. Григянец Р. Б., Макаревич Г. В. Корпоративные библиотечные информационные системы и технологии в Республике Беларусь. *Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса* : труды 16-й междунар. конф. «Крым 2009». URL: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2009/disk/102.pdf> (дата звернення: 15.11.2018).

80. Гриценко О. М. *Влада інформації, її місце й роль в інформаційному суспільстві*. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=42> (дата звернення: 16.01.2018).

81. Гришина С. М. Международное сотрудничество библиотек России: особенности регионального участия. *Вестник Моск. гос. ун-та культуры и искусств*. 2006. № 3, ч. 2. С. 33–37.

82. Гришина С. М. *Международное сотрудничество российских библиотек: историко-теоретические и организационно-практические аспекты* : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 05.25.03. Казан. гос. ун-т культуры и искусств. Казань, 2006. 18 с.

83. Давидова І. О. Інноваційний розвиток бібліотек як складової системи соціальних комунікацій суспільства. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики* : зб. матер. VII міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25–27 трав. 2010 р.). Київ, 2010. С. 16–17.

84. Давидова І. О. Технології проектної діяльності – шлях до сталого розвитку бібліотек. *Модель бібліотеки XXI століття*. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 15 черв. 2018 р.). Нац. юридичний ун-т ім. Ярослава Мудрого, Наук. б-ка.

Харків, 2018. URL: <http://conf.nlu.edu.ua/libmodel/index> (дата звернення: 03.02.2019).

85. Давидова І. О. Управління системними трансформаціями бібліотек: до питання наукової організації управління. *Вісник Харк. держ. акад. культури*. 2014. Вип. 45. С. 78–84.

86. Данченко Т. Н. Информационная деятельность как сущностная функция научной библиотеки. *Наукова б-ка в сучасному соціокультурному контексті* : тези доп. міжнар. наук. конф. (Київ, 12–15 жовт. 1993 р.). Центр. наук. б-ка ім. В. І. Вернадського. Київ, 1993. Ч. 1. С. 18–19.

87. Данченко Т. Н., Карамышева Л. М., Позднякова Г. И., Соколов А. В. Специфика академических библиотек. *Научные и технические б-ки*. 1996. № 4. С. 4–13.

88. Дергилева Т. В. Организация доступа к электронным ресурсам в библиотеках сети СО РАН. *Информационное обеспечение науки: новые технологии* : сб. науч. трудов / Каленов Н. Е. (ред.). Москва : Научный Мир, 2009. С. 18–26.

89. Дзюба Н. Й., Красножон В. М. Корпоративна взаємодія бібліотек України для дітей з аналітичного розпису періодичних видань. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики* : зб. матеріалів VII міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25–27 трав. 2010 р.). Київ, 2010. С. 41–43.

90. Димчев А. Стратегии за развитие на библиотеките. Коопериране на библиотеките. *Библиотека*. 2005. Год. 12, № 3–4. С. 12–19.

91. Діжур Т. А. Корпоративне створення бібліографічної бази даних як критерій відповідальності перед користувачем і суспільством. *Медичні бібліотеки як соціальні інформаційні бази медичної науки та охорони здоров'я* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 14–16 трав. 2008 р.). Київ, 2008. С. 92–96.

92. Добко Т. В. *Довідково-бібліографічна діяльність бібліотек НАН України: трансформація змісту, форм і методів під впливом зміни інформаційно-комунікаційного середовища (XX ст. – перше десятиліття XXI ст.)* : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Київ, 2013. 33 с.

93. Добко Т. В., Чиж М. А., Василенко О. М. *Бібліографічна довідка в системі довідково-бібліографічного обслуговування* : практ. посіб. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2004. 91 с.
94. Добко Т. *Довідково-бібліографічна діяльність наукових бібліотек Національної академії наук України: становлення та розвиток (XX ст. – перше десятиліття XXI ст.)* : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; відп. ред. О. С. Онищенко. Київ, 2013. 376 с.
95. *Довідник бібліотекаря* : зб. керівних матеріалів з питань бібл. роботи. Харків : Ред.-вид. відділ Книжкової палати УРСР, 1967. 238 с.
96. Додонов О. Г., Нестеренко О. В., Бойченко А. В. *Методологія створення національного реєстру електронних інформаційних ресурсів. Реєстрація, зберігання і обробка даних.* 2005. Т. 7. № 3. С. 88–97.
97. Доклад президента МААН академіка НАН України Б. Е. Патона «Об основных итогах деятельности МААН в 1994–1996 гг.». *Бюллетень Международной ассоциации акад. наук.* 1996. Вып. 10. С. 26–45.
98. Драцкая М. Е. *Библиотечно-информационная деятельность: теория и практика.* URL: <http://intranet.gpntb.ru/subscribe/?journal=ntb&year=2013&num=5&art=2> (дата звернення: 11.02.2018).
99. Дубовий В., Безмошук А. Вища школа і бібліотека: встановлення корпоративних відносин. *Бібліотечна планета.* 2006. № 2. С. 26–27.
100. Дубровіна Л. А. *Методологічні засади історичних досліджень у бібліотекознавстві та документознавстві: базові принципи і поняття. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2005. № 1. С. 22–29.
101. Дубровіна Л. А., Малолетова Н. І. *Бібліотеки Києва в період німецької окупації (1941–1943).* *Бібліотечний вісник.* 2001. № 3. С. 2–18.
102. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. *Бібліотечна справа в Україні в XX столітті* / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ, 2009. 530 с.

103. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. *Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1918–1941* / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : Наук. думка, 1998. 337 с.
104. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. *Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1941–1964* / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : Наук. думка, 2003. 357с. (Проект «Наукова книга»).
105. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. *Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1965–1991* / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2008. 373с.
106. Дубровіна Л., Киридон А., Матяш І. Архіви, бібліотеки, музеї – джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 1. С. 3–10.
107. Дурєєва Т. А. *Адаптація комунікаційних технологій до бібліотечної діяльності в умовах інформаційного суспільства* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Харків. держ. акад. культури. Харків, 2009. 20 с.
108. *Електронна бібліотека «Культура України»*. URL: <http://elib.nplu.org> (дата звернення: 15.03.2018).
109. *Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства* / О. С. Онищенко та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2011. 248 с.
110. Жабко Е. Д. Электронная библиотека как интегрированный ресурс: технология в аспекте сотрудничества. *Электронная библиотека: интеграция информационных ресурсов*. Санкт-Петербург : ФГБУ «Президентская библиотека им. Б. Н. Ельцина», 2011. Вып. 1. С. 123–133.
111. Жадько Н. В. *Проектное развитие библиотек*. Москва : Елена, 2000. 96 с.
112. Жданова Т. А. Информационная функция современной научной библиотеки. *Наукова б-ка в сучасному соціокультурному контексті* : тези доп. міжнар. наук. конф. (Київ, 12–15 жовт. 1993 р.). Центральна наук. б-ка ім. В. І. Вернадського. Київ, 1993. Ч. 1. С. 20–21.

113. Жукова В. П. Перспективи кооперації бібліотек у формуванні національного розподіленого інформаційного ресурсу. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2013 р.). Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. С. 17–20.
114. Журнал Бібліотеки Академії Наук УРСР. 1947. № 1. С. 14–15.
115. З виступу президента НАН України, академіка НАН України Б. Є. Патона на засіданні Президії НАН України при обговоренні питання «Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи». *Бібліотечний вісник*. 2003. № 5. С. 8.
116. Зайченко Н. Я. Реферативні ресурси – інформаційний продукт сучасної наукової бібліотеки. *Бібліотечний вісник*. 2005. № 1. С. 28–35.
117. Зайченко Н. Я., Баркова О. В. Моделі кооперативної співпраці зі створення національних реферативних ресурсів. *Бібліотеки та інформаційні центри в системі наукового супроводу суспільних реформ* : міжнар. наук. конф. (Київ, 12–14 жовт. 2004 р.). Київ, 2004. URL: http://www.nbuv.gov.ua/new/04_kiev/zaich_bar.html (дата звернення: 20.03.2019).
118. Зайченко Н. Я., Баркова О. В. Організація кооперативної співпраці у процесі формування наукової електронної бібліотеки. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17–18 трав. 2005 р.). Київ, 2005. Ч. 1. С. 142–144.
119. Затока Л. П. Сучасні технології та нові матеріали для консервації фондів. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2010 році* : інформаційно-аналітичний огляд. Київ, 2011. Вип. 16. С. 61–69.
120. *Зведений профіль та положення про централізоване комплектування фондів бібліотек системи Національної академії наук України іноземною літературою* / НАН України, Центральна наук. б-ка ім. В. І. Вернадського. Київ, 1994. 94 с.

121. Зверевич В. В. Библиотечное пространство для электронных ресурсов: от идеи виртуальности к практике организации. *Корпоративные библиотечные системы: технологии и инновации* : труды VIII науч.-практ. конф. (Санкт-Петербург – Выборг – Лаппеенранта – Миккелли – Куопио – Санкт-Петербург, 14–20 июня 2010 г.) / Ассоциация региональных библиотечных консорциумов (АРБИКОН), Санкт-Петербургский гос. политехнический ун-т. Санкт-Петербург, 2010. С. 22–27.
122. *Звіт про бібліотечно-інформаційну діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за 2018 рік* / НАН України; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2019. 148 с.
123. *Звіт про діяльність Національної академії наук України у 2015 році* / НАН України. Київ : Академперіодика, 2016. 556 с.
124. *Звіт про роботу колективу Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника у 2018 році* / НАН України ; ЛННБУ ім. В. Стефаника. Львів, 2018. 138 с.
125. Здановська В. Інформаційно-бібліотечний складник сайтів науково-дослідних установ НАН України. *Бібліотечний вісник*. 2010. № 3. С. 3–7.
126. Зеленина Г. Н. Межрегиональная аналитическая роспись статей: из опыта корпоративной работы. Корпоративные библиотечно-информационные системы : секция 11. *Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества* : труды девятой междунар. конф. «Крым 2002» (Судак, 8–16 июня 2002 г.). Москва : ГПНТБ, 2002. Т. 2. С. 614–618.
127. Земсков А. И. Библиотеки для открытой среды : 33 конф. ИАТУЛ, (Варшава, 29 мая–2 июня 2011 г.). *Научные и технические б-ки*. 2011. № 11. С. 68–80.
128. Земсков А. И. Конференция ИАТУЛ в Кейптауне. *Научные и технические б-ки*. 2014. № 1. С. 78–88.
129. Земсков А. И. Методика оценки эффективности работы библиотеки – бенчмаркинг. *Научные и технические б-ки*. 2004. № 6. С. 3–7.

130. Земсков А. И. Современные направления работы зарубежных вузовских библиотек. (По материалам Ежегодной конференции ИАГУЛ). *Научные и технические б-ки*. 2013. № 6. С. 54–64.
131. Зинкявичене Ю. Совместный проект архивов, библиотек и музеев Литвы. URL: www.epaveldas.lt (дата звернення: 11.11.2018).
132. *Изучение эффективности использования иностранных журналов в библиотеках НИУ АН УССР*. Научный отчет / АН УССР, ЦНБ, Научно-методический отдел. Киев, 1979. 94 с.
133. Ильганаева В. А. *Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность)*: слов.-справ. Харьков : КП «Городская типография», 2009. 392 с.
134. *Информатизация: понятийный словарь терминов и аббревиатур* / Под ред. Л. С. Винарика, М. И. Крулькевича. Донецк : ИЭП НАН Украины, 2006. 208 с.
135. Ильганаева В. Корпоративний рух в Україні: стан та перспективи розвитку. *Бібліотечний форум України*. 2006. № 2. С. 13–15.
136. Ильганаева В. О. *Бібліотечна освіта: нова парадигма розвитку* : монографія / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 1996. 254 с.
137. *Іноземні видання, одержані Бібліотекою та інститутами Академії наук УРСР*. Список 1: іноземна періодика за 1945 р. / АН УРСР, Б-ка Академії наук УРСР ; склад. А. В. Антонович, ред. А. Й. Ряппо, відп. ред. Ю. О. Меженко. Київ, 1946. 39 с.
138. Інструкція з організації обмінного фонду бібліотеки науково-дослідної установи НАН України. *Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної Академії наук України* : зб. док. і матеріалів / уклад. Н. І. Смаглова, Г. І. Солоїденко. Київ : НБУВ, 2000. Вип. 3. С. 50–57.
139. *Інструкція про організацію та порядок обміну, перерозподілу і розповсюдження документів серед бібліотек України через систему обмінних фондів* : затв. наказом М-ва культури і мистецтв України від 23 берез. 2005 р. № 152. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0347-05> (дата звернення: 03.04.2017).

140. *Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій* : монографія / О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 232 с.
141. *Інформатизація і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія і розвиток* (Наукова доповідь). URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/naukovidopovidi/1.pdf> (дата звернення: 12.05.2018).
142. *Інформатизація і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія і розвиток* : монографія / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. 184 с.
143. Информационные технологии в пространстве социальных кластеров / И. Б. Игнатова, Н. А. Туралина, О. Ю. Мурашко, Ю. Н. Сушкова. *Среднее профессиональное образование*. 2015. № 1. С. 28–32.
144. *Інформаційні технології інтеграції України до європейського та світового співтовариства в гуманітарній сфері* : звіт про науково-дослідну роботу (заключний). № U0111005626 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; наук. кер. О. С. Онищенко. Київ, 2011. 41 с.
145. *Інформаційно-бібліотечна рада Національної академії наук України: історія діяльності, документи і матеріали* / НАН України, Інформ.-бібл. рада НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; авт.-упоряд.: А. А. Свобода, Г. І. Солоїденко, Т. Л. Кулаковська, відп. ред. О. С. Онищенко. Київ, 2013. 142 с.
146. *Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань* : монографія / Василенко О. М., Добко Т. В., Зайченко Н. Я. та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2017. 410 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002187> (дата звернення: 12.03.2019).
147. Ісаєнко О. *Інноваційні бібліотечні технології інформаційного обслуговування* : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 158 с.

148. Ісаєнко О. О. *Розвиток інноваційних бібліотечних технологій інформаційного обслуговування в Україні (1980–2007 рр.)* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2009. 20 с.
149. *Історія Академії наук України. 1918–1923* : док. і матеріали / АН України, Центр. наук. б-ка ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства, Ін-т рукопису ; відп. ред. О. С. Онищенко. Київ, 1993. 575 с.
150. *Історія Національної академії наук України (1929–1933)* : док. і матеріали / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського ; відп. ред. П. С. Сохань. Київ, 1998. 542 с. (Джерела з історії науки в Україні).
151. *Історія Національної академії наук України в суспільно-політичному контексті, 1918–1998* / С. В. Кульчицький та ін., ред. Ю. О. Храмов. Київ : Фенікс, 2000. 527 с.
152. *Історія Національної академії наук України, 1924–1928* : док. і матеріали / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського ; відп. ред. О. С. Онищенко. Київ, 1998. 762 с. (Джерела з історії науки в Україні).
153. Кайрялене Л. Сотрудничество Библиотеки им. Врублевских Литовской Академии наук и Львовской национальной научной библиотеки Украины им. В. Стефаника: прошлое, настоящее и будущее. *Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: історія і сучасність* : доп. та повідомл. міжнар. наук. конф. (Львів, 28–30 жовт. 2010 р.) / НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаника ; відп. ред. М. М. Романюк. Львів, 2010. С. 76–77.
154. Каленов Н. Е. Задачи и функции академических библиотек в современных условиях. *Информационное обеспечение науки: новые технологии* : сб. науч. тр. / ред. Каленов Н. Е. Москва : Научный Мир, 2011. С. 31–45.
155. Каленов Н. Е. О развитии библиотечной системы РАН. *Информационное обеспечение науки: новые технологии* : сб. науч. тр. / ред. Каленов Н. Е. Москва : Научный Мир, 2009. С. 8–17.

156. Каленов Н. Новые информационные технологии в библиотеках РАН. *Информационное обеспечение науки* : сб. науч. тр. / Центр. науч. б-ка УрО РАН ; отв. ред. П. П. Трескова. Екатеринбург, 2012. С. 26–31.
157. Каптерев А. И. *Библиотечная деятельность и информационное пространство*. Киев, 1991. 50 с.
158. Карауш А. С. *Модель корпоративного создания и тиражирования электронных каталогов библиотек* : дис. ... канд. техн. наук : 05.25.05. Гос. публич. науч.-технич. б-ка СО РАН. Новосибирск, 2004. 156 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/model-korporativnogo-sozdaniya-i-tirazhirovaniya-elektronnykh-katalogov-bibliotek> (дата звернення: 06.09.2018).
159. Каращук О. Бібліотека в сучасному інформаційному просторі. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2016. Вип. 43. С. 596–610.
160. Каримов У. Ф. Корпоративная каталогизация в информационно-библиотечных центрах Узбекистана. *Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса* : труды 14 междунар. конф. «Крым 2007». URL: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2007/cd/136.pdf> (дата звернення: 02.09.2018).
161. Каримова Ф. Р. Корпоративный электронный каталог «Весь Урал» как ресурс краеведческого обслуживания читателей. *Библиотека XXI века: библиотечное обслуживание*. Москва, 2003. С. 80–81.
162. Карташов Н. С. *Взаимодействие научных библиотек как фактор наиболее полного удовлетворения информационных потребностей ученых и специалистов* : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 05.25.03. Гос. ордена Ленина б-ка СССР им. В. И. Ленина. Москва, 1978. 33 с.
163. Карташов Н. С. *Формирование библиотечно-территориальных комплексов*. Новосибирск : Изд-во «Наука», Сибирское отделение, 1978. 240 с.
164. Карташов Н. С., Скворцов В. В. *Общее библиотековедение. Общая теория библиотечного дела*. Москва : Изд-во Моск. гос. ун-та культуры, 1997. Ч. 2. 256 с.

165. Качанова Е. Ю. *Инновации в библиотеках*. Санкт-Петербург : Профессия, 2003. 318 с.
166. Кашеварова Н. Г., Малолетова Н. И. Деятельность Оперативного штаба рейхсляйтера Розенберга в оккупированной Европе в период Второй мировой войны : справ.-указ. арх. док из Киев. собр. / вступ. ст. А. С. Онищенко ; НАН Украины, Нац. б-ка Украины им. В. И. Вернадского. Киев : НБУ им. В. И. Вернадского, 2006. 578.
167. Керзюк О. Партнерська співпраця Британської бібліотеки. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 2. С. 22–25.
168. Кириленко С. Е., Зайченко Н. Я. Перспективи розвитку українського реферативного журналу «Джерело». *Науково-технічна інформація*. 2016. № 1. С. 8–13. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/NTI_2016_1_4.pdf (дата звернення: 20.03.2019).
169. Кисловская Г. А. Международная деятельность как фактор развития библиотечно-информационного пространства. *Вестник Библиотечной Ассоциации Евразии*. 2007. № 1. С. 62–65.
170. Кияниця Є. О. *Зв'язки бібліотек з громадськістю в соціокультурному просторі регіону* : монографія. Київ : Ліра-К, 2018. 180 с.
171. Клименко О. З. Аспектуалізація нормативно-правової бази діяльності наукових бібліотек у проблемному полі вітчизняної фахової періодики. *Бібліотеки, архіви, музеї як центри освіти та саморозвитку особистості : XXI всеукраїнська наук.-практ. конф. «Короленківські читання 2018»*. URL: <https://ru.calameo.com/read/0053371047b6533fa53fd>. (дата звернення: 03.03.2019).
172. Клименко О. З. Базові засади імплементації міжнародних нормативних документів у діяльність наукових бібліотек України. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2017. Вип. 48. С. 184–201.
173. Клименко О. З. Імплементація міжнародних стандартів у нормативно-методичну базу діяльності наукових бібліотек України. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 3–5 жовт. 2017 р.). Київ, 2017. С. 55–58.

174. Клименко О. З. Інтеграція українських бібліотек – важлива складова інформаційно-комунікаційної діяльності. *Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 4–6 жовт. 2016 р.). Київ, 2016. С. 38–42.
175. Клименко О. З. Корпоративна взаємодія наукових бібліотек в умовах формування суспільства знань: базові засади. *Інформаційний простір бібліотеки* : тези VII міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 18–19 трав. 2017 р.). Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2017. С. 23–25.
176. Клименко О. З. Наукова бібліотека у цифрову епоху: традиції та інновації. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 6. С. 40–44.
177. Клименко О. З. Різновиди співпраці українських бібліотек в інформаційному суспільстві. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2016. Вип. 44. С. 7–19.
178. Клименко О. З. Синонімія – визначальна ознака багатства української мови (на прикладі поняття «співпраця»). *Освіта, мова та культура у процесі глобальних трансформацій* : міжвузівський круглий стіл (Київ, 01 квіт. 2016 р.) : зб. матеріалів. Київ: Ін-т кримінально-виконавчої служби, 2016. С. 20–23.
179. Клименко О. З. Співпраця українських бібліотек в інформаційному суспільстві (до питання інновацій). *Роль бібліотеки у створенні когнітивного ресурсу суспільства знань: технології, освіта, наука* : наук.-практ. конференція-брейнсторминг (Харків, 27 квіт. 2016 р.). / Наукова бібліотека Харків. держ. ун-ту харчових технологій. URL: <http://lib-hduht.kh.ua/Info/Klimenko.pdf> (дата звернення: 17.10.2018).
180. Клименко О. З. Стратегічні проекти розвитку наукових бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 6. С. 40–44.
181. Клименко О. З., Дем'янюк Л. М. Наукові бібліотеки: основні напрями інтеграції з закладами освіти, науки та культури. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 6. С. 30–33.
182. Клименко О. З., Сокур О. Л. Нормативно-правова база взаємодії бібліотек Національної академії наук України. Історія формування. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 4. С. 12–18.

183. Клименко О. Нормативно-методична база діяльності наукових бібліотек на сторінках «Бібліотечного вісника» (до 25-річчя журналу). *Українська періодика: історія і сучасність* : доп. та повідомлення дванадцятої всеукр. наук.-теорет. конф. (Львів, 30 листоп. – 1 груд. 2018 р.). Львів, 2018. С. 257–262.
184. Коваль Т. В., Кірданова О. Ю. Організація обмінного фонду бібліотеки НДУ НАН України. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2014 році*. Київ, 2015. Вип. 20. С. 62–68.
185. Коготков Д. Я. *Библиографическая деятельность библиотеки: организация, управление, технология* : учебник / под общ. ред. д-ра пед. наук О. П. Коршунова. Санкт-Петербург : Профессия, 2003. 304 с.
186. Кожушко С. Взаємодія як філософське й психологічне поняття. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. 2013. № 4. URL: <http://social-science.com.ua/article/1221>. (дата звернення: 08.06.2018).
187. Козак Б. С. Інтернет-ресурс для обмінних фондів бібліотек. *Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 21–23 жовт. 2014 р.). Київ, 2014. С. 450–452.
188. Козлова Е. И. Стратегия комплектования библиотек в цифровую эпоху. *Библиотековедение*. 2015. № 3. С. 38–41.
189. Козловська І. М. *Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи* : монографія. Львів, 1999. 302 с.
190. Колесникова Т. Еволюція комунікаційних моделей діяльності бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації. *Бібліотечний вісник*. 2013. № 2. С. 17–24.
191. Колесникова Т. О. *Комунікаційні моделі діяльності бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Харків. держ. акад. культури. Харків, 2012. 22 с.
192. *Комплектование и использование зарубежных журналов, приобретенных за валюту в библиотеках НИУ АН УССР в 1982 г.* : аналит. обзор / АН УССР, Центр. науч. б-ка ; сост.: М. И. Берлинская, Б. В. Гохфельд, Т. М. Козак и др. Київ, 1983. 28 с.

193. Конати Б., МакГлинчи А., Пашкова В. Обширная география деятельности благодаря локальным партнерствам: американские информационные центры и библиотеки-побратимы. *Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса* : XVI междунар. конф. «Крым 2009». Москва: ГПНТБ, 2009. URL: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2009/disk/25.pdf> (дата звернення: 20.06.2018).
194. Коновал Л. Функціонування національних цифрових бібліотечних проектів у контексті формування електронної бібліотеки «Україніка». *Бібліотечний вісник*. 2016. № 2. С. 11–16.
195. *Концептуальні положення розвитку Програми інформатизації НАН України на 2015–2019 роки*. Затверджено Постановою Президії НАН України від 25.02.2015 р. № 38.
196. *Концепція Програми інформатизації НАН України*. Затверджено розпорядженням Президії НАН України від 27.02.2004 р. № 146.
197. *Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки* : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення: 20.04.2019).
198. Копанєва В. О. *Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів Інтернету* : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2009. 198 с.
199. Корнілова Є. Адресно-цільове інформування віддалених користувачів: практика та перспективи використання. *Бібліотека. Наука. Комунікація* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2015 р.). Київ, 2015. Ч. 2. С. 28–31.
200. Корнілова Є. О. Корпоративні технології у наукових бібліотеках. *Бібліотечний вісник*. 2007. № 4. С. 7–12.
201. Корнілова Є. О., Корнілова Л. Є. Концептуальні засади формування корпоративних каталогів і картотек. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти,*

- практики* : зб. матер. VII міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25–27 трав. 2010 р.). Київ, 2010. С. 36–37.
202. Корогод М. А. *Формирование региональной автоматизированной системы публичных библиотек (на примере Краснодарского края)* : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 05.25.03. Краснодарский гос. ун-т культуры и искусств. Краснодар, 2006. 19 с. URL: <http://tekhnosfera.com/view/179335/a#?page=1> (дата звернення: 20.04.2017).
203. *Короленківські читання 2012*. Взаємодія та партнерство бібліотек у регіональному інформаційному просторі : матеріали XV всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 11 жовт. 2012 р.) / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка, Харків. держ. акад. культури, Харків. обл. від-ня Укр. бібл. асоц. Харків, 2013. 286 с.
204. *Короленківські читання 2014*. Бібліотеки, архіви, музеї: формування цифрового регіонального простору : матеріали XVII міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 8 жовт. 2014 р.) / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. Харків : ХДНБ ім. В. Г. Короленка, 2015. 290 с.
205. Костенко Л. И., Сорока М. Б. *Функции и статус библиотеки информационного общества. Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества*: труды 9-й междунар. конф. «Крым 2002» / ГПНТБ. Москва, 2002. С. 743–746.
206. Костенко Л. Й. Реферативна база даних «Україніка наукова»: стан, перспективи використання. *Сучасний стан та перспективи наукового реферування* : матеріали міжнар. семінару-практ., присвяч. 10-річчю вид. РЖ «АПК України» (Київ, 29 трав. 2009 р.). Київ, 2009. С. 53–57.
207. Костенко Л. Й., Сорока М. Б. Бібліотека інформаційного суспільства. *Бібліотечний вісник*. 2002. № 3. С. 33–38.
208. Костирко Т. Концепти моделювання регіональної системи бібліотечно-інформаційних ресурсів вищих навчальних закладів. *Вісник Книжкової палати*. 2008. № 4. С. 17–19.
209. Костылева Я. А. АБИС «Ирбис» – опыт корпоративной работы библиотек г. Мариуполя. *Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки*,

культуры, образования и бизнеса : труды 15-й междунар. конф. «Крым 2008». URL: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2008/disk/187.pdf> (дата звернення: 10.10.2017).

210. Костюк Н. Т. *Об'єктивна зумовленість і діалектика інтеграції сучасного наукового знання*. Київ : Вища школа, 1998. 327 с.

211. Коцере В. Я. Роль Латвийской академической библиотеки в расширении взаимоотношений между Латвией и Украиной. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2006. Вып. 4. С. 395–404.

212. Коцере В. Я. Сотрудничество Академической библиотеки Латвийского университета с научными библиотеками Украины. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2016. Вып. 13. С. 231–239.

213. Кочеткова А. Цифрові бібліотеки як ознака ХХІ століття. *Світогляд*. 2009. № 6. С. 68–73. URL: [http:// file:///C:/Users/user/Downloads/svit-2009-20-6-68-kochetkova.pdf](http://file:///C:/Users/user/Downloads/svit-2009-20-6-68-kochetkova.pdf) (дата звернення: 12.01.2019).

214. Красник У. О. Корпоративна діяльність бібліотек як складова формування інформаційного суспільства. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства* : матеріали четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 25 жовт. 2012 р.) / Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2012. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/16593/52-506-512.pdf> (дата звернення: 03.12.2017).

215. Красовицький О. До питання реформ у бібліотечній галузі. *Бібліотечна планета*. 2015. № 4. С. 25–27.

216. Круглаковский А. Н. *Некоторые проблемы централизации сети научных библиотек и информационно-библиотечного обслуживания*. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1976. 141 с.

217. Кузнецова М. М. Регіональні електронні ресурси: від корпоративного створення до використання у соціально-комунікаційному середовищі ОУНБ. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 8. С. 25–29.
218. Кулаковская Т. Л. Роль библиотек НИУ НАН Украины в информационной поддержке научных исследований. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2003. Вып. 2. С. 101–117.
219. Кулаковська Т. Бібліотечно-інформаційна система НАН України (20-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2006. 20 с.
220. Кулаковська Т. Л. Бібліотечно-інформаційна система НАН України: основні напрями науково-інформаційної діяльності. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики* : зб. матеріалів міжнар. наук. конф. (Київ, 25–26 трав. 2004 р.). Київ, 2004. С. 78–81.
221. Кулаковська Т. Л. Бібліотечно-інформаційна складова наукової діяльності в соціокультурному просторі. *Інформаційна складова соціокультурної трансформації українського суспільства* : монографія. Київ : НБУВ, 2012. С. 161–206.
222. Кулаковська Т. Л. Взаємодія бібліотек та інформаційних підрозділів в інформаційному забезпеченні потреб науки (методичний аспект). *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2001. Вип. 7. С. 152–160.
223. Кулаковська Т. Л., Солоіденко Г. І. Міжнародне співробітництво бібліотек у формуванні єдиного науково-інформаційного простору. *Бібліотечний вісник*. 2006. № 6. С. 37–41.
224. Кулаковська Т. Науково-методична діяльність НБУВ та її вплив на становлення мережі бібліотек науково-дослідних установ НАН України у 20–30-х роках ХХ ст. *Бібліотечний вісник*. 2004. № 3. С. 2–11.
225. Кулик Є. В. *Інноваційні інтерактивні канали взаємодії бібліотек з юнацькою аудиторією як засіб модернізації бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва в Україні* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2016. 18 с.

226. Куликова О. Ю. Межбиблиотечные связи в условиях приграничья. *Румянцевские чтения. Историко-культурные традиции и инновационные преобразования России*. Ч. 1. Просветительская ответственность библиотек / Рос. гос. б-ка. Москва : Пашков дом. 2009. С. 111–114.
227. Куликова О. Ю. *Сотрудничество приграничных библиотек России, Белоруссии, Украины: состояние, перспективы развития* : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 05.25.03. Моск. гос. ун-т культуры и искусств. Москва, 2009. 23 с. URL: <http://tekhnosfera.com/view/306538/a/#?page=12> (дата звернення: 20.04.2017).
228. Кунанець Н. Е. *Інформаційно-бібліотечне обслуговування користувачів з особливими потребами: історія та сучасність* : монографія / Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів : Галицька видавнича спілка, 2013. 439 с.
229. Кунанець Н., Липак Г., Пасічник В. Формування консолідованого інформаційного ресурсу «розумного міста»: бібліотечний аспект. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 2. С. 3–8.
230. Кучмій О. П. *Міжкультурне співробітництво як чинник зовнішньої та внутрішньої політики в умовах державотворчих зрушень* : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.03. Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2006. 20 с. URL: <http://disser.com.ua/mizhkulturne-spivrobotnytstvo-jak-chynnyk-zovnishnoyi-ta-vnutrishnoyi-polityky-v.html> (дата звернення: 20.04.2019).
231. Лаврик О. Л., Стукалова А. А. Основные формы библиотечного взаимодействия: терминологический анализ. *Библиосфера*. 2008. № 1. С. 11–23.
232. Лазоренко Ю. Розвиток корпоративної взаємодії сільськогосподарських бібліотек територіальних об'єднань в Україні. *Бібліотечний вісник*. 2011. № 4. С. 32–37.
233. Линдеман Е. В. *Организационные и технологические основы создания корпоративных информационных ресурсов библиотечных консорциумов* : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.25.05. Моск. гос. ун-т культуры и искусств. Москва, 2005. 20 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/organizatsionnye-i-tekhnologicheskie-osnovy-sozdaniya-korporativnykh-informatsionnykh> (дата звернення: 20.12.2018).

234. Липак Г. І. *Формування консолідованих інформаційних ресурсів бібліотек, архівів та музеїв територіальних громад* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2019. 22 с.
235. Лисицына Н. А., Хомякова И. Г. Деятельность Библиографической секции ИФЛА в области международного профессионального сотрудничества. *Культура и образование*. 2014. № 10. С. 25–28. URL: <http://vestnik-rzi.ru/2014/10/2528>. (дата звернення: 11.12.2018).
236. Лобановська І. Г. *Співробітництво освітянських бібліотек України у формуванні інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу*. URL: http://conference.nbuv.gov.ua/up/report_1409564587.doc (дата звернення: 18.12.2018).
237. Лобузина Е. В. Информационный портал «Наука Украины: доступ к знаниям». *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2017. Вып. 14. С. 35–46. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/bnan_2017_14_6%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/bnan_2017_14_6%20(1).pdf). (дата звернення: 12.01.2019).
238. Лобузін І. *Цифрові бібліотечні проекти: технологічні рішення та управління життєвим циклом колекції* : монографія / відп. ред. В. А. Широков ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2016. 216 с.
239. Лобузін К. В. Авторський профіль на порталі національної наукової бібліотеки як інструмент презентації здобутків вченого та наукової установи. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 3–5 жовт. 2017 р.). Київ, 2017. С. 289–293.
240. Лобузін К. В. Електронна наукова періодика відкритого доступу: семантичні веб-технології для бібліотек. *Бібліотечний вісн.* 2015. № 3. С. 18–23.
241. Лобузін К. В. Створення інтегрованого бібліотечного простору: основні проблеми та шляхи вирішення. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. № 2. С. 34–41.
242. Лобузін К. В. Сучасні підходи до інтеграції електронних бібліотечних інформаційних ресурсів. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 12. С. 24–28.

243. Лобузiна К. В. *Технологiї органiзацiї знаннєвих ресурсiв у бiблiотечно-iнформацiйній дiяльностi* : монографiя / вiдп. ред. О. С. Ониценко ; НАН України, Нац. б-ка України iм. В. I. Вернадського. Київ, 2012. 252 с.
244. Лобузiна К. В. Фундаментальна електронна бiблiотека «Україніка»: технологiчна органiзацiя та основнi принципи управлiння iнформацiйними ресурсами. *Бiблiотека. Наука. Комунiкацiя* : матерiали мiжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2015 р.). Київ, 2015. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/656> (дата звернення: 12.01.2019).
245. Лобузiна К. В., Клочок А. Г. Електронний каталог НБУВ: проблеми адаптацiї до умов сучасного iнформацiйного середовища. *Бiблiотечний вiсник*. 2011. № 4. С. 3–10.
246. Лобузiна К. *iнтегрований меморiальний ресурс «Електронна бiблiотека та архiв В. I. Вернадського»*. URL: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2013/disk/113.pdf> (дата звернення: 15.03.2019).
247. Лобузiна К. *Корпоративна бiблiотечна база знань* : наук.-метод. посiбник / НАН України, Нац. б-ка України iм. В. I. Вернадського. Київ, 2016. 100 с.
248. Мазуркевич А. Взаємодiя бiблiотек та музеїв України. *Бiблiотечний форум України*. 2015. № 2. С. 53–56.
249. Макаренко Є. А. *Європейські комунiкацiї* : монографiя. Київ : Центр вiльної преси, 2006. 536 с.
250. Малолетова Н. И., Красий Р. Л. Международные книгообменные связи Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского (1918–2008 гг.). *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2009. Вып. 7. С. 328–346.
251. Малолетова Н. И., Красий Р. Л. *Мiжнародний книгообмiн Нацiональної бiблiотеки України iменi В. I. Вернадського. 1918–2008. Започаткування. Становлення. Розвиток* : монографiя / НАН України, Нац. б-ка України iм. В. I. Вернадського. Київ, 2009. 144 с.
252. Малолетова Н. И., Красий Р. Л. Розвиток мiжнародного книгообмiну та його роль у централiзованому комплектуваннi iноземною лiтературою фондiв бiблiотек

- НАН України. *Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України*. 2009. Вип. 5. С. 84–91.
253. Малолєтова Н. І., Красій Р. Л., Свобода А. А. Як використовується зарубіжна наукова періодика. *Вісник АН УРСР*. 1989. № 8. С. 67–71.
254. Мар'їна О. Ю. *Бібліотека в цифровому просторі* : монографія / Харків. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2017. 326 с.
255. Мар'їна О. Ю. Бібліотека у процесах формування цифрового контенту. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. № 2. С. 41–46.
256. Мар'їна О. Ю. Веб-орієнтована концепція розвитку бібліотек в контексті еволюції веб-технологій. *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 10. С. 24–27.
257. Мар'їна О. Ю. *Інформаційно-комунікаційна взаємодія як фактор розвитку регіональних бібліотечних систем* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Харк. держ. акад. культури. Харків, 2011. 20 с.
258. Мар'їна О. Ю. Корпоративні бібліотечні проекти як засіб формування соціокомунікаційного середовища. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2009. Вип. 28. С. 123–131.
259. Мар'їна О. Ю. Розвиток корпоративних бібліотечних проектів в Україні. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 1. С. 22–25.
260. Мар'їна О. Ю. Сучасні форми інформаційно-комунікаційної взаємодії в регіональних бібліотечних системах. *Вісник Книжкової палати*. 2009. № 2. С. 20–23.
262. *Матеріали розширеного засідання Інформаційно-бібліотечної ради НАН України: питання перегляду класифікації наук, удосконалення ББК, організації централізованої каталогізації друкованої продукції в Україні* / НАН України, ЦНБ ім. В. І. Вернадського ; Наук. ред. О. Онищенко, уклад. І. Зарічняк, А. Свобода, відп. за вип. А. Бровкін. Київ : РВЦ ЦНБ НАН України, 1994. 28 с.
263. Матусевич В. В. *Діяльність Науково-дослідної комісії бібліотекознавства та бібліографії ВБУ в 1925–1933 рр.* : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 1998. 121 с.

264. Матусевич В., Родзінська О. Організація закупівлі періодичних видань як складова бібліотечного маркетингу. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2003. Вип. 11. С. 112–117.
265. Медведєва В. М. *Еволюція дистантних форм бібліотечної роботи як спосіб розширення доступу користувачів до бібліотечних фондів (1990-2009)* : автореф. дис ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2010. 18 с.
266. *Межведомственная централизация массовых государственных и профсоюзных библиотек* : метод. рекомендации / Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина ; сост.: А. М. Ушакова, Т. А. Мистрюкова ; ред. В. Г. Гукова. Москва, 1984. 44 с.
267. Меженко Ю. О. Про стан мережі бібліотек наукових установ Академії наук УРСР : доп. дир. Б-ки АН УРСР на Президії АН УРСР 21 черв. 1946 р. *Журнал Бібліотеки Академії наук УРСР*. 1946. № 2. С. 3–13.
268. *Методические указания библиотекам НИУ АН УССР по обобщению материалов исследования «Изучение состава и использования иностранных (инвалютных) журналов в библиотеках НИУ АН УССР»* / Центр. науч. б-ка ; сост.: М. И. Берлинская, Б. В. Гохфельд. Київ, 1978. 21 с.
269. Методичні рекомендації з питань організації роботи з колекціями, особовими бібліотеками та книжковими зібраннями у бібліотеках науково-дослідних установ НАН України. *Організація роботи б-ки науково-дослідної установи Національної академії наук України* : зб. док. і матеріалів. Київ, 2000. Вип. 3. С. 54–64.
270. *Мобильные библиотеки. Мобильные библиотечные онлайн-услуги* : сб. публикаций / под ред. Дж. Нидхем, М. Элли ; науч. ред. д-р техн. наук, проф. Я. Л. Шрайберг. Санкт-Петербург : Профессия, 2012. 368 с.
271. Мотульский Р. С. *Международное сотрудничество библиотечно-информационных учреждений* / Нац. б-ка Беларуси. URL: http://old.nlb.by/director/index.php?option=com_content&view=article&id=113&Itemid=159. (дата звернення: 03.02.2019).

272. Мудроха В. А. Основные тенденции научно-методической работы Львовской национальной научной библиотеки Украины имени В. Стефаника. *Научные труды. Институт рукописей имени Мухаммеда Физули НАН Азербайджана*. Баку, 2016. № 2 (3). С. 87–96.
273. Мудроха В. О. *Науково-методична діяльність Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: історико-функціональний аспект та інноваційні особливості* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2016. 20 с.
274. Муйжниецэ Э. Из опыта создания базы данных серой литературы в Латвийской академической библиотеке. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2003. Вып. 2. С. 172–177.
275. Назаровець С. 3D-принтер в академічній бібліотеці: з досвіду роботи наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія». *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 11. С. 12–13.
276. Натаров О. О. Використання академічними науковими бібліотеками соціальних мереж як платформи наукової комунікації. *Бібліотека. Наука. Комунікація* : 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 лист. 2018 р.). Київ, 2018. С. 335–338.
277. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Бібліотеки Національної академії наук України: історія і сучасність* / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, АБУ ; Редкол.: О. С. Онищенко (гол.) та ін. Київ, 2006. Вип. 15. 365 с.
278. *Науково-технічна бібліотека Радіоастрономічного інституту НАН України* : Офіційна сторінка. URL: <http://rian.kharkov.ua/library/index.html> (дата звернення: 25.02.2019).
279. *Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН в інформаційному суспільстві: інформаційно-бібліотечне забезпечення аграрної галузі* : монографія / В. А. Вергунов та ін. ; Нац. акад. аграрних наук України, Нац.

наук. сільськогосподарська б-ка. Київ, 2019. 159 с. URL: <http://base.dnsgb.com.ua/files/book/monografiya-tematyka-1.pdf> (дата звернення: 16.05.2019).

280. *Національний інформаційний суверенітет у контексті розвитку новітніх інформаційних технологій* : монографія / О. С. Онищенко та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 158 с.

281. *Національні інформаційні ресурси як інтегративний чинник вітчизняного соціокультурного середовища* : монографія / О. С. Онищенко та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2014. 296 с.

282. Немошкаленко В. Нові інформаційні технології та нові форми взаємодії бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 1999. № 5. С. 6–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_1999_5_5 (дата звернення: 11.01.2019).

283. Никонорова Е. В. Библиотечная Ассамблея Евразии как партнерство национальных библиотек (БАЕ в 2003–2009 гг.). *Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии*. 2013. № 1. С. 12–14.

284. Никонорова Е. В., Минаев В. А., Хромова А. Л. Законотворческая инициатива библиотечной Ассамблеи Евразии: на пути к формированию правовых основ инновационного развития библиотек СНГ. *Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии*. 2007. № 3. С. 58–59.

285. Ніколаєв Д. В. Міжнародна взаємодія бібліотек у системі наукових комунікацій. *Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій* : матеріали наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 22–23 квіт. 2010 р.) / М-во транспорту та зв'язку України, Дніпропетр. нац. ун-т залізничного транспорту ім. В. Лазаряна. Дніпропетровськ, 2010. С. 73.

286. Ніколаєв Д. В. Міжнародна взаємодія бібліотек у сучасних умовах розширення єдиного інформаційного простору. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2012. Вип. 35. С. 124–132.

287. Ніколаєв Д. В. Міжнародна комунікаційна взаємодія бібліотек на сучасному етапі. *Бібліотечно-інформаційний сервіс: сучасний стан і перспективи розвитку* :

матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 14–15 жовт. 2010 р.) / М-во аграр. політики України, Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. П. Василенка. Харків, 2010. С. 137–141.

288. Ніколаєнко Н. М. Бенчмаркінг – ключ до створення конкурентної бібліотеки: теоретичний аспект. *Імперативи розвитку електронних бібліотек: pro et contra = Imperatives of the Electronic Libraries Development: pro et contra* : матеріали міжнар. веб-конф. (Харків, 27 берез. 2014 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Наук. б-ка, Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Центр. наук. б-ка. Харків, 2014. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/method_mg/mfiles/201410_method/imperatives.pdf (дата звернення: 11.12.2018).

289. Ніколаєнко Н. М. Бенчмаркінг як ефективний засіб управління змінами в бібліотеках. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2014. Вип. 45. С. 153–159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2014_45_21 (дата звернення: 18.12.2018).

290. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства. *Центри публічного доступу до Інтернету в бібліотеках* : док. і матеріали. Київ, 2005. С. 23–32.

291. Олійник О. Основні тенденції розвитку інформатизації американських бібліотек. *Вісник Книжкової палати*. 2013. № 2. С. 48–51.

292. Онищенко А. С. Библиотечное межакадемическое сотрудничество: опыт и проблемы. (Вступление). *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2017. Вып. 14. С. 7–14.

293. Онищенко А. С. Роль информационно-библиотечных советов в развитии взаимосвязей РАН и НАН Украины. *Информационное обеспечение науки: новые технологии* : сб. научных трудов / Каленов Н. Е. (ред.). Москва : Научный Мир, 2011. С. 13–20.

294. Онищенко А. С. Украинско-польское научное сотрудничество национальных академий наук и национальных библиотек: новый вектор и перспективы.

Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. Киев, 2006. Вып. 4. С. 405–415.

295. Онищенко А. С., Кулаковская Т. Л. Совет директоров научных библиотек и информационных центров академий наук – членов МААН: развитие информационного сотрудничества. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития.* Киев, 2007. Вып. 5. С. 7–23.

296. Онищенко О. С., Дубровіна Л. А. Книжкові фонди БАН та академічних інститутів у 1944–1948 рр. *Студії з архівної справи та документознавства.* Київ, 2002. Вип. 8. С. 37–49.

297. Онищенко О. С. Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи : доп. ген. дир. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського на засіданні Президії НАН України 9 лип. 2003 р. *Бібліотечний вісник.* 2003. № 5. С. 3–5.

298. Онищенко О. С. Проблеми адаптації бібліотек до умов цифрової культури. *Бібліотечний вісник.* 2015. № 6. С. 3–7.

299. Онищенко О. С., Свобода А. А., Солоіденко Г. І. Внесок ІБР НАН України в розбудову академічних науково-інформаційних систем. *Бібліотечний вісник.* 2011. № 2. С. 34–42.

300. Онищенко О. С., Солоіденко Г. І. Асоціація бібліотек України: етапи становлення та розвитку. *Бібліотечний вісник.* 2002. № 5. С. 24–30.

301. Онищенко О. Українські бібліотеки у 90-х роках ХХ ст.: основні тенденції розвитку та напрями діяльності. *Бібліотечний вісник.* 2009. № 3. С. 12–23.

302. Онищенко О., Дубровіна Л. Бібліотечна справа в Україні у ХХ ст.: 30–50-ті роки. *Бібліотечний вісник.* 2005. № 4. С. 3–6.

303. *Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи НАН України* : зб. док. і матеріалів / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 1997–2009. Вип. 1–5.

305. *Основные направления развития централизации библиотек Академии наук Украинский ССР* : отчет о науч.-исслед. работе (Заключительный) / АН УССР, ЦНБ ; Исполнители: М. С. Слободяник (руков. темы) и др. Киев, 1987. 50 с.
306. *Основные направления развития Центральной научной библиотеки им. В. И. Вернадского АН УССР* / Н. И. Сенченко, Л. А. Дубровина, Л. И. Костенко, М. С. Слободяник. Киев, 1989. 12 с.
307. *Основные принципы организации единой системы библиотечного обслуживания населения* : сб. науч. трудов / Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, Научно-исследовательский отдел библиотековедения и теории библиографии. Москва, 1971–1976. Вып. 1–8.
308. *Основные принципы организации единой системы библиотечного обслуживания населения. Принципы формирования сети библиотек региона с учетом их комплексного взаимодействия* : сб. науч. трудов / Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, Научно-исследовательский отдел библиотековедения. Москва, 1978. 114 с.
309. *Основы теории коммуникации* : учеб. / Под ред. М. А. Василика. Москва : Гардарика, 2003. 615 с.
311. Охезина Е. А. *Сила притяжения: организационные принципы межбиблиотечного взаимодействия*. URL: <http://www.nsc.ru/ws/unibib2002/4881/rep4881.pdf> (дата звернения: 12.11.2018).
312. Павленко Т. Б. Звездений електронний каталог медичних бібліотек України: погляд учасника проекту. *Репозитарій Харків. нац. мед. ун-ту*. URL: <http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/> (дата звернення: 20.12.2017).
313. Павловская Е. Институциональные электронные архивы. *Информационное обеспечение науки: новые технологии*. URL: http://www.benran.ru/SEM/Sb_17/sbornik/44.pdf (дата звернения: 20.05.2019).
314. Павловская Е. Новые информационные технологии доступа к «серой литературе». *Десятые Макушинские чтения* : материалы науч. конф. (Томск, 12–14 мая 2015 г.). Новосибирск : ГПНТБ СО РАН, 2015. С. 543–547. URL: <http://www.makushin.me/past/10/543-547> (дата звернения: 20.05.2019).

315. Палагін О., Соловійов В., Сенченко В. Єдина національна система інформатизації України. *Новые вызовы академической науке в контексте проблем современного кризиса: мировой и национальный аспекты* : матеріали междунар. симпозиума (Алушта, 14–18 сент. 2009 р.). Киев : «Феникс», 2010. С. 174–184.
317. Пасмор Н. П., Кулик М. М. Сучасні засоби вимірювання наукової інформації: бібліотечний досвід. *Університетська бібліотека: час змін, трансформацій, нововведень* : матеріали всеукр. круглого столу (Харків, 13 черв. 2017 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Наук. б-ка. Харків, 2017. URL: http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=1951 (дата звернення: 15.05.2018).
318. Пастушенко О. В. Бібліотека як комунікаційна установа в інформаційному просторі та розвиток функцій ресурсної бази науки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2016. № 1. С. 16–24.
319. Патон Б. Международной ассоциации академий наук – 10 лет. *Наука и жизнь*. 2003. № 11. С. 7–13.
320. Пашкова В. С. *Еволюція національних бібліотечних асоціацій (1876–2009)* : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 27.00.03. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2010. 40 с.
321. Пашкова В. С. *Національні бібліотечні асоціації: 1876–2008* : монографія. Харків : Акта, 2009. 332 с.
322. *Перечень действующих документов и инструктивно-методических материалов, регламентирующих деятельность библиотеки научного учреждения АН УССР* / Сост.: А. А. Свобода, Б. В. Гохфельд ; отв. ред. Т. А. Игнатович. Киев, 1985. 10 с.
323. Першиков В. И., Савинков В. М. *Толковый словарь по информатике*. 2-е изд., доп. Москва : Финансы и статистика, 1995. 544 с.
324. Першиков В. И., Савинков В. М. *Толковый словарь по информатике*. Москва : Финансы и статистика, 1999. 573 с.

325. Петрухно Ю. Є. *Міжособистісна взаємодія в колективі як фактор інноваційного розвитку бібліотек* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Харків. держ. акад. культури. Харків, 2009. 20 с.
326. *Підсумкові документи Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (Женева 2003 – Туніс 2005)*. URL: <http://apitu.org.ua/wsis> (дата звернення: 14.06.2018).
327. Племяк А. И., Соколова Н. В. Интеграция и корпоративность электронных библиотек. *Университетская книга*. 2010. № 12. С. 45–49.
328. Плеський Г. М. Про керівництво бібліотеками наукових установ АН УРСР. *Журнал Бібліотеки Академії наук УРСР*. 1946. № 1. С. 38–40.
329. Половинчак Ю. Бібліотеки в культурних взаємодіях цифрової епохи. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2013. № 35. С. 302–317.
330. Половинчак Ю. Бібліотечні консорціуми – перспектива ХХІ століття: світовий досвід та вітчизняні реалії. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2011. Вип. 30. С. 51–62.
331. Положение о централизации государственных массовых библиотек : утв. Мин. культуры СССР. *Руководящие материалы по библиотечному делу* : справочник / под ред. В. В. Серова. Москва : Книга, 1975. С. 82–87.
332. Положення про мережу бібліотек Національної академії наук України : затверджене рішенням Інформаційно-бібліотечної ради НАН України 6 лютого 1997 р. *Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України* : зб. док. Київ, 1997. Вип. 1. С. 15–19.
333. Положення про Міжвідомчу координаційну раду з питань розвитку бібліотек та бібліотечної справи : наказ Міністерства культури України від 20.05.2014 р. № 313. *Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України*. Київ, 2015. Вип. 20. С. 127–133.
334. План реорганізації бібліотечної справи в ВУАН (ухвалено на бібліотечній нараді в ВУАН 18/X 1930 року та на Президії ВУАН 14/XI 1930 р. *Вісті ВУАН*. 1930. № 6. С. 22–25.

335. Положення про Міжвідомчу раду з питань бібліотечної роботи при Міністерстві культури УРСР. *Довідник бібліотекаря*. Харків, 1977. С. 258–259.
336. *Положення про Національний репозитарій академічних текстів* : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 541. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/250156682> (дата звернення: 14.06.2018).
337. Положення про обмінні фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : затвердж. в. о. генерального директора НБУВ Л. А. Дубровіною від 04.07.2018 р. *Робота б-к наукових установ Національної академії наук України в 2017 р.* Київ, 2018. Вип. 23. С. 69–74.
338. *Положення про організацію та координацію інформаційно-бібліографічної роботи в Академії наук УРСР / АН УРСР*. Київ, 1975. 7 с.
339. Положення про систему депозитарного зберігання бібліотечних фондів України : наказ М-ва культури і мистецтв України від 02.12.1996 р. № 570. *Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України* : зб. док. і матеріалів. Київ, 2000. Вип. 3. С. 24–27.
340. Полякова О. Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в ... році. *Українська бібліотечна енциклопедія* : наук. проект / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. Київ, 2018. URL: [http://ube.nplu.org/article/Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України](http://ube.nplu.org/article/Робота_бібліотек_наукових_установ_Національної_академії_наук_України) (дата звернення: 14.06.2018).
341. Полякова О., Смусь С., Сокур О. Пошукові можливості каталогів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та їх оцінка читачами. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складник формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору*. 2017. Вип. 45. С. 203–209.
342. Полякова О., Сокур О. Колекції як інформаційний ресурс у бібліотеках наукових установ НАН України. *Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 4–6 жовт. 2016 р.). Київ, 2016. С. 56–58.

343. Полякова О., Сокур О. Організація ресурсів у бібліотеках наукових установ НАН України. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складник формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору*. 2017. Вип. 45. С. 118–127.
344. Попик В. Бібліотеки як співтворці інтелектуального духовного піднесення України. *Бібліотека. Наука. Комунікація* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2015 р.). Київ, 2015. Ч. 1. С. 3–6.
345. Попик В. Здобутки й завдання українських бібліотек в інтеграції та поширенні ресурсів бібліографічної інформації. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2013. Вип. 37. С. 547–567.
346. Попик В. І. Формування цілісного національного бібліотечно-інформаційного простору як складова утвердження інформаційного суверенітету України. *Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 21–23 жовт. 2014 р.). Київ, 2014. С. 3–5.
347. Попик В. Нові обрії інтеграції національного науково-інформаційного простору. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2015. Вип. 41. С. 11–25.
348. Попик В. Створення фундаментальної електронної бібліотеки «Україніка» як складник формування національного гуманітарного інформаційного простору. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 3–7.
349. Попик В. Стратегія розвитку бібліотечної сфери та пріоритети формування національного науково-інформаційного простору. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 5. С. 3–9.
350. Попик В. Формування національного науково-інформаційного простору: інтеграція й кооперація зусиль бібліотек, наукових установ та інформаційних центрів України. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 3. С. 3–11.
351. Попроцкая В. Г. Методологические принципы нормирования труда в библиотечной профессии. *Б-ки Академии наук УРСР*. Киев, 1990. С. 28–35.
352. Попроцкая В. Г. Некоторые вопросы нормирования труда в условиях внедрения автоматизации в крупной библиотеке. *Автоматизация и механизация библиотечно-библиографических процессов*. Киев, 1989. С. 63–68.

353. Попроцкая В. Г. Нормирование труда в условиях крупных научных библиотек : автореф. дис... канд. пед. наук : 05.25.03. Ленинградский гос. ин-т культуры им. Н. К. Крупской. Ленинград, 1990. 16 с.
354. Попроцкая В. Г. Применение нормирования труда в работе крупных библиотек. *Проблемы организации труда и управления библиотечно-библиографическими процессами*. Москва, 1989. С. 50–63.
355. Присяжна Л. В. Інноваційні зміни в бібліотеці на основі бенчмаркінгу. *Бібліотека. Наука. Комунікація* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2015 р.). Київ, 2015. Ч. 1. С. 286–289.
356. *Про авторське право і суміжні права* : Закон України від 23.12.1993 р. № 3793-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 17.11.2018).
357. *Про бібліотеки і бібліотечну справу* : Закон України від 27.01.1995 р. № 33/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 17.11.2017).
358. *Про вищу освіту* : Закону України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/155618/print1382948206521198> (дата звернення: 19.03.2019).
359. *Про внесення змін до Порядку розповсюдження та обліку видавничої продукції науковими установами НАН України* : Розпорядження Президії НАН України від 23.02.2012 р. № 113. URL: <http://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/R-120223-113-0.pdf> (дата звернення: 05.08.2018).
360. *Про доставляння обов'язкових примірників видань* : Постанова Президії НАН України від 21.04.2010 р. № 118. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/665> (дата звернення: 05.08.2018).
361. *Про забезпечення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського науковими виданнями для міжнародного книгообміну* : Постанова Президії НАН України від 11.11.2009 р. № 306. URL:

http://www1.nas.gov.ua/infrastructures/Legaltexts/nas/2009/regulations/OpenDocs/091111_306.pdf (дата звернення: 05.08.2018).

362. *Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI»* : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.2011 р. № 956. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2011-%D0%BF> (дата звернення: 13.12.2018).

363. *Про затвердження плану з виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки»* : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2007 р. № 653-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/653-2007-%D1%80> (дата звернення: 05.08.2019).

364. *Про затвердження Порядку використання документів через обмінні бібліотечні фонди* : Наказ М-ва культури України від 31.10.2017 р. № 1131. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1583-17> (дата звернення: 20.06.2019)

365. Про заходи із забезпечення централізованого доступу до зарубіжних баз наукової інформації та представлення періодичних видань НАН України у провідних наукометричних базах : Постанова Президії НАН України від 15.01.2014 р. № 2. *Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в 2014 році* : інформаційно-аналітичний огляд. Київ, 2015. Вип.19. С. 93–96.

366. *Про заходи щодо поліпшення використання наукової і технічної літератури зарубіжних країн* : Постанова Президії АН УРСР від 20.09.1955 р. № 68-Б.

367. *Про збереження та запобігання втратам експонатів, наукових матеріалів, літератури та інших цінностей, які зберігаються в установах та організаціях НАН України* : Розпорядження Президії НАН України від 20.04.2006 р. № 248.

368. *Про інформацію* : Закон України від 02.10.1992 р. № 2658-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 20.06.2019).

369. *Про Концепцію Національної програми інформатизації* : Закон України від 04.02.1998 р. № 75/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.06.2019).

370. *Про культуру* : Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (дата звернення 20.06.2019).
371. *Про науково-технічну інформацію* : Закон України від 25.06.1993 р. № 3323-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12> (дата звернення: 20.06.2019).
372. *Про наукову і науково-технічну діяльність* : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 20.06.2019).
373. *Про Національну програму інформатизації* : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.06.2019).
374. *Про обов'язковий примірник документів* : Закон України від 09.04.1999 р. № 595-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14> (дата звернення: 20.06.2018).
375. Про організацію мережевого інформаційного забезпечення наукових досліджень : Постанова Президії НАН України від 5.04.2006 р. № 96. *Робота бібліотек науково-дослідних установ НАН України в 2006 р.* Київ, 2007. Вип. 12. С. 38–41.
376. Про організацію передплати на іноземні наукові журнали та доступу до провідних світових баз даних наукової інформації : Постанова Президії НАН України від 14 липня 2004 р. № 199. *Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України* : зб. док. і матеріалів. Київ, 2006. Вип. 4. С. 28–31.
377. Про передплату установами НАН України доступу до електронних баз даних іноземних наукових періодичних видань у 2018 році : Розпорядження Президії НАН України від 10.05.2018 р. № 266. *Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в 2017 році* : інформаційно-аналітичний огляд. Київ, 2018. Вип.23. С. 63–66.
378. *Про порядок доставляння обов'язкових примірників документів* : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2002 р. № 608. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/608-2002-%D0%BF> (дата звернення: 12.02.2019).

380. *Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації* : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.03.2017 р. № 177. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/177-2017-%D0%BF> (дата звернення: 12.02.2019).
382. Про співробітництво НАН України з галузевими академіями наук України : Постанова Президії НАН України від 13.05.1994 р. № 132.
383. *Про стан зберігання рідкісних видань, рукописів і стародруків у бібліотеках НАН України* : Постанова Президії НАН України від 09.09.1998 р. № 281 URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/665> (дата звернення: 12.10.2018).
384. Про стан мережі бібліотек наукових установ Академії Наук УРСР : Доп. директора Бібліотеки АН УРСР Ю. О. Меженка на Президії АН УРСР 21 червня 1946 року. *Журнал Бібліотеки Академії Наук УРСР*. 1946. № 2. С. 3–13.
385. *Про стан та завдання розвитку в Національній академії наук України бібліотечно-інформаційної справи* : Постанова Президії НАН України від 09.07.2003 р. № 186. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/665> (дата звернення: 21.11.2018).
386. *Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні* : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80/> (дата звернення: 17.10.2017).
387. *Про схвалення Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»* : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 219-р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80> (дата звернення: 21.11.2018).
388. Про утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань розвитку бібліотек та бібліотечної справи : наказ М-ва культури України від 20.05.2014 р. № 313. *Робота б-к науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2014 р.* Київ, 2015. Вип. 20. С. 126–133.

389. Прокопенко Л. Діяльність Секції академічних і наукових бібліотек ІФЛА на сучасному етапі. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1013> (дата звернення: 10.02.2019).
391. *Работа централизованных библиотечных систем Белоруссии* : сб. статей / Гос. б-ка БССР им. В. И. Ленина. Минск, 1977. 69 с.
392. Райкова Г. Проектна діяльність Бібліотечної Асамблеї Євразії. *Бібліотечна планета*. 2011. № 1. С. 28–30.
393. Резолюція Надзвичайного з'їзду бібліотекарів України. *Бібліотечний вісник*. 1993. № 1–2. С. 4–5.
394. Рибачок О. М. Інтеграційні проекти бібліотечних та архівних ресурсів: європейські програми, українські здобутки. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2013 р.). Київ, 2013. С. 35–36.
395. Рибачок О. М. *Міжнародні інтегровані цифрові ресурси документальної спадщини архівів, бібліотек, музеїв: етапи створення, стратегії розвитку (80-ті роки ХХ – 10-ті роки ХХІ ст.)* : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 27.00.02. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2018. 20 с.
397. *Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в ... році* : інформаційно-аналітичний огляд / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 1996–2018. Вип. 1–24.
400. Рогова П. І. Інтеграційні процеси у діяльності освітянських бібліотек МОН України і НАПН України в умовах інформатизації. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. Т. 38. № 6. С. 217–230.
401. Рогова П. І. *Педагогічні бібліотеки України (II пол. ХІХ – 20-ті роки ХХ ст.)* : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.08. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2004. 20 с.
402. Родзінська О. Використання Інтернет у формуванні фондів періодичних видань України і Росії. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2004. Вип. 12. С. 233–243.

403. Родзінська О. Наукові журнали в Інтернет-просторі. *Бібліотечний вісник*. 2004. № 3. С. 47–48.
404. *Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища* : монографія / О. С. Онищенко та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2012. 194 с.
405. *Роль общественности в координации работы библиотек* : сб. статей / Гос. публичная б-ка им. М. Е. Салтыкова-Щедрина. Ленинград, 1963. 112 с.
406. Романюк М. Н. Границы не должны разъединять. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2006. Вып. 4. С. 416–426.
407. *Російсько-український словник* / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; за ред. В. В. Жайворонка. Київ : Абрис, 2003. 1401 с.
409. Ростовцев С. С. *Формування системи інтернет-маркетингу в бібліотеках України* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Харків. держ. акад. культури. Харків, 2016. 20 с.
410. Ряппо А. Й. Завдання комплектування іноземною літературою н.-д. установ АН УРСР. Журнал Бібліотеки Академії Наук УРСР. 1946. № 1. С. 22–29.
411. Світова цифрова бібліотека (WDL). *Українська бібліотечна енциклопедія* : наук. проект / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. Київ, 2014. URL: [http://ube.nlu.org.ua/article/%D0%A1%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0%20\(WDL\)](http://ube.nlu.org.ua/article/%D0%A1%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0%20(WDL)) (дата звернення: 11.03.2019).
412. Свобода А. А. Бібліотечно-інформаційне забезпечення наукових досліджень Національної академії наук України. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2001. Вип. 6. С. 6–14.
413. Свобода А. А. Взаємодія бібліотек як фактор прогресу бібліотечної галузі: історія, сучасний стан, проблеми. *Наук. праці Нац. б-ки України*

- ім. В. І. Вернадського. *Бібліотека. Наука. Культура. Інформація*. Київ, 1998. Вип. 1. С. 230.
414. Свобода А. А. Інтеграційні процеси в бібліотечній галузі: історія. Сучасний стан, проблеми оптимізації. *Науково-технічні б-ки в єдиному інформаційному просторі України* : тези доп. і повідомлень на міжнар. наук.-практ. конф. Київ : Держ. наук.-техн. б-ка України, 2000. С. 52–55.
415. Свобода А. А. Опыт издания международного межбиблиотечного сборника как средство интеграции усилий в развитии теории и практики библиотечного дела. *Книжная культура: опыт прошлого и проблемы современности : к 280-летию академического книгоиздания в России* : материалы междунар. науч. конф. (Москва, 18–19 окт. 2008 г.). Москва : Наука, 2008. С. 335–338.
416. Свобода А. А., Смаглова Н. И. Развитие централизации академических библиотек республики. *Библиотечно-информационные системы* : сб. науч. тр. Киев, 1990. С. 9–13.
417. Свобода А. А., Смаглова Н. И., Солоїденко Г. І. Становлення мережі бібліотек наукових установ. *Бібліотечний вісник*. 1993. № 5–6. С. 14–18.
418. Сенченко М. І. Депозитарна цифрова бібліотека – як єдина можливість вирішення проблем книгосховищ. *Вісник Книжкової палати*. 2008. № 2. С. 3–6.
419. *Сетевое взаимодействие библиотек* : материалы междунар. конф. (Санкт-Петербург, 17–18 мая 1999 г.). Санкт-Петербург : Изд-во Рос. нац. б-ки, 2000. 144 с.
420. Симоненко Т. В. *Мережеве інформаційно-бібліотечне забезпечення наукових досліджень* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 18 с.
421. Скібіцький О., Матвеев В., Скібіцька Л. Організація бізнесу. Менеджмент підприємницької діяльності : навч. посіб. Київ : Кондор, 2011. 912 с.
422. Слободяник М. С. Автоматизация как фактор формирования и развития республиканской системы специальных библиотек. *Автоматизированные*

- библиотечно-информационные системы* : тез. докл. и сообщ. (Новосибирск, 23–31 мая 1989 г.). Новосибирск, 1989. С. 138–139.
423. Слободяник М. С. *Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій* : монографія / НАН України, ЦНБ ім. В. І. Вернадського. Київ : Бібліотечний вісник, 1995. 268 с.
424. Слободяник М. С. *Наукова бібліотека: побудова інформаційно-функціональної моделі. Наукова бібліотека в сучасному соціокультурному контексті* : тези доп. міжнар. наук. конф. (Київ, 12–15 жовт. 1993 р.). Київ, 1993. Ч. 1. С. 3–4.
425. Слободяник М. С. Системно-функціональна модель бібліотеки. *Бібліотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества*. Тема 2003 года: Библиотека и доступность информации в современном мире: электронные ресурсы науке, культуре и образованию : труды конф. 10-я юбилейн. междунар. конф. «Крым 2003» (Судак, 7–15 июня 2003 г.). Москва : ГПНТБ России, 2003. Т. 2. С. 759–760.
426. *Словник української мови* : в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; ред. кол.: І. К. Білодід (гол.) та ін. Т. 9. Київ : Наукова думка, 1978. 916 с.
427. *Словник української мови* : в 20 т. / НАН України, Укр. мовно-інформаційний фонд ; Уклад. Л. Л. Шевченко та ін. Т. 2: В – Відсріблитися. Київ : Наукова думка, 2012. 975 с.
429. Смаглова Н. И. Внедрение результатов научно-исследовательской работы как основа повышения эффективности деятельности библиотек научных учреждений АН Украинской ССР. *Проблемы организации труда и управления библиотечно-библиографическими процессами* : сб. науч. тр. Москва, 1989. С. 5–11.
430. Смаглова Н. І. Науково-методична діяльність бібліотек як фактор розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів України. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2001. Вип. 7. С. 160–167.
431. Сно О., Сябряй В. Підсумки роботи по відбудові бібліотеки Інституту геологічних наук АН УРСР. *Журнал бібліотеки Академії Наук УРСР*. 1946. № 2. С. 19–21.

433. Соколов А. В. *Информационный подход к документальной коммуникации*. Ленинград : ЛГИК, 1988. 85 с.
434. Соколова Н. В. Корпоративные технологии в библиотеках Санкт-Петербурга. *Петербургская библиотечная школа*. 2002. № 1. С. 44–55.
435. Сокур Е. Библиографическая работа библиотек НИУ НАН Украины. *Книга в информационном обществе: материалы XIII междунар. науч. конф. по проблемам книговедения* (Москва, 28–30 апр. 2014 г.) : в 4 ч. / Отв. ред. В. Васильев. Москва : ФГБУ науки НИЦ «Наука» РАН, 2014. Ч. 1. С. 343–344.
436. Сокур Е. Взаимодействие библиотечно-информационной системы Национальной академии наук Украины: основные направления и перспективы. *Интернет и информационно-библиотечные ресурсы в науке, образовании, культуре и бизнесе* : материалы XI междунар. конф. «Central Asia–2017» (Наманган, 26–27 апр. 2017 г.). Ташкент : Нац. б-ка Узбекистана им. Алишера Навои, 2017. С. 56–61. URL: http://natlib.uz/Content/userfiles/upload/pdf.%20word.%20excel/МУТАХАССИСЛАР%20УЧУН/УСЛУБИЙ%20ФАОЛИЯТ/5%20Халқаро/Sentral_Asia_2017_конференция_материаллар.pdf (дата звернення: 4.04.2019).
437. Сокур Е. Международный книгообмен Национальной библиотеки Украины им. В. И. Вернадского с научными учреждениями Болгарии. *Книжная культура: опыт прошлого и проблемы современности: к 285-летию основания Академической типографии в России* : материалы V междунар. науч. конф. (Москва, 24–26 окт. 2012 г.) : в 2 т. / Рос. акад. наук, Науч. совет РАН «История мировой культуры». Москва : Наука, 2012. Т. 1. ч. 2. С. 242–243.
438. Сокур Е. Сотрудничество библиотек Национальной академии наук Украины в формировании национального научного информационного пространства. *500 гадоў беларускага кнігадрукавання* : матэрыялы міжнар. кангрэса ; XIII міжнар. кнігазнаўчыя чытанні (Мінск, 14–15 верас. 2017 г.) : у 2 ч. Мінск, 2017. Ч. 2. С. 65–67.
439. Сокур О. Бібліографічна складова організації інформації в бібліотеках НДУ НАН України. *Бібліотека. Наука. Комунікація* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2015 р.). У 2 ч. Київ, 2015. Ч. 2. С. 178–181.

440. Сокур О. Бібліографічно-інформаційна складова обслуговування науковців НДУ НАН України. *Освіта, мова та культура у процесі глобальних трансформацій* : міжвузівський круглий стіл : зб. матеріалів (Київ, 1 квіт. 2016 р.). Київ : Ін-т кримінально-виконавчої служби, 2016. С. 121–123.
441. Сокур О. Журнал Бібліотеки Академії Наук УРСР. *Українська бібліотечна енциклопедія* : наук. проект / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. Київ, 2018. URL: <http://ube.nplu.org/article/> (дата звернення: 15.02.2019).
442. Сокур О. Запозичення бібліографічних записів до електронних каталогів. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 4. С. 43–45.
443. Сокур О. Інформаційно-комунікаційна взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України. *Інформаційний простір бібліотеки* : тези VII міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 18–19 трав. 2017 р.). Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2017. С. 35–37.
444. Сокур О. Книгообмінні зв'язки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з Національною бібліотекою Чеської Республіки: проблеми співробітництва. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2013 р.). Київ, 2013. С. 327–330.
445. Сокур О. Книгообмінні зв'язки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Слов'янської бібліотеки в Празі. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства* : матеріали Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 25 жовт. 2012 р.). Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012. С. 561–564.
446. Сокур О. Л. Методи дослідження взаємодії бібліотек Національної академії наук України. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2019. VII (33), P. 98–101.
447. Сокур О. МБА: розвиток взаємодії в електронному середовищі. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 3–5 жовт. 2017 р.). Київ, 2017. С. 93–96.

448. Сокур О. Науковий збірник Бібліотеки УРСР. *Українська бібліотечна енциклопедія* : наук. проект / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. Київ, 2018. URL: <http://goo.gl/uJ7n8S> (дата звернення: 11.01.2019).
449. Сокур О. Науковим часописам – увага НАН України. *Бібліотечний вісник*. 2005. № 2. С. 49–50.
450. Сокур О. Організація ресурсів наукової бібліотеки: партнерство та ефективність. *Бібліотечний вісник*. 2015. № 6. С. 44–45.
451. Сокур О. Основні принципи відбору нових наукових журналів до фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Вісник Львівського ун-ту. Сер.: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології*. Львів, 2007. Вип. 2. С. 245–247.
452. Сокур О. Принципи відбору наукових журналів до фондів бібліотек України. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики* : зб. матеріалів III міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–18 трав. 2006 р.). Київ, 2006. С. 88–89.
453. Сокур О. Професійна періодика: обмін досвідом та бібліотечна взаємодія (до 100-річчя НБУВ). *Українська періодика: історія і сучасність* : доп. та повідомлення дванадцятої всеукр. наук.-теорет. конф. (Львів, 30 листоп. – 1 груд. 2018 р.). Львів, 2018. С. 100–105.
454. Сокур О. Система комплектування бібліотек періодичними виданнями (з практики Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського). *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2001. Вип. 6. С. 95–104.
455. Сокур О. Слов'янська бібліотека в Празі – скарбниця україніки в Європі. *До Дня слов'янської писемності і культури* : тези міжнар. наук. конф. (Київ, 24–25 трав. 2012 р.) : в 2 т. Київ, 2012. Т. 1: *Традиції слов'янської писемності і культури: трансформації в XXI столітті*. С. 113–116.
456. Сокур О. Формування фонду наукових журналів на електронних носіях інформації: проблеми та перспективи. *Бібліотечний вісник*. 2006. № 2. С. 8–14.

457. Солов'яненко Д. Академічні бібліотеки в новому соціотехнічному вимірі : Ч. 3. Роль академічних бібліотек в конструюванні інтегрованих інформаційних е-середовищ. *Бібліотечний вісник*. 2010. № 6. С. 3–17.
458. Солов'яненко Д. Структурний аналіз бібліотечного веб-сегмента мережі Інтернет. *Бібліотечний вісник*. 2005. № 3. С. 26–37.
459. Солоіденко Г. И. Научно-методическая деятельность НБУВ и ее влияние на развитие сети библиотек научно-исследовательских учреждений НАН Украины. *Информационное обеспечение науки: новые технологии* : сб. науч. тр. Москва : Научный Мир, 2009. С. 27–41.
460. Солоіденко Г. Международная деятельность Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского: основные направления и приоритеты. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2014. Вып. 12. С. 341–352.
461. Солоіденко Г. Роль Совета директоров научных библиотек и информационных центров академий наук – членов МААН в обеспечении библиотечно-информационного сотрудничества. *Научная книга* : спец. вып. 2012. № 1. С. 94–96.
462. Солоіденко Г. Совету директоров научных библиотек и информационных центров академий наук – членов МААН 20 лет. *Румянцевские чтения – 2013* : материалы междунар. науч. конф. (Москва, 16–17 апр. 2013 г.) : в 2 ч. / Рос. гос. б-ка. Москва : Пашков дом, 2013. Ч. 2. С. 182–187.
463. Солоіденко Г. І. Бібліотеки наукових установ НАН України. *Українська бібліотечна енциклопедія* : наук. проект / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. Київ, 2018. URL: <http://ube.nplu.org/article/> (дата звернення: 11.11.2018).
464. Солоіденко Г. І. Взаємодія бібліотек як важливий чинник розвитку бібліотечної галузі. *Бібліотечні цінності в епоху сучасних інформаційних технологій* : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Чернівці, 14–15 трав. 2015 р.) / Нац. наук. мед. б-ка України, Б-ка Буковин. держ. мед. ун-ту. Київ, 2015. С. 73–82.

465. Солоіденко Г. І. Історія створення та організація діяльності бібліотечних об'єднань та асоціацій в Україні. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Бібліотеки Національної академії наук України: історія і сучасність*. Київ, 2006. Вип. 15. С. 48–63.
466. Солоіденко Г. І. Науково-дослідницька робота бібліотек: напрями, пріоритети, ефективність. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 11. С. 12–17.
467. Солоіденко Г. І. Роль академічних бібліотек в організації і структуруванні інформаційних ресурсів. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складник формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору*. Київ, 2017. Вип. 45. С. 104–117.
468. Солоіденко Г. Роль громадських і самоврядних органів в управлінні бібліотечною діяльністю. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2011. Вип. 29. С. 21–32.
469. Солоіденко Г. Роль НБУВ в організації взаємодії бібліотек, діяльності асоціацій та самоправних організацій. *Вісник Львівського ун-ту. Сер. Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології*. Львів, 2009. Вип. 4. С. 136–145.
470. Солоіденко Г. Роль професійних асоціацій в інноваційному розвитку бібліотечної справи. *Бібліотечний вісник*. 2004. № 3. С. 15–19.
471. Солоіденко Г. Асоціація бібліотек України: етапи становлення та розвитку. *Архівіст : Вісник САУ*. Київ, 2000. Вип. 2(5). С. 23–30.
472. Сольхи Чо Цифровое обслуживание в Национальной библиотеке Кореи: текущее состояние и задачи. *Библиотековедение*. 2018. Т. 67. № 6. С. 673–680.
473. Сорока М. Б. Інформаційні продукти бібліотек: проблеми кооперативного формування та суспільного використання. *Бібліотечний вісник*. 2002. № 1. С. 27–30.
474. Сорока М. Б. *Національна система реферування української наукової літератури* : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2002. 209 с.

475. *Соціальне партнерство: новий імпульс розвитку публічних бібліотек* : інформ.-аналіт. огляд / Донец. обл. універс. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської ; уклад. Н. П. Супрунець, наук. ред. О. Башун. Донецьк : Східний видавничий дім, 2009. 24 с.
476. *Список нової літератури з питань бібліотекознавства, історії і методики бібліографії та книгознавства* / АН УРСР, Держ. публічна б-ка УРСР. Київ, 1950. № 1–3.
477. Старовойт С. В. З історії організації видавничої діяльності Національної академії наук України (1918–1923). *Архівознавство. Джерелознавство. Археографія*. 2000. Вип. 2. С. 192–203.
478. Статут асоціації бібліотек України. *Бібліотечний вісник*. 1994. № 1. С. 2–5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_1994_1_4 (дата звернення: 21.04.2018).
479. *Статут і штати Української Академії Наук у Києві*. Київ : Друкарня Українського Наукового Товариства, 1919. 23 с.
480. *Статут Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (нова редакція)* : Розпорядження Президії НАН України від 14.06.2017 р. № 383. URL: http://nbuv.gov.ua/sites/default/files/STATUT_NBUV_2017.pdf (дата звернення 15.06.2019).
481. Столяров Ю. Н. Библиотека – двухконтурная система. *Научные и технические б-ки*. 2002. № 11. С. 5–24.
482. *Стратегический план 2016–2021* : прийнято Правлінням ИФЛА декабрь 2015 г. URL: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/gb/strategic-plan/2016-2021-ru.pdf> (дата звернення 15.03.2018).
483. Стратегія Української бібліотечної асоціації на 2019–2021 роки : затв. конф. УБА 22 листопада 2018 р. URL: https://ula.org.ua/images/uba_document/news/2018/ULA_Strategy_2019-21.pdf (дата звернення: 22.04.2019).
484. Стрішенець Н. В. *Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема: бібліотекознавчий аспект* : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 501 с.

485. Стрішенець Н., Сокур О. Міжнародні стандарти діяльності наукових бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 6. С. 52–54.
486. Стрішенець Н., Сокур О. Тенденції розвитку сучасного зарубіжного бібліотекознавства. *Бібліотечний вісник*. 2013. № 6. С. 38–39.
487. Струнгар А. В. *Інформаційно-аналітичний портал бібліотеки як засіб наукової комунікації* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2016. 19 с.
488. Стукалова А. А. *Корпорация как форма профессионального сотрудничества библиотек* : автореф. дис. .. канд. пед. наук : 05.25.03. Гос. публич. науч.-техн. б-ка СО РАН. Новосибирск, 2008. 21 с.
489. Стукалова А. А. Современные формы библиотечного сотрудничества. *Итоги и перспективы научной работы ГПНТБ СО РАН* : материалы науч. сессии (Новосибирск, 12 февр. 2008 г.). Новосибирск, 2008. С. 56–64.
490. Сусак А. В. Функції бібліотеки в сучасному інформаційному просторі. *Вісник Львівського університету. Сер. соціологічна*. Львів, 2007. Вип. 1. С. 194–198. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_sociology_2007_1_21 (дата звернення: 01.12.2017).
491. Суханова Е. В., Валеева Р. З. Международное сотрудничество в области сохранения библиотечных фондов. *Современные проблемы науки и образования*. 2014. № 6. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=16861> (дата звернення: 14.12.2017).
492. Сучасні підходи до міжнародного книгообміну в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського / Малолетова Н. та ін. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 38. С. 131–153.
493. *Терминологический словарь по библиотечному делу и смежным отраслям знания* / Сост.: З. Г. Высоцкая (отв. ред.), В. А. Врубель, А. Б. Маслов, Л. К. Розеншильд ; РАН, Б-ка по естественным наукам. Москва, 1995. 268 с.

494. Тимчасове положення про керівництво мережею бібліотек наукових установ Академії наук УРСР (27.12.1946). *Журнал Бібліотеки Академії наук*. 1947. № 1(3). С. 104–105.
495. *Толковый словарь по основам информационной деятельности* / Укр. Акад. інформатики, УкрИНТЭИ ; Под ред. Н. Н. Ермошенко. Киев : УкрИНТЭИ, 1995. 252 с.
496. Трофименко А. А. *Кооперация как способ повышения эффективности библиотечной деятельности* : автореф. дис. .. канд. пед. наук : 05.25.03. Краснодарский гос. ун-т культуры и искусств. Краснодар, 2005. 19 с.
497. Тур О. М. *Документознавча термінологія: проблеми уніфікації та стандартизації* : монографія. Кременчук : ПП Щербатих, 2018. 302 с.
498. *Українська бібліотечна асоціація* : док. і матеріали / УБА, Нац. парламентська б-ка України. Київ, 1998. 77 с.
499. Фенелонов Е. А. *Проблемы библиотечного строительства* : сб. избр. работ. Москва : Пашков дом, 2005. 254 с.
500. Філіпова Л. Я. Документально-електронні комунікації в умовах інформатизації освіти. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. Одеса : ОНПУ, 2009. С. 18–20.
501. *Філософський енциклопедичний словник* / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; гол. ред. В. І. Шинкарук та ін. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
502. *Формування національного науково-інформаційного простору: інтеграція й кооперація зусиль бібліотек та інформаційних центрів України* : рішення засідання Міжвідомчої ради з координації фундаментальних досліджень від 3 грудня 2014 р. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201412_artilces_field_dopmat_files/2.pdf (дата звернення: 12.05.2019).
503. Фофанов В. П. *Социальная деятельность как система* : монографія. Новосибирск : Наука, 1981. 304 с.

504. Фрумин И. М. *Организация работы советской библиотеки* : учеб. для библиотеч. фак. ин-тов культуры. Москва : Изд-во «Книга», 1969. 280 с.
505. Хавкина Л. Б. Научная разработка вопросов библиотековедения. *Труды первой конференции научных библиотек*. Москва, 1926. С. 29–33.
506. Харькова И. В. *Структура управления территориальной сетью общедоступных библиотек сверхкрупного города: современное состояние и перспективы совершенствования* : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 05.25.03. Моск. гос. ун-т культур и искусств. Москва, 2001. 20 с.
507. Хлебнікова А. А. Становлення і розвиток інформаційного суспільства в умовах глобалізації: теоретико-методологічний контекст. *Гілея: наук. вісник* : зб. наук. пр. / гол. ред. В. М. Вашкевич. Київ : Гілея, 2015. Вип. 92 (1). С. 170–174.
508. Хренова Г. С. Международный книгообмен как средство распространения белорусской книги за рубежом. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2014. Вып. 12. С. 353–358.
509. Хренова Г. С. Международный книгообмен ЦНБ НАН Беларуси: история, опыт, современное состояние. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2008. Вып. 6. С. 453–468.
510. Хренова Г., Парникель О. Современные тенденции международного книгообмена в ЦНБ НАН Беларуси. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2005. Вып. 3. С. 172–184.
511. Хренова Г. С., Чикун О. Н. Международный документообмен ЦНБ НАН Беларуси: мониторинг использования и научная характеристика иностранных документов. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2012. Вып. 10. С. 137–145.
513. Хропач А. Н. *Библиотечная интеграция* / Харьковское библиотечное общество. Харьков, 1991. 36 с.
514. *Централизація бібліотечно-бібліографічних процесів* : сб. док. / АН УССР, Центральная науч. б-ка ; Сост.: Берлинская М. И., Гохфельд Б. В., Лоось Т. А., отв. ред. Игнатович Т. А. Киев, 1983. 129 с.

515. *Централизація сети государственных массовых библиотек* / Под ред. В. Серова. Москва : Книга, 1973. 144 с.
516. *Централизація сети массовых государственных библиотек : консультація* / Гос. б-ка Туркменской ССР им. К. Маркса. Ашхабад, 1972. 9 с.
517. *Централизованые библиотечные системы в помощь производству и развитию производительных сил : сб. науч. трудов*. Ленинград, 1979. 118 с.
518. *Централізація – основний напрямок поліпшення діяльності масових бібліотек : метод. рекомендації* / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка, Сумська обласна б-ка ім. Н. К. Крупської ; Уклад. А. Р. Калашнікова. Харків, 1976. 16 с.
519. Чачко А. С, Игнатович Т. А. К вопросу о разработке профессиограммы методиста. *Проблемы организации труда и управления библиотечно-библиографическими процессами*. Москва, 1985. С. 105–113.
520. Чечикова Ю. С. Проекты оцифровки библиотечных и музейных коллекций в Финляндии. *Библиотековедение*. 2009. № 1. С. 95–100.
521. Чжао Лін. *Національна бібліотека в стратегіях подолання цифрової нерівності* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Харків. держ. акад. культури. Харків, 2008. 20 с.
522. Чикун О. Н. Серая литература и ее использование в практике международного документообмена ЦНБ НАН Беларуси. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. Киев, 2014. Вып. 12. С. 359–365.
523. Чорна Т. Світова Цифрова Бібліотека (World Digital Library): новини проекту та українських учасників : презентація. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів*. URL: <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/2571> (дата звернення: 12.11.2017).
524. Чуканова С. О. *Професійна підготовка фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Нац. ун-т «Коево-Могилянська академія». Київ, 2016. 344 с.

525. Чуприна Л. Современные тенденции в формировании и развитии информационного пространства Украины. *Українсько-македонський науковий збірник*. Київ, 2011. Вип. 5. С. 247–262.
526. Шандрівська О. Є., Мартинюк А. О. Особливості застосування бенчмаркінгу в Україні. *Сучасні проблеми економіки і менеджменту* : тези доп. міжнар. наук.-практич. конф. (Львів, 10–12 листоп. 2011 р.). Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. С. 140–141.
527. Шемаев С. А. Особенности взаимодействия библиотек, музеев, архивов в зарубежных странах. *Молодой ученый*. 2015. № 4. С. 738–741.
528. Шемаев С. О. *Взаємодія бібліотек, музеїв, архівів у комунікаційному просторі України* : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Харків. держ. акад. культури. Харків, 2016. 20 с.
529. Шемаєва Г. В. *Бібліотека в системі наукової комунікації: коеволюційні процеси розвитку* : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Харк. держ. акад. культури. Харків, 2009. 42 с.
530. Шемаєва Г. В. *Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій* : монографія / Харк. держ. акад. культури. Харків : ХДАК, 2008. 289 с.
531. Шемаєва Г. В. Напрями взаємодії бібліотек у сучасному соціально-комунікаційному просторі. *Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів* : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2013 р.). Київ, 2013. С. 5–7.
532. Шемаєва Г. В. Перспективні напрями розвитку електронних інформаційних ресурсів бібліотек. *Бібліотечний вісник*. 2012. № 3. С. 3–7.
533. Шемаєва Г. В. Транспортування знань у каналах інформаційного забезпечення науки. *Бібліотечна планета*. 2005. № 4. С. 29–31.
534. Шимченко Ф. З., Николаева Т. В. К вопросу о централизации библиотек научных учреждений Академии наук Украинской ССР. *Проблемы централизации работы библиотек АН СССР и академий наук союзных республик*. Москва, 1975. С. 14–23.

535. Шрайберг Я. Л. Мировые тенденции развития библиотечно-информационной сферы и их отражение на пространстве СНГ. *Научные и технические б-ки*. 2005. № 1. С. 25–47.
536. Шрайберг Я. Л. Современные тенденции развития библиотечно-информационных технологий : ежегодный доклад. *Научные и технические б-ки*. 2002. № 1. С. 25–47.
537. Шур'ян О. Обмін науковими виданнями з закордоном. *Журнал Бібліотеки Академії Наук УРСР*. 1946. № 2. С. 17–19.
538. Щерба Н. Г. *Взаимодействие библиотек и органов НТИ в информационно-библиографическом обслуживании специалистов промышленности региона (На примере Краснодарского края)* : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 05.25.03. Краснодарский гос. ун-т культуры и искусств. Краснодар, 2000. 19 с.
539. Щербан Р. М. Регіональна корпоративна бібліотечна інформаційна система. *Бібліотечний форум України*. 2007. № 2. С. 2–4.
540. *Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України* : матеріали до стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року / УБА ; упоряд. О. М. Бруй. Київ, 2015. 58 с.
541. Ярошенко Т. Бібліотечні консорціуми: перспективи розвитку. *Бібліотечний форум України*. 2006. № 4(14). С. 7–11.
542. Ярошенко Т. Проект «Електронна бібліотека»: центри знань в університетах України – інновації через співробітництво. *Бібліотечний вісник*. 2009. № 3. С. 3–5.
543. Ярошенко Т. Світова цифрова бібліотека: будуємо глобальне партнерство. *Бібліотечна планета*. 2010. № 3. С. 5–9.
544. Ярошенко Т. Україна у Світовій цифровій бібліотеці: будуємо глобальне партнерство. *Бібліотечний форум України*. 2010. № 3. С. 29–30.
545. *GreyNet: Grey Literature Network Service* : GreyNet's Web Access Portal and Repository is the GreyGuide. URL: <http://www.greynet.org/> (дата звернення: 16.05.2019).

546. Kilgour F. G. *Initial system design for the Ohio collect library center: a case history*. URL: <https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/827/Kilgour.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (дата звернення: 16.05.2019).
547. *New World Encyclopedia: Research begins here*. URL: https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Online_Computer_Library_Center#cite_note-1 (дата звернення: 16.05.2019).
548. *OCLC: Worldwide, member-driven library cooperative* : веб-сайт. URL: <https://www.oclc.org/en/home.html> (дата звернення: 16.05.2019).
549. *OpenDOAR: Directory of Open Access Repositories* : веб-сайт. URL: <http://v2.sherpa.ac.uk/opensoar/> (дата звернення: 20.05.2019).
550. Pejšová P., Stock Ch. OpenGrey = new OpenSIGLE. *INFORUM 2012: 18 Conference on Professional Informational Resources* (Prague, 22–24 May 2012). URL: <https://www.inforum.cz/pdf/2012/pejsova-petra.pdf> (дата звернення: 20.05.2019).
551. Reitz Joan M. *Dictionary for Library and Information Science*. London, Westport, Connecticut. 2004. 788 s.
552. *The Online Library is a part of the University of London*. URL: <https://onlinelibrary.london.ac.uk/resources/databases/opengrey> (дата звернення: 20.05.2019).

ДОДАТОК А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дослідження

Статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України:

1. Сокур О. Система комплектування бібліотек періодичними виданнями (з практики Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського) / О. Сокур // Наук. праці НБУВ. – 2001. – Вип. 6. – С. 95–104.

2. Родзінська О. (Сокур О.) Організація закупівлі періодичних видань як складова бібліотечного маркетингу / В. Матусевич, О. Родзінська // Наук. праці НБУВ. – 2003. – Вип. 11. – С. 112–117. *Дисертантом висвітлено організацію передплати вітчизняних наукових журналів.*

3. Родзінська О. (Сокур О.) Використання Інтернет у формуванні фондів періодичних видань України і Росії / О. Родзінська // Наук. праці НБУВ. – 2004. – Вип. 12. – С. 233–243.

4. Родзінська О. (Сокур О.) Наукові журнали в Інтернет-просторі / О. Родзінська // Бібл. вісн. – 2004. – № 3. – С. 47–48.

5. Сокур О. Науковим часописам – увага НАН України / О. Л. Сокур // Бібл. вісн. – 2005. – № 2. – С. 49–50.

6. Сокур О. Формування фонду наукових журналів на електронних носіях інформації: проблеми та перспективи / О. Сокур // Бібл. вісн. – 2006. – № 2. – С. 8–14.

7. Сокур О. Основні принципи відбору нових наукових журналів до фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / О. Сокур // Вісн. Львівського ун-ту. Сер.: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – 2007. – Вип. 2. – С. 245–247.

8. Сокур О. Тенденції розвитку сучасного зарубіжного бібліотекознавства / Н. Стрішенець, О. Сокур // Бібл. вісн. – 2013. – № 6. – С. 38–39. *Дисертантом окреслено нові напрями проектної діяльності зарубіжних бібліотек.*

9. Сокур О. Сучасні підходи до міжнародного книгообміну в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського / Н. Малолетова, О. Сокур, А. Лямець, В. Яновська, А. Ятченко // *Наук. праці НБУВ.* – 2013. – Вип. 38. – С. 131–153. *Дисертантом висвітлено інноваційні підходи щодо міжнародного книгообміну з бібліотеками Болгарії, Чехії та партнерами української діаспори.*

10. Сокур О. Запозичення бібліографічних записів до електронних каталогів / О. Сокур // *Бібл. вісн.* – 2014. – № 4. – С. 43–45.

11. Сокур О. Організація ресурсів наукової бібліотеки: партнерство та ефективність / О. Сокур // *Бібл. вісн.* – 2015. – № 6. – С. 44–45.

12. Сокур О. Організація ресурсів у бібліотеках наукових установ НАН України / Полякова О., Сокур О. // *Наук. праці НБУВ.* Організація бібліотечно-інформаційних ресурсів як складник формування вітчизняного інтегрованого інформаційного простору. – 2017. – Вип. 45. – С. 118–127. *Дисертантом здійснено моніторинг сайтів наукових установ НАН України на предмет представлення на них сторінок бібліотек та їх інформаційного наповнення; узагальнено результати інформаційного аудиту технологічних засад створення електронних каталогів та представлення їх на сайтах наукових установ.*

13. Сокур О. Міжнародні стандарти діяльності наукових бібліотек / Н. Стрішенець, О. Сокур // *Бібл. вісн.* – 2017. – № 6. – С. 52–54. *Дисертантом узагальнено досвід провідних вітчизняних бібліотек та наукових установ щодо впровадження європейських стандартів бібліотечно-інформаційної діяльності у практику роботи бібліотек.*

Статті у фахових виданнях іноземних держав:

14. Сокур О. Л. Методи дослідження взаємодії бібліотек Національної академії наук України / О. Л. Сокур // *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences.* – 2019. – VII (33), I.: 199. – P. 98–101.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

15. Сокур О. Принципи відбору наукових журналів до фондів бібліотек України / О. Сокур // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. – 2006. – С. 88–89.

16. Сокур Е. Международный книгообмен Национальной библиотеки Украины им. В. И. Вернадского с научными учреждениями Болгарии / Е. Л. Сокур // Книжная культура: опыт прошлого и проблемы современности: к 285-летию основания Академической типографии в России : материалы V Междунар. науч. конф. (Российская Федерация, Москва, 24–26 октября 2012 г.) : в 2 т. / Рос. акад. наук, Науч. совет РАН «История мировой культуры». – Москва: Наука, 2012. – Т. 1. ч. 2. – С. 242–243.

17. Сокур О. Слов'янська бібліотека в Празі – скарбниця україніки в Європі / О. Сокур // До Дня слов'янської писемності і культури : тези Міжнар. наук. конф. (Україна, Київ, 24–25 травня 2012 р.) : в 2 т. – Київ, 2012. – Т. 1: Традиції слов'янської писемності і культури: трансформації в ХХІ столітті. – С. 113–116.

18. Сокур О. Книгообмінні зв'язки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Слов'янської бібліотеки в Празі / О. Л. Сокур // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (Україна, Львів, 25 жовтня 2012 р.). – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012. – С. 561–564.

19. Сокур О. Книгообмінні зв'язки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з Національною бібліотекою Чеської Республіки: проблеми співробітництва / Сокур О. // Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів : матеріали Міжнар. наук. конф. (Україна, Київ, 8–10 жовтня, 2013 р.). – Київ, 2013. – С. 327–330.

20. Сокур Е. Библиографическая работа библиотек НИУ НАН Украины / Е. Сокур // Книга в информационном обществе: материалы XIII Междунар. науч. конф. по проблемам книговедения (Российская Федерация, Москва, 28–30 апреля

2014 г.) : в 4 ч. / Отв. ред. В. И. Васильев. – Москва : ФГБУ науки НИЦ «Наука» РАН, 2014. – Т. 1. – С. 343–344.

21. Сокур О. Бібліографічна складова організації інформації в бібліотеках НДУ НАН України / О. Сокур // Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали Міжнар. наук. конф. (Україна, Київ, 6–8 жовтня 2015 р.). – Київ, 2015. – Ч. 2. – С. 178–181.

22. Сокур О. Бібліографічно-інформаційна складова обслуговування науковців НДУ НАН України / О. Сокур // Освіта, мова та культура у процесі глобальних трансформацій: міжвузівський круглий стіл : зб. матеріалів (Україна, Київ, 1 квітня 2016 р.). – Київ : Ін-т кримінально-виконавчої служби, 2016. – С. 121–123.

23. Сокур О. Колекції як інформаційний ресурс у бібліотеках наукових установ НАН України / Полякова О. В., Сокур О. Л. // Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору : матеріали Міжнар. наук. конф. (Україна, Київ, 4–6 жовтня 2016 р.). – Київ, 2016. – С. 56–58. *Дисертантом здійснено узагальнення інформації про колекції і особисті бібліотеки видатних вчених, що зберігаються у фондах бібліотек НАН України.*

24. Сокур Е. Взаимодействие библиотечно-информационной системы Национальной академии наук Украины: основные направления и перспективы [Электронный ресурс] / Сокур Елена Леонидовна // Интернет и информационно-библиотечные ресурсы в науке, образовании, культуре и бизнесе : материалы XI Междунар. конф. «Central Asia – 2017» (Республика Узбекистан, Наманган, 26–27 апреля 2017 г.). – Ташкент : Нац. б-ка Узбекистана им. Алишера Навои, 2017. – С. 56–61. – URL:

http://natlib.uz/Content/userfiles/upload/pdf.%20word.%20excel/МУТАХАССИСЛАР%20ОУЧУН/УСЛУБИЙ%20ФАОЛИЯТ/5%20Халқаро/Sentral_Asia_2017_конференция_материаллар.pdf (дата звернення: 4.04.2019). Назва з екрану.

25. Сокур О. Інформаційно-комунікаційна взаємодія бібліотек наукових установ Національної академії наук України / Сокур Олена // Інформаційний

простір бібліотеки : тези VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Україна, Львів, 18–19 травня 2017 р.). – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2017. – С. 35–37.

26. Сокур О. МБА: розвиток взаємодії в електронному середовищі / О. Сокур // Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек : матеріали Міжнар. наук. конф. (Україна, Київ, 3–5 жовтня 2017 р.). – Київ, 2017. – С. 93–96.

27. Сокур Е. Сотрудничество библиотек Национальной академии наук Украины в формировании национального научного информационного пространства / Е. Сокур // 500 гадоў беларускага кнігадрукавання : матэрыялы міжнароднага кангрэса ; XIII Міжнародныя кнігазнаўчыя чытанні (Рэспубліка Беларусь, Мінск, 14–15 верасня 2017 г.). У 2 ч. – Мінск, 2017. – Ч. 2. – С. 65–67.

28. Сокур О. Професійна періодика: обмін досвідом та бібліотечна взаємодія (до 100-річчя НБУВ) / О. Сокур // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. дванадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф. (Україна, Львів, 30 листопада–1 грудня 2018 р.). – Львів, 2018. – С. 100–105.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати:

29. Сокур О. Журнал Бібліотеки Академії Наук УРСР [Електронний ресурс] / О. Л. Сокур // Українська бібліотечна енциклопедія : наук. проект / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. – Київ, 2018. – Бібліогр. наприкінці ст. – Режим доступу: <http://ube.nplu.org/article/> (дата звернення: 15.01.2019). – Назва з екрану.

30. Сокур О. Науковий збірник Бібліотеки УРСР [Електронний ресурс] / О. Л. Сокур // Українська бібліотечна енциклопедія : наук. проект / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. – Київ, 2018. – Бібліогр. наприкінці ст. – Режим доступу: <http://goo.gl/uJ7n8S> (дата звернення: 11.01.2019). – Назва з екрану.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

– Міжнародна наукова конференція «Інноваційна діяльність – стратегічний напрям розвитку наукових бібліотек» (Україна, Київ, 7–8 жовтня 2003 р., очна форма участі – усна доповідь);

- Міжнародна наукова конференція «Бібліотеки та інформаційні центри в системі наукового супроводу суспільних реформ» (Україна, Київ, 12–14 жовтня 2004 р., очна форма участі – усна доповідь, публікація тез);
- Міжнародна науково-практична конференція «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики» (Україна, Київ, 16–18 травня 2006 р., очна форма участі – усна доповідь, публікація тез);
- Міжнародна наукова конференція «Традиції слов'янської писемності і культури: трансформації в ХХІ столітті» (Україна, Київ, 24–25 травня 2012 р., очна форма участі – усна доповідь, публікація тез);
- Всеукраїнська наукова конференція «Соціальні комунікації: стан, проблеми, тенденції» (Україна, Київ, 26–27 квітня 2012 р., очна форма участі – усна доповідь, публікація тез);
- Міжнародна наукова конференція «Інноваційна модель наукової бібліотеки ХХІ століття» (Україна, Київ, 9–10 жовтня 2012 р., очна форма участі – усна доповідь, публікація тез);
- П'ята Міжнародна наукова конференція «Книжная культура: опыт прошлого и проблемы современности: к 285-летию основания Академической типографии в России» (Російська Федерація, Москва, 24–26 жовтня 2012 р., заочна форма участі – публікація тез);
- Четверта Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства» (Україна, Львів, 25 жовтня 2012 р., заочна форма участі – публікація тез);
- Міжнародна наукова конференція «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (Україна, Київ, 8–10 жовтня 2013 р., очна форма участі – усна доповідь, публікація тез);
- Тринадцята Міжнародна наукова конференція «Книга в информационном обществе» (Російська Федерація, Москва, 28–30 квітня 2014 р., заочна форма участі – публікація тез);

- Міжнародна наукова конференція «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору» (Україна, Київ, 21–23 жовтня 2014 р., очна форма участі – усна доповідь, публікація тез);
- Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація» (Україна, Київ, 6–8 жовтня 2015 р., очна форма участі – усна доповідь, публікація тез);
- Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору» (Україна, Київ, 4–6 жовтня 2016 р., очна форма участі – усна доповідь, публікація тез);
- Одинадцята Міжнародна конференція «Central Asia – 2017» «Интернет и информационно-библиотечные ресурсы в науке, образовании, культуре и бизнесе» (Республіка Узбекистан, Наманган, 26–27 квітня 2017 р., заочна форма участі – публікація тез);
- Сьома Міжнародна науково-практична конференція «Інформаційний простір бібліотеки» (Україна, Львів, 18–19 травня 2017 р., очна форма участі – усна доповідь, публікація тез);
- Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек» (Україна, Київ, 3–5 жовтня 2017 р., очна форма участі – усна доповідь, публікація тез);
- Тринадцяті Міжнародні книгознавчі читання «500 гадоў беларускага кнігадрукавання» (Республіка Білорусь, Мінськ, 14–15 вересня 2017 р., заочна форма участі – публікація тез);
- Дванадцята Всеукраїнська науково-теоретична конференція «Українська періодика: історія і сучасність» (Україна, Львів, 30 листопада – 1 грудня 2018 р., очна форма участі – усна доповідь, публікація тез).

ДОДАТОК Б

Додаток Б.1

Критерії діяльності бібліотек наукових установ Національної академії наук України

№ п/п	Назва установи	Рік заснування установи	Рік заснування бібліотеки	Штат бібліотеки	Фонд бібліотеки (тис.)	Обмінний фонд (тис.)	Колекції та особові бібліотеки	Електронний каталог	Сторінка бібліотеки на сайті установи	МБА	Членство в асоціаціях
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Відділення гідроакустики Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України	1974	1978	1	13,6	-	-	-	-	-	-
2.	Відділення керамології Інституту народознавства НАН України	2000	2005	1	5,0	-	-	-	+	+	-
3.	Головна астрономічна обсерваторія НАН України	1944	1952	2	75,3	3,5	6	+	+	+	+
4.	Державний природознавчий музей НАН	1940	1870	1	74,5	3,2	1	+	+	-	-

	України										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
5.	Інститут археології НАН України	1934	1921	5	97,4	52,5	5	+	+	-	-
6.	Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В. П. Кухаря НАН України	1987	1978	2	70,8	-	1	+	-	+	-
7.	Інститут біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України	1925	1925	3	83,6	4,8	-	+	+	+	-
8.	Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України	1921	1921	3	97,3	11,5	6	+	+	+	+
9.	Інститут відновлюваної енергетики НАН України	2003	2004	2	3,6	-	-	-	-	-	-
10.	Інститут всесвітньої історії НАН України	2011	2014	1	1,9	-	-	-	+	-	-
11.	Інститут вугільних енерготехнологій НАН України	2002	1983	1	60,1	-	-	-	-	+	-
12.	Інститут газу НАН України	1949	1950	1	99,8	0,8	1	-	-	+	-

13.	Інститут географії НАН України	1991	1970	2	31,2	0,45	1	+	+	+	-
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
14.	Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України	1951	1951	1	84,76	-	-	-	-	-	-
15.	Інститут геологічних наук НАН України	1926	1926	3	135,7	12,5	5	-	-	-	-
16.	Інститут геотехнічної механіки ім. М. С. Полякова НАН України	1967	1962	3	110,8	0,2	-	-	-	+	-
17.	Інститут геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України	1960	1961	2	105,3	-	-	+	+	+	-
18.	Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М. П. Семененка НАН України	1969	1969	2	74,3	2,3	-	+	-	+	-
19.	Інститут гідробіології НАН України	1940	1929	2	66,2	6,7	1	+	+	+	-
20.	Інститут гідромехані- ки НАН України	1938	1926	2	89,3	-	-	-	-	+	-
21.	Інститут демографії та соціальних досліджень	2002	2004	1	11	-	-	-	-	+	-

	ім. М. В. Птухи НАН України										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
22.	Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України	1969	1949	2	103,2	2,1	–	+	–	+	–
23.	Інститут еволюційної екології НАН України	2004	2016	1	–	–	–	–	–	–	–
24.	Інститут економіки та прогнозування НАН України	1997	1936	2	79,6	–	–	+	+	+	–
25.	Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького НАН України	1960	1960	1	79,5	–	2	+	+	+	–
26.	Інститут електродинаміки НАН України	1947	1939	3	242,0	0,6	1	+	+	+	–
27.	Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України	1934	1934	3	273,0	0,44	1	+	–	+	–
28.	Інститут електронної фізики НАН України	1992	1970	1	28,1	–	3	+	+	–	–
29.	Інститут енциклопедичних	2004	2005	0	8,3	1,0	–	–	+	–	–

	досліджень НАН України										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
30.	Інститут загальної та неорганічної хімії ім. В. І. Вернадського НАН України	1929	1932	2	208,0	–	–	–	–	+	–
31.	Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України	1930	1919	2	171,4	4,0	–	+	+	+	+
32.	Інститут імпульсних процесів і технологій НАН України	1962	1963	1	129,1	–	–	–	–	+	–
33.	Інститут історії України НАН України	1936	1936	6	137,9	28,8	–	+	+	+	–
34.	Інститут кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України	1961	1957	4	275,6	–	–	–	–	–	–
35.	Інститут клітинної біології та генетичної інженерії НАН України	1990	1991	1	10,9	0,3	–	+	+	+	–
36.	Інститут колоїдної хімії та хімії води ім. А. В. Думанського НАН України	1968	1968	1	100,7	–	–	+	+	+	–

37.	Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України	1926	1926	8	172,8	7,7	5	+	+	+	-
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
38.	Інститут математики НАН України	1934	1934	4	189,2	41,2	2	+	+	+	-
39.	Інститут металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України	1945	1946	2	118	0,4	7	+	+	+	-
40.	Інститут механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України	1918	1935	2	92,5	3,0	-	-	-	-	-
41.	Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України	1936	1936	3	109,6	13,8	9	+	+	+	-
42.	Інститут мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України	1928	1930	2	122,3	-	1	-	+	+	-
43.	Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України	1930	1921	2	118,0	7,9	7	-	+	+	-

44.	Інститут молекулярної біології і генетики НАН України	1973	1969	1	83,7	–	1	–	+	+	–
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
45.	Інституту морської біології НАН України	1954	1954	1	17,9	0,4	–	–	+	+	+
46.	Інститут надтвердих матеріалів ім. В. М. Бакуля НАН України	1961	1956	1	88,8	–	–	+	–	+	–
47.	Інститут народознавства НАН України	1992	1951	1	70,0	2,0	–	–	+	–	–
48.	Інститут органічної хімії НАН України	1939	1939	2	147,3	–	–	–	–	+	–
49.	Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України	1991	1928	1	146,4	2,8	–	+	+	+	–
50.	Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України	1978	1961	2	85,4	–	2	–	+	+	–
51.	Інститут прикладної фізики НАН України	1991	1989	1	20,8	–	–	–	–	+	–

52.	Інститут проблем кріобіології і кріомедицини НАН України	1972	1973	2	52,8	–	–	+	–	+	–
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
53.	Інститут проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України	1955	1953	4	159,8	17,5	4	–	–	+	–
54.	Інститут проблем машинобудування ім. А. М. Підгорного НАН України	1972	1944	1	165,8	–	2	–	–	–	–
55.	Інститут проблем міцності ім. Г. С. Писаренка НАН України	1966	1966	3	100,7	1,0	3	+	+	+	–
56.	Інститут проблем моделювання в енергетиці ім. Г. Є. Пухова НАН України	1981	1983	2	43,0	0,7	1	–	–	–	–
57.	Інститут проблем природокористування та екології НАН України	1991	1982	–	2,4	–	–	–	–	–	–

58.	Інститут проблем реєстрації інформації НАН України	1987	1989	1	5,0	–	–	–	–	–	–
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
59.	Інститут проблем ринку та економіко–екологічних досліджень НАН України	1970	1971	1	39,8	1,4	–	–	–	+	–
60.	Інститут радіофізики та електроніки ім. О. Я. Усикова НАН України	1955	1955	3	139,0	0,6	–	+	+	+	–
61.	Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України	1994	1964	2	56,0	–	1	+	–	+	–
62.	Інститут сорбції та проблем ендоекології НАН України	1991	1990	1	6,3	–	–	–	–	+	–
63.	Інститут соціології НАН України	1990	1991	2	28,3	0,5	–	+	+	+	–
64.	Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України	1991	1993	2	9,5	4,8	1	+	+	+	–

65.	Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України	1966	1966	2	147,9	–	5	+	+	+	–
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
66.	Інститут технічної механіки НАН України і ДКА України	1980	1968	1	102,7	–	–	–	+	+	–
67.	Інститут технічної теплофізики НАН України	1947	1947	2	143,2	–	–	+	+	+	–
68.	Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України	1951	1951	1	46,4	0,2	2	–	+	–	–
69.	Інститут української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України	1991	1991	2	7,2	–	–	–	–	+	–
70.	Інститут української мови НАН України	1991	1994	3	7,4	1,1	–	–	–	–	–
71.	Інститут фізики НАН України	1929	1929	5	274,9	0,4	3	+	+	+	–
72.	Інститут фізики конденсованих систем НАН України	1990	1991	1	14,4	–	1	+	+	–	–

73.	Інститут фізики напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова НАН України	1960	1961	3	174,4	–	–	+	+	+	–
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
74.	Інститут фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського НАН України	1927	1927	2	118,7	–	–	+	+	+	–
75.	Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України	1934	1934	2	104,2	2,6	–	+	+	+	–
76.	Інститут фізіології рослин і генетики НАН України	1946	1946	3	74,3	–	–	–	–	–	–
77.	Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України	1946	1946	2	65,4	0,37	1	+	+	+	–
78.	Інститут хімії високомолекулярних сполук НАН України	1958	1959	2	94,2	–	–	+	–	+	–
79.	Інститут хімії поверхні ім. О. О. Чуйка НАН України	1986	1986	1	15,6	–	–	–	–	+	–
80.	Інститут чорної металургії	1939	1953	1	134,5	–	–	–	–	–	–

	ім. З. І. Некрасова НАН України										
81.	Інститут ядерних досліджень НАН України	1970	1970	4	66,4	–	–	–	–	+	–
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
82.	Криворізький ботанічний сад НАН України	1992	1985	1	20,7	–	–	–	+	+	–
83.	Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій та систем НАН України і МОН України	1997	2007	1	8,2	0,5	–	+	+	+	–
84.	Науково-дослідний центр індустриальних проблем розвитку НАН України	2006	1967	–	8,2	–	–	–	–	–	–
85.	Науково-технологіч- ний комплекс «Інсти- тут монокристалів» НАН України	1955	1962	2	127,7	–	–	–	–	+	–
86.	Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка НАН України	1935	1944	1	96,6	8,6	7	+	+	+	–

87.	Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія» НАН України	1926	1950-ті рр.	1	5,3	7,2	–	–	–	–	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
88.	Національний науково-природничий музей НАН України	1966	2005	1	8,8	–	–	+	+	+	–
89.	Одеський археологічний музей НАН України	1825	1825	2	34,6	3,2	–	–	–	–	–
90.	Полтавська гравіметрична обсерваторія Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України	1926	1926	1	21,3	–	1	–	–	–	–
91.	Радіоастрономічний інститут НАН України	1985	1980	2	93,5	–	1	+	+	+	–
92.	Фізико–механічний інститут ім. Г. В. Карпенка НАН України	1951	1951	2	131,9	2,3	3	–	–	–	–
93.	Фізико–технологічний інститут металів та сплавів	1958	1945	2	153,6	–	1	–	–	+	–

	НАН України										
94.	Фізико-хімічний інститут ім. О. В. Богатського НАН України	1977	1911	2	154,0	2,6	1	-	+	-	-
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
95.	Фізико-технічний інститут низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України	1960	1961	3	213,7	-	1	+	+	+	-

Термін «взаємодія» у наукових виданнях

Взаємодія	взаємний зв'язок між ким-, чим-небудь у дії	<i>Словник української мови</i> : в 20 т. / НАН України, Укр. мовно-інформаційний фонд ; Уклад. Л. Л. Шевченко та ін. Т. 2: В – Відсріблитися. Київ : Наукова думка, 2012. С. 183.
Взаємо...	перша частина складних слів, що відповідає слову взаємний, напр.: взаємодія, взаємодопомога, взаємозв'язок і т. ін.	Яковлева А. М., Афонська Т. М. <i>Сучасний тлумачний словник української мови</i> . Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2010. С. 95.
Взаємодія	вплив однієї реалії (тіла, елементарної частинки, біологічної істоти, людини, співтовариства) на іншу реалію, що змінює їхню динамічну поведінку	<i>Енциклопедія сучасної України</i> . Т. 4: В–Вог / НАН України, Наук. тов-во ім. Шевченка Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України. Київ, 2005. С. 364–365
Взаимодействие библиотек и библиотечных систем	добровольное объединение библиотек для совместной деятельности и для взаимного обмена ее результатами на основе определенных отношений и взаимосвязей с целью наиболее полного и экономичного удовлетворения информационных потребностей и эффективного использования библиотечных ресурсов. Взаимодействие включает все основные направления деятельности библиотек (комп-лектование и использование библиотечных	<i>Терминологический словарь по библиотечному делу и смежным отраслям знания</i> . / Сост.: З. Г. Высоцкая (отв. ред.) В. А. Врубель, А. Б. Маслов, Л. К. Розеншильд ; РАН. Б-ка по естественным наукам. Москва, 1995. С. 39.

	фондов, обслуживание читателей, информационную, справочно-библиографическую, научно-методическую, исследовательскую работу и т.д.). Взаимодействие может быть внутриведомственным и межведомственным	
Взаимодействие библиотек	согласованная деятельность библиотек и обмен ее результатами на основе взаимных обязательств. Достигается посредством кооперации, координации и централизации библиотечной деятельности	<i>Библиотечное дело. Терминологический словарь</i> / Рос. гос. б-ка. 3-е значит. перераб. и доп. изд. Москва, 1997. С. 27.
Взаємодія	філософська категорія, яка відображає особливий тип відношення між об'єктами, при якому кожен з об'єктів діє (впливає) на інші об'єкти, приводячи до їх зміни, і водночас зазнає дії (впливу) з боку кожного з цих об'єктів, що, в свою чергу, зумовлює зміну його стану. Дія кожного об'єкта на інший об'єкт зумовлена як власною активністю об'єкта, виявом його динаміки, так і реакцію об'єкта на дію інших об'єктів («відгук» або «обернена дія»)	<i>Філософський енциклопедичний словник</i> / НАН України, Ін-т філософії ім Г. С. Сковороди НАН України ; ред. колегія: В. І. Шинкарук (голова) та ін. Київ : Абрис, 2002. С. 77–78.
Взаимодействие	всеобщая форма связи тел или явлений, осуществляющаяся в их взаимном изменении. Два или более взаимодействующих тела или явления составляют систему, в которой совершается	<i>Философская энциклопедия</i> . В 5-ти т. Т. 1: А–Дидро. Москва : Советская энциклопедия, 1961. С. 250.

	процесс превращения движения, причины в действие и обратно	
Взаимодействие	в философии Канта категория отношения, которая порождает единство вещей и процессов чувственного мира. В философии Лейбница и Лотце взаимодействие понимается метафизически. В психологии взаимодействие представляет собой взаимное влияние души и тела, психического и физического	<i>Философский энциклопедический словарь.</i> Москва : ИНФРА-М, 2003. С. 66.
Взаимодействие	философская категория, отражающая процессы воздействия различных объектов друг на друга, их взаимную обусловленность, изменение состояния, взаимопереход, а также порождение одним объектом другого. Взаимодействие представляет собой вид непосредственного или опосредованного, внешнего или внутреннего отношения, связи	<i>Философский энциклопедический словарь.</i> / Ред. коллегия : С. С. Аверинцев и др. 2-е изд. Москва : Советская энциклопедия, 1989. С. 88.
Взаимодействие	философская категория, отражающая процессы воздействия различных объектов друг на друга, их взаимную обусловленность, изменение состояния, взаимопереход, а также порождение одним объектом другого. Взаимодействие представляет собой вид непосредственного или опосредованного внешнего или внутреннего отношения, связи	<i>Словарь общественных наук: философия, религиоведение, культурология, политология, социология, этика, эстетика</i> / Авт.-сост.: Подольская Е. А., Погорельый Д. Е., Лихварь В. Д. ; Науч. ред. С. Н. Смоленский. Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. С. 58.

Взаимодействие	всеобщая форма связи тел и явлений, выражающаяся в их взаимном влиянии друг на друга и изменении	Яценко Н. Е. <i>Толковый словарь обществоведческих терминов</i> . Санкт-Петербург : Изд-во «Лань», 1999. С. 60.
Взаємодія interaction	це процес, що має місце, коли люди взаємодіють в соціальному контексті	Джонсон Алан Г. <i>Тлумачний словник з соціології</i> / Пер. з англ. за наук. ред. В. Ісаїва, А. Хоронжого. Львів : Видавничий центр Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка, 2003. С. 51–52.
Взаимодействие (interaction)	смешанное воздействие двух или более <i>Независимых переменных</i> на <i>Зависимые переменные</i> , когда они действуют совместно	Джери Дж., Джери Д. <i>Большой толковый социологический словарь = Collins Dictionary of Sociology</i> : в 2-х т. Т. 1 (А–О) / Пер. с англ. Н. Н. Марчук. Москва : Вече; АСТ, 1999. С. 80.
Взаимодействие	1. в общем виде – взаимная связь явлений, процессов, способствует организации совместной деятельности. 2. взаимная связь, взаимная поддержка участников управленческого процесса (органов, звеньев управления) в решении общей задачи	Булыгин Ю. Е. <i>Организация социального управления (основные понятия и категории)</i> : словарь-справочник / Под общ. ред. И. Г. Безуголова ; Моск. Открытый Социальный Ун-т. Москва : Контур, 1999. С. 29.
Взаємодія	одна зі загальних форм взаємозв'язку між явищами, суть якої полягає у зворотному діянні одного предмета чи	Назарук М. М. <i>Соціо-екологія</i> : словник-довідник. Львів : ВНТЛ, 1998. С. 9.

	явища на інше	
Взаємодія соціальна	вид безпосередніх або опосередкованих (зовнішніх чи внутрішніх) стосунків, зв'язків, що існують в суспільстві. Взаємодія суспільна проявляється на міжособистісному (мікросоціальному) і суспільному (макросоціальному) рівнях	<i>Соціальна філософія</i> : Короткий енциклопедичний словник / Заг. ред. і уклад.: В. П. Андрущенко, М. І. Горлач. Київ. Харків : ВМП «Рубікон», 1997. С. 76.
Социальное взаимодействие	процесс непосредственного или опосредованного воздействия социальных объектов друг на друга, в котором взаимодействующие стороны связаны циклической причинной зависимостью. Социальное взаимодействие как вид связи представляет интегрированность действий, функциональную координацию их следствий, т. е. систему действий	<i>Новейший философский словарь</i> / Сост. А. А. Грицанов. Минск : Изд-во В. М. Скакун, 1998. С. 656.
Взаимодействие социальное	взаимное воздействие людей и социальных групп, выражающее характер и содержание отношений между ними, классифицируемых по социальным позициям (статусам) и ролям (функциям)	<i>Социологическая энциклопедия</i> / Под общ. ред. А. Н. Данилова. Минск : Беларуская Энцыклапедыя, 2003. С. 44–45.
Взаимодействие – интеракция – англ. interaction нем. Interaktion фр. interaction	динамическое взаимодействие и соотношение между двумя или более переменными, когда величина одной переменной влияет на величину других переменных	<i>Социологический энциклопедический словарь</i> (на рус., англ., нем., фр, чешск. языках) / Ред.-координатор – акад. РАН Г. В. Осипов. Москва : ИНФРА ; М-

чешск. interakce		НОРМА, 1998. С. 108.
<p>Интеракция социальная</p> <p>англ. interaction, social</p> <p>нем. Interaktion, soziale</p> <p>фр. interaction sociale</p> <p>чешск. interakce sociální</p>	<p>1. процесс, при котором индивиды и группы в ходе коммуникации своим поведением влияют на других индивидов и другие группы, вызывая ответные реакции;</p> <p>2. процесс взаимообусловленного влияния индивидов, групп, социальных систем, обществ друг на друга</p>	<p><i>Социологический энциклопедический словарь</i> (на рус., англ., нем., фр, чешск. языках) / Ред.-координатор – акад. РАН Г. В. Осипов. Москва : ИНФРА ; М-НОРМА, 1998. С. 108.</p>
<p>Взаимодействие социальное</p>	<p>центральное понятие ряда социологических теорий, в основе которого лежит представление о том, что социальный деятель, индивид или общество всегда находятся в физическом или мысленном окружении других социальных деятелей и ведет себя соответственно этой социальной ситуации</p>	<p><i>Современная западная социология : Словарь.</i> Москва : Политиздат, 1990. С. 52–53.</p>
<p>Взаимодействие</p>	<p>объективный и универсальный способ движения, развития, определяющий существование и структурную организацию любой материальной системы; взаимная обусловленность. По Г. Хакену, взаимодействие является ключевым понятием для синергетики, которая, по сути, есть учение о взаимодействии, о кооперативных, когерентных феноменах, проявляющихся в поведении сложных нелинейных систем</p>	<p>Карпичев В. С. <i>Организация и самоорганизация социальных систем</i> : Словарь / Рос. акад. гос. Службы при Президенте РФ. 3-е изд. Москва : Изд-во РАГС, 2007. С. 26.</p>

<p>Взаимодействие социальное</p>	<p>взаимоСОдействие, взаимоНЕ-содействие, взаимоПРОТИВО-действие; система социальных действий, связанных цикличной причинно-следственной зависимостью; совокупность социальных действий, изменений и преобразований, которые осуществляют социальные общности при поддержке своей целостности, устойчивости, жизнеобеспечения в отношениях с другими социальными общностями и природой</p>	<p>Карпичев В. С. <i>Организация и самоорганизация социальных систем</i> : Словарь / Рос. акад. гос. Службы при Президенте РФ. 3-е изд. Москва : Изд-во РАГС, 2007. С. 26–27.</p>
<p>Взаимодействие управленческое</p>	<p>взаимодействие между субъектом и объектом, между объектом и субъектом управления; между субъектом управления и средой; межсубъектное и межобъектное взаимодействие. Компонентом взаимодействия управления выступает внутри- и межорганизационное взаимодействие</p>	<p>Карпичев В. С. <i>Организация и самоорганизация социальных систем</i> : Словарь / Рос. акад. гос. Службы при Президенте РФ. 3-е изд. Москва : Изд-во РАГС, 2007. С. 27.</p>
<p>Взаємодія</p>	<p>філософська категорія, що відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість і породження одним об'єктом іншого. Взаємодія є об'єктивною та універсальною формою руху, розвитку, що визначає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної системи</p>	<p><i>Педагогічний словник</i> / За ред. М. Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. С. 82.</p>

Додаток Б.3**Перелік основних діючих документів та інструктивно-методичних матеріалів,
що регламентують діяльність бібліотеки наукової установи****Національної академії наук України*****Організація управління***

Положення про бібліотечно-інформаційну систему Національної академії наук України. Затв. Голова ІБР НАН України від 22.11.2006 р. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2006. Вип. 4. С. 36–40.

Положення про мережу бібліотек Національної академії наук України. Затв. рішенням ІБР НАН України від 06.02.1997 р. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 1997. Вип. 1. С. 15–19.

Положення про Інформаційно-бібліотечну раду науково-дослідної установи Національної академії наук України. Затв. Голова ІБР НАН України від 22.11.2006 р. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2006. Вип. 4. С. 32–35.

Положення про бібліотеку науково-дослідної установи Національної академії наук України. Затв. Голова ІБР НАН України від 22.11.2006 р. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2006. Вип. 4. С. 41–45.

Типові правила користування бібліотекою науково-дослідної установи Національної академії наук України. Затв. Голова ІБР НАН України від 22.11.2006 р. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2006. Вип. 4. С. 46–50.

Інструкція з організації прийому-передачі бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України. Затв. рішенням ІБР НАН України

від 06.02.1997 р. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 1997. Вип. 1. С. 28–29.

Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи НАН України (Консультація) / Кулаковська Т. Л. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2006. Вип. 4. С. 58–69.

Визначення та закріплення посадових обов'язків працівників бібліотеки науково-дослідної установи НАН України (Консультація) / В. П. Здановська, Н. І. Смаглова. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2009. Вип. 5. С. 71–83.

Наукова та науково-організаційна робота в бібліотеках : Консультація / Воскобойнікова-Гузєва О. В. Робота бібліотек науково-дослідних установ НАН України в 2003 році. Київ, 2004. Вип. 9. С. 51–59.

Орієнтовні норми на основні бібліотечно-бібліографічні процеси. Рекоменд. на засіданні методичної комісії ІБР НАН України від 01. 04.1999 р., протокол № 4. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 1999. Вип. 2. С. 3–24.

Формування бібліотечних фондів

Положення про дари до фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Затв. Вченою радою НБУВ від 07.07.2015 р., протокол № 8. Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в 2015 році. Київ, 2016. Вип. 21. С. 177–183.

Методичні рекомендації з питань організації роботи з колекціями, особовими бібліотеками та книжковими зібраннями у бібліотеках науково-дослідних установ НАН України. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2000. Вип. 3. С. 54–64.

Обмінні фонди

Про затвердження Порядку використання документів через обмінні бібліотечні фонди : Наказ Міністерства культури України від 31.10.2017 р. № 1131.

Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в 2017 році. Київ, 2018. Вип. 23. С. 49–51.

Положення про систему депозитарного зберігання бібліотечних фондів України. Наказ Міністерства культури і мистецтв України від 02.12.1996 № 570. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2000. Вип. 3. С. 24–27.

Інструкція з організації обмінного фонду бібліотеки науково-дослідної установи НАН України. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2000. Вип. 3. С. 46–53.

Організація обмінного фонду бібліотеки НДУ НАН України : Консультація / Коваль Т. В., Кірданова О. Ю. Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2014 році. Київ, 2015. Вип. 20. С. 62–68.

Документи для службового користування

Інструкція про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять службову інформацію : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.11.1998 р. № 1893. Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2012 році. Київ, 2013. Вип. 18. С. 97–123.123.

Організація роботи з матеріалами для службового користування : Консультація / Леськів М. В., Леськів А. М. Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2012 році. Київ, 2013. Вип. 18. С. 70–72.

Облік та переоблік бібліотечних фондів

Інструкція з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах: Наказ Міністерства культури і туризму України від 03.04.2007 № 22. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2009. Вип. 5. С. 34–47.

Інструкція з обліку фонду науково-дослідної установи НАН України. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2000. Вип. 3. С. 28–45.

Інструкція з проведення перевірки фонду бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України. Затв. Голова ІБР НАН України від 22.11.2006 р. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2006. Вип. 4. С. 51–57.

Облік книжкових фондів у бібліотеках Національної академії наук України (Консультація) / Смаглова Н. І. Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2006. Вип. 4. С. 70–72.

Методичні рекомендації зі списання бібліотечних фондів науковими установами НАН України / Посметна О. І., Клочок Т. І., Пестрецова Л. А. Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в 2015 році. Київ, 2016. Вип. 21. С. 67–81.

Збереження бібліотечних фондів

Забезпечення фізичного збереження документних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : Інструкція. Затв. Вченою радою НБУВ від 25.06.1996 р., протокол № 8. / Уклад.: Г. Новікова, А. Фролов, В. Чергінець, Б. Якушко. Київ, 1996. 16 с.

Про порядок передачі пошкоджених мікрочастками документів на санітарно-гігієнічну обробку і дезінфекцію : Інструкція / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; Уклад.: Г. М. Новікова, А. Г. Суббота. Київ, 2000. 14 с.

Збереження бібліотечних і архівних фондів у несприятливих екологічних умовах : Інструктивно-методичні рекомендації / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Центр консервації і реставрації ; Наук. ред. О. С. Онищенко, Автори: А. Г. Бровкін та ін. Київ, 2005. 33 с.

Санітарно-гігієнічна обробка документів, каталогів та засобів їх зберігання в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського : Інструктивно-методичні рекомендації. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; Наук. ред. А. Г. Бровкін, Уклад. Г. М. Новікова. Київ, 1997. 19 с.

Методичні засади щодо зберігання книжкових пам'яток (стародруків та рідкісних видань) / Г. І. Ковальчук. Організація роботи бібліотеки науково-

дослідної установи Національної академії наук України : зб. док. Київ, 2009. Вип. 5. С. 48–70.

Сучасні технології та нові матеріали для консервації фондів : Консультація / Затока Л. П. Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2010 році. Київ, 2011. Вип. 16. С. 61–69.

Державний реєстр національного культурного надбання

Про затвердження Порядку відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань до Державного реєстру національного культурного надбання : Наказ Міністерства культури України від 14.06.2016 р. № 437. Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в 2015 році. Київ, 2016. Вип. 21. С. 141–150.

Про створення Державного реєстру національного культурного надбання : Консультація / Г. І. Ковальчук. Робота бібліотек науково-дослідних установ Національної академії наук України в 2011 році. Київ, 2012. Вип. 17. С. 69–74.

Бібліотечні послуги

Про затвердження Порядку визначення вартості та надання платних послуг закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності : Наказ Міністерства культури України / Міністерства фінансів України / Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 01.12.2015 р. № 1004/1113/1556. Робота бібліотек наукових установ Національної академії наук України в 2015 році. Київ, 2016. Вип. 21. С. 127–136.

Додаток Б.4

Затверджено:
вченою радою НБУВ
протокол № 8 від 07.07.2015 р.

ПОЛОЖЕННЯ**про дари до фонду****Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського****1. Загальні положення**

1.1. Дари є одним з джерел поповнення фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – Бібліотека). Дари приймаються від юридичних (резидентів та нерезидентів) та фізичних осіб (громадян України та громадян іноземних держав).

1.2. Це Положення є нормативним документом, розробленим відповідно до Законів України “Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про культуру», Постанови Кабінету Міністрів України № 1195 від 16.11.2011 р. «Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям», Статуту та нормативних документів Бібліотеки, рекомендацій ІФЛА.

1.3. Дія цього Положення розповсюджується на всі структурні підрозділи, які забезпечують комплектування фондів Бібліотеки.

1.4. Бібліотека має право на підставі рішення, прийнятого відповідальними працівниками, приймати дари до свого фонду, відхиляти їх, перерозподіляти або передавати іншим бібліотекам у порядку обміну. Прийнятий дар переходить у власність Бібліотеки.

1.5. Цим Положенням визначено вимоги до пропонованих для дарування документів*, порядок приймання та опрацювання дарів у Бібліотеці (крім дарів, яким присвоєно статус колекцій**).

* Порядок роботи з архівними, рукописними та мережевими електронними документами регламентується відповідними нормативними документами Бібліотеки.

1.6. Головними критеріями прийняття чи неприйняття дару є його відповідність профілю комплектування, наявність документів у фонді Бібліотеки, їх наукова та художня цінність.

1.7. Основні вимоги щодо прийняття / неприйняття дарів, викладені у цьому Положенні, представлено на офіційному сайті Бібліотеки www.nbuv.gov.ua у розділі «Дари НБУВ».

2. Основні терміни та визначення

У цьому Положенні наведені нижче терміни та визначення вживаються у такому значенні:

– **дар** – безкоштовна передача видання або множини видань Бібліотеці юридичною або фізичною особою;

– **дарувальник** – юридична або фізична особа, яка безкоштовно передає Бібліотеці видання;

– **дарування** – разова, періодична або епізодична безкоштовна передача видань Бібліотеці юридичною або фізичною особою;

– **санкціонований дар** – дар, що надійшов до Бібліотеки за попередньою домовленістю та становить предмет комплектування її фондів;

– **несанкціонований дар** – дар, що надійшов без попереднього погодження та згоди з боку Бібліотеки.

3. Основні вимоги до дару

3.1. Бібліотека приймає в дар видання, які відповідають профілю її комплектування. В окремих випадках Бібліотека може попросити підтвердити право власності на дар як на фізичний об'єкт та право дарування.

3.2. У разі пропозиції дублетних примірників видань береться до уваги їх наукова, історико-культурна та художня цінність, а також враховується ймовірність

** Порядок роботи з колекціями регламентується «Положенням про колекції в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського».

надходження (ненадходження) з інших джерел поповнення (обов'язковий примірник, купівля, обмін).

3.3. Видання з автографами видатних осіб, відомих діячів науки, культури й мистецтва приймаються незалежно від наявності аналогічних у фондах Бібліотеки. Видання з автографами дарувальника розглядаються на загальних засадах (п. 3.2 цього Положення).

3.4. Дари, що надходять до Бібліотеки з-за кордону, повинні мати документальне підтвердження їх легального митного оформлення.

3.5. Не приймаються в дар видання в незадовільному фізичному стані, мікологічно та ентомологічно забруднені, зайводублетні, а також видання, що містять заклики до зміни насильницьким шляхом конституційного ладу, пропаганду війни, насилля, жорстокості, расової, національної, релігійної ворожнечі, порнографію, підбурювання до вчинення злочинів.

3.6. Рішення щодо прийняття / неприйняття дару до фондів Бібліотеки ухвалюється відповідальними працівниками відділу комплектування. У спірних питаннях рішення приймається Радою з формування науково-інформаційних ресурсів Бібліотеки.

3.7. Несанкціоновані дари розглядаються Бібліотекою без надання будь-яких гарантій щодо їх прийняття.

3.8. Вартість дарів, що надійшли до Бібліотеки без супровідних документів, визначається оціночною комісією, склад якої затверджується наказом генерального директора Бібліотеки.

4. Порядок приймання дарів

4.1. Бібліотека попередньо розглядає не самі видання, а їх список, складений за вимогами, які визначені у Додатку 1 цього Положення.

4.2. Прийняті списки передаються до відділу комплектування для їх опрацювання.

4.3. Положення списку звіряються з каталогами (традиційними і електронним) на предмет наявності цих видань у фонді Бібліотеки. Окремо розглядається їх відповідність профілю комплектування Бібліотеки.

4.4. Бібліотека має право відбору, запропонованих дарувальником видань. Бібліотека має право відмовитися від прийняття дару, якщо той не відповідає вимогам пп. 3.1, 3.2, 3.4, 3.5 цього Положення.

4.5. Рішення щодо прийняття / неприйняття дару приймається та повідомляється дарувальнику не пізніше семи робочих днів (телефоном або електронною поштою). В окремих випадках термін може бути подовжено ще на сім робочих днів.

4.6. Процес передавання–приймання дарів здійснюється у відділі комплектування, дирекції, чергового адміністратора, інших підрозділах Бібліотеки з наступним передаванням їх до відділу комплектування не пізніше, ніж через три робочих дні з часу отримання. Співробітник, що прийняв дар, несе відповідальність за своєчасність його передачі до відділу комплектування.

4.7. У разі надходження несанкціонованих дарів, Бібліотека має право відмовитися від прийняття видань після їх розгляду, якщо ті не відповідають вимогам пп. 3.1, 3.3, 3.5 цього Положення.

4.8. До прийняття рішення щодо несанкціонованих дарів Бібліотека не несе відповідальності за їх збереження.

4.9. Після надходження дару до відділу комплектування працівником відділу складається акт (Додаток 2 цього Положення), який є документом, який засвідчує прийняття дару до фонду Бібліотеки.

4.10. Дарувальнику надається лист-подяка (Додаток 3 цього Положення) або надсилається поштове повідомлення не пізніше двох тижнів з дня надходження дару до відділу комплектування.

5. Порядок опрацювання дарів

5.1. Порядок опрацювання дарів здійснюється згідно з технологічною інструкцією «Централізоване бібліотечне опрацювання документів у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського».

5.2. Облік дарів здійснюється у відділі комплектування у порядку, встановленому «Інструкцією з обліку бібліотечних фондів».

5.3. Подаровані видання після опрацювання передаються до відділу наукової організації та обслуговування основним фондом або перерозподіляються між відповідними структурними підрозділами Бібліотеки. Якщо примірник є зайводублетним, він передається до Обмінно-резервного фонду Бібліотеки.

5.4. Дари, які долучаються до фонду Бібліотеки, за бажанням дарувальника позначаються штампом "Дар _____", куди вписується прізвище дарувальника або назва установи. Інформація про дарувальника заноситься до спеціального поля автоматизованої бібліотечної системи.

5.5. Службові документи, що стосуються дарів підлягають постійному зберіганню у відділі комплектування.

5.6. Існуюча в Бібліотеці автоматизована бібліотечно-інформаційна система дозволяє простежити знаходження подарованих видань на всіх етапах їх опрацювання та зберігання (в установленому порядку).

5.7. Інформація про дари та дарувальників, за їх згодою, публікується на офіційному сайті Бібліотеки у розділі «Дари НБУВ».

6. Відповідальність за роботу з дарами

6.1. Відповідальність за організацію приймання, опрацювання та звітування перед бухгалтерією несе керівник Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів, завідувач відділу комплектування, відповідальні працівники відділу.

Вимоги щодо подання інформації про видання

Перед передачею дару до фонду Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, з метою оцінки відповідності пропонованих видань наявним фондам Бібліотеки, дарувальник має надати до відділу комплектування список видань (автор, назва, місце та рік видання, видавництво, ISBN, ISSN, з помітками про вид (книга, газета, журнал, аудіовізуальний матеріал, карта, рукопис, гравюра тощо) та відомості про фізичний стан (задовільний або незадовільний)) за формою

№ п/п	Автор	Назва	Місце/ рік	Вид-во	ISBN ISSN	Вид	Фізичний стан

Інформація про дарувальника:

Прізвище ім'я по-батькові _____

Адреса _____

Контактні телефони _____

Дата та підпис відповідального співробітника відділу комплектування, що прийняв список на розгляд.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Генеральний директор НБУВ

_____ В. І. Попик

Акт*

від «__» _____ 20__ №__

приймання-передавання видань (дару)

_____ передає, а Національна бібліотека України

(ПБ дарувальника)

імені В. І. Вернадського приймає:

№/№ п/п	Автор	Назва	Місце вид./ видавництво	Рік	Кіл-ть прим.	Ціна, грн.	Вид видання	Примітки
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Всього прийнято _____ / _____ видань.

Передав:

_____ / ПБ/

Прийняв:

_____ / посада, ПБ

Дата

Дата

*За бажанням дарувальника 2-й примірник Акту надається дарувальнику

Лист-подяка*

Шановний (на) _____!

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського висловлює Вам щирю вдячність за подаровані видання (акт приймання-передавання додається).

Найближчим часом вони стануть частиною фонду та будуть доступні читачам Бібліотеки. Високо цінуємо Ваш внесок і сподіваємось на подальшу співпрацю.

Від імені НБУВ _____.

* За бажанням дарувальника

Додаток Б.5

**Структура сторінки бібліотеки на сайті наукової установи
Національної академії наук України**

Уніфіковані розділи структури сторінки	Підрозділи структури сторінки
1	2
1. Про бібліотеку	1.1. Історична довідка 1.2. Структура бібліотеки 1.3. Фонд, читальна зала, ДПА 1.4. Режим роботи 1.5. Правила користування 1.6. Перелік послуг 1.7. Контакти
2. Новини, події	2.1. Поточні новини 2.2. Архів новин і подій
3. Послуги (віртуальні)	3.1. Замовлення видань: - за ЕК; - по МБА; - ЕДД. 3.2. Віртуальна довідка 3.3. Виставка нових надходжень 3.4. Тематичні виставки 3.5. Інше
4. Ресурси	4.1. ЕК 4.2. Тематичні БД власного виробництва, в т. ч. БД колекцій та особових бібліотек 4.3. Віддалені ресурси – онлайн-доступ до ліцензованих ресурсів провідних постачальників наукової інформації 4.4. Віддалені ресурси – онлайн-відкритий доступ до інформаційних ресурсів наукової інформації 4.5. Електронна бібліотека / Цифрова колекція 4.5. Праці співробітників наукової установи 4.6. Бібліографічні ресурси – бібліографічні видання

Додаток Б.6**Договір про співпрацю**

м. Київ «__» _____ 20__ р.

Інститут _____ НАН України, в особі директора, _____, що діє на підставі Статуту, надалі «Інститут», і Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, в особі генерального директора, що діє на підставі Статуту, надалі «Бібліотека», разом надалі «Сторони», уклали цей Договір про наступне:

1. Предмет договору

Виходячи із завдань «Концепції розвитку Національної академії наук України на 2014-2023 роки» та згідно розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 219-р «Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України», сторони вважають за необхідне:

1.1. Спрямувати спільну діяльність на підвищення повноти і оперативності задоволення інформаційних потреб користувачів та співробітників Бібліотеки та Інституту шляхом інтеграції електронних ресурсів Бібліотеки та Інституту, та надання взаємного доступу до внутрішніх та зовнішніх електронних ресурсів Бібліотеки та Інституту.

2. Обов'язки сторін

Сторони беруть на себе зобов'язання:

2.1. Створити якісний інформаційний ресурс бібліотек наукових установ НАН України:

– бібліотека Інституту _____ НАН України передає до НБУВ бібліографічні записи видань;

– бібліотека Інституту _____ НАН України веде власний електронний каталог на сервері НБУВ;

– НБУВ розміщує електронний каталог бібліотеки _____ НАН України на порталі у розділі «Каталоги бібліотек установ НАН України».

2.2. Забезпечити роботу системного адміністратора Інституту _____ НАН України з координаторами НБУВ.

2.3. Здійснювати обмін досвідом роботи бібліотек і проводити спільні заходи щодо підвищення кваліфікації співробітників, стажування, консультування, інформування. Цей Договір не виключає інші форми співробітництва, які можуть

бути запропоновані для розгляду кожною зі Сторін, а також можуть бути доповнені або змінені за письмовою домовленістю обох Сторін.

3. Права сторін

Сторони Договору мають право:

3.1. Використовувати об'єднаний інформаційний ресурс бібліотек наукових установ НАН України.

3.2. Здійснювати замовлення електронних копій видань у Сторін на основі об'єднаного інформаційного ресурсу бібліотек наукових установ НАН України.

3.3. Вносити необхідні уточнення та правки до бібліографічних описів видань.

3.4. Брати участь у розробці та апробації методичних, технологічних та інших інструктивно-методичних документів цього Проекту.

4. Термін дії Договору

4.1. Договір вступає в силу з моменту його підписання двома Сторонами.

4.2. Строк дії Договору – 3 роки з дати його підписання. Якщо Сторони не попереджають одна одну про бажання розірвати цей Договір до закінчення строку його дії, то Договір вважається продовженим ще на 3 роки.

5. Порядок розірвання Договору

5.1. Розірвання цього Договору може бути здійснено будь-якою зі Сторін у разі неможливості його виконання.

5.2. Сторони повинні попередити учасників Проекту про розірвання Договору не пізніше, ніж за місяць.

6. Юридичні адреси та реквізити Сторін

Координатор проекту:

Учасник проекту:

НБУВ

Інститут _____ НАН України

Генеральний директор

Директор

Додаток Б.7**Перелік бібліотек наукових установ, що беруть участь у проекті
«Каталоги бібліотек установ Національної академії наук України»**

1. Бібліотека Інституту археології НАН України.
2. Бібліотека Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії імені В. П. Кухаря НАН України.
3. Бібліотека Інституту біохімії імені О. В. Палладіна НАН України.
4. Бібліотека Інституту ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України.
5. Бібліотека Інституту гідробіології НАН України.
6. Бібліотека Інституту географії НАН України.
7. Бібліотека Інституту економіки та прогнозування НАН України.
8. Бібліотека Інституту електродинаміки НАН України.
9. Бібліотека Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена НАН України.
10. Бібліотека Інституту історії України НАН України.
11. Бібліотека Інституту клітинної біології та генетичної інженерії НАН України.
12. Бібліотека Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України.
13. Бібліотека Інституту математики НАН України.
14. Бібліотека Інституту проблем кріобіології і кріомедицини НАН України.
15. Бібліотека Інституту проблем міцності імені Г. С. Писаренка НАН України.
16. Бібліотека Інституту соціології НАН України.
17. Бібліотека Інституту сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України.
18. Бібліотека Інституту теоретичної фізики імені М. М. Боголюбова НАН України.
19. Бібліотека Інституту технічної теплофізики НАН України.
20. Бібліотека Інституту фізики НАН України.
21. Бібліотека Інституту фізики напівпровідників імені В. Є. Лашкарьова НАН України.
22. Бібліотека Інституту фізіології імені О. О. Богомольця НАН України.
23. Бібліотека Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.